

Nro 92 I. De missae sacrificio instructio.
II. De horis canonicis

f. 11 -

Anton von Pf

22

Ausgegeben
Dombibl. Freising

Ausgeschieden
Dombibl. Freising

INSTRUCTIO
PRACTICA PRIMA
DE
SS. MISSÆ
SACRIFICIO,

*JUXTA RITUM ROMANÆ ECCLESIAE
OFFERENDO,*

UNA CUM RUBRICIS EJUSDEM MISSÆ
BREVIBUS NOTIS ILLUSTRATIS.

AD FACILIOREM DISCENTIUM USUM

A

R. P. TOBIA LOHNER,

SOC. JESU SACERDOTE

EX VARIIS AUTHORIBUS, ET MANUSCRIPTIS
INSTRUCTIONIBUS COLLECTA.

EDITIO NOVISSIMA.

SUPERIORUM PERMISSU.

AUGUSTÆ VINDEL.

SUMPTIBUS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXII.

INSTITUT
FÜR
HISTORISCHES
RECHT
UND
STATISTIK
VON
H. A. TORALDO
VON
MÜNCHEN
UND
H. A. TORALDO
VON
MÜNCHEN
UND
H. A. TORALDO
VON
MÜNCHEN

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

07/00/213

PRÆFATIO AUTHORIS.

Quod fluviis magno impetu ac velocitate ad mare velut nativum aquarum suarum fontem decurrentibus evenire quotidie cernimus, ut scilicet angustis a principio alveis conclusi, ipso suo progressu, aliorumque Fluminum accessione paulatim augeantur, & in amplissimos denique profundissimosque Amnes excrescant; hoc idem propemodum libello huic meo evenit. Prodierat scilicet & ipse primum angusto alveo, id est, vix quatuor quaterniones complectens, sed, ubi paululum decurrere, pluriumque Lectorum manibus versari cœpit, usque adeo variorum dubiorum & materialium a variis propositorum accessione excrevit, ut dignus sit visus, qui separato ab aliis Instructionibus volumine ederetur.

Cæterum quo major eidem Instructioni Auctoritas concilietur, noverit benignus Lector, me nihil fere ex proprio sensu allaturum, sed ex optimis quibusque, qui hac de materia scripserunt, Authoribus ea, quæ dixero, selecturum, quales præcipue sunt Cæremoniale Episcoporum

PRÆFATIO AUTHORIS.

rum, Bartholomæus Gavantus, Claudius Arnaudus, Michael Bauldrius, Bartholomæus Corfettus, Paulus Maria Quarti, Georgius Polacchus, & similes, quorum aliqui, quia Romæ vixerunt, & insuper Congregationis S. Rituum Consultores extiterunt, merito magnam in hac materia auctoritatem habere debent. Quamvis neminem ita adstrictum velim his doctrinis, ut non potius adhörter ad consuetudines & Cæremonias in Ecclesia, cui quisque servit, legitime introductas, studiose observandas, quarum proinde si aliqua mihi occurrerint, non omit-
tam eorum suo loco mentionem facere.

Complectetur autem hæc Instructio sex potissimum partes, quarum prima ipsam Missæ definitionem & divisionem, & alia quædam ad eandem in genere spectatam pertinentia explicabit. Secunda Ritus in ipsa Celebratione observandos indicabit, & ita quidem, ut prius quæ solemni & non solemni Missæ communia sunt, expositurus, subinde vero, quæ solemni propria sunt, cuivis Titulo subjuncturus sim. Tertia, quæ a Ministris, Diacono & Subdiacono præcipue in solemni Missa observari debent, declarabit; cum enim & hi sæpe Instructionem desiderent, neque tamen ad manum semper Missalia habeant; ex altera vero parte experientia compertum sit, memoriam non parum adjuvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab aliorum Officiorum functionibus separata sub unum aspectum ponantur; visum est omnino operæ pretium futurum, si Ritus ab ejusmodi

PRÆFATIO AUTHORIS.

modi Ministris in Missa observandi breviter, clareque indicarentur. Quarta de Missis specialibus. Quinta de Processionibus & Benedictionibus, breviter tamen, cum pleraque circa has in Ritualibus Dioecesanis accurate descripta habeantur, tractabit. Sexta denique Ordinem Missæ Rubricas juxta positas continentem, idoque ad Ritus ipsos memoriæ facilius imprimendos peridoneum, exhibebit.

Atque hic tandem præsentis opusculi scopus & divisio est; ad quem si tu quoque, Lector benevole, libellum hunc perlegendo collimaveris, efficies, ut spero, ut neque me scriptionis, neque te lectionis poeniteat. Frue-
re ergo labore meo, lege
ac vale.

MONITUM.

Præter hanc Instructionem in ordine primam idem Author & decem alias edidit varii Argumenti, quæ apud eundem Bibliopolam, iusto pretio, etiam separatim venduntur, quasque juxta materias in illis pertractatas hic indicare non ingratum fuerit. Nempe

Instructiones de Horis Canonicis juxta Rubricas Breviar. rom.

- - - De Conversatione apostolica.
- - - De Munere Pastoralis, Doctrina & industria.
- - - De Confessionibus rite excipiendis.
- - - De Quinduplici Theologia cum Appendice.
- - - De Munere concionandi & catechizandi.
- - - De Institutione Theolog. Mysticæ, & Divisionibus Meditationum, Consideration. & Dissertationum.
- - - De Sacerdotii origine & præstantia.
- - - De Summa Doctrinarum asceticarum.
- - - De Armamentario pro tentationibus sustinendis.

Item Compendium Ritualis pro administratione Sacramentorum.

Anno abhinc novis typis apud me emanavit ejusdem Authoris

Bibliotheca manualis concionatoria, in qua de Virtutibus, Vitiis, Sacramentis, Novissimis, aliisque similibus materiis in ecclesiastica Cathedra tractari solitis, copiosa & selecta materia, grata ac clara methodo proponitur. III. Tom. Fol.

PARS

P A R S I.

DE MISSA IN GENERE.

De hac tria potissimum dicenda occurrunt:

1. Quid sit, & quotuplex?
2. Quid circa Ritus in communi sit observandum?
3. Quid circa Paramenta specialiter sit notandum?

T I T U L U S I.

Quid, & quotuplex sit Missa.

QUÆSTIO 1. Quid sit Missa? Resp. Eam nihil aliud esse, quam *verum & incruentum Sacrificium in nova Lege, ac suprema Cœna a Christo institutum, & Deo per legitimum Ministrum, cum certis Ritibus & Cœremoniis, tum ad delenda peccata, tum ad gratias pro beneficiis agendas, tum varias gratias obtinendas, tum ad supremum ipsius Dominium profitendum offerri solitum.* Et si autem Baron. ad Annum 34. Christi, num. 52. a voce Hebræa *Missach* Spontaneam oblationem significante, & prima voce a S. Jacobo Apostolo usurpata d. etiam putet, rectius tamen Gavantus, Azor, & alii a Vulgo potius introductam, & ab ultimis verbis: *Ite, Missa est*, scilicet *Hostia vel Oblatio nostra ad Deum*, desumptam esse censent.

Quæstio 2. Quotuplex sit Missa? Resp. Eam communiter in varias species dividi. 1. In Missam Solemnem & non solemnem. Illa est, in qua nihil omittitur, quod ad solemnitatem spectat, atque adeo Ministri Sacri, incensatio, Pacis osculum adhibentur. Ista est, in qua omnia ista aut pleraque certe omittuntur. Gav. tit. 2. n. 5. Verum hæc definitio nonnullis stricta nimis videtur, quia ex ea sequeretur in plurimis Ecclesiis, ubi toto anno nulli Ministri parati, aut osculum Pacis adhibetur, nunquam Missam solemnem cantatum iri: quare putant, Missam solemnem eam dicendam, quæ ordinarie cantatur in Ecclesiis: non solemnem vero, quæ legitur tantum: & hanc opinionem colligunt ex eo, quod, teste Michaeli Bauldrio

Instruct. I. A drio

drio p. 3. c. 12. olim nullo modo licuerit Sacerdotibus Missas privatas ante Tertiam Horam celebrare, ne Populus a Missa solemni distraheretur, cum tamen non sit credibile, Missam hanc solemnem, quæ quotidie tunc celebrabatur, semper cum Diaconis & incensationibus peractam esse, sed solummodo cantatam, sicuti de facto in multis Ecclesiis fieri solet, & ad distinctionem Missarum non solemniium seu privatarum solemne Officium, seu nostro idiomate das Hochamt vocatur. Prior tamen sententia magis fere apud Authores, utpote qui Gavantum sequuntur, recepta est. 2. Dividitur in conventualem seu publicam, & privatam. Illa est, quæ immediate post Horas diurnas in Summo Altari dicitur: Ista, quæ alio quocunque tempore a Personis privatis pro arbitrio legitur. Bauldrius p. 3. c. 1. n. 5. 3. Dividitur in Missam de Tempore seu Die, ut alii vocant, & Votivam. Illa est, quæ juxta Calendarii Ecclesiastici Universalis vel Particularis a certis Ecclesiis confecti præscriptum celebratur: ista est, quæ pro voto, id est, arbitrio rationabili Sacerdotis aut aliorum, non secundum Calendarii ordinationem legitur. Gavant. p. 1. tit. 4. lit. N.

TITULUS II.

Quid circa Ritus in communi sit observandum?

Tria præcipue scienda & observanda sunt illi, qui solidam atque perfectam in Ritibus addiscendis, & exercendis praxin obtinere cupit. 1. Quid & quotuplices sint Ritus. 2. Quid de Rubricis, a quibus ejusmodi Ritus præscribuntur, sit sentiendum? 3. Quis modus in talibus Ritibus addiscendis sit observandus, quæ singula seorsim sequentibus §§. breviter pro instituto explicabuntur.

§. I.

Quid, & quotuplices sint Ritus Missæ?

I. QUÆSTIO 1. *Quid sit Ritus, seu, ut alii vocant, Cæremonia Missæ?* Resp. Esse actionem quandam externam sensibilem ad Sacrificium Missæ religiose ac decenter offerendum institutam, uti Canisius c. 4. §. 8. definit, ubi etiam recte addit, ejusmodi cæremonias ob tripli-

plicem potissimum finem ab Ecclesia institutas esse. 1. Ut sint signa, testimonia & exercitia cultus interioris, quem Deus inprimis requirit. 2. Ut, quemadmodum Concilium Tridentinum *Sess. 22. c. 5.* loquitur, Majestas tanti Sacrificii commendetur, & mentes Fidelium per hæc visibilis religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitentur. 3. Ut, quæ ad cultum divinum promovendum, & ad disciplinam, concordiamque publicam conservandam, pertinent, honeste ac decenti quodam ordine, sicut Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

II. Q. 2. *Quotuplices sint Ritus in Missa adhiberi soliti?* Resp. Si strictius sumantur pro actionibus ab ipso Sacerdote exerceri solitis (prout hic accipimus) & non etiam pro instrumentis & vestibus in Missa usurpari solitis, ad quatuor fere genera eos revocari posse, scilicet ad corporis inflexiones, manuum dispositionem, vocis formationem, & oculorum directionem.

III. Q. 3. *Quot sint corporis inflexiones?* Resp. Quatuor præcipue speciales corporis inflexiones (nam *Stationem* & *Sessionem* utpote nimis generales hoc loco non numeramus) in Missa usurpari solitas. 1. *Solius Capitis*, & hæc minima vocari potest. 2. *Humerorum*, quæ media appellatur, & fieri debet, quotiescunque in Rubricis habentur hæc aut similia verba: *Inclinat se, inclinatus, aliquantulum inclinatus* Bauldrius p. 3. c. 5. n. 2. 3. *Corporis*, quæ profunda vocatur. 4. Denique *Genuum*, quæ interdum uno, interdum utroque genu peragitur, & profundissima reverentia dici potest.

IV. Q. 4. *Quot Manuum dispositiones?* Resp. Septem diversas ejusmodi dispositiones adhiberi. Prima est, ut *extensæ in aere gerantur*: & tunc ita teneri debent, ut una palma alteram respiciat, digitique omnes simul jungantur, quorum summitas Humeroꝝ altitudinem, distantiamque non excedat. Gavant. & Rubrica Miss. tit. 5.

Secunda, ut *extensæ super altare ponantur*; quo in casu attendendum est, ut ante consecrationem super ipsum Altare, post illam vero supra Corporale ponantur. Bauldrius p. 3. c. 4. n. 12.

Tertia est, ut *juncta utraque in aere ante faciem vel pectus suspensa teneatur*; & tunc ante Consecrationem, &

post abluitionem sumptam pollex dexter super sinistrum ponendus, post Consecrationem vero, quia pollex & index juncti tenentur, ipsi etiam pollices & indices inter se juncti tenendi sunt. Gavant. & Rubric. tit. 3. n. 1.

Quarta, *ut junctæ utraque super Altare teneatur*, & tunc idem, quod circa situm pollicum paulo ante dictum est, observandum erit; ipsæ vero manus ita altari applicandæ sunt, ut digiti parvi duntaxat frontem anterioris tabulæ seu mensæ Altaris tangant, residuo manum inter Altare & se retento, quod quidem non tantum ante, sed etiam post Consecrationem observandum est. Rubr. tit. 4. n. 1. Unde non sunt imitandi, qui post consecrationem totas manus, atque ipsos etiam parvos digitos supra corporale ponunt, ut si quæ forte particula Sacerdoti e manibus excideret, non in terram, sed super corporale caderet; nam hæc nimis scrupulosa diligentia expresse Rubricis contraria est, quæ tit. 14. n. 1. ubi manus ita supra Altare ponendas dixit, ut parvi digiti frontem Altaris tangant, hæc verba addit: *quæ omnia semper observantur, cum manus junctæ super Altare ponuntur*. Gavant. p. 2. tit. 9. lit. a. NB.

Quinta, *ut junctæ & extensæ super oblata teneantur*: uti semel duntaxat paulo ante consecrationem contingit; & tunc quidem Gavantus tit. 8. p. 2. lit. T. cum Diana ibidem citato putat, pollices supra manus jungi debere, alii tamen communius & commodius infra manus eisdem conjungere solent: id quod ipse etiam Arnaudus p. 2. tit. 8. n. 9. etsi in aliis plerumque Gavantum sequatur, faciendum censet, atque ex actis Ecclesiæ Mediolanensis constare ait.

Sexta, *ut simul extendantur, & eleventur*: & tunc cavendum est, ne manus extensæ prius deprimantur, & quasi ex profundo eleventur, sed immediate a loco junctionis usque ad humeros, & intra distantiam eorundem extollantur. Rubric. tit. 4. n. 3.

Septima, *Ut una manus in Cruce formanda, vel alio quopiam opere faciendo occupetur, & altera quieta teneatur*, & tunc generalis est regula, ut, si celebrans se ipsum aut alios signo Crucis signet, sinistram infra pectus, supra cingulum, & extra terminos Crucis ponat; si vero aliquid in Altari benedicat, aut aliud quid agat, v. g. folia ver-

vertat, nunquam altera manus in aëre suspensa, sed semper in Altari posita teneatur, nisi forte & ipsa in re aliqua tenenda occupetur, ob quam causam Rubricæ tit. 3. n. 5. postquam dixerunt, manum in tali casu super Altare ponendam, addunt, *nisi aliter notetur*. Sed & illud in Benedictionibus hisce observandum est, ut dum se ipsam Sacerdos signat, palmam manus dextræ ad se vertat: dum vero alia benedicit, digitum parvum ei, cui benedicit obvertat, sicque totam manum dextram extensis pariter & junctis digitis extendat. Rubric. tit. 3. n. 5.

V. Q. 5. *Quot vocis formationes in Missa adhibeantur?* Resp. Tres potissimum adhiberi, *altam* scilicet, *mediam* & *submissam*; ex quibus ad mediam potissimum attendendum est; nam reliquæ duæ, quando adhibendæ sint, ex praxi quotidiana solemnium Officiorum facile constat.

VI. Q. 6. *Qualis Oculorum directio in Missa usurpanda sit?* Resp. Duplicem potissimum, *Elevationem* scilicet & *eorundem depressionem*. Quando autem tam hæc, quam aliæ supra enumeratæ cæremoniæ actu ipso exercendæ sint, in compendio cæremoniarum circa finem partis secundæ hujus libelli afferendo apertius dicetur.

§. II.

Quid, & quotuplices Rubricæ sint?

I. QUÆSTIO I. *Quid sint Rubricæ?* Resp. Eas nihil aliud esse, quam Leges & directiones in Missali vel Breviario ad rite celebrandam Missam, vel Officium divinum recitandum præscriptas, & sic dictas, quia rubeus color in Titulis & Capitibus ordinarie (saltem olim) adhibebatur. *Gavant. p. 2. litt. A.*

II. Q. 2. *Quotuplices sint Rubricæ?* Resp. Duplices esse, nam aliæ sunt *præceptivæ*, aliæ *directivæ*. Illæ obligant ad mortale ex genere suo, nisi parvitas materiæ aut inadvertentia excuset, (ut sentit communis sententia contra Fagundez de præc. Eccles. præc. 1. l. 3. c. 21. n. 9. afferentem, eas non obligare ad mortale, nisi ratione contemptus) hæc, cum sint de consilio, non obligant sub mortali, imo neque sub veniali juxta Tamburinum & alios apud P. Georg. Gobat in Alph. Sacrif. Tract. 3. n. 737. Etsi vero aliqui hanc exceptionem ad-

dant: nisi ex contemptu omittantur: recte tamen idem P. Gobat n. 739. post Tambur. Sotum, Laymann. notat, neque tunc semper mortaliter peccatur. Si enim contemptus in eo consistat, ut dicas: *Hanc parvi momenti caeremoniam non magnifacio vel, hæc caeremonia est tam parvi momenti, ut non sit opus propter eam negligere meam privatam commoditatem*: non apparet, cur peccetur mortaliter: secus, si negligeretur ex Superioris vel Pontificis contemptu. Porro, ut facilius cognoscatur, quænam Rubricæ sint præceptivæ, quæ directivæ duntaxat, seu quæ graviter obligent, quæ non, sequentes ab Authoribus regulæ assignantur.

I. Quandocunque tam multæ Cæremoniæ negliguntur, ut morali hominum judicio censeatur observari ritus alius, quam sit in Missali præscriptus, mortaliter peccatur: quia agitur contra expressam Ordinationem Pii V. in Bulla Missali præfixa in virtute Obedientiæ mandantis, ut Missæ juxta Ritum & Cæremonias sui Missalis celebrentur: quod ipsum etiam Concilium Tridentinum Sess. 22, post Canones præcipit. Ita P. Gobat. n. 740. & 746. cum Suarez, d. 84. f. 2.

II. Quando in Rubricis habetur hæc vox: *gravissime* vel *graviter* peccat, certissimum est, peccatum mortale committi illas transgrediendo, seclusa ignorantia inculpabili, aut inadvertentia. Septies autem habetur, cum de defectibus Missæ agitur. 1. Si non in azymo conficiatur in Ecclesia Latina. 2. Si vinum coeperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uvis tunc expressum, vel si sine aqua, aut cum aqua nonnaturali fiat Sacrificium. 3. Si in forma addatur aliquid, quod significationem mutat. 4. Si celebret suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel quomodocunque Canonice impeditus. 5. Si celebret in peccato habens copiam Confessarii. 6. Si non habens Copiam Confessari, sine contritione in peccato mortali celebret. 7. Si integra Sacramenta non sumpserit extra Casus in Rubrica Missalis concessos. Ita Gav. p. 3. tit. 1. n. 1.

III. Quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti, seu Sacrificii, ejus omissio peccatum mortale continet. Ejusmodi sunt, quæ de pane, vino, aqua.

inten-

intentione, forma, sumptione utriusque speciei sunt præscripta. In forma quoque particula *enim* non potest sine peccato mortali voluntarie omitti. Idem l. c. n. 2.

IV. Etiam illæ Rubricæ sunt præceptivæ, in quibus concordant Doctores, eas esse de re gravi, ut de loco celebrandi non prohibito, de ara consecrata, de lumine, de hora celebrandi, de dispositione animæ & corporis, Jejunio scilicet a peccato, & a cibo, de Ministro, de Missali; Calice, Patena, Corporali, Palla, de Canone integre & secrete recitando, de prima Purificatione cum vino, de numero, munditia, integritate, & Benedictione vestium Sacerdotalium. Idem n. 3.

V. Rubricæ quædam sunt strictioris juris in Missis Conventualibus Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum, quia æquiparantur Horis Canonicis: imo sunt quasi finis Horarum, ad quem diriguntur. Ejusmodi est Rubrica de concordia Missæ Conventualis cum Officio: ad hanc enim Collegiatae Ecclesiae Sæculares (nam Regulares Collegiatae tantum vi Regulæ & Consuetudinis Regulas interpretantis obligantur) tenentur ex stipendio suo. Gavant. n. 4.

VI. Prope præceptivæ sunt etæ Rubricæ, de quibus disputant Doctores, an obligent sub mortali, cujusmodi sunt de Matutino & laudibus ante Missam dicendis, de Mappis tribus, de Luminaribus cereis, quæ licet sint controversa inter Doctores, Pontifices tamen Pius V. & Clemens VIII. ea tanquam tutiora approbarunt, teste Gavant. l. c. n. 5.

VII. Dubiæ sunt reliquæ, nempe de principio Auroræ, sive Meridiei, de Cruce in Altari, de pedibus calceandis, de veste Talari, de Pileoli usu extra Canonem, de Orationibus ante Missam, ad vestes, & post missam, de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesiis, vel de Requiem in Festo Duplici, & diebus aliis prohibitis, de Orationibus additis secreto dicendis ex devotione Celebrantis, in quibus casibus utrinque Doctores disputant, an peccetur? Licet recte ac prudenter moneat Gavantus n. 6. semper, quantum fieri potest, Rubricis adhærendum esse.

VIII. Qui prævidit, se non posse facere Sacrum nisi Cæremoniis aliquot omissis, debet perpendere gravita-

tem earundem, & causæ impellentis ad celebrandum, atque ex hac consideratione & comparatione judicare, sitne consultius, sine his sacrificare; quam ob earum servandarum impossibilitatem aut difficultatem omittere rem divinam? Suarez d. 85. f. 2. Tambur. l. 2. c. 5. §. 2. n. 28. apud & cum P. Gobat in Alph. Sacrif. seu Tract. 3. n. 743.

§. III.

Quis modus in discendis Ritibus & Rubricis sit observandus?

I. Nihil æque conducit ad quasvis doctrinas facile discendas, firmiterque retinendas, quam si solide & ordinate proponantur, incipiendo a Fundamentis, quæ in unaquaque Scientia vel Arte tanquam prima principia supponuntur. Quare & in nostra materia proderit solidum & ordinatum modum in discendis Rubricis observare, qui quidem fere in sequentibus consistit.

II. Magnifaciat futurus Sacerdos notitiam & praxin horum Rituum, tantoque accuratius eos addiscere studeat, quanto magis eorum observatio tum ad publicam ædificationem & auctoritatem ecclesiæ conciliandam, tum ad devotionis sensum in se ipso excitandum conducit. Itaque non differat hunc laborem discendi usque ad ultimos dies ipsam primæ Hostiæ oblationem antecedentes, sed aliquot mensibus, aut certe hebdomatis prius se ab aliquo perito instrui curet, ut tum proprio exercitio, tum aliorum Sacerdotum observatione dexteritatem quandam facilitatemque in talibus Ritibus observandis acquirere possit.

III. Dum actu se ad discendos hos Ritus applicat, ante omnia integrum Missale percurrat, & quæ Missæ, aut partes ad Missam pertinentes quovis loco notentur, accurate discere studeat, ut suo tempore quidvis, si opus fuerit, cito invenire possit. Reperiet autem totum Missale in undecim partes distribui posse, quarum 1. Calendarium. 2. Rubricas Missæ. 3. Missas de Tempore ad Adventu usque ad Pascha. 4. Ordinem Missæ. 5. Missas de tempore a Paschate usque ad Adventum. 6. Missas proprias Sanctorum. 7. Missas communes Sanctorum.

rum. 8. Missas votivas. 9. Orationes ad libitum dicendas. 10. Missas pro Defunctis. 11. Benedictiones varias complectitur.

IV. Ubi hanc notitiam acquisierit, studeat generalia principia circa Ritus Missæ addiscere, ea præcipue, quæ §. 1. n. 2. de diversitate Rituum explicata sunt, atque eorum perfectam intelligentiam acquirere conetur.

V. Bene perceptis hisce principiis incipiat ipsum Ordinem Missæ obiter percurrere, & quo Ordine partes se mutuo subsequantur, accurate intelligere studeat, id quod perfacile illi erit, si ordinem Titulorum in sequenti parte ponendorum inspiciat, nam eodem prorsus ordine ponentur, quo mutuo se in ipsa Celebratione sequuntur.

VI. Tum quas Cæremonias quælibet pars requirat, ex Lectione Rubricarum & privata Instructoris explanatione addiscere conabitur, quem in finem non parum proderit Titulus postremus ultimæ partis, qui ex una parte Ordinem Missæ, ex altera parte Rubricas ad eum pertinentes continet. Cavendum tamen est, ne totam statim Missam addiscere quis velit, sed potius unam partem post aliam sumat, ut tanto accuratius partes ad illam pertinentes addiscere, atque in memoria retinere valeat.

VII. Ubi totam Missam didicerit, non omittat percurrere Compendium Cæremoniarum infra assignandum, in quo omnes Ritus ejusdem rationis ad unum titulum revocantur, id enim non parum juvabit ad hoc, ut, quo loco quivis Ritus adhiberi debeat, firmitus memoriæ imprimatur.

VIII. Denique frequenter coram uno perito Instructore in fictitia Celebratione se exerceat, & alios etiam Celebrantes, si fieri possit, observet, ita tamen, ut non quidvis statim imitandum credat, aut erroris damnet, sed, siquid diversum ab eo, quod ipse doctus est, aut in Rubricis legit, advertat, ex suo Instructore aut aliis intelligere studeat, an forte per Consuetudinem illi loco diversus talis Ritus sit introductus, sicut infra circa ingressum ad Altare in simili casu videbimus.

TITULUS III.

Quid circa Paramenta observandum sit.

Triplicis potissimum generis Paramenta ad Missam requiruntur. 1. Altare convenienter ornatum. 2. Ve-

stes debito modo præparatæ. 3. Calix rite instructus, de quibus in sequentibus §§. seorsim claritatis gratia agendum.

§. I.

De Altari.

I. QUÆSTIO I. *Quid sit Altare?* Resp. Esse superficiem planam ad Sacrificium Missæ offerendum *immediate* deputatam; per hoc enim distinguitur a templo, quod *mediate* tantum ad dictum finem ordinatur. Porro pro intelligendis melius Rubricis interdum *Ara* vocabulo utentibus notandum est, *Altare* ab *Ara* in hoc distinguui, quod Altare significet ordinarie totam structuram, quam altare solemnis appellare: Ara vero eam tantum lapideam partem significet; quæ ipsum Calicem sustentat, uti clare videntur indicare Rubricæ Missalis §. 20. dicentes: *Altare, in quo SS. Missæ Sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel saltem Ara lapidea similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam & majorem partem Calicis sustentet.*

II. Q. 2. *Quotuplex sit Altare?* Resp. Duplex: *immobile* scilicet seu *fixum*, & *Portatile*, sic dictum, quia ab uno loco in alium portari potest: quod interdum in Jure etiam *Viaticum* vocari solet, eo quod Viatoribus in usu sit.

III. Q. 3. *Quid in Altari præcipue considerandum sit?* Resp. Tria. 1. Substantia. 2. Ornatus necessarius. 3. Ornatus accidentalis.

IV. Q. 4. *Quid circa Substantiam Altaris observandum?* Resp. Itidem tria. 1. *Qualitas*: ut scilicet *Lapideum* sit (aut, ut Dicastil. Layman. & alii apud P. Gobat. tr. 3. cas. 9. n. 269. concedunt, ex opere lateritio vel gypso constructum (saltem secundum eam partem, qua calicem sustentat, uti fit in Altari portatili, quod plerumque ligneis asseribus inclusum est. 2. *Capacitas*: ut scilicet tam magnum sit, ut Hostiam & majorem partem Calicis tempore Consecrationis tenere possit. Ita Gavant. t. p. tit. 20. 3. *Sanctitas*, ut scilicet ab Episcopo, aut certe, ut Pasqualigo decis. moral. 44. & alii apud eundem P. Gobat. n. 279. & seq. volunt, per celebra-

brationem Missæ bona vel mala fide factam sit consecratum. Etsi vero aliqui pro sanctitate hac etiam Reliquias Sanctorum necessarias esse putent, Suarez tamen d. 81. l. 5. docet, ex usu receptissimo patere: præceptum illud prorsus cessavisse, utpote occasione Hæreticorum duntaxat, qui honorem Reliquiis exhiberi solitum oppugnabant, latum.

V. Q. 5. *Quid ad ornatum necessarium Altaris pertineat?* Resp. Tria præcipue. 1. *Mappa*, quæ in necessitate simplex, & non benedicta esse potest, uti Tann. d. 5. q. 10. n. 48. Suar. Azor. Tamburinus & alii apud P. Gobat. n. 289. docent: extra necessitatem vero triplex, aut certe una duplicata & benedicta esse debet. 2. *Crux*, quæ saltem secundum communiolem sententiam necessaria est, licet Vasquez d. 233. n. 26. absque peccato etiam veniali sine ea celebrari posse putet, quod etiam P. Gobat. n. 269. approbat, si nequeat facile haberi, etiamsi quis ex devotione tantum celebrare velit. Multo minus vero Sacerdos scrupulum habere debet, si nudam Crucem sine Crucifixi imagine habeat, quia hanc sufficere Suar. Vasq. Dicastillo, & plures alii contra Layman Gavant. & ipsum Cæremoniale Episcoporum docent, eo quod Missale de sola Cruce loquatur, & Sacerdoti Carevacæ Celebranti Crucem sine imagine Angeli attulerint. Imo Tamburinus l. 1. c. 6. etiam Cruce vel Crucifixo in pariete aut tabula ad latus depicta contentus est. Dignior quæstio est, an in Altari, in quo Ven. Sacramentum asservatur, Crucifixus collocari debeat? quæ quidem quæstio dupliciter formari potest; vel enim Sacramentum in Arca clausum tenetur, & tunc recte probat Gavantus p. 1. tit. 20. lit. V. in Altari ponendam esse Crucem, tum ob alias rationes ab ipso allatas, tum vel maxime ob Rubricas Missalis, in quibus tit. 4. n. 6. in Missa solemni celebrata in loco, ubi Sacramentum asservatur, jubetur Sacerdos ter Crucem incensare, adeoque supponunt Rubricæ Crucem adesse. Vel publice expositum prostat, & tunc rectius dicitur cum Jordane, Tamburino & aliis abesse debere Crucem, uti consuetudo etiam Ecclesiæ Lateranensis probat, quemadmodum citati Authores testantur. Unde male citatur a Neoterico quodam Authore pro Sententia Crucem adesse debere

debere afferente Gavant. l. supra cit. cum in illo loco tantum de Ven. Sacramento clauso loquatur, quando profat vero, expresse p. 2. tit. 14. n. 6. dicat, abesse Crucem debere. 3. *Lumen*: sine quo teste Suarez d. 81. f. 6. omnes Theologi sentiunt, non licitum esse sacrificare, atque adeo, si ante Consecrationem lumen extingueretur, & aliud haberi non posset, Missam continuari absque peccato mortali non posse, etiam si Viaticum pro moribundo consecrandum foret, uti expresse docent Fagund. p. 22. c. 12. & Quintanadvenn. apud Busenbaum l. 6. c. 3. du. 3. n. 11. Licet autem Rubrica duo Candelabra cum candelis accensis præscribat, non desunt tamen probati Authores, ut Dicastillo, Tamburinus, Layman, Azor, & alii, qui in necessitate unicum lumen ex oleo vel sebo sufficere contendunt.

VI. Q. 6. *Quid ad Ornatum accidentalem Altaris pertineat?* Resp. sequentia fere. 1. *Pallium* five *Antependium*, ut vulgo vocatur, quod etsi ex lino, serico, vel alia simili materia esse conveniat, usus tamen approbat, ob paupertatem vel aliam justam causam posse tolerari etiam ex pictis asseribus, aut alia communi materia factum, teste P. Gobat. n. 290. Imo Gavantus tit. 20. lit. T. etiam sine eo celebrari posse asserit, si Altare Auro, vel lapide pretioso sit ornatum. 2. *Candelabra* aliquot, quorum in solemnibus Missis, si haberi commode possit, regulariter sex adhiberi debent, etsi non prohibitum sit plura in Altari collocari, ut ex Rubricis p. 2. tit. 4. n. 5. colligitur. In privatis tamen Missis, nisi aliud ratio Festi exigat, non ultra duas candelas adhibendas esse, etiam si Vicarii Generales celebrent, S. Congregatio Rituum 7. Aug. anno 1627. decrevit. 3. *Missale* super pulpito aut cussino collocatum, &, si fieri possit, etiam tegumento colori Missæ convenienti ad majorem decorem & reverentiam saltem in majoribus Festis involutum: & Missale quidem Bonacinna & alii communiter sub gravi peccato adhiberi debere volunt, contrarium tamen non improbabiler docent Lugo, Dian. Laym & alii apud Busenb. l. c. n. 5. modo Sacerdos moraliter certus sit, se non erraturum; aut ad hunc ipsum finem Missam in charta descriptam ante se habeat. 4. *Tabella Secretorum*, parva campanula, ampullæ vitreæ vini & aquæ (quas tamen

tamen usus probat, ex alia materia fieri posse) cum pel-
vicula & manutergio mundo.

§. III.

De Vestibus Celebrantis.

I. QUÆSTIO I. *Quæ Vestes requirantur ad celebratu-
rum Sacerdotem vestiendum?* Resp. Sex potissi-
mum, scilicet *Humeralis seu Amictus, Alba, seu Tunica,
Cingulum, Manipulus, Stola, Planeta.* Ex quibus qui-
dem Alba & Planeta sine peccato gravi omitti non pos-
sunt unquam, nisi in gravissimo periculo vitæ propriæ,
aut salutis alienæ amittendæ, sine una tamen alterave
ex reliquis celebrari posse, vel ad vitandum murmur po-
puli, vel infirmum communicandum, vel etiam fervo-
rem devotionis, necessitatem audiendi sacri die Festo,
acquisitionem stipendii; si non sit dives Sacerdos, proba-
biliter docent Tamburinus l. c. 3. §. 3. q. 5. & alii plures
apud P. Gobat. n. 351. cc. qui n. 353. addit, posse Sacer-
dotem in Cinguli defectu ligamina Casulæ, vel ipsam
Stolam accipere, quæ etiam pro Manipulo, uti hic vi-
cissim pro Stola, servire potest.

II. Q. 2. *Quid in his vestibus præcipue observandum
sit?* Resp. Tria præcipue. I. *Color*, quem Missæ con-
venientem oportet esse; de quo P. Gobat n. 182. sic lo-
quitur: Rubricæ tit. 18. n. 1. Verbo *Debet* utuntur; sed
hoc Verbum non capiunt pauperes Ecclesiæ; nec facile
comitetur peccatum grave non parendo huic Rubricæ,
nisi scandalum adsit, sicut si die Resurrectionis neglectis,
quæ habentur, aut albis, aut rubris Casulis, nigræ ad-
hiberentur. Sed utique quocunque die satius est facere
Sacrum in quocunque colore, quam omittere, nec da-
mno eum, qui adhibet Velum Calicis discolor a Casula.
Ita ille. Illud tamen adhuc quæri potest hoc loco, quan-
do mutatio Paramentorum facienda sit? & respondetur,
eam in primis Vesperis faciendam esse. Si autem Ve-
speræ non dicuntur integræ de aliquo, tum initio Ve-
sperarum is color adhibendus est, qui Festo, de quo Ca-
pitulum dicitur, congruit. Quod si Officium & Missa
discordant, color Altaris Officium sequi debet: vestium
autem Sacerdotalium color, Missæ respondere: quæ di-
versi-

veritas in Feria tertia Rogationum, & in Vigiliis infra Octavas occurrentibus accidere solet. Pro Missa vero solemni convenit, ut Pallium Altaris cum colore Paramentorum Missæ concordet. 2. *Mundities*: quam adeo necessariam Gordanus l. 4. tit. 1. n. 278. & alii Authores apud P. Gobat n. 204. cc. esse volunt, ut Sacristæ Præfectos peccati mortalis damnare audeant, si eorum culpa fiat, ut vestes & paramenta valde immunda non mudentur, priusquam in iis sacrificetur. Celebrantem tamen, qui si alia haberi non queant, utitur talibus paramentis, non peccare. Suar. s. 81. t. 3. assert. 3. *Benedictio*: quæ adeo necessaria est, ut teste P. Gobat. n. 198. omnes peccati mortalis damnent illum, qui utitur non benedictis, excepto cingulo, de quo mitius loquuntur Fagund. præc. 1. l. 3. n. 12. Diana p. 2. t. 14. ref. 68. & plures alii ab eodem num. 199. relati.

Q. 3. *Cur ejusmodi vestes ab Ecclesia in Missa adhibeantur?* Resp. id eam Apostolica traditione, & Veteris Testamenti exemplis edoctam, ut Concilium Tridentinum S. 25. c. 5. loquitur fecisse, ut videlicet, quoniam Religio, teste S. Hieronymo l. 14. sup. Ezech. alterum habet in Usu, alterum in Mysterio, Fidelium mentes per visibilia religionis ac pietatis signa ad altissimarum rerum contemplationem excitaret. Hinc quia in Missa Sacrificium in cruce oblatum, atque adeo Passio Christi præcipue repræsentatur, etiam Vestes ad hunc finem accommodatæ electæ sunt, ita ut *Humerales* five *Amitus* velum, quo Christi Oculi & facies ex parte tegebatur: *Alba* vestem, qua ab Herode Ludibrii causa fuerat indutus: *Cingulum* funes, quibus in lumbis erat constrictus: *Manipulus*, Funes, quibus manus fuerant ligatæ: *Planeta* vestem purpuream a militibus circumdatam significaret.

§. III.

De Calice.

I. **QUÆSTIO I.** *Quid potissimum in Calice spectari debeat?* Resp. Tria præcipue. 1. Materia. 2. Ornatus. 3. Consecratio.

II. Q. 2. *Quid circa materiam observandum?* Resp. Ut, quantum fieri potest, Calix aureus vel argenteus sit,

fit, aut Cuppam saltem argenteam & intus inauratam habeat. Tannerus tamen d. 5. q. 10. n. 52. & alii passim volunt sufficere, si stanneus sit, quemadmodum usus in multis locis probat. Lugo d. 20. n. 90. etiam cupreum intus inauratum permittit, asserens Romæ innumeros esse tales: Imo nec plumbeum in necessitate, vel magna paupertate repudiant Theologi, teste P. Gobat, n. 306. qui etiam addit ex communi sensu, & usu, non esse necessariam interiorem deaurationem, si argenteus vel stanneus sit.

III. Q. 3. *Quid circa Ornatum observandum sit?*
 Resp. 1. Ad hunc Ornatum requiri *Purificatorium*, in cuius medio, vel angulis Crux acu formetur, ut ab aliis linteis dignoscatur, quod tamen necessario benedictum esse non debet, uti Gavantus p. 2. tit. 1. litt. I. cum Suar. p. 3. d. 81. s. 8. docet. Hinc ejus defectum, mundum aliud strophium supplere potest: sed ad profanos usus deinceps non adhibendum. 2. *Patenam*, quæ ordinarie ex eadem, qua Calix, materia confici debet: & pariter etiam cum illo consecrari. 3. *Pallam* & *Corporale*, quæ saltem secundum eam partem, qua Calicem tangunt, ex lino esse deberent, ut Rubricæ volunt, licet ex Cannabe confecta approbet usus, etiam a Gavanto p. 1. tit. 1. litt. P. non improbat. In eorum extrema parte sericum & aurum addere non est prohibitum. 4. *Velum* & *Bursam* ejusdem, si fieri commode potest, coloris cum Sacerdotis vestibus. Bursa autem Calici sic imponi debet, ut pars aperta portantem, non autem dextram illius respiciat. Gavant. l. c. litt. N. Qui tamen in casu aliquo absque his, id est, Velo & Bursa, celebraret, non videtur ullius culpæ reus: sicut nec gravis peccati damnandus est, teste P. Gobat. n. 314. qui sine Purificatorio aut mundo strophio celebraret, si facile haberi non possit.

IV. Q. 4. *Quid circa Consecrationem Calicis notandum sit?* Resp. Duo præcipue, quomodo scilicet ea obtineatur, & amittatur, ex quibus prior scilicet obtentio Consecrationis retinet commune nomen, & Consecratio vocatur, posterior vero *Execratio* seu *Resecratio* appellatur. Et *Consecrationem* quidem quod attinet, etsi Diana p. 5. tr. 13. res. 60. cum aliis pluribus non improba-

biliter sentiat, etiam tunc consecrari Calicem, quando in eo sive bona, sive mala fide celebratur, quia tamen Lugo d. 20. de Euch. n. 62. Dicastillo & alii non immerito negant, ejusmodi contactum sacri Sanguinis sufficere ad Consecrationem (alioqui enim & Barba Sacerdotis, aut pannus, in quem ex casu effusus esset sacer Sanguis, consecrati censeretur deberent, quod nemo facile concefferit) ideo rectius faciet Sacerdos, si etiam talem Calicem ab Episcopo aut alio potestatem habente consecrari curet, etsi prior sententia ob suam probabilitatem ei saltem in casu necessitatis servire possit. 2. *Execratio* Calicis tunc solum facta censeretur debet, si ita frangatur, ut inutilis ad usum Sacrificii effectus sit. Unde licet Suarez putet, Calicem, si denuo inauretur, execratum censeretur debere, idemque alii judicent, si eodem Hæretici aut alii mali homines impie abusi sint, rectius tamen de utroque casu id negant Lugo, Laym. & alii apud & cum P. Gobat n. 310. qui recte monet n. 312. tum omnibus, tum præsertim Sacerdotibus ab Episcopi seu Suffraganei residentia remotis imbibendam, & sæpe practicandam esse doctrinam communem *ex cap. 2. de Sacram. non iter.* desumptam, videlicet non esse facile iteranda illa Sacramenta aut consecrationes, quæ de jure communi & per se solum semel fieri solent. Addunt tamen plerique supra citati Authores, in ejusmodi casibus decere, ut saltem aqua benedicta abluatur Calix; quam ablutionem P. Gobat. n. 311. ab Episcopo, aut saltem ex commissione illius fieri debere putat, alii tamen Authores plerique hoc non exigunt.

P A R S II.

DE RITIBUS IN IPSA MISSA OBSERVANDIS.

In his indicandis hic fere ordo observabitur, ut prius ea, quæ tam solemni, quam non solemni Missæ communia sunt, explicentur? & tum demum ea, quæ solemni Missæ propria sunt, separatim exponantur. Quamquam neque

que hæc etiam omnia in hac parte, sed ea tantum, quæ a Celebrante observari debent, sint referenda: nam quæ ad alios Ministros pertinent, rectius in tertiam partem differentur.

TITULUS I.

De præparatione Sacerdotis celebraturi.

I. QUÆSTIO I. *Qualis præparatio a Sacerdote celebraturo sit adhibenda?* Resp. Duplicem potissimum, internam & externam. Prior in tribus consistit. 1. In puritate conscientiae per confessionem vel contritionem procuranda. 2. In optimæ intentionis formatione, fervorisque ac propositi Sancta sancte tractandi instauratione. 3. In piissimo ac sublimissimo sensu erga hoc SS. Sacramentum acquirendo, desiderioque ad Christum dignissime suscipiendum excitando. Posterior itidem in tribus consistit. 1. In Precibus certis præmittendis. 2. In manibus lavandis. 3. In vestibus sacris induendis.

II. Q. 2. *Quales preces præmittendæ sint?* Resp. Triplices potissimum assignari. 1. *Matutinum & Laudes*, ad quas præmittendas Celebrantem sub mortali obligari ultra 30. Authores apud Dian. p. 2. tr. 14. 2041 contendunt, quorum tamen sententiam P. Gobat n. 388. vix probabilem esse ait, cum nullam etiam sub veniali tantum ad eas dicendas obligationem agnoscunt Suar. to. 2. l. 4. c. 24 Tambur. & plerique hodie RR. 2. *Preces in Missali positæ* pro Sacerdotis Celebraturi præparatione; ad quas tamen recitandas neminem obligari, sed, ut ipsum Missale dicit, pro opportunitate & arbitrio cujusque dici posse, Ferd. de Castro p. 1. c. 7. § 1. n. Tambur. & plerique Theologi tradunt. 3. *Preces illæ*, quibus Gregorius XII. 50. annorum indulgentias annexuit, atque adeo a multis Sacerdotibus tantæ gratiæ obtinendæ causa laudabiliter præmittuntur, suntque istæ: *Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi juxta Ritum S. Romanæ Ecclesiæ, ad Laudem Omnipotentis Dei, totiusque Curiæ triumphantis; ad utilitatem quoque meam, totiusque Curiæ militantis, pro omnibus, qui se commendaverunt Orationibus meis in genere & in specie, & pro felici statu S. Romanæ Ecclesiæ.*

Ecclesiae. Amen. Gaudium cum Pace, emendationem vitæ, spatium veræ pœnitentiæ, gratiam & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus tribuat nobis omnipotens & misericors Dominus. Amen.

III. Q. 3. *Quid circa lotionem manuum observandum sit?* Resp. Id unum, ut, quemadmodum propter reverentiam Sacramenti instituta est, ita non facile omittatur, maxime cum ad eam sub veniali peccato obligari Celebrantem, multi AA. apud Dian. p. 10. tr. 12. n. 19. doceant: minorem scrupulum, imo nullum habere debere ipsum, si prælectionem Missæ, quam Rubrica manuum lotioni præmittendam ait, omittat, sentiunt plerique AA. & vero etiam praxis ipsa probat, apud eos maxime Sacerdotes, qui aut alios Celebrantes sequuntur, atque adeo omnia ab illis legitime disposita credunt, aut certe alioqui ob Festi solemnitatem unica oratione, quæ per signacula pridie disposita facile reperitur, opus esse sciunt. Meminisse tamen convenit temporum, quibus contingit mutationem fieri in Orationibus, eo quod plures omnino similes concurrant; in tali enim casu expedit prævidere Missam, ut talis mutatio recte instituatur.

IV. Q. 4. *Quid circa vestes induendas maxime notandum sit?* Resp. Tria præcipue. 1. *Locus*, ut scilicet Paramenta non in Altari, in quo Missa facienda est, absque necessitate ponantur (hoc enim pro solis Episcopis & Cardinalibus fieri debere, S. Rituum Congregatio 5. Julii, 1612. decrevit) sed potius deficiente Sacristia in mensa separata collocentur. Quod si autem in casu necessitatis in Altari ponendæ sint, nunquam in medio illius, sed in cornu Evangelii ponantur. Gavant. p. 2. tit. 1. n. 2. 2. *Praxis*, ut scilicet, dum Amictum accipit, & in medio, ubi Crux est, osculatur, non cum eo Crucem faciat, sed id, si velit, ante receptionem præstet. Multo minus vero genu flectat, ut aliqui solent, nisi forte utroque genu flexus Orationem præmittere velit: Ut, dum Albam accipit, caput cunctis manibus submittat; quod idem quoad manuum junctionem etiam in Planeta accipienda faciendum: Ut, dum Manipulum brachio adaptat, eum osculetur, & interea se vertat, ut Minister Albam facilius adaptare queat; ipsum vero Manipulum, si chordulas habeat, non supra cubitum, nec longius a manu ligandum

gandum putat Gavantus, p. 2. tit. 1. lit. L. sed quia Manipuli plerumque non sunt ita parati, ut infra cubitum firmari possint; & præterea, si tali modo induantur, celebrantem in actionibus suis circa Calicem tangendum versantibus impediunt, ideo poterit Sacerdos in tali casu communem praxin retinere, eosque brachio supra cubitum applicare. Ut Stolum in collo accommodet, ut ex humeris extremæ partes post decussationem ante pectus (ita, ut sinistra pars dextræ subjaceat) æqualiter dependeant, & Crux in stolæ medio signata, colli quoque medium occupet: Ut Planetam bene attrahat, ne indecore a tergo pendeat, & Albam videndam objiciat; quem ob finem ab accuratioribus Sacristis vincula linea vel serica, quibus Corpori Planeta firmiter adstringatur, eidem inferi solent. Ita Gavant. Arnau. Bauldr. 3. *Preces*, dum vestes assumit, juxta Missalis præscriptum recitandæ; ad quas etsi Azor & alii sub mortali, P. Gobat n. 387. & Scortia sub veniali, Tambur l. 1 c. 7. §. 1. & Fagundez sub nullo peccato (modo alias preces substituat) Celebrantem obligari doceant, semper tamen suadendum est, ut eas celebraturus Sacerdos non facile omittat, cum pulchros, atque ad Sacrificium dignius offerendum perquam idoneos affectus contineant. Caveat tamen, ut easdem clariore, & ab aliis intelligibili voce cum audientium offensione dicat.

TITULUS II.

De Ritu seu devotione per totam missam observando.

Per Ritur hunc generalem intellige varias praxes, quas passim Ascetæ suggerunt, ad solidæ devotionis sensum, dum Sacrificium hoc offertur, excitandum, ex quibus quivis eam eligere poterit, quam Genio suo ad dictum finem obtinendum aptissimam experientia Magistra probaverit; mihi quidem ea præ reliquis eligenda est visa, quæ affectibus, quos ipsæ Orationes in Missali præscriptæ suggerunt, excitandis affectuose insistit; de reliquo vero sicut Celebrans Christum in ipso Sacrificio offerendo repræsentat, ita optime quoque facturum credo, si in modo quoque offerendi illum imitari conetur. Itaque

I. Sicut ille prius valedixit S. Matri suæ, & aliis Amicis, ita & Sacerdos ante, quam ad Altare accedat, valedicat omnibus negotiis & Amicis suis, omnem de iis cogitationem & sollicitudinem præterquam sub *Memento* deponens.

II. Sicut Christus prius iudicatus & accusatus est, ita & celebrans se ipsum tum per Confessionem suo tempore præmissam, tum per eam, quæ in ingressu post Psalmum *Judica* peragitur, coram Deo accuset, illius iudicio submittat.

III. Sicut Christus tribus clavis Cruci affixus fuit, ita Celebrans Altari per tres potentias, memoriam videlicet, intellectum & voluntatem ita se affigere studeat, ut nulla alia in re, quam in iis, quæ ad Sacrificium hoc rite offerendum pertinent, occupetur.

IV. Sicut Christus in Cruce memor fuit quadruplicis generis Personarum, scilicet Inimicorum, Peccatorum in Latrone, Amicorum in sua Matre, & S. Joanne, & sui ipsius, ac pro his omnibus non solum oravit, sed incredibili zelo (quem verbo *Sitio* indicavit) salutem eorum Patri æterno commendavit, ita Celebrans quoque cogitet hunc zelum sibi imitandum, & pro dictis Personis sub *Memento* ardentem & affectuose orandum esse.

V. Sicut Christus irrisiones adstantium & transeuntium non curavit, neque propter eos de Cruce, ut ipsi irrisorie petebant, descendit; ita & Celebrans, licet ii, qui Missam audiunt, moræ impatientes, querantur, optentque ipsum ab Altari recedere, Missam abbreviare, &, nisi faciat, calumnientur, & irascantur, constanter in Altari perseveret, & agat, quod agit, salva tamen semper discretionē & publica ædificatione.

VI. Sicut Christus omnia, quæ de Sacrificio suo in Cruce offerendo in Scriptura Sacra prædicta erant, plenissime consummavit; ita & Celebrans omnes Rubricas & Cæremonias, quæ pro Sacrificio Missæ præscribuntur, exacte observare studeat, ut & ipse finito sacro dicere possit: *Consummatum est.*

VII. Sicut Christus post Spiritum suum in manus Patris commendatum in Limbum & Purgatorium descendit, & ex utroque Animas ibi detentas liberavit, ita Sacerdos quoque post Consecrationem sub *Memento* pro De-

Defunctis ad Animas purgantes mente descendat, & quotquot potest, per applicationem Sacrificii inde extrahere studeat.

Atque hic modus vel ex eo capite videtur solidior, & præferendus, quod nec multa reflexione indigeat, nec aliam fere industriam, quam quæ ab ipsa Sacrificii excellentia jure exigitur, requirat, aliunde vero propter conformitatem cum modo a Christo in Cruce adhibito, merito & ipsi, & Patri æterno gratior futurus credatur.

TITULUS III.

De Egressu ex Sacristia.

Ritus communis.

I. Ubi omnibus Paramentis indutus fuerit, Biretum accipit, eoque caput tegit; tum arripit manu sinistra Calicem (quem, si remotus satis fuerit, ante, quam Planetam accipiat, ex loco suo auferat, & propius ante se in loco Paramentorum ponat, ne, si post Planetam acceptam id faciat, eandem affricando corrumpat) & Bursam manu dextra tenens ante pectus elevatum portat.

II. Ante, quam a loco Paramentorum discedat, facit Cruci vel imagini reverentiam, capite cooperto & quidem *profundam*, uti recte Gavant. p. 2. tit. 2. lit. A. & Bauldrius p. 3. c. 5. n. 5. advertunt.

III. Sequitur Ministrum præeuntem oculis demissis, incessu gravi, erecto corpore, capite cooperto.

Ritus sollemnis.

I. Antequam exeat e Sacristia cum Ministris, imponit capite aperto incensum in thuribulum, ministrante Diacono naviculam, & Thuriferario thuribulum, dicitque solitam benedictionem. Arnaudus tract. I. p. 2. tit. 2. n. 13.

II. Tum descendit de gradu, & capite detecto (quia tunc Calicem non portat) Cruci profundam reverentiam facit, deinde se vertens cooperto capite Ministris trans-euntibus & reverentiam illi facientibus pro gradu respondet. Bauldr. l. c. & Ritus Rom.

TITULUS IV.

*De Transitu coram altaribus.**Ritus Communis.*

I. **A**nte triplicis generis Altaria tranfire potest Celebrans.

1. Ante Altare majus, & tunc genu flectere debet, si Venerabile Sacramentum ibidem asservetur, vel certe, si non asservetur, profundam reverentiam facere, & quidem cooperto capite, ut vult Rubrica tit. 2. n. 1. Sed quia in aliquibus locis consuetudo introducta est, ut ob majorem Populi ædificationem talis reverentia (utraque scilicet præcedens) fiat detecto capite: recte faciet Celebrans si eidem se in tali casu accommodet; maxime si Venerabile Sacramentum publice in Altari sit expositum; tunc enim semper caput detegendum esse, recte monet Arnaudus tr. 1. p. 2. tit. 2. Monent tamen Gavantus, Arnaudus, & Bauldrius, ne idcirco longius procedat nudo capite, ut aliqui titulo reverentiæ faciunt, sed minus caute ob Calicem, quem manu gestant; Si tamen & hæc consuetudo alicubi vigeat, (uti Romæ vigere audio, ut scilicet, quamdiu per Chorum, ubi Venerabile Sacramentum asservatur, vel expositum est, incedit, caput detectum retineat; poterit & ipse eandem sequi.

II. Tranfire potest ante Altare laterale, in quo SS. Sacramentum vel actu consecratur & elevatur, vel certe adhuc in Altari consecratum manet, & tum si elevatur, utrumque genu flectendum; post elevationem vero unum inclinandum, semperque caput detegendum est. Rubr.

III. Ante Altare, in quo Reliquiæ insignes alicujus Sancti, de quo ibidem sit Festum, stant expositæ, tranfire potest, & tunc apertum caput eidem profunde inclinare decet. In aliis vero Reliquiarum casibus habeatur ratio Altaris tantum, puta, si SS. Sacramentum ibi reperiatur, alioqui enim nulla ante alia Altaria reverentia facienda est, cum Rubricæ folius summi Altaris meminerint. Gavant. p. 2. tit. 2.

IV. Si coram alio sacerdote ad Sacristiam redeunte transeat, nullam ei faciat reverentiam, nec caput aperiat. Si ante magnatem vel Principem, solum capite aliquantulum inclinato iisdem reverentiam faciendam esse Bauld.

Bauld. n. 3. ex Gavanto tradit, sed rectius se locorum consuetudini quoad hoc & alia similia puncta accommodat.

Ritus Solemnis.

I. In solemni Officio cum Calicem non portet Celebrans, semper caput aperire debet, si forte in Altari aliquo inferiore celebraturus ante Altare majus transeat

II. Si transit per medium Chori, ubi est Clerus, Bauldr. p. 3. c. 13. n. 5. cum Gavanto putat, ipsum inclinato, sed tecto capite esse salutandum, cum idem Episcopus in Cæremonialibus Episcoporum facere jubeatur.

T I T U L U S V.

De accessu ad Altare.

Ritus Communis.

I. **CUM** pervenerit ad Altare stans in plano ante infimum gradum, caput detegit, Biretum Ministro porrigit, & Altari profunde se inclinat, aut omnino genuflectit, si in eo sit SS. Sacramentum. Rubric.

II. Dum Corporale extendit, ita id facit, ut Ora ejusdem Oram Altaris tangat, ut manus post Consecrationem intra Corporale commodius contineantur. Gav. hic lit. I.

III. Collocat Calicem super Altare, & velo ita tegit, ut in anteriori parte totus lateat. Gav. lit. I.

IV. Ante, quam ad librum aperiendum accedat, facit Cruci profundam reverentiam juxta Gav Castaldum, & Bauldrium p. 6. 3. c. 5. n. 6. ubi universaliter ait, profundam ei reverentiam faciendam, quoties accedit, vel recedit a medio Altaris, etiamsi id specialiter non annotetur in Rubricis, videturque id probari posse ex alia Rubrica, quæ jubet in tali casu Venerabili exposito genuflexionem fieri, ergo Cruci expositæ saltem profunda inclinatio fieri debet.

V. Redit ad medium Altaris, iterumque Cruci profundam reverentiam faciens, descendit ad infimum gradum, vertens se ad Cornu Epistolæ. Rub.

Ritus Solemnis.

In Missa Solemni, ubi ad gradum Altaris venerit, ac reverentiam convenientem fecerit, non ascendit Altare,

sed in plano consistit, donec a Cæremoniario moneatur de principio Missæ faciendæ.

TITULUS VI.

De aspersione aquæ benedictæ.

Ritus Sollemnis.

L De hac tria potissimum scienda sunt, nimirum *quando, a quo, & quomodo* faciendæ sit.

II. Ad primam ergo quæstionem quod attinet, debet hæc aspersio fieri omnibus diebus Dominicis, etiam Paschatis & Pentecostes (nisi Episcopus solemner celebrat,) tunc enim omitti debet, ut in Cæremoniali Episcoporum l. 2. c. 31. præscribitur, & quidem ante omnes alias benedictiones v. g. Cereorum, Palmarum &c. Arnaud. p. 4. tit. 19.

III. Circa secundam quæstionem; a quo faciendæ sit, decrevit S. Rituum Congregatio Anno 1630. semper hanc aspersioem ab ipso Celebrante etiam si primæ dignitatis sit, faciendam esse. Unde si forte Neomystra quispiam tali die primam Deo hostiam offerret, prius Antiphonam cum Oratione de S. Spiritu canere, & post illas dictam aspersioem facere deberet, nisi alia forte alicubi consuetudo sit recepta.

IV. *Modus* in sequentibus consistit. 1. Accipit a Diacono, vel si hic non adest, a Cæremoniario Aspersorium, genuflectit, & *Asperges* vel *Vidi aquam* genuflexus, etiam tempore Paschali, canit. 2. Aspergit gradum Altaris in medio, in latere Evangelii, & Epistolæ, tum se ipsum adhuc flectentem. 3. Surgit, ac primo Diaconum ac Subdiaconum flectentes, ac postea alios Ministros pariter flectentes aspergit, & tandem facta reverentia ad aspergendum populum procedit, incipiendo ab iis, qui a Cornu Epistolæ sunt. 4. Comitantur ipsum Ministri, cum quibus submissa voce Psalmum *Miserere* recitat, uti Rubrica in fine Missalis de hac benedictione oquens indicat, & Gavantus p. 4. tit. 19. lit. L. ubi addit, Diaconum a dextris fimbriam Pluvialis attollere debere. Quando autem in Cæremoniali Episcoporum jubetur, ut Diaconus & Subdiaconus in suo loco stantes Celebran-

tem

tem opèriantur, id putat Gavantus tantum fieri ob reverentiam Episcopi præsentis, ut coram eo minori Pompa Celebrans procedat. Verum ego judico id potius fieri, quia tunc ob dictam reverentiam Episcopi, ne solus in sua Sede relinquatur, omittitur tota Processio, quæ cum Ministris & Cantoribus sub Asperzione Aquæ benedictæ institui plerumque solet in Ecclesiis, solusque Celebrans cum Ceremoniario Pluviale a dextris elevante, & alio Ministro a sinistris vasculum Aquæ benedictæ portante asperzionem peragit. Unde si alicubi consuetudo habet, ut nunquam similis Processio cum Ministris instituatur, nec Diaconus & Subdiaconus comitari eum debent, sed soli duo Ministri, de quibus paulo ante dictum.

Cum ad Altare redierit, facta reverentia stans in plano, junctis manibus dicit Versum *Ostende*, addens Alleluja tempore Paschali, non autem ad *Domine exaudi*. Subjungit *Dominus vobiscum* & Orationem, & post eam Manipulum & planetam assumit. 6. Si adsit Episcopus, post Altare tertia vice aspersum, ad locum Episcopi accedit, eique aspersorium osculo prius honoratum porrigit, & post quam Episcopus se ipsum primo, postea celebrantem asperferit, ab eo aspersorium recipit, manumque illius primo, deinde aspersorium osculatur. Tum rediens ad Diaconum & Subdiaconum, eos & alios Ministros, ut dictum, aspergit. Quod si Episcopus innuat, ut Celebrans ipsum aspergat, ante & post profundam ei reverentiam faciet. 7. Si proestet Venerabile Sacramentum, nullo modo Altare est aspergendum, neque Diaconus osculari debet manum celebrantis, aut Aspersorium. Gav. p. 4. tit. 19. n. 13.

T I T U L U S VII.

De Principio Missæ.

Ritus Communis.

1. Cum descenderit ad infimum gradum, facta profunda Cruci reverentia, aut genuflexione, si adsit SS. Sacramentum, erectus incipit Missam. Aliqui præter genuflexionem etiam Cruci se inclinant, sed sufficit genuflexio, teste Bauldrio p. 3. tit. 3. n. 1. ubi etiam bene addit.

dit, genuflexionem fieri non debere, si Sacramentum in Cornu Evangelii extra Altare asservetur.

II. Psalmus *Judica* semper dicitur, præterquam in Missa pro Defunctis, & a Dominica Passionis usque ad Pascha. Si tamen extra hoc tempus votiva de Passione, vel Cruce, aut infra idem tempus prædictæ votivæ & aliæ quævis, aut Missa de Festo dicatur, omitti non debet. Gav. p. 2. tit. 3. n. 6. & Gerlacus Vinitor p. 1. tit. 9. §. 8.

III. Cum dicit *Gloria Patri*, caput, non corpus, Crucem inclinatur. Ad versum *Adjutorium*, se Cruce signatur. Rubr.

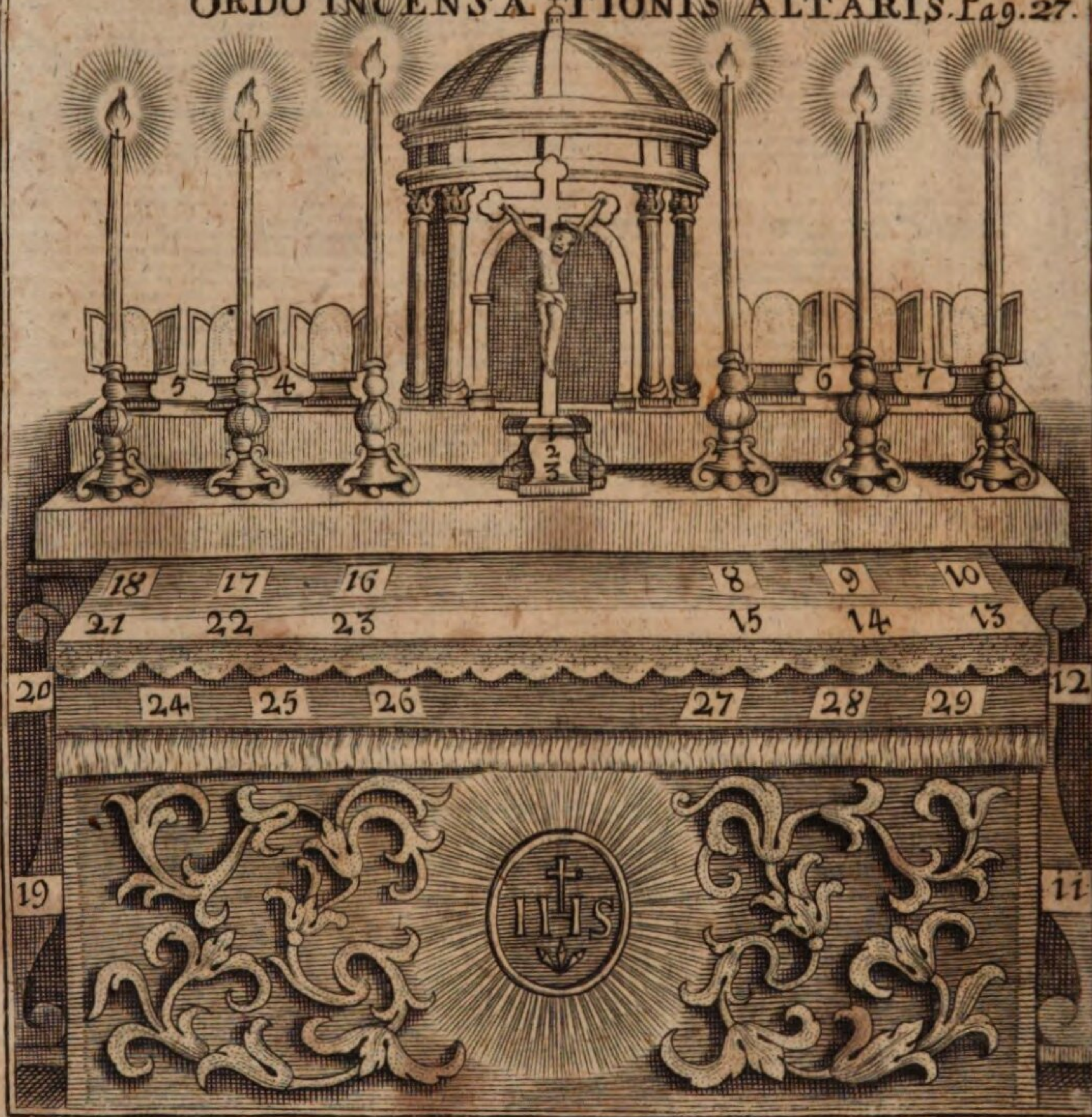
IV. Dum dicit Confessionem, profunde se inclinatur. Non autem addat nomen Patroni aut alterius Sancti sine Papæ licentia, quia id Pius V. prohibuit teste Bauldrio. p. 3. tit. 3. nisi consuetudo Diocesis aut Ordinis id exigat. Non etiam se convertat ad Ministrum, si illa Verba: *Vobis fratres*: pronuntiat.

V. Ad *Deus tu conversus*, humerorum inclinationem facit, manetque sic inclinatus etiam, dum *Oremus* dicit. Quo dicto ad Altare ascendit, non tamen prius genuflectit (ut aliqui perperam faciunt, etiam si Venerabile Sacramentum in Altari sit clausum, vel publice in eo expositum; cum Rubrica non præcipiat ejusmodi reverentiam; & præterea eandem mox factururus sit, ubi ad ipsum Altare venerit. Neque obstat, quod, quando ab Altari ad principium Missæ faciendum, descendit, bis reverentiam facere jubeatur, semel scilicet, quando ab Altari recedit; & iterum quando in plano consistens ad Altare se vertit; nam cum in nostro casu conversio ad Altare nova non fiat, merito reverentia quoque nova exigi non debet.

VI. Quando post Ascensum ad Altare Orationem *Oremus te Domine* dicit, ad verba illa: *Quorum Reliquiæ hic sunt*: Altare in medio, non ad latus osculatur. Si autem nullæ Reliquiæ adessent (quo in casu prædicta verba omittenda sunt secundum Gerlacum p. 2. tit. 3. §. ex Gavanto) tunc ad verba: *ut indulgere digneris*: osculum illud figendum foret, non tamen prius signum Crucis pollice super Altare formandum, Gavant. p. 2. tit. 4.

Geometrische Optik
von Dr. J. H. Lambert
1761

ORDO INCENSATIONIS ALTARIS. Pag. 27.

NB. Dieses Kupfer muß zu Pag. 27.
gebunden werden.

Ritus Sollemnis.

I. Quando Sacerdos coram Episcopo celebrat, stans ex cornu Evangelii (nisi alia sit consuetudo) expectat, donec signum ab Episcopo detur, & tunc profunde se illi inclinans, Missam incipit. Arnaud. p. 2. tit. 3. n. 2.

II. Cum dicit: *Vobis Fratres*: paululum versus Diaconum & Subdiaconum se convertit. Quodsi vero Episcopus loci adsit, ad illum se vertit, & loco: *Vobis Fratres*: dicit; *Tibi Pater* (non addendo titulum *Reverendissime*: cum neque Rubricæ, neque Cæremoniale hunc titulum præscribant) & postea iterum: *Te Pater* atque profundam illi in utroque casu reverentiam facit.

III. Postquam celebrans dixit *Misereatur*, aliqui iterum ad Episcopum facta conversione & reverentia absolutionem petendam & accipiendam esse volunt; sed neque Cæremoniale Episcoporum, nec Rubricæ Missalis in hoc casu id exigunt; quare poterit se quisque consuetudini loci accomodare.

TITULUS VIII.

De Incensatione.

Ritus Sollemnis.

I. QUÆSTIO I. *Quid in Incensatione præcipue observandum sit?* Resp. Sex potissimum. 1. Impositio thuris. 2. Ipsa Thurificatio. 3. Ordo inthurificando observandus. 4. Numerus ductuum, qui respectu diversarum Personarum, aut rerum diversus etiam adhibendus est. 5. Persona thurificans. 6. Tempus Thurificationis.

II. Q. *Quid circa impositionem Thuris sit notandum?* Resp. Tria præcipue. 1. *Situs imponentis*, qui semper stare debet, etiamsi coram Venerabili Sacramento exposito thus imponendum sit. 2. *Modus imponendi*, qui in eo consistit, ut, cum facienda est incensatio, Celebrans accipiat cochlear a Diacono, & manu sinistra pectori admota, ter ex navicula sumptum thus imponat in thuribulum, atque ad primam impositionem dicat: *Ab illo benedicaris*; ad secundam, *in cuius honorem ad tertiam, cremaberis. Amen.* & tunc primum post restitutum coch-

cochlear Diacono signum Crucis super thuribulum adhuc apertum ducat. Hanc tamen benedictionem omittit, si *Solum* Venerabile incensare debeat, quia tunc adest ipse Author benedictionis. Si autem cum Venerabili etiam Altare incensandum sit, tum thus semper benedicitur, excepta Feria sexta Parasceves, ubi non benedicitur, licet Altare incensetur. Bauldrius p. 2. c. 4. n. 3. cum Gav. & aliis. Si Episcopus sit præsens, & in Solio suo ex parte Evangelii sedeat, Diaconus post Ascensum Celebrantis ad Altare, cum Cæremoniario & Thuriferario ad Episcopum accedit, & profundam inclinationem faciens, fociis duobus genuflectentibus, stans eidem cum solitis osculis thus imponendum & benedicendum in thuribulo offert, ac cochlear ei offerendo dicit; *Benedicite, Reverendissime Pater*: iterumque reddens naviculam Thuriferario, facta Episcopo reverentia ad Sacerdotem celebrantem accedat.

Circa hunc Modum benedicendi thus paulo aliter discurret Nicolaus de Bralio Presbyter Congregationis Orationis in Cærem. Canon. c. 1. n. 14. putat namque verba ista: *ab illo benedicaris*: proferenda esse non quando prima vice thus imponit, sed postquam ter imposito thure, & deposito cochleari Crucem facit, eo quod etiam in aliarum rerum benedictionibus verbum *benedicere* tunc proferri soleat, quando Crux formatur, & ideo etiam hic in Ordine Missæ, ubi tota hæc formula proponitur, notula Crucis inter ipsasmet hujus Verbi Syllabas inferatur hoc modo: *Ab illo beneddicaris, in cujus honorem cremaberis*. Qui discursus cum valde rationabilis, & Rubricis conformior videatur, omnino retineri potest hic modus, nisi prior alicubi per consuetudinem sit introductus. Illud tamen adhuc circa hanc benedictionem quæri potest, an, si præter Altare summum, adhuc aliud Altare incensandum erit, thus iterum benedici debeat? ad quam quæstionem Bralio affirmative respondet, eo quod non illud thus, quod in navicula est, sed quod in thuribulo positum est, fuerit benedictum. 3. *Locus*, in quo stare debet thus imponens; qui quidem, si Sacramentum non sit expositum, ordinarie est medium Altaris; quando vero expositum est Sacramentum, non omnes æqualiter locum assignant; nam aliqui in tali casu putant,

putant, eum per Cornu Epistolæ in planum descendere, & facie ad populum conversa incensum imponere debere, idque ob reverentiam Sacramenti; ob quam eandem causam etiam, quando incensatur Celebrans, dicto modo in planum descendere debet, ut infra ex Gavanto & aliis dicemus. Alii etiam in tali casu more solito apud Altare faciendam ejusmodi impositionem censent, eoquod & cæremoniale Episcoporum, & Gavantus, aliique Rubricistæ *de more* imponendum thus dicant. Unde optime faciet, qui Ecclesiæ, in qua versatur, consuetudinem fuerit imitatus.

III. Q. 3. *Quis modus in ipsa Thurificatione sit observandus?* Resp. Sicut duplex est thurificatio, altera Altaris solius, altera Venerabilis Sacramenti, ita diversos quoque ritus in iisdem observandos esse. Turificatio ergo Altaris solius sic peragenda. Dum Diaconus thuribulum offert, accipit Celebrans dextra catenulas simul junctas prope operculum, ut decentius & commodius illud ducere possit: sinistra vero catenularum summitatem prope manubrium, quam in ipsa incensatione pectori admovet. Tum ad Altare conversus, facta Cruci profunda reverentia, ter eam incensat, & facta iterum reverentia incensat a Cornu Evangelii Reliquias, si adsint; bino ductu simplici, non duplicato, ut multi faciunt, & mox iterum faciens reverentiam Cruci simili modo, ubi tamen Nicolaus Bralion. n. 30. notat, si in medio Altaris alicuius exposita fuerit insignis Reliquia v.g. caput aut brachium alicujus Sancti, convenire, ut immediate post Crucem duplici ductu incensetur, tamen absque ulla reverentia ob præsentiam Crucis; deinde vero prius aliæ reliquiæ.

Quibus peractis, facta iterum Cruci reverentia, Altare, prout distribuuntur, Candelabra ter incensat usque ad cornu Epistolæ, ubi demissa manu thurificat illius partem postremam inferiorem, mox superiorem, bis ducto thuribulo: & conversus ad Altare, elevans manum, incensat ejus planitiem seu mensam in anteriori parte, ter ducens thuribulum linea transversali quasi per semicirculos usque ad medium: ubi facta Cruci reverentia, thurificat aliud latus Altaris eodem modo, quo prius, insi quod incensando Altare per semicirculos non procedat
ad

ad medium, sed in cornu Evangelii consistens, peracta Altaris incensatione, ejus frontem anteriorem triplici ductu ad medium usque incensat, ubi facta iterum Cruci reverentia reliquam partem frontis triplici ductu incensat usque ad cornu Epistolæ, ibique consistens se a Diacono incensari permittit. Notandum vero, quod etiam si pauciora forent aut plura, quam tria candelabra, adhuc tamen triplici ductu Altare incensandum foret.

Atque hic est communis modus incensandi; circa quem tamen iterum scrupulum movet Nicolaus Bralion in cit. Cærem. Canon. n. 19. ubi putat incensationem reliquiarum, quæ ex parte Epistolæ reperiuntur, non a Sacerdote in medio Altaris se retrahente faciendam esse, uti de facto in Basilica S. Petri in Urbe praticari ait, imo & in ipsis Rubricis indicari contendit, dum post incensationem Reliquiarum a dextris factam Cruci reverentiam facere jubetur Sacerdos, quod minime fieri deberet, nisi a Cruce discedere deberet. Sed responderi potest, hanc reverentiam præcipi, eo quod stans in medio sub incensatione Reliquiarum a dexteris stantium nonnihil ad latus se converterit, atque ad alterum latus se convertendo, ipsam Crucem quoddammodo transire debeat; & hinc in Rubricis dicitur: *antequam discedat a medio Altaris, primum incensat eas, quæ a dextris sunt &c. Et iterum facta Cruci reverentia similiter incensat bis alias, quæ sunt a sinistris.* Quod ipsum clarius cæremoniale Episcoporum indicat, dum ait, post incensationem reliquiarum *sinistræ partis procedendum* esse ab ea parte ad Altare ter incensandum.

Thurificatio Venerabilis Sacramenti sequenti modo facienda est. Si Sacramentum super Altare expositum sit, tum stans, & paululum recedens ad cornu Evangelii; facie tamen versa ad cornu Epistolæ ponit incensum in thuribulo cum solita benedictione (quia etiam Altare incensat) & mox genuflexus in supremo gradu, accepto thuribulo a Ministris sibi porrecto, factaque prius profunda reverentia triplici ductu SS. Sacramentum graviter & morose incensat, & postea facta iterum profunda inclinatione surgit, & facta genuflexione reliquas incensationes peragit, ita tamen, ut, ubi Cruci profundam aliqui reverentiam fecisset, tunc genuflexionem faciat.

& quando Diacono thuribulum reddit, descendat in planum Capellæ, & facie versa ad Populum ab eodem Diacono se incensari permittat, advertens tamen, ne dum se vertit, tergum Sacramento obvertat. Si Ven. Sacramentum in Altari clausum asservatur, tum ante, quam incipiat incensationem, genuflexionem facit (& in hoc casu non inclinat caput Cruci) quam etiam facit, quando transit ante medium Altaris. Ita Gavant, p. 2. tit. 4. litt. G. Arnaudus eod. tit. num. 8. Contra quos tamen iterum pugnat cit. Bralion. n. 22. putans, licet in tali casu genuflexio Sacramento sit facta, nihilominus adhuc ipsi etiam Cruci suam reverentiam esse faciendam, eo quod a tera reverentia genuflexionis ad Sacramentum pertineat, ac proin ipsi etiam Cruci sua specialis reverentia exhibenda videatur. Sed responderi potest, sicut in aliis casibus, quando alias jam major inclinatio corporis præscripta est, non debet minor aliqua & Specialis inclinatio, v. g. capitis fieri, eo quod minor reverentia in maiore contineatur, ita idipsum etiam in præsentī casu dicendum esse. Denique & id, quod Cæremoniale Episcoporum circa modum utriusque hujus Incensationis l. I. c. 21. monet, bene observandum est, ut scilicet, dum Thurificationem Altaris actu peragit Celebrans aut alius, se in ea graviter & decore gerat, non Personam aut caput, dum thuribulum ducit, reducitque movens, sinistram, quæ summitatem Catenularum retinet, firmam, stabilemque retinens, dextram vero manum ac brachium commode ad tractum cum thuribulo movens, ita, cum thuribulum ad se retrahit, illud sub brachio leviter & competenti modo reducat, & dum procedit thurificando Altare, eundo, & redeundo, semper illum pedem prius moveat, qui proximior est Altari, totque omnino passus faciat, quot thuribuli tractus, ut manus, pedesque in motu decenter concordent. Sed & illud adhuc circa hanc Thurificationem notandum est, si, dum incensatio peragitur, inter *Gloria Patri* cantetur, interrumpendam eam esse, ut debita inclinatio versus Crucem fiat; nec enim omittendus est major ritus, ut attendatur minori & simplici cæremoniæ, ait Bralion. n. 35. ad *Dominus vobiscum* vero omnino cessandum est ab incensatione.

IV. Q. 4. *Quis Ordo in thurificatione observandus sit?*
 Resp. Sequentem præscribi a Cæremoniali Episcoporum.
 Primo & ante omnes thurificandus est ipse Celebrans;
 post eum vero Archiepiscopus aut Episcopus Provinciæ,
 si adsit. Post hunc immediate Presbyter Assistent & duo
 Diaconi Assistentes, nisi adsint Personæ majores Episco-
 po, ant Episcopo non fiat Assistentia; in hoc enim casu
 Assistent quidem in pluviali, ut qui dignior ex Clero esse,
 & omnes alios Ministros Celebranti inservientes præce-
 dere debet (ut Bartholomæus Corsettus p. 1. c. 5. n. 9.
 sibi Venetiis a Viris fide dignis & sapientibus respon-
 sum fuisse testatur contra Piscaram volentem, etiam As-
 sistentem post Chorum esse thurificandum, cujus senten-
 tia tunc forte facilius practicari posset, quando Assistent
 est de communibus Sacerdotibus, ut in Primitiis Neo-
 mystarum contingit. Chorus vero ex Canonicis aut aliis
 Personis Assistente longe dignioribus constat) Diaconus
 vero & Subdiaconus post Chorum, ut suo loco in officio
 Diaconi & Subdiaconi videbimus. Post Assistentem Prin-
 ceptus Magnus, si quidem non recognoscens Superiorem
 (nec tamen Imperatoris aut Regis dignitate præfulgens;
 hi enim ante Episcopum incensandi sunt, id est, statim
 post Celebrantem) aut Prorex vel Gubernator Provin-
 ciæ aut Regni adsit; tum Dignitates, Canonici, Magi-
 stratus Civitatum (nisi sint de Majoribus & Perpetuis,
 tunc enim ante Canonicos, si quidem hi parati non sint,
 incensandi forent) & post hos Barones & Domicelli sine
 titulo incensantur. Denique Chorus, & post Chorum
 incensatum Diaconus & Subdiaconus (nisi Diaconus, ut,
 in Missa fieri debet, ipse incenset) tunc enim ipse prius
 Subdiaconum incensat, & postea primum a Thuriferario
 Diaconus, reddito a se eidem thuribulo incensatur, ac
 reliqui Clerici Celebranti inservientes secundum Ordi-
 nem dignitatis, ac tandem ipse etiam Populus incensatur.
 Quæri tamen hic potest, an etiam Mulier aliqua præci-
 puæ dignitatis, v. g. Regina, vel magna Princeps incen-
 sari separatim debeat? & respondetur ex Cæremoniali
 l. i. c. 23. affirmative, uti & ipsa praxis confirmat.

V. Q. 5. *Quis in ductibus Thurificationis Numerus
 sit observandus?* Resp. Eum, qui in Cæremoniali Epi-
 scoporum hisce Verbis præscribitur: *Sanctissimum Sa-*
cramen-

eramentum, Crux Altaris, Episcopus vel Archiepiscopus thurificatur triplici ductu: Celebrans, dignitates, & Canonici duplici, inferiores uno. Si adesset Legatus, vel alii Cardinales, ipsi ter, Episcopus & Celebrans bis, Dignitates & Canonici semel, cæteri sine mora. Si vero adsit Dominus loci Laicus, vel alius Princeps Maximus (aut Superior suprema in dignitate constitutus) ter, ut Episcopus, reliqui, ut supra dictum, incensantur, ita Cæremoniale. Ex quo colligitur, si nullus Episcopus aut Princeps Maximus, aut his Superior adsit, Celebrantem ter, Chorum, Diaconum, & Subdiaconum bis, reliquos Clericos ac Populum uno ductu incensandum esse. Etsi vero Thuriferarius consueto more Populum incensans triplici ductu id faciat, uno scilicet in medio, altero ad dexteram, tertio ad sinistram Populi, hoc tamen non ideo facit, quasi Populum trina incensatione, atque adeo magis, quam alios præcedentes honorare velit, sed quod eundem quasi in tres partes ob multitudinem dividat, & quamlibet earum uno ductu thurificet. Pro quorum omnium meliori intellectu & praxi notandum obiter est, ea, quæ hætenus de numero ductuum diximus, de simplici ductu seu vibratione thuribuli intelligi debere, & non, ut multi hodie faciunt, bina, eaque æquali vibratione in altum intelligenda esse; sic enim, qui ter incensari debet, sex ductibus utpote tribus duplicatis incensaretur. Potest tamen hæc consuetudo forte tolerari, si prior vibratio non fiat in æqualem altitudinem cum altera, sed infra quasi per modum Semicirculi peracta tanquam libratio ad posteriorem adhibeatur.

VI. Q. 6. *Quis thurificationem peragere debeat?* Resp. In Missa omnes thurificationes usque ad Subdiaconum inclusive a Diacono, reliquas vero a Thuriferario peragendas esse, uti clare in Missali §. 8. *de Ritu missæ* indicatur. In Vesperis autem Celebrans & Episcopus, si intersit, aut alius, quos supra triplici ductu incensandos esse diximus, a primo Assistente, reliqui vero ab aliquo Acolytho (quem Thuriferarium esse convenit) juxta cæremoniale Episcoporum *cit. c. 20. p. 1.* incensandi sunt. Si tamen in aliquibus locis consuetudo introducta sit, ut etiam in Vesperis primus Assistens Chorum incenset, poterit ea illo in loco retineri.

VII. Q. 7. *Quando incensatio peragi debet?* Resp. In Missis solemnibus ter ministrari incensum, videlicet in principio Missæ ante introitum (quæ tamen incensatio omittitur, si Missa sine Diacono & Subdiacono celebretur) ante Evangelium & post Offertorium; in laudibus vero & Vesperis semel duntaxat; scilicet, sub Canticis *Benedictus* & *Magnificat*, fit incensatio.

Etsi vero hæc incensatio, si quæ hætenus dicta sunt, bene considerentur, nullam videntur difficultatem continere, quia tamen Tirones plerumque similes cæremónias facilius capiunt, si picto quodam vel sensibili schemate ipsorum phantasia juvetur, poterit illis hunc in finem sequens schema prodesse, utpote in quo ordo ductuum in incensatione faciendorum per numeros indicatur.

TITULUS IX.

De Introitu.

Ritus Communis.

I. Dicitur semper Introitus, præterquam in Sabbato sancto.

II. Ad initium signum Crucis manu a fronte ad petus producit Celebrans, & subinde junctis manibus Introitum profequitur. In Missa tamen pro Defunctis non se, sed librum Cruce per manum in aëre formata signat.

III. *Gloria Patri*, ad quod caput versus Crucem inclinatur, semper dicitur, exceptis Missis pro Defunctis (ubi *Requiem* illius loco dicitur) & a Dominica Passionis usque ad Pascha, si de Dominica aut Feria dicatur Missa. In Missis enim de Festis (& votivis de Passione & Cruce, sive extra, sive intra tempus Passionis lectis) non omittitur. Arnaud. tr. i. p. 4. tit. 17. n. 4.

IV. Tempore Paschali ante Versum duplex Alleluja additur.

V. Post dictum Introitum ad medium accedit, & facta Cruci reverentia profunda, novies *Kyrie* & *Christe eleison* alternatim cum Ministro dicit. Caveat tamen ne non laudabilem quorundam morem secutus in ipso ad medium accessu hæc verba recitet, sed expectet, donec in medio firmus constiterit, ipsique Cruci reverentiam fecerit.

Ritus Solemnis.

I. Ubi dixerit Introitum, non accedit ad medium, sed in eodem loco apud librum consistens dicta *Kyrie eleison* alternatim cum Ministris dicit. Quod etiam tunc observandum Bauldrius p. 3. c. 21. n. 9. & Corsettus c. 13. n. 3. ajunt, quando sine Diacono & Subdiacono Missa cantatur.

II. Dictis *Kyrie*, si tempus & ratio Missæ patiatur (nam exposito Venerabili sedere non convenit, nisi specialis ratio aut consuetudo id exigat) facta Cruci reverentia breviori via descendit ad sedem, accipit a Diacono Birretum, tegit, & manibus super genua modeste expansis sedet.

T I T U L U S X.

De Hymno angelico.

Ritus Communis.

I. Dicitur hic Hymnus, quostiescunque in Officio (si cum Missa hoc respondeat) dictus est Hymnus Ambrosianus, excipe Missam Feriæ. 5. Cœnæ Domini, & Sabbati sancti, ibi enim dicitur, licet in Officio non sit dictus Hymnus Ambrosianus.

II. Dicitur præterea in Missis votivis SS. Angelorum, & B. MARIE in Sabbato, omni & solo (in aliis enim Missis votivis ejusdem extra Sabbatum non dicitur, nisi Templum habeat speciale Privilegium, ut Lauretanæ ædes) five de ea dictum sit Officium (uti aliquoties intra annum contingit) five non. An vero hæc Missa B. MARIE in Sabbato votiva dicenda sit, disputant Rubricistæ, quæ tamen lis est de nomine tantum, facileque decidi potest, si Missæ votivæ propria appellatio attendatur; cum enim hæc proprie ea dicatur, quæ ad arbitrium Sacerdotis, & non ex præscripto Rubricarum dicitur (uti suo loco videbimus) recte infertur, Missam eam, quæ ex præscripto Rubricæ de B. MARIA in Sabbato dicitur, proprie votivam dici non debere. Neque obstat, quod in Adventu cum Officio non concordet, hoc enim non esse signum Missæ votivæ ex eo patet, quod etiam Missa de Vigilia infra Octavam occurrente non concordet cum Officio, nec tamen propterea votiva dicatur. Quia tamen facile contingere potest, ut aliquis ob gravem causam in Sabbato, in quo Festum novem Le-

tionum, aut Feria Major, cui cedit B. MARIA in Sabbato, Missam de B. Virgine legere velit, in tali casu, cum non ex præscripto Ecclesiæ, sed proprio Celebrantis arbitrio Missa talis dicatur, recte votiva dici potest ac debet, atque ideo forte etiam inter votivas numeratur in Rubricis. Dicitur tamen in hoc etiam casu Hymnus Angelicus, eo quod Rubricæ absolute dicant, in Missa de B. MARIA in Sabbato dicendum esse adeoque hoc privilegium Sabbato perinde, ac nonnunquam certis Ecclesiis concessum videatur. P. Gobat. *tr.* 3. p. 722.

III. Dicitur etiam de Sancto, qui eo die obiit, aut qui Titulus est Altaris, licet non sit de his Officium dictum. Arnaud. p. 1. tit. 8. & tit. 9. n. 10.

IV. Dicitur denique in Missa votiva pro re gravi & publica causa (si in tali Missa paramenta violacea non adhibeantur) qualis est, pro qua Clerus cum Episcopo, ubi hic sedem habet, convenire solet, ut si dicatur Missa pro gravi malo publico avertendo, aut magno bono publico impetrando, aut in solennem gratiarum actionem pro communi beneficio. Gavant. p. 1. tit. 8. lit. B. P. Gobat. n. 708. & seq. Et hic infra tit. 17. n. 5.

V. Dum dicit *Gloria in excelsis*, non elevat oculos, sed manus tantum usque ad humeros, quando dicit DEO, iterum jungit, & caput inclinat Cruci, quam inclinationem etiam ad verba: *Adoramus, Gratias agimus, Suscipe deprecationem*, & ad SS. Nomen *Jesu* facit. Cum vero dicit *cum S. Spiritu*, manu signum Crucis super se ipsum format, & dum *Amen* dicit, manus iterum jungit, ut Gavantus & Bauldrius monent, licet de hac junctioe manuum Rubrica nihil dicat; unde ab aliquibus sine scrupulo omittitur.

Ritus Solemnis.

I. Ubi Celebrans Hymnum Angelicum absolverit, Cruci reverentiam facit, & per breviorē viam ex latere Epistolæ ad paratam Sedem descendit. Quod si vero Sacramentum in Altari sit clausum, tum omnino prius genuflectit, cum hic penitus ab Altari discedat, quo in casu genuflexionem facere oportet, uti colligitur ex ipsis Rubricis.

II. Si sub isto Hymno sedet, diligenter attendat, ut, si ad supradicta verba Cæremoniarius signum dederit, caput

put aperiat, & versus Crucem profunde inclinet. Quod tamen dum facit, caveat, ne oram circularem Birretti ex sudore Capitis quandoque sordidam Casulæ imponat, & sic pretiosa Paramenta destruat; sed potius non procul a Casula in aëre teneat.

III. Circa finem Hymni dato signo surgit, Birretum Diacono porrigit, & post Ministros per longiorem viam ad Altare procedens, ante medium in plano convenientem reverentiam facit, atque ad Altare ascendit.

IV. Etsi Tamburinus l. 2. c. 4. §. 6. & Pellizarius a P. Gobat. n. 592. citati putent, non esse necessarium, ut Hymnus Angelicus, qui a Choro cantatur, etiam ab ipso Celebrante submisse dicatur, contrarium tamen & communis praxis, & ratio probat, quia licet Hymnus talis (idem etiam de Symbolo & Prophetiis in Sabbato sancto sentiendum) canatur ab aliis, canitur tamen a non Ordinatis ad hoc munus, atque adeo, quatenus ab his cantatur, non est pars Sacri, sicut Epistola & Evangelium, quæ a Levitis cantatur.

V. Dubitant nonnulli, an licitum sit eo tempore, quo Hymnus iste aut Symbolum cantatur a Choro, parvas Horas aut alias Preces recitare? ad quod quidem dubium Tamburinus l. 2. §. 3. n. 2. respondet; id sine peccato veniali fieri non posse; sed tamen id licitum esse, æque probabiliter Tannerus q. 10. n. 15. apud & cum P. Gobat l. c. docet, cum nulla lex id vetet, & constet passim viros Religiosos ante sumptionem Hostiæ vota sua renovare, aut alias similes preces recitare, quod licite fieri suo tempore ostendam.

TITULUS XI.

De Orationibus.

Ritus Communis.

I. **N**e forte quis in errorem aut dubium incidat, si apud Authores vel in Rubricis Collectæ mentionem fieri advertat, noverit, idem per Collectam, quod per orationem indicari, hasque Orationes in Missa dici solitas interdum Collectas vocari, vel quia Sacerdos omnium quasi Preces colligit, vel quia supra collectam plebem fiunt, uti Gavantus ex variis Authoribus ostendit. p. 1. tit. 9.

II. Semper dicitur una vel plures Orationes, ita tamen, ut Celebrans prius in medio Altare osculatus ad Populum se vertat, ac extensis, ac mox iterum junctis manibus, oculisque demissis *Dominus vobiscum* dicat, & accedens ad cornu Epistolæ, iterum extensis & junctis manibus, capiteque versus Crucem inclinato (quod semper in simili casu observat) *Oremus* Orationi præmittat.

III. Si plures sint dicendæ Orationes, ordinarie prima tantum & ultima per ordinarias clausulas concluduntur, excepta Missa Feriali in Quadragesima, in qua post ordinarias Orationes in fine Missæ dictas adjicitur nova præmissis verbis: *Humiliate capita vestra Deo*, caputque ad dicta verba versus Crucem inclinatur.

IV. Orationes omnes, quæ dici solent, in tres Classes dividi possunt. Prima est earum, quæ in Officio ratione Festi aut Feriæ occurrentis sunt dicendæ, & hæ primum locum habent. Secunda Classis est earum, quæ in Rubricis vel Missali secundo & tertio loco assignantur, & hæ tantum Orationibus *specialibus* Officii cedunt. Tertia Classis est earum, quæ ad libitum Sacerdotis, vel pro devotione petentium assumuntur, & hæ omnibus aliis cedunt. Arnaud. tr. i. tit. 7. n. 6.

V. In Festis Duplicibus & diebus Octavis, nisi aliud speciales Commemorationes occurrentium Festorum requirant, dicitur una tantum Oratio. In Missis quoque votivis solemnibus pro re gravi unica dicitur, nulla facta Festi occurrentis commemoratione: unitas enim orationis dicit, & significat solemnitatem. Gavant. p. 1. tit. 9. n. 6. & alii. Missa tamen pro gratiarum actione duas Orationes admittit in Missali præscriptas, quæ quidem in Missa solemnī, in qua unica tantum Oratio dici debet, sub una clausula dici debent, uti ex tit. 9. Rubr. n. 14. colligit Gavantus, & alii. An vero etiam in Missa privata pro gratiarum actione eadem Orationes sub una clausula dicendæ sint, non conveniunt Rubricistæ. Gavantus p. 1. tit. 7. lit. N. putat sub diversis clausulis dicendas, eo quod Ritus Orationum plurium sub una prima clausula sit Missarum solemnium proprius; atque adeo id, quod in oppositum ex Missali Romæ anno 1612. edito dicitur, ait: sine facultate Superiorum additum fuisse, ut ipse post diligentem indagationem comperit. Verum hoc non obstante, Paulus Maria Quarti. p. 1. tit. 7. dub.

dub 4. toto, omnino etiam in talibus Missis censet, illas duas Orationes sub una clausula dicendas, idque ob tres rationes. 1. Quia Rubrica Missalis recogniti sine distinctione dicit, primæ Orationi aliam pro gratiarum actione jungendam esse; neque credibile est, Rubricam talem in recognitione Missalis, quæ jussu majorum tam accurate facta est, sine eorum præscitu & facultate fuisse insertam. 2. Quia, cum Missa propria gratiarum actionis, Orationem quoque propriam requirat, id est, pro gratiarum actione (semper enim prima Oratio respondet Missæ propriæ) merito utraque Oratio de Trinitate v. g. & gratiarum actione (tanquam unica Oratio primo loco recitanda) dicitur sub unica conclusione; secus enim prima Oratio gratiarum actionem non continebit. 3. Quia sic distinguitur Missa propria gratiarum actionis ab aliis Missis, quæ etiam pro gratiarum actione de Sanctis in eorum honorem dici solent, quibus addi potest (si non solemniter celebrentur) sub diversa conclusione, loco juxta Rubricas communes debito, Collecta simplex pro gratiarum actione, nempe prima de sancto, secunda de Officio, tertia pro gratiarum actione. Mihi in hac controversia, Gavanti sententia conformior Rubricis videtur, ut quæ cit. tit. 9. n. 14. habet hæc formalia verba: *In Missis votivis, quando solemniter dicuntur pro re gravi, vel pro publica Ecclesiæ causa, dicitur tantum una Oratio, sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, ut in proprio loco notatur. In aliis autem* (intellige, quæ non solemniter dicuntur) *dicuntur plures: ut in Festis Simplicibus.* Unde quando Rubrica in loco proprio, scilicet de Missis votivis, sine discrimine dicit, addendam esse in Missa pro gratiarum actione aliam Orationem, explicanda est juxta præcedentem Rubricam, id quod sæpe etiam alias fieri debet, ut scilicet una Rubrica per aliam explicetur, quemadmodum infra tit. 21. & tit. 27. ostendam. Nec obstat, quod Oratio primæ Missæ respondere debeat; nam cum in ejusmodi Missa pro gratiarum actione Missa de SS. Trinitate, vel de Spiritu Sancto, vel de B. Virgine legi jubeatur, vere dici potest, primam Orationem Missæ repondere, cum prima Oratio vel de SS. Trinitate, vel de Spiritu Sancto, vel de B. Virgine legatur, de quibus etiam ipsa tota Missa dicitur. Certe, si de aliis interdum Sanctis Missam in gratiarum actionem

nem pro accepto quopiam beneficio legimus, frequenter eam etiam pro gratiarum actione vocitamus, nec tamen propterea juxta ipsos etiam Adversarios Oratio pro gratiarum actione primæ Orationi jungi debet. Optime tamen faciet, qui sese consuetudini receptæ in loco, in quo versatur, accommodat. Hoc unum adhuc addo, mirum nemini videri debere, si in Missa saltem solemni duæ Orationes primæ per unam clausulam claudantur, cum Gavanto teste l. c. id ipsum fieri debeat in Collatione Ordinum, Consecratione Episcoporum, Virginum, Ecclesiarum, Altarium & benedictione Abbatum, Cœmeterii &c.

VI. In Festis Semiduplicibus, etiam tempore Passionis, dicuntur ordinarie tres Orationes, & non plures, nisi aliud speciales Commemorationes exigant. Dixi *ordinarie*: quia si tempore Passionis, infra Octavam Paschæ & Pentecostes occurrat Commemoratio de Simplici, in Missa de Tempore, aut die infra Octavam, tertia Oratio non dicitur; sicut nec in Dominicis infra Octavas occurrentibus alia communiter, quam Octavæ sit Commemoratio. Arnaud. p. 1. tit. 8. n. 5. & 6.

VIII. In Simplicibus dicuntur tres, quinque aut septem Orationes, modo impares sint, & septenis non plures. Quarti tit. 9. p. 1. n. 12. Excipe tamen Ferias intra Dominicam Passionis aut Palmarum occurrentes, in quibus duæ tantum dicuntur, prima de Feria, secunda de occurrente Festo simplici tantum. In Missis vero votivis, si quæ fiunt, per illas Ferias & Octavas supra dictas n. 6. etiam si de Cruce aut Passione fiant (dicuntur tres Orationes aut plures, modo impares, ut proxime dictum, quia non sunt Missæ de Tempore, sed Votivæ. Gerlac. p. 1. tit. 9. §. 5. & p. 2. tit. 5. §. 13.

VIII. Etsi Rubricæ plures præscribant Regulas ad cognoscendum, quas Orationes in Semiduplicibus & Simplicibus dicere oporteat, omnes tamen videntur ad tres sequentes revocari posse. Prima est: In omnibus Missis, quæ sub Ritu Semiduplicis vel Simplicis de B. Virgine *explicite* (ut fit in Octavis illius, in Sabbato) vel *implicitè* (ut fit in Vigilia & infra Octavam omnium Sanctorum) celebrantur, secunda Oratio de S. Spiritu, tertia Ecclesiæ vel pro Papa dicenda est, subintellige, tam in hac, quam posterioribus Regulis, nisi specialis aliqua Com-

Commemoratio alicujus Sancti vel Feriæ occurrentis facienda sit, tum enim illa secunda Oratio de S. Spiritu tertio loco dicenda erit, nisi hæc quoque per secundam Commemorationem faciendam extrudatur. Secunda Regula est: In omnibus Vigiliis & Semiduplicibus infra Octavas aliorum sanctorum occurrentibus dicitur secundo loco Oratio de S. MARIA, tertio *Ecclesiæ* vel pro Papa. Tertia est: In omnibus Semiduplicibus & Simplicibus, quæ non continentur in prioribus duabus Regulis, secundo & tertio loco in Dominicis de Tempore dici solent; quod si vero specialis Commemoratio occurrat, tum hæc secundo, & quæ alioqui secundo loco dici debuisset, tertio dicenda erit. Excipe votivas de SS. Petro & Paulo legendas eo tempore, quo in Dominicis secundo loco Oratio *A cunctis* dicitur: tunc enim, ne bis fiat explicita mentio SS. Apostolorum, secundo loco pro Oratione *A cunctis*, Oratio *Concede*, quæ est prima inter Orationes, ad Libitum dicenda est.

XI. Cum dicuntur plures Orationes, & una est eadem cum alia ibidem dicenda, commutatur earum altera cum diversa vel ex Proprio, vel ex communi. Exemplum commutationis ex Proprio est casus Dominicæ Septuagesimæ occurrentis ante Festum Purificationis: nam quia Secreta ejus Dominicæ eadem est cum Secreta de B. Virgine tunc dici solita, & quia B. Virgo plures habet secretas proprias, commutatur hæc posterior cum alia Secreta propria ejusdem B. Virginis, videlicet cum *Tua Domine* ex votiva ejusdem Missa, uti expresse in Missali post Dominicæ Septuagesimæ Secretam monetur. Exemplum vero commutationis ex Communi est casus Festi SS. Quadraginta Martyrum occurrentis in Feria quinta Cinerum, & Festi S. Martini occurrentis in Dominia 22. post Pentecosten; in utroque enim casu isto Secretæ de Festis sunt eadem cum Secretis de Feria & Dominica: commutabuntur in utroque casu Secretæ de Festis cum aliis Secretis ex Communi desumptis, qui est planus sensus Rubricæ. Quod idem fit in aliis Orationibus vel initio, vel in fine dicendis, si idem contingat, ita ut nunquam debeat commutari Oratio unius Dominicæ aut Feriæ cum Oratione propria alterius sequentis Dominicæ aut Feriæ, uti Gavantus & alii opinantur; maxime cum Orationes Do-

minicis & Feriis plerumque ita congruant, ut valde inconvenienter aliis accommodarentur. Ita Quarti *p. i. tit. 7. dub. 5.* In Orationibus vero ad libitum providi Sacerdotis erit eas feligere, quæ ejusmodi mutationi non sunt obnoxix. Tametsi autem in his posterioribus duobus exemplis videatur prima Oratio cedere secundæ contra prærogativam primæ Orationi debitam, juxta quam prima Oratio non debet excludi e loco suo, id tamen non obstat; cum enim Orationes de Festo five ex propria Missa sumantur, five ex Communi, sint formaliter idem, quia ad eundem cultum ejusdem Sancti spectant, & tantummodo materialiter sint diversæ, facile apparet per ejusmodi commutationem nihil fieri *formaliter* contra prærogativam primæ Orationis, ut recte Paulus Maria Quarti l. c. advertit. Sed quæri adhuc potest hoc loco, quid faciendum sit, si v. g. dies infra Octavam Dedicationis propria Ecclesiæ cum Dedicatione alterius Ecclesiæ, v. g. Salvatoris aut Cathedralis Ecclesiæ Diocesane occurrat. Ratio dubitandi est, quia una tantum habetur Missa & Oratio pro Dedicatione, atque adeo non apparet, unde pro alterius Dedicationis Commemoratione Oratio sumenda sit. Sed responderi debet, etsi propria Oratio pro annua Dedicatione una tantum adsit, adesse tamen Orationem pro prima Dedicatione; eam proinde demptis iis, quæ primæ Dedicationi propria sunt, pro Commemoratione secundæ Dedicationis assumendam esse, uti de facto practicatur.

X. In Missa de Patrono, qui nominatur in Oratione *A cunctis* in littera N. convenit illius loco alium nominare. Gavant. tit. 9. lit. H. In eadem Oratione, si Patronus sit dignior Apostolis v. g. S. Michael, aut S. Joannes Baptista, ante ipsos ponendus est. Gavant. p. 4. tr. 17. n. 19.

XI. In Missa de Sancto, qui titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur Officium, sed Missa tantum ad ejusdem Altare in die ejus Festo (quia non debet omitti Oratio illius, de quo fit Officium) convenit, ut tertia sit Oratio, quæ tunc temporis secundo loco dicenda foret; est enim hæc Missa ex votiva (quia discordat ab Officio) & ex festiva (quia eo die obiit Sanctus, aut alia ex causa tunc celebratur ejus memoria) mixta. Ita Gavantus *p. i. tit. 9. lit. I.* Cujus doctrina quidem secundum

dum se vera est; ratio tamen, qua probat ex votiva mixtam esse, non placet, quia supra jam ostendi, non hoc ipso, quod Missa aliqua discordet ab Officio, votivam esse. Rectius ergo tota Missa festiva dicitur, sed Simplici tantum ritu celebranda, quia majorem solemnitatem Ecclesia talibus Sanctis non concessit.

XII. Oratio pro se ipso ad libitum non est dicenda, cum Episcopus, vel alius major Sacerdote adest, quia ob reverentiam potius pro ipsis orandum esset. Gavantus l. c. n. 30. Porro quia post editionem ultimam aliquot circa hanc materiam dubia sunt proposita, placet eorum decisionem breviter hic subungere.

XIII. Itaque Q. 1. *An Sacerdos in Semiduplicibus pro devotione sua possit plures, quam tres orationes sumere?* Resp. Gavantus fol. 27. n. 12. non esse plures dicendas, nisi ob commemorationem aliquam faciendam; addo ego, aut Oratio quæpiam pro publica necessitate, v. g. bello, aut peste avertenda, sit præscripta ab Ordinariis.

XIV. Q. 2. *An quando in Altari privilegiato Missa legitur, & animæ liberatio conceditur iis, qui Missam pro defunctis, aut certe Collectam de iisdem dicunt, hæc causa sufficiens sit, ut reliquis orationibus tribus in Semiduplici dici solitis quarta pro Defunctis inseratur?* Resp. videri omnino sufficientem, cum lucratio animæ gravis non immerito causa censeatur, atque adeo sicut ob necessitatem seu grave malum a viventibus avertendum oratio quarta tribus adjungi potest, ita non apparet, quare non etiam ad grave malum a Defunctis arcendum adjungi possit; nisi quis putet, decretum Alexandri VII. & Clementis IX. quo decreverunt, ut in Duplicibus Missæ votivæ non legantur, concesseruntque, ut Indulgentiæ, quæ alioqui non nisi per Missam de requiem obtineri poterant, per Missam de occurrente Festo dictam obtineri queant, etiam ad Missas de Semiduplici extendendas esse, atque adeo Collectam pro Defunctis in tali casu non requiri, quod aliis decidendum relinquo.

XV. Q. 3. *An, supposito, quod pro Indulgentiis Altaris privilegiati obtinendis collecta pro Defunctis dicenda sit, sufficiat dicere Orationem viventibus & Defunctis communem, quæ incipit: Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum &c.* Resp. Cum in oratione hac vere etiam
pro

pro Defunctis, licet non solis, oretur, non videre me, cur non sufficere possit ad dictas Indulgentias obtinendas.

XVI. Q. 4. *An quando oratio tertia ad libitum dicenda est, etiam de Sancto quodam Patrono, aut una ex iis, quæ in Missis votivis habentur, assumi possit?* Resp. hanc decisionem totam pendere ex eo, quid per Orationem ad libitum intelligatur; si enim, ut aliqui putant; intelligantur eæ tantum Orationes, quæ circa finem Missalis in Catalogo Orationum ad libitum continentur, clarum est, tantum unam ex iis sumi debere, atque adeo nullam de Sancto assumi posse. Secus videtur dicendum, si per Orationum ad libitum intelligatur omnis oratio ab Ecclesia approbata, uti sentire videtur Gavanus variis in locis. i. p. i. tit. 7. n. lit. K. dum sic loquitur: *Præcedunt quæcunque orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum, votivæ, quæ ad Arbitrium Sacerdotis dicuntur, posteriorem occupant locum. Et sicut votiva v. g. de Spiritu Sancto cedit commemorationi Festi simplicis, ita cedere debet orationi a cunctis, vel aliis, quæ secundo aut tertio loco jubentur dici. Videtur durum aliquibus, sed rationabile est, legem communem præponi arbitrio, hoc est, legi privatae, quam sibi facit Sacerdos in orationibus votivis, quæ non concordant cum officio.* Ex quo textu clare apparet, hunc Authorem per orationem ad libitum etiam orationes votivarum Missarum intelligere, atque adeo ob paritatem rationis etiam orationem approbatam de alio Sancto admissurum, ita tamen, ut talis oratio post orationem a cunctis dicatur; quod quidem absurdum non esse, vel ex eo colligitur, quod de facto Oratio Fidelium præponenda sit Orationi de Sancto, si v. g. simplex Festum in Feria majori occurrat, & oratio *Fidelium* ratione mensis dicenda sit. 2. idem colligitur ex p. i. tit. 9. n. 16. ubi cum sequentem Rubricam retulisset: *Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri commemorationem alicujus Sancti, ea ponitur secundo loco: mox eam sic explicat dicens: Intellige hic commemorationem Sancti non ad libitum Sacerdotis* (ubi utique supponit talem orationem pro oratione ad libitum sumi posse) *sed eam, quæ facta est in officio* 3. Idem insinuare videtur, quando eodem loco paulo inferius ait: si a Superioribus decernatur pro publica causa oratio quotidie dicenda, eam dici posse loco orationis tertiæ ad libitum, cum tamen

sæpe

sæpe talis oratio non fit una ex Orationibus, quæ in Catalogo orationum ad libitum ponuntur, ut si oratio pro Pace, vel eligendo Pontifice imperetur. Accedit, quod ipsa vox *arbitrium* satis innuere videatur, in Sacerdotis potestate esse, quamcunque orationem approbatam ex missali accipere, atque adeo Orationes ad libitum non ideo positas esse, quod necessario una ex his sumenda sit, sed ut plures orationes ad manum habeat Sacerdos, quas pro variis casibus usurpare possit. Verum quia hanc controversiam nullibi expresse decisam reperio, satis erit, rationes pro utraque sententia attulisse, suumque cuivis iudicium relinquere.

XVII. Q. 5. *An, si a Pontifice vel Episcopo oratio quæpiam pro publica necessitate dicenda præcipiatur, ea singulis in Festis, etiam solemnibus dici debeat?* Resp. Cum Gavanto p. 1. tit. 9. lit. I. Arnaudo p. 1. tit. 9. Andrea Piscara p. 2. l. 2. Sect. 8. c. 3. in Festis Simplicibus & Semiduplicibus eam vel loco tertiæ orationis ad libitum dici posse, vel ultra illam quarto loco dici; in Duplicibus vero primæ Classis dici non debere, uti S. Rituum Congregatio 27. Aug. 1627. decrevit. Imo nec in Duplicibus secundæ Classis eam dicendam esse juxta communiorum usum insigniarum Ecclesiarum urbis, Gavant. putant, licet Piscara id concedat.

XVIII. Q. 6. *An etiam in privatis necessitatibus oratio ejusmodi addi possit a Sacerdote?* Resp. Piscara l. c. ita quidem peritos aliquos a se interrogatos sensisse; addit tamen suo iudicio consultius facturum, qui Rubricas stricte observare voluerit, omissis hujusmodi orationibus, & per obedientiæ meritum, vel etiam magis seriam commendationem hujus necessitatis sub *Memento* factam compensatis.

XIX. Q. 7. *An quando in oratione a cunctis Patronus per litteram N. indicatus nominandus est, quilibet nominari possit; Et an etiam plures nominari queant?* Resp. Cum liberum Sacerdoti arbitrium concedatur, Sanctum aliquem ea in oratione nominandi, non apparere causam, cur non quemvis Canonizatum Sanctum ibi nominare queat, nisi privato aliquo præcepto ad certum Sanctum nominandum constringatur. Sed nec duos nominare prohibitum videtur, maxime si tales sint, qui alioqui ab Ecclesia conjungi solent, ut SS. Cosmas & Damianus; vel
fi

si cum Patrono universali Dicecesis Patronus privatus Ecclesiæ cujuscumque aut ordinis jungatur, uti ipsa Praxis confirmare videtur; plures tamen quam duos non putarem nominandos, quia hoc esset contra mentem & consuetudinem Ecclesiæ, nisi forte plures communi nomine exprimantur, ut si S. Mauritius, aut S. Ursula cum Sociis nominarentur.

XX. Q. 8. *An quando Sanctus aliquis, qui plures ejusdem nominis participes habeat, in oratione nominatur, v. g. Franciscus liceat addere Seraphicus, ut cognoscatur, quis invocari soleat?* Resp. Cum hac in re exemplum ab ipsa Ecclesia habeamus, quæ interdum addere solet in orationibus aliud nomen, uti in S. Petro de Nolasco, 31. Jan. S. Petro Cælestino 19. Maj. S. Raymundo Nonnato 31. Aug. & aliis videre est; interdum autem & communis nihil addere soleat, eo quod per intentionem Orantis determinatio sufficienter fiat, hoc ipso non videri contra mentem Ecclesiæ, si aliud nomen addatur, maxime in orationibus ex communi Sanctorum desumptis, nam ubi propriæ Orationes pro aliquo Sancto ab Ecclesia præscribuntur, nihil immutandum, aut addendum est.

TITULUS XII.

De Commemorationibus Specialibus.

Ritus Communis.

1. **E**t si Commemorationis nomine interdum in Rubricis etiam sola recordatio & commendatio alicujus v. g. Defuncti intelligatur, ordinarie tamen per illam *Collecta* seu Oratio in Missa & Breviario dicenda intelligitur, ut satis clare ex Tit. de Commem. & ex cap. Placuit 23. q. 5. colligitur. Porro sicut in Officio Divino aliquæ reperiuntur Commemorationes *communes*, quæ Suffragia vocantur, & sæpius intra annum dicuntur; ita simili modo etiam in Missa communes & speciales fieri solent. Et communes quidem quomodo faciendæ sint, patet tum ex ipsis Missis de Tempore, ubi diligenter notantur; tum ex iis, quæ in præcendi titulo sunt dicta. Quando vero speciales dicendæ sint, hoc in titulo explicandum erit.

II. Ex tribus ergo Regulis potissimum cognosci potest, quando specialis Commemoratio facienda sit. Prima est: Quotiescunque in Laudibus fit Commemoratio de aliquo Sancto, etiam in Missis privatis facienda est, excepta Dominica Palmarum & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla in Missa Commemoratio, licet facta fuerit in Officio Commemoratio Festi Simplicis occurrentis. Arnaudus p. 1. tit. 7. n. 1. & 2. Secunda est: De omni Feria majore & Vigilia fit Commemoratio, si Missa dicenda est de Festo illis diebus occurrente, excipe Festa primæ Classis, in quibus nihil dicitur de Vigilia. Tertia est: Quotiescunque Missa de Sancto, qui est Titulus Altaris, in ejus Festo & Altari dicenda est, semper fieri debet Commemoratio illius, de quo Officium aut Commemoratio est facta.

III. Si plures sunt Commemorationes faciendæ, tum si sunt ejusdem Classis, servanda est dignitas Orationum, ita ut de B. Virgine ante Angelos, de his ante Apostolos, & sic deinceps fiat Commemoratio. Si duo simplicia occurrunt, quorum unum sit commune toti Ecclesiæ, alterum particulari duntaxat, tum illius ante hoc facienda est Commemoratio; sicut & Commemoratio pro Defunctis penultimo loco fieri debet.

Ritus Sollemnis.

I. Quando in Festo secundæ Classis Festum aliquod Simplex occurrit, nulla in Missa solemni de eo Commemoratio est facienda, etiamsi ea in Laudibus Officii sit facta. Rubric.

II. Si Missa votiva quæcunque solemniter cantetur pro re gravi, nulla in eo etiam Festi occurrentis Commemoratio est facienda: neque in Missa pro gratiarum actione, quia unitas Orationis spectat ad solemnitatem.

TITULUS XIII.

De Epistola.

Ritus communis.

I. Semper dicitur voce alta, manibus super librum, vel super Altare positus, ita tamen, ut palmæ librum tangant. Rubr.

Ritus

Ritus Sollemnis.

I. Etſi Tamburinus l. 2. c. 5. §. 2. & Sanchez l. 2. conf. 22. tr. 13. apud P. Gobat n. 759. putent præſtare, ut Epistoſta audiatuſ; quam legatuſ, & Dian. p. 2. tr. 14. reg. 43. neget, Celebrantem lege ad legendam obligari, maxime cum nec Cæremoniale Episcoporum Epistoſtam legi jubeat: ſed ſolum Graduale, & alia, quæ ſequuntur, recitari præcioſiat; quia tamen ipſæ Rubricæ p. 2. tit. 6. n. 4. expreſſe monent, ut Celebrans eam legat, & idipſum etiam conſuetudo recepta confirmat, rectius facturus videtur Celebrans, ſi tali conſuetudini ſeconformet, maxime ſi Episcopuſ aut Prælatuſ non ſit.

II. Lecta Epistoſta, & aliis, quæ ſequuntur, exſpectat, donec Subdiaconuſ veniat, cui ſelectenti manuſ deoſculandam ſuper libruſ offert, & poſtea benedictionem impertitur. Omittitur tamen hæc benedictio in Deſunctorum miſſis; non tamen in Miſſa coram Ven. Sacramento expoſito legenda, in qua manuſ Celebrantis oſculanda eſt, licet alioqui in tali Miſſa oſcula manuſ omitti jubeantur. Ita Gavant. p. 2. tit. 14. num. 10.

III. Quando Celebrans cantat Miſſam ſine Diacono & Subdiacono, Epistoſtam cantat aliquiſ Lector ſuperpelliceo indutuſ, qui in fine non oſculatur manuſ Celebrantis, nec benedictionem petit, uti Barth. Corſettuſ p. 1. ſ. 6. notat.

TITULUS XIV.

*De Graduali.**Ritus Communis.*

I. Semper dicitur, præterquam in Sabbato ante Dominicam in Albis, & reliquo tempore Paſchali, cujuſ loco tunc dicuntur duo Verſuſ cum ſuiſ *Alleluja*, ut habetur in Rubriciſ p. 1. tit. 10. n. 2.

II. In Miſſa de Feriis in Adventu omittitur *Alleluja* cum ſuo Verſu, ſed non in Votiviſ, quæ dicuntur eo tempore, Gavant. p. 4. tit. 17. n. 11.

III. Si infra Octavam Paſchæ dicitur Votiva privata, vel ſolemniſ pro re gravi, non debet in ea dici Graduale, quia hoc tantum illi Octavæ convenit. Debent ergo dici duo Verſuſ cum *Alleluja*, ſicut reliquo tempore Paſchali. Gavant. l. c. num. 12.

IV.

IV. Tractus non dicitur in Feriali Missa a Septuagesima usque ad Quadragesimam, quando reperitur Missa Dominicæ; dicitur tamen in Votivis, quæ eo tempore dicuntur, Arnaud. Tract. 1. p. Tit. 10. n. 2.

TITULUS XV.

De Evangelio.

Ritus Communis.

I. **D**um ante Evangelium dicit *Munda cor meum*, meminerit oculos sursum levare, & manus ante pectus junctas, non in Altari positas tenere. Dicat etiam Domine, non Domne, quia non ab homine, sed a Deo petit benedictionem, Bauldrins p. 2. tit. 6. n. 1. & expresse id ipsum insinuant Rubricæ Missalis §. 7. n. 2. licet in ordine Missæ per errorem Typographi dicere jubetur: *Jube Domne benedicere.*

II. Dum signatur Cruce liber super principio Evangelii, quod legendum erit, sinistra manus libro apponi debet, quia non est benedictio libri, sed signatio tantum: hinc etiam tam libri, quam Celebrantis in fronte, ore, & pectore signatio fit pollice tantum, & non primis duobus digitis, ut multi faciunt. Gavant. p. 2. tit. 6. lit. O.

III. Finito Evangelio Sacerdos elevato parumper libro osculatur principium Evangelii, quod lectum est, & dicit: *per Evangelica dicta* &c. In Missa Defunctorum omittitur osculum libri, & verba prædicta.

IV. Ad nomina JESU, MARIÆ, aut Sancti, de quo est Officium aut Commemoratio, caput versus librum inclinat, sicut & genuflectit versus librum, si in Evangelio genuflectendum est.

V. Evangelium respondens Officio, vel legendum est nobiliori loco, vel omnino omittendum. Idcirco in votivis semper dicitur Evangelium S. Joannis. Gavant. p. 1. tit. 13. lit. V. Etiam si contingat die Dominica votivam dici.

Ritus Solemnis.

I. Etiam in solempni Missa a Celebrante Evangelium submisce dici convenit, uti expresse iterum Rubricæ p. 2. tit. 6. n. 5. monent, nec quoad hoc Cæremoniale Episcoporum dissentit, licet Authores tit. 13. n. 1. citati iterum putent, rectius id audiri quam legi.

Instruct. I.

D

II. Post-

II. Postquam dixit *Munda cor meum*, accedit ad cornu Evangelii, ibique Evangelium legit, in fine tamen non osculatur librum, nec dicit: *Per Evangelica dicta*, si quidem Diaconus & Subdiaconus adsint. Lecto Evangelio redit ad medium Altaris, & ubi diaconus cochlear pro thure imponendo porrigit, imponit thus, & more solito benedicit. Postquam vero Diaconus benedictionem petiit, conversus ad illum dicit manibus juncti; *Dominus sit in corde*, & cum dicit, in nomine Patris, sinistra pectori admota, signum Crucis dextra super Diaconum facit, eandemque super librum extensam deosculandam porrigit, etiamsi Ven. Sacramentum in Altari sit expositum, ut supra tit. 3. de Epistola ex Gavanto dictum est. Inde ad Medium reversus, postquam Diaconus cantavit *Dominus vobiscum*, facta Cruci reverentia, ad cornu Epistolæ se retrahit, & ad Diaconum vertit, signans se Cruce cum eodem in fronte, ore, ac pectore; & quando cantatur nomen JESUS, profunde versus Crucem: si vero nomen Mariæ, aut Sancti, de quo Officium celebratur, aut Commemoratio facta est, versus librum se inclinat. Quod si flectendum sit ratione Evangelii, ipse versus Altare flectit. Post evangelium, ubi Subdiaconus librum apportaverit, ipse ambabus manibus eum contrectans, aliquantulum inclinatus osculatur, & dicit: *Per Evangelica dicta*, seque incensari a Diacono permittit, quod tamen utrumque non fit in Missa pro Defunctis, nec quando unus vel plures Prælati Missæ intersunt, tunc enim vel ipsi Prælato, si solus sit; vel si plures & æquales fuerint, nulli osculandus offertur, nec quisquam incensatur ex illis. Bauld. p. 4. tit. 6. n. 3. Dubitarunt tamen hoc loco nonnulli, an non Venerabili exposito perinde ad incensationem Celebrans in planum descendere debeat, sicut ab initio ante Introitum descendit. Sed respondendum videtur, non debere eum descendere, eo quod hic alias osculari debeat librum a Subdiacono oblatum, adeoque statim etiam in eodem loco consistens incensationem admittere possit, uti communis praxis habet, & ipsi Rubricistæ satis confirmare videntur, qui nullam de simili descensu mentionem faciunt.

TITULUS XVI.

De Concione

Ritus Solemnis.

I. **C**oncilio regulariter habenda esset statim post Evangelium, Celebrante incensa o; si quidem tunc incensatio facienda sit, aut saltem post *Credo*, si dicendum sit, ut plurimum Ecclesiarum usus habet. Potest tamen ob Ecclesiae vel Populi commoditatem ante vel post Missam, non autem post oblata haberi, cum hoc sit expresse contra Rubricas Missalis. Bauldrius p. 1. c. 15.

II. Si Celebrans ipse concionatur, sedeat in cornu Evangelii super sede parata, deposita casula & Manipulo; si autem hoc fieri commode non possit, deposita Planeta & Manipulo ad Cathedram sine Ministris procedat. Gav. p. 1. tit. 6. n. 6.

III. Si coram Episcopo in loco suae Jurisdictionis *sub Missa* (nam extra illam petere non debet) eum concionari contingat, circa initium Evangelii ad eum debita reverentia accedat, & genuflexus benedictionem petat dicens: *Sube Domine benedicere*, osculata prius manu ejus. Tum Cathedram ascendens, Prælato profundam, aliis capitis inclinationem faciat. Bauldrius p. 1. c. 10. n. 9.

IV. Si SS. Sacramentum sit expositum, Concionator durante Concione, nudo capite stare debet, nisi velum obducere velit Sacramento. *Ibid.* n. 4. quod tamen recte aliqui intelligendum ajunt, si Concionator intra Chorum, in quo SS. Sacramentum expositum prostat, concionetur; secus vero, si Cathedra in navi templi seu infra Chorum sit erecta.

V. Si SS. nominum JESU vel MARIE fiat mentio, caput discooperire debet; si tamen sæpe sint repetenda, utatur potius nomine Christi, Redemptoris, Dominae nostrae, Cæli, Reginae aut similibus. *Ibid.* n. 3.

TITULUS XVII,

De Symbolo.

Ritus Communis.

I. **Q**uando dicatur Symbolum, conati sunt aliqui tribus hisce Verbis, *MUC non credit*, exprimere: in-

dicare enim per hoc voluerunt, Symbolum nunquam dici in Festo ullius *Martyris* per litteram *M.* indicati: neque *Virginis*, aut *Viduæ*, alteriusve *non Virginis*) per litteram *V.* (excepta *S. Maria Magdalena*) nec *Confessoris*, per litteram *C.* repræsentati (si non sit *Doctor Ecclesiæ*) nisi ejusmodi Sancti, & Sanctæ sint Patroni, aut Titulares Ecclesiæ totius (non Capellæ tantum in eadem Ecclesia) aut in Dominicis, & infra Octavas Festorum Symbolum habentium occurrant, sicut constanter occurrunt, *S. Joannes Baptista*, *S. Laurentius*, *S. Stephanus*: & non constanter, plures alii: aut de iisdem approbata quædam insignis Reliquia (qualis juxta *Quarti p. 1. tit. 11. dub. 3.* non est manus, vel pes, vel aliud frustum, sed caput, brachium, crus, aut pars illa, in qua passus est Martyr, modo integra sit, & non parva) habeatur, *Gavant. p. 1. tit. 11. lit. H.* Censebitur autem etiam adhuc *integra pars*, caput v. g. tametsi ex pluribus fragmentis constet per artificialem unionem conjunctis: modo adsint omnia frustra, seu fragmenta, quæ requiruntur ad integritatem ejusdem membri, & ita apte simul conglutinentur, ut appareat integrum caput, brachium &c. *Quarti p. 1. tit. 1. dub. 4.*

II. Ex dictis porro colligitur, Symbolum dicendum esse, in omnibus Festis SS. TRINITATIS, five in Comuni (quo spectant omnes Dominicæ, præcipue TRINITATIS) five in specie, uti sunt omnia Festa Christi, etiam de Inventione, Exaltatione Crucis illius, & ob paritatem rationis, de Spinea Corona, aut Festo Armorum illius, Transfiguratione, & Cœna in Feria quinta S. Hebdomadæ, & Dedicatione S. Salvatoris. Item Festa S. Spiritus, nempe Pentecostes. In Festis quoque B. Virginis, Angelorum, Evangelistarum, & Apostolorum; tam in Festis propriis, quam alia cujusque memoria. Reducuntur quoque ad Festivitates Apostolorum, solemnitates, quæ fiunt in creatione, & coronatione, Summi Pontificis; in electione & consecratione Episcopi, qui sunt Successores Apostolorum: quo etiam spectant, ob eandem causam, Festa Doctorum Ecclesiæ. *Quarti p. 10. tit. 11.*

III. His accedunt Dedicatio, quotiescunque præscripta est in Missali, Consecratio Ecclesiæ aut Altaris, Anniversarius quoque Dedicationis Ecclesiæ propriæ, & Ca-

Cathedralis per Diocesim, etiam a Regularibus (ex congruentia) sed sine octava, tamen pro Festo primæ Classis, observandus. Gavant. to. 2. sect. 8. c. 5. n. 4. In Festo etiam SS. Omnium Symbolum dicitur, quod apud Gavant. p. 1. tit. 11. ad Dedicationem ab Innocentio refertur.

IV. Dicitur Symbolum per omnes Octavas Festorum præcedentium, quæ cum Octava celebrantur.

V. Symbolum quoque dicitur in Festo Patroni, Titularis, & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octavas in Ecclesiis illis tantum, in quibus hæc Festa celebrantur. Ubi dubitarunt nonnulli, an si v. g. qui ad Ecclesiam illam vel Ordinem non pertinent, ibidem celebrent, sub ritu duplicis primæ Classis, an vero sub ritu communi Missam dicere, adeoque *Credo* omittere debeant, si alioqui nullum ea Missa habeat; ad quod dubium respondendum videtur, posse omnino quemque sub eodem ritu, quo Ecclesia illa tale Festum celebrat, licet non teneatur; si enim potest Peregrinus Legibus loci, per quem transit, se accommodare, cur non & is, qui in Ecclesia aliena celebrat, ritum illius Ecclesiæ observare queat? Symbolum quoque dicitur in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octavas, in Ecclesiis eorum Ordinum tantum. Et denique in Missa solemni, pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa; qualem neutram facit solus Populi concursus. Gavant. p. 1. tit. 11. *in fine*. Causæ autem, ob quas res pro gravi habenda sit, supra sunt positæ, tit. 10. n. 4. Publica vero Ecclesiæ causa dicitur, ob quam Oratio fit sollemnis, decem, vel quadraginta horarum, & quando fiunt Comitia generalia, vel provincialia Regularium &c. Gerlac. p. 1. tit. 11. §. 6.

VI. An vero in Translatione Sanctorum Symbolum dicatur, quæstio est. Gavantus p. 1. tit. litt. H. dicendum putat, si Officium sit Duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio. Gerlac autem p. 1. tit. 11. §. 2. Si Festum, inquit, Translationis sit alicujus Sancti, qui requirat Symbolum in Festo proprio, v. g. si sit Doctor Ecclesiæ, vel Apostolus &c. videtur dicendum etiam Symbolum, licet Festum sit tantum Semiduplex. Hinc porro infert, in Ecclesiis, in quibus Feria quinta, aut in Sabbato Of-

ficium fit de SS. Sacramento, aut B. Virgine, sub Ritu Semiduplici, Symbolum dicendum esse. Sed sicut dicitur in Dominicis, quæ tantum sunt Semiduplicia. Sed hæc opinio videtur contra communem Ecclesiæ praxin, quæ nulli Semiduplici Symbolum assignare consuevit; nisi sit dies Dominica, aut dies infra Octavam. Unde omnino sententia Gavanti præferenda videtur.

VII. In Missis privatis, ad verba *Incaratus est*, etiam in Festo Annuntiationis, & tribus Missis in Nativitate Domini Celebrans non flectit utroque genu, sed uno tantum, ut facilius surgat, juxta usum communissimum, ait Gavant. p. I. tit. 17. ad finem. Cum dicit *Jesum Christum*, &, adoratur, caput inclinat.

Ritus Solemnis.

I. Finito Evangelio aut Concione, datoque signo a Cæremoniario, extendens & elevans manus, *Credo* cantat, & dum dicit in *Unum*, easdem conjungit, & caput Cruci inclinat prosequendo Symbolum privatim. Ad verba *Incaratus est*, genuflectit, ut supra dictum est num. 7. & ad *Jesum Christum*, & ad *adoratur* caput inclinat. Dum dicit: *Et vitam venturi sæculi*. Cruce majori sese signat, & facta Cruci debita reverentia, per viam breviorē ad sedem suam descendit, ubi ad verba supradicta caput, & ad *Incaratus est*, profunde se inclinat; si non sedet, genuflectit, ut n. seq. in fine.

II. In Festo Nativitatis Domini & Annuntiationis surgit a sede, & super infimo gradu in cornu Epistolæ flectit genua, facie ad cornu Evangelii conversa, & quando canitur, *Homo factus est*: caput inclinat: aut si non sedet, in superiori Altaris gradu genuflectit, & ad dicta verba caput profunde inclinat.

III. Cum Diaconus ante, quam ad credentiam vadat, profunde se inclinat ante Celebrantem, ipse quoque modica capitis cooperti inclinatione eidem respondet.

IV. Circa finem Symboli dato signo surgit, & ad Altare redit, sicut supra de fine ad *Gloria in Excelsis* dictum.

TITULUS XVIII.

De Offertorio.

Ritus Communis.

I. Offertorium semper dicitur, excepto Sabbato sancto.

II. Tem-

II. Tempore Paschali *Alleluja* additur, nisi jam ante fuerit additum.

III. Dum Calix denudatur (quod adhuc fit super Corporale) velum non est ponendum super Corporali (quia super hoc nihil poni debet, nisi quod Corpus & Sanguinem Christi tangere aut tegere solet) sed juxta Corporale, aut Palla super illud poni, ut facilius apprehendi queat. Ita Gavant. p. 2. tit. 7. & Bauldrius p. 3. tit. 7.

IV. Dum aquam affundit vino, meminerit effati a Gavanto p. 2. tit. 7. n. 2. ex Rudolpho allati: *Quanto paucior, tanto potior*. Ne tamen nimium anxius sit, timeatque, ne nimium affundat, recordetur pariter, Synodum Tiburiensem approbasse factum illius, qui tertiam partem aquæ in Calice miscuit, teste P. Gobat. tract. 3. n. 61. ubi ipse quoque consentit, si vinum tam robustum sit, ut tertia parte aquæ affusa retineat adhuc substantiam & nomen vini. Sed neque de guttis per Calicem dispersis nimium sit sollicitus; nam, etsi recte Gavantus & alii moneant, easdem aut Purificatorio abstergendas, aut circumacto Calice reliquis vini & aquæ partibus uniendas esse, si ante Consecrationem videantur; si tamen idipsum non fiat, nullum comitti peccatum. Tamburinus l. 2. de Sacrif. c. 1. §. 3. n. 29. docet, addens, non expedire, ut illa absterfio fiat immediate ante Consecrationem Calicis, & verba: *Simili modo*: omnino autem male fieri, si post Consecrationem abstergantur.

V. Sub Offertorio Calix ita tenendus est elevatus, ut ipsius cuppa oculos non excedat, neque sit infra os, ad differentiam Calicis elevati. Signum Crucis cum Calice fit ambabus manibus. Bauldrius. l. c. n. 2.

VI. Si fuerint plures Hostiæ offerendæ, discooperiat eas ante, quam accipiat Patenam, & si spatium patitur, inter Calicem & secretarum tabulam eas collocet; non tamen debet elevare pixidem sub prætextu oblationis, sed sufficit, si intentionem ad eam dirigat. Gavant. l. c. lit. Y. Quod si vero contingat, ut Sacristanum quidem Hostias Ciborio inclusas Altari imponentem pro Consecratione viderit, sed tamen ipse eas aut aperire ad oblationem, aut corporali Arulæve admoveere oblitus sit, non repetat amplius oblationem, cum Laymannus tr. 4. c. 2. n. 15. testetur, esse intentionem & praxin Eccle-

fiæ, ut in tali casu particulæ tales, si forma Consecrationis super eas prolata sit, consecratæ censeantur.

VII. Dum Cruces super Hostiam & Calicem format, non faciat id descendendo ad Hostiam, sed æquali tractu & transverse super oram anteriorem Pallæ, quæ Calicem tegit. Gav. l. c. lit. P. Ubi addit, juxta peritiores Romæ a se consultos in formandis Crucibus ejusmodi hanc Regulam servandam esse, ut duæ duntaxat lineæ, non quatuor formentur, æque mensuram palmi communis manus non excedant. Item ut transversa pars Crucis fiat manu quoque transversa, seu paululum incurvata. Ego, uti neminem in hac re, de qua Rubricæ nihil expresse dicunt, nimis scrupulosum esse velim, ita maxime suadeo, ut decentia, gravitasque studiose observetur, ita ut nec tarde nimis, nec etiam nimis celeriter fiant ejusmodi Cruces, simulque etiam distinctio inter Crucem, quæ super utraque oblata, & quæ super unum duntaxat fieri præcipitur, appareat, quod fiet, si Crucis illius, quæ super utrumque oblatum formatur, linea recta initium sumat ab extremitate anterioris partis Pallæ, producatunque paululum ultra Hostiam, transversa vero linea post extremitatem posterioris partis ejusdem Pallæ ducatur; illius vero Crucis, quæ super solum Calicem formatur, linea recta ab una extremitate ad alteram, linea vero transversa per medium Pallæ pariter ab una extremitate ad alteram ducatur. Et illa tandem Crux, quæ super solam Hostiam formatur, paululum ante Hostiam inchoetur, paululumque post illam producat.

VIII. Psalmus *Lavabo* dici potest, dum ad medium reditur, modo ad *Gloria Patri* caput inclinetur. Omittitur hic Versus in Missis Defunctorum, & de Tempore a Dominica Passionis usque ad Sabbatum sanctum exclusive, in Festis autem hoc tempore occurrentibus & Missis votivis, etiam de Passione, & Cruce, hoc tempore lectis, non omittitur. Gerlac. p. 2. tit. 3. §. 13.

Ritus Sollemnis.

I. Dicto Offertorio, accipit a Diacono Patenam, & more consueto offert. Deinde dicto a Subdiacono: *Benedicite Pater Reverende*, benedicit aquam more consueto, & acceptum a Diacono Calicem offert, ut alias, non tamen palla tegit ipsemet, sed Diaconus.

II. Post

II. Post Orationem *Veni Omnipotens* thus in thuribulum ter imponit, interea Orationem per intercessionem ita dispensans; ut ad Verbum *benedicere* absolverit tertiam impositionem, illudque per signum Crucis benedicere queat.

III. Tam arrepto thuribulo ter ducit illud super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, non veluti per quatuor puncta, sed quasi per lineas rectas eam formando, & interea verba illa *Incensum istud † a te benedictum, † ascendat ad te Domine, †* dicendo. Post quæter circum Calicem, bis a dextra ad sinistram suam, & semel a sinistra ad dextram ducit, & ad primum ductum verba *descendat super nos, ad secundum misericordia, ad tertium tua* pronuntiat. Et tandem Altare more solito incensat, non omittens tamen interea Preces in Missali præscriptas recitare, quas aliqui ita dividunt, ut singulis prope ductibus singula verba respondeant: alii tamen non sunt tam scrupulosi, sed singulos sensus continuatos pronuntiant, & inter incensationes distribuunt. Peracta incensatione reddit Thuribulum Diacono, & stans in loco ab illo incensatur.

TITULUS XIX.

De Secretis Orationibus.

Ritus communis:

I. **A**d Orationes secretas, semper omittitur *Dominus vobiscum, & Oremus.*

II. Cum plures dicuntur, non tantum ultima, sed etiam prima Oratio integre terminatur cum tota inclusione: in quo non pauci errant, existimantes, primæ Orationis conclusionem abrumpendam esse, omittendo verba illa *Per omnia sæcula sæculorum, Amen*, perperam intelligentes Rubricam; quæ, cum dicit: *Orationes dicuntur secreto, usque ad illa verba in conclusione, Per omnia sæcula sæculorum*, plus non vult, quam in conclusione ultimæ Orationis verba illa, non secreto, sed clara voce dicenda esse. Gerlac. p. 1. tit. 12. §. 2.

TITULUS XX.

De Præfatione.

Ritus Communis.

I. Dicitur semper Præfatio, præmissis Versibus notatis, inter quos diligenter attendendum est, ut ad *Gratias agamus* jungat manus, & ad *DEO nostro*, elevet oculos, caputque inclinet. NB.

II. Si infra Octavam Festi habeatis propriam Præfationem occurrat Festum ex Majoribus non habens propriam, dicitur Octavæ Præfatio, licet de ea nulla fiat Commemoratio.

III. Infra Octavam Nativitatis Domini, de Festo occurrente, ut, puta S. Joannis Apostoli & Evangelistæ, non dicitur alia Præfatio, quam de Nativitate. Hinc si infra eandem Octavam, Missa votiva vel privata, vel solemnis pro re gravi dicatur, Præfatio quoque de Nativitate dicenda erit, etsi alioqui Votiva propriam Præfationem habeat; in aliis autem Octavis propria Votivæ Præfatio præferenda erit, quod idem etiam dicendum est de aliis Missis propriam Præfationem habentibus.

IV. Si infra Octavam, quæ habet Præfationem propriam, dicenda sit Missa de Feria Privilegiata v. g. Quatuor Temporum aut Vigiliarum, non dicitur alia Præfatio, quam communis. Excipe Vigiliis Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & Missam Litaniarum, majorum & minorum, in quibus Præfatio Paschalis vel Pentecostes dicitur. Arnaudus. p. I. tit. 12. n. 2. & 4.

V. In Festo Conceptionis B. Virginis, cum Ecclesia permittat modo in partibus Aug. Imperatori subjectis Festum Immaculatae Conceptionis cum Octava celebrari, addi potest in Præfatione: *Et te in Immaculata Conceptione*. B. MARIE &c. uti Diœceses aliquæ in suis Directoriis monent.

Ritus Solemnis.

I. Absoluta Præfatione expectat, donec Diaconus & Subdiaconus ad utrumque illius latus accesserint, & cum iisdem, sed media tantum voce *Sanctus* pronuntiat.

II. Verba illa: *Benedictus, qui venit &c.* non cantari deberent a Choro, nisi post elevationem Calicis, etiam in

in Defunctorum Missis, uti in Capella Papali observari testatur Corsettus *tr. 2. p. 1. s. 1. n. 3.* & ex *Cærem. Episc. l. 2. c. 3.* colligitur, licet hoc a paucis observetur.

III. Quando Missa votiva pro re gravi aut publica Ecclesiæ causa celebratur, dicitur Præfatio in Tono solemni. Arnaudus *tr. 1. p. 1. n. 12.*

T I T U L U S XXI.

De Canone.

I. Semper dicitur Canon, & quidem tanta cum obligatione, ut teste Suar. *d. 83. a. 3.* non desint, qui putent peccare mortaliter eum, qui vel unicum verbum culpabiliter omittit; etsi vero ipse cum Filliuc. & aliis communiter id neget, omnes tamen fatentur, facilius in hac parte, quam in aliis peccari per omissionem. Et ideo forte *Canon*, id est, regula conficiendi Sacrificii per Antonomasiā est dictus. Vocatur etiam *Actio*, eo quod in hac actione sit legitimus Ordo & Regula stabilis ad Sacramentum hoc conficiendum comprehensus. In ordine ad praxin Tamburinus post S. Gregorium apud & cum P. Gobat. *n. 571.* eum ad initium Orationis Dominicæ finiri putat. Tannerus autem *q. 10. n. 94. in majorem & minorem* dividi solere ait, & per minorem quidem intelligi ea, quæ ab Offertorio usque ad Consecrationem fiunt; per majorem vero ea, quæ a Consecratione usque ad Communionem peraguntur.

II. Caput etiam hic ad nomen Papæ inclinatur, quia in Rubrica de Oratione, ubi id fieri præcipitur, non est addita particula *tantum*.

III. Quando nominandus est Episcopus, nominari debet Episcopus loci, in quo celebratur, non Celebrantis. Arnaud. *tit. 8. n. 3.* & Rubrica §. 8. de Canone. Quod si tamen aut hic, aut Papa sit mortuus, omitti debent verba illa: *cum Famulo tuo*, aut *cum Antistite nostro*.

IV. In *Memento* pro Vivis vocem non alte proferat, nec oculos elevet: sed demissos modeste teneat, caput que modice inclinet, & manus junctas ante pectus (sub utroque *Memento*) ad faciem usque elevet.

V. In Commendatione Vivorum facienda, poterit secundum S. Thomam *p. 3. q. 79. n. 4.* quatuor observare.

1. Ut intendat omni meliori modo prodesse iis, quorum

Ec-

Ecclesia expresse in Canone meminit, quibus Deus distribuat portionem Sacrificii generalem pro eorum capacitate ac mensura. 2. Ut provideat sibi ipsi de portione debita, quam solus Deus novit, quanta sit. Quantacunque tamen sit, certum est esse majorem, quam referat is, qui Sacrificium tale fieri jubet. Unde S. Thomas ait, Celebrantem magis profuturum aliis, si hunc fructum, in quantum satisfactorius est, offerat, quam si simpliciter pro illis celebraret. 3. Ut suffragari intendat, quanto potest affectu iis, quibus five ex Obedientia, five ex titulo Beneficii, Legati, Contractus rationalis, promissionis, voti, eleemosynæ acceptæ aut promissæ prodesse per hoc Sacrificium tenetur, & ea ratione, qua obligatur. Si vero ii non egeant, aut sint incapaces, substituat alios per secundariam intentionem. 4. Ut aliis etiam prodesse intendat sine prædictorum præjudicio, eo ordine & quantitate fructus, quo Deus scit ipsum teneri, & eos specialiter nominandos Deo commendet, five ad poenarum remissionem, five ad variarum gratiarum impetrationem. Quæ omnia cum portione etiam in Commendatione Defunctorum post Consecrationem observet.

VI. Si Festum habet proprium *Communicantes*, & Præfationem, & infra Octavam illius dicatur alia Missa habens etiam propriam Præfationem, propter quam Præfatio Octavæ omitti debeat, non hoc ipso etiam *Communicantes* Octavæ omittendum est; & sic contingit, si Festum SS. Apostolorum Philippi & Jacobi infra Octavam Ascensionis occurrat. Arnaud. p. 1. tit. 12. n. 6.

VII. *Communicantes* & *Hanc igitur*, Propria Festorum, non dicuntur in Missis Defunctorum intra quas-cunque Octavas forte dicendis. Gerlac. p. 1. tit. 12. n. 6. Sub ipsa Consecratione non nimium se inclinet (cum Rubrica tantum caput inclinari jubeat) nec unum pedem supra alterum ponat, aut ad singula verba caput moveat, aut illa cum violentia aut grandi aspiratione extrudat, aut Calicem, dum consecrat, super Hostiam teneat. Bauldrius p. 3. tit. 8. num. 2. & 3.

VIII. Dum adorat Hostiam, unico genu id faciat, cubitis extra Altare positis, & manibus super extremitate Altaris retentis, ut commode usque ad terram genuflectere queat. Non autem diu elevatam teneat, & in

Ele-

Elevatione digitos extentos jungat, uti & imas partes manuum, ut solidius & decentius elevet. *Ibid. n. 4.*

IX. Verba illa *Hæc quotiescunque* proferat genuflectendo, antequam Calicem in altum elevet. Non autem elevet Hostiam aut Calicem extra Corporale, aut supra caput, nec nimis alte, nec nimis lente, nec manum aut Hostiam osculetur. Elevata autem Hostia, eam adoret prius, quam Calicem detegat. Et sub utraque Elevatione oculos in id, quod elevat, intentos habeat. Restituto autem Calice prius eum palla cooperiat, quam genuflectat.

X. Ad *Memento* pro Defunctis non jungat manus, antequam dixerit verba illa *in somno pacis*, memineritque ad *per Christum Dominum* caput inclinare.

XI. Cum ad illas voces *Nobis quoque peccatoribus* pectus percutit, tribus digitis ultimis id faciat, ne pollex & index juncti Planetam tangant; sinistram vero super Corporale, non super pectus teneat. Meminerit quoque illa verba voce media dicenda esse.

XII. Quando ad illa verba *Per ipsum* ter signum Crucis cum Hostia facit inter labia Calicis, ipsam Hostiam aliquantulum infra medium oræ apprehendat, ut dictas Cruces facilius formare possit intra Calicem. Bauldrius *l. c. n. 3.*

TITULUS XXII.

De Oratione Dominica & Adjunctis.

Ritus Communis.

I. Semper dicitur Oratio Dominica, etiam in Officio Parasceves.

II. In fine non dicit *Sed libera nos* secreto, sed Ministro dicendum relinquit, ipse vero *Amen* dicit.

III. Dum dicit Orationem *Libera nos*, Patenam aliquantulum Purificatorio extergens, eamque inter indicem & medium digitum accipiens super Altare erectam tenet, sinistra super Corporale posita.

IV. Dum Hostiam frangit, incipiat a Superiori parte, particulam vero in Calicem immittendam, ab inferiori parte in manu sinistra relictâ præcidat, Gavant. p. 2. tit. 10. lit. Y.

Ritus Sollemnis.

I. Finita Oratione Dominica Patenam a Diacono accipit, eamque, ut in privata Missa super Altari erectam tenet.

II. Quando vult genuflectere post verba illa *ab omni perturbatione securi* non ipse pallam detrahit, sed Diacono id faciendum relinquit, qui & eadem palla iterum cooperit Calicem, postquam particulam Calici Celebrans immerferit.

TITULUS XXIII.

*De Agnus Dei.**Ritus Communis.*

I. Semper dicitur *Agnus Dei*, præterquam in Sabbato sancto.

II. Quando dicit bis *Miserere nobis*, & tertia vice: *dona nobis pacem*: percutit tribus ultimis dextræ digitis pectus, manu sinistra interim super Altare posita; quin etiam dextra post primum & secundum pectoris pulsum, nisi tamen cito dicat illa verba, ut quiescere manus non possit. Deinde junctis super Altare manibus dicit tres Orationes consuetas cum humerorum inclinatione, quia licet Rubrica dicat, *Agnus Dei* inclinato capite dicendum, ipse tamen Ordo Missæ jubet, ut inclinatus (per quam vocem, teste Bauldrio, humerorum inclinatio indicatur) illud pronuntiet, atque adeo priorem Rubricam explicat.

TITULUS XXIV.

*De Pace Danda.**Ritus Communis.*

I. In Missis privatis non datur Pax, nisi quando Prælati aut Princeps interest. Bauldrius tit. 10.

II. In Missa pro Defunctis neque Pax datur, neque Oratio pro Pace dicitur.

III. Quando Celebrans in Missa privata ante Prælatum (intelligendo per hunc non Ecclesiasticos tantum aut Religiosos Antistites, sed etiam sæculares Principes) Orationem pro Pace dixit, & Altare in medio osculatus est,

est, osculatur pariter instrumentum a Ministro oblatum, manibus ante pectus junctis, & iterum ad Altare se convertens, solitas Orationes prosequitur. Bauldrius. p. 3. c. 10.

Ritus Solemnis.

I. Si in Missa solemniori Diacono daturus est pacem, post dictam Orationem osculatur Altare in medio, & sinistra gena eidem Diacono appropinquans, eumque ita amplectens, ut brachia bina super humeros illius ponat (ut Arnaudus tit. 10. n. 26. & Ordo Romanus præscribit) dicit ad eum: *Pax tecum.* Si tamen alicubi consuetudo habeat, ut, qui dat pacem, solam manum dextram super finistrum humerum accipientis, finistram vero sub axillis ponat, poterit & illa retineri.

II. Aliqui ante, quam Diacono pacem offerant, prius Ven. Sacramento genuflectunt, idque iterum faciunt, quando se ad Sacramentum convertunt; sed quia Rubricæ & Authores solum jubent genuflectere, quando accedit vel recedit a medio Altaris, in quo SS. Sacramentum expositum prostat, neque ullius talis genuflexionis mentionem faciunt, ideo rectius videtur omitti.

III. Si in hac Missa etiam Prælato alicui pax danda est, tum Diaconus sub prima Oratione *Domine Jesu Christe* ad dextram Celebrantis progressus accipit instrumentum, seu tabellam pacis, genuflectit, finita Oratione surgit, & primo cum Celebrante Altare osculatur, postea apposite porrigit tabellam osculandam Celebranti, qui solus eam osculatur dicens: *Pax tecum*, cum Diaconus respondet: *Et cum Spiritu tuo*, & mox facta genuflexione vadit ad Prælatum, ei quoque instrumentum (nisi alicubi consuetudo habeat, ut per amplexum fiat) osculandum offert, & pacem precatur; Subdiaconus vero Cæremoniario per amplexum pacem defert. Gavant. tit. 10. n. 8.

IV. Qui pacem dat, ante nulli se inclinatur, sed post tantum. Dum vero instrumentum porrigit, prius reverentiæ causa, illud quasi osculaturus decenter ad os suum retrahit, & tunc primum osculandum offert. Idem.

TITULUS XXV.

De Sumptione Hostiæ & Calicis.

Ritus Communis.

I. **D**um dicit: *Domine, non sum dignus*, non imponat Altari sinistrum cubitum, sed inter pectus & Calicem suspensum teneat, quia Rubrica jubet, ut postea primum cubitis super Altare positus Corpus Christi summat; sed nec corpus profunde inclinet, dum eadem verba recitat; quia Rubricæ parvam tantum inclinationem præcipiunt. Neque teneat Hostiam elevatam ad latus, ut a Populo videatur, neque corpus contorqueat, aut unum pedem alteri imponat. Aliqui, dum Hostiam in manu tenent, manum decenter aræ imponendam esse contendunt, ne libera diu in aëre hæreat: sed hi minus conformiter Rubricis agunt, utpote quæ nihil dicit de manu Altari imponenda, quod tamen alias diligenter facit. Neque inconveniens est, manum in aëre suspensam tenere, si in aliqua re tenenda occupetur. Poterit tamen & hic quisque communiori consuetudini se accommodare. Bauldrius tit. 10. num. 9. ad illa verba NB.

II. Aliqui ante Sumptionem Hostiæ Meditationem instituunt; aut varios actus virtutum, ut humilitatis, contritionis, amoris, &c. exercent, aut vota sua (si Religiosi sunt) renovant, in quos Dicastillo *d. 4. dub. 13. n. 269.* tanquam nimis devotos insurgit; eorum Patrocinium suscipit P. Gobat. *num. 756.* dicens: Puto, non venisse ulli Pontifici in mentem, prohibere moram in his actibus, utpote qui sint & multis consulendi, illis scilicet, qui cum scientia certa aut dubia peccati mortalis inchoaverunt sacrum, vel eo jam inchoato recordantur admissi, & longe plurimis perquam piis animis quodammodo naturales: & sicuti hodie frequentantur a permultis, nemine Superiorum reprehendente, ita etiam haud dubie fuerint a totidem ante Rubricas editas frequentati, non solum sine ulla per se indecentia, sed etiam admodum congrue & consentanee tanto mysterio. Censeo igitur, cavendam saltem in publico longam moram, permittendam brevem, scilicet tantam, quanta impenditur recitationi unius *Pater & Ave*, dicendumque, consuetudinem manifestam adeo multorum sufficienter interpretari, Rubricis non repugnare, quos nimis devotos

nuncu-

nuncupat devotionis laude celebratus P. Dicastillo. Sane dum Rubricæ permittunt brevem Meditationem post Sumptionem Corporis Christi, videntur etiam permittere aliquam immediate ante, quia de similibus est simile iudicium ferendum. Ita citatus Author. Poterit ergo quis eam sententiam sequi, quam suæ devotioni & scopo magis opportunam judicaverit. Certe S. Franciscus Xavierius, ut in ejus vita habetur, Orationem bene longam pro Peccatoribus ante Communionem recitavit.

III. Dum cum Hostia signat se ipsum, Crux non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam. Dum vero Calicem sumit, dextra illum duntaxat movere debet, Patena & manu sinistra super Altare retenta, donec sumere Sanguinem incipiat. Accipiat autem Calicem infra nodum, ut Rubrica dicit, neque Gavantum aut Bauldrium torte Rubricam de ipsa nodi acceptione explicantes sequatur.

IV. Quod si particula sacræ Hostiæ in Calicem immissa in fundo ejus hæserit; vel digito ad labium Calicis attrahenda erit, ut sumi queat: vel infundendum vinum, ut cum eo sumatur. Rubr.

V. Si pyxis aut aliud vas, in quo Hostiæ distributæ asservabantur, purificanda sint, Gavantus p. 2. tit. 10. n. 7. ait, eam Purificationem ante Calicis Purificationem sic faciendam, ut collecta in fundo pixidis fragmenta indice dextræ manus sumantur, vinoque affuso penitus purificentur; alii tamen faciliorem putant esse praxin, si particulae supra Patenam colligantur, & eodem indice parum per anhelitum humefacto sumantur; cavendum tamen est in hoc casu, ne hic digitus nimis maderiat, particulaeque illæ humori permixtæ & Patenæ tenacitus adhærentes non nisi cum gravi difficultate ac violentia avelli possint. Quæ omnia tamen ipsa praxis melius docebit.

TITULUS XXVI.

De laicorum Communionem.

Ritus Communis.

I. Regulariter facienda est, postquam Celebrans SS. Sanguinem sumpsit. Quia tamen multis permolestum est, finem Communionis expectare, maxime, si multi

Instr. I.

E

com-

COIO

COIO

communicandi sint, tolerari potest, ut fiat post Missam. Gavant. p. 2. tit. 10. litt. D.

II. Non debet sine lumine fieri; hinc Suar. d. 72. f. 4. illum, qui sine lumine distribueret Eucharistiam, gravis peccati damnat; quod intelligendum est de omni lumine, nam licet soleat sub Sacrificio pro Communicantibus peculiare lumen accendi, ejus tamen omissio per se non continet ullam culpam, teste P. Gobat. n. 167.

III. Postquam Minister Confessionem generalem dixit, Calicem in parte sinistra Corporalis ponat, & palla cooperiat. Tum facta genuflexione ponat particulas consecratas in pyxide, vel, si pauci sunt communicandi, in Patena; aut si prius jam in simili vase positæ fuerint, detegat illud, & iterum genuflectens, manibusque junctis se ad cornu Evangelii retrahens, atque ad Populum communicandum vertens, dicat *Misereatur vestri, & Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum &c.* (etiamsi unica tantum Persona sit communicanda) & manu dextra Crucem super eum faciat. Postea genuflectens accipit manu sinistra pyxidem vel Patenam cum Sacramento, dextra vero unam particulam, quam inter pollicem & indicem tenet, ac aliquantulum super pyxidem aut Patenam elevans ad communicandos se convertit, dicitque; *Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi.* Deinde dicit: *Domine, non addens Jesu Christe,* (ut aliqui interdum faciunt) *non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.* Quibus verbis tertio repetitis accedit ad latus Epistolæ, & tribus digitis posterioribus inflexis, & quasi intra manum plicatis (ut Bauldrius p. 3. c. 8. notat) pollice & indice apprehensa particula Crucem super pyxidem vel Patenam faciat simul dicens: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen.* Nec addat Cruce iterum facta: *Pax tecum:* nisi specialiter id alicubi a Dicoesano Rituali exigatur. Omnibus Communicatis revertatur ad Altare, nihil dicens, nec dans eis benedictionem, utpote quam in fine Missæ, quando repositurus est Ciborium in Sacrarium, dabit. Aliqui dum Communionem peragunt, Purificatorium nodo Calicis circumdant, ut, si forte (ut non raro contingit) digiti particulam tenentes a Sumentium ore madefacti essent, eosdem Pu-

rificatorio applicatos detergere possent; sed hæc praxis videtur minus decens, cum Purificatorio ad Sacrum Christi Sanguinem, aut certe vinum cum eo mistum abstergendum deputato non deceat profanorum hominum salivam abstergere; & præterea cum frequens admodum esse possit ejusmodi madefactio, in magna præsertim Communione, Purificatorium tale nimis madefieret: rectius ergo eum in finem aliud linteum, quale in aliquibus Templis pro Purificatione digitorum in Altari cum aqua collocari solet, assumitur, aut alio modo incommodum hoc cavetur. Sed & illa quorundam praxis, qui, quando est major Communicantium copia, Casulam & Manipulum deponunt, non est omnino Romano Rituali conveniens, utpote quod de Eucharistiæ Sacramento distribuendo agens, expresse ait: Si contingat absoluta Missa statim aliquos communicare, tunc Sacerdos adhuc *Planeta* indutus sacram communionem eo modo, quo supra dictum est, ministrabit. Sed licebit hic quoque receptam locorum consuetudinem sequi, & Planetam cum Manipulo deponere, maxime, si pretiosior fuerit, & ponderosior: ne vel affricu per communicandum lædatur; vel gravis Sacerdotem oneret, & impediat, præcipue æstatis tempore, in labore per se non facili, quando major scilicet est Communicantium copia. Nam quia etiam Rituale *aliquot* tantum dicit, videtur de paucioribus loqui, ut de magno numero nihil statuuisse putandum sit. Pauciores autem communicantur, ut præscribitur.

IV. Si multi valde sunt communicandi, & difficile videatur grandiusculum Ciborium pollice & indice finistræ manus tenere, eos disjungere poterit, modo prius eosdem aqua abluat, aut certe ore lambendo purget. Rituale Augustanum. c. 12. num. 5.

V. Si Communio facienda sit extra Missam, Romanum Rituale præcipit, ut Sacerdos Superpelliceo & Stola indutus coloris officio illius diei convenientis accedat ad Altare, parum oret, & tum extracto Venerabili reliqua de more peragat. Ubi vero omnes communicaverit, reversus ad Altare dicere poterit Antiphonam: *O Sacrum Convivium* cum Versibus: *Panem de coelo &c. Domine exaudi &c. Dominus vobiscum &c.* & Oratione: *Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili &c.* quæ tamen Preces a paucis, saltem clara voce, recitantur.

Denique quia non raro evenit, ut Sacerdos post peractam Communionem Reliquias aliquas ex particulis distributis relictas reperiat, & propterea non pauci turbantur, nescientes, quid cum iisdem incipere debeant, ideo ut in hoc etiam casu sciat Sacerdos se cito resolvere, sequentes tres Regulæ a bonis Authoribus traditæ ei servire poterunt. Prima Regula: *Quoties Reliquiæ sive parvæ, sive magnæ ex eodem Sacro relictæ deprehenduntur, etiam post ablationem sumi possunt*: Ita Rubr. S. de defect. Miss. n. 2. quia pertinent ad idem Sacrificium. Secunda Regula: *Quoties particulæ commode asservari non possunt, licite sumuntur non tantum in Altari post ablationem, aut Communionem etiam bene longam finito primum Sacro factam, sed etiam post regressum in Sacristiam, vestesque Sacras exutas, sive ex diversis Sacris sint relictæ*. Ita idem P. Gobat. loc. cit. n. 422. sive ex eodem, cum Lugone Suar. Palao, Bonac. & aliis. Quia in tali casu præceptum de irreverentia cavenda præferendum est præcepto de Eucharistia a jejuniis sumenda. Tertia Regula. *Quoties Reliquiæ ex alieno Sacro sunt relictæ, & sine periculo irreverentiae asservari possunt, rectius asservantur*. Ita Suar. Tannerus & alii apud P. Gobat. l. c. licet ibidem Palao & Bonac. doceant, consultum quidem, non tamen necessarium esse, ut hoc fiat.

VII. Quæres, *quid faciendum sit, si particula, uti non semel contingit, in terram, linteum substratum, vel etiam inter vestes mulierum cadant?* Resp. Si solummodo in terram vel linteum cadant eæ particulae, tum reverenter tollendæ, locusque Strophiole aut alia re tegendus; & postea abluendus est, aqua in piscinam sacram effusa. Si vero in barbam, vel vestem, aut etiam intra vestem, ut cum fæminis accidere potest, cecidit fragmentum sacrae Hostiæ (par videtur esse ratio cum integra particula, quæ Communicantibus dari solet) tum reverenter quidem manu Sacerdotis, quoad usque per honestatem & decentiam licebit, tollendum, quod cecidit: aut si gravis perturbatio Communicantis, maxime fæminæ, & offensio aut scandalum adstantium timeatur, manu ipsius quoque Communicantis, sive viri sive fæminæ reponendum in Ciborio, quod ex casu receptum est. Si neutrum fieri possit, relinquatur, & si per accidens Particula, quæ cecidit, deperdatur, Deo

&

& Angelis commendetur, inquit Tamburinus apud P. Gobat n. 799. maxime, si parvi fragmenti casus, & soli Sacerdoti cognitus, videatur sine prædictis incommodis (quæ certe regulariter accidunt) emendari non posse; committi Deo res debet, & nihil fieri. Postquam vero viri vel foeminæ, in casu prædicto, sacram particulam sive totam, sive ejus fragmentum quaecunque manu attrectaverint, reposuerintque suo loco, digitos ad id genus Ministerii adhibitos abluent, & ablutio in sacram piscinam mittenda erit: vestis autem, aut barbæ ablutio maxime præcipienda, uti cum P. Simone Felice, Tambur. & aliis docet P. Gobat. n. 798. melius enim est, inquit Tambur l. 2. c. 8. §. 8. vitare turbationem Fidelium, quam Rubricarum apicem ejusmodi cautelas præcipientem observare.

Ritus Solemnis.

I. Post Sumptum a Celebrante Sanguinem, Diaconus Calicem versus Cornu Evangelii collocatum coeperit, & facta cum Subdiacono genuflexione ipse ad cornu Epistolæ, Subdiaconus vero ad cornu Evangelii vadit; ibique in infimo gradu vel plano consistunt.

II. Dum Diaconus profunde inclinatus, stans tamen, in tono præscripto *Confiteor* cantat: Celebrans ad cornu Evangelii se retrahens, & facie ad eundem Diaconum versa consistens, post finitam Confessionem *Misereatur & Indulgentiam* dicit, Subdiacono a tergo ipsius etiam stante.

III. Dicto a Celebrante *Indulgentiam* Diaconus respondet *Amen*, & mox vadit ad dextram; sicut Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, factaque genuflexione Ciborium aperit, & coram Celebrante ponit, moxque facta iterum genuflexione mutat locum cum Subdiacono, & accepta secum Patena (si ejus sit usus futurus sub Communionem) ad dexteram Celebrantis se sistit, & dum Celebrans alios communicat, Patenam mento supponit, si ita consuetudo ferat; alioqui enim Gavantus l. c. ait, hanc Cæremoniam, utpote Episcopo tantum convenientem non usurpandam esse.

IV. Etsi vero Rubrica dicat: ablationem Clericis a Diacono dandam, hoc tamen passim non observatur, sed ea ab Acolythis datur, ut Diaconus Celebranti assistere possit.

V. Finita Communione, Diaconus cooperit Ciborium, illudque in loco constituto cum genuflexione ante & post facta reponit. Postea ad sinistram Celebrantis redit, eique de libro ministrat.

TITULUS XXVII.

De Purificatione & Ablutione.

Ritus Communis.

I. Purificationem distingui ab Ablutione recte notat Tamburg. l. 3. c. 9. apud & cum P. Gobat. n. 852. quia *Purificatio* ad Calicis & Celebrantis elutionem spectat, atque adeo absque peccato non potest fieri per solam aquam (nisi in casu, quo tam parum vini adesset, ut sufficeret pro sola consecratione) cum Rubrica expresse dicat: *Infundi parum vini, quo se purificat, ablutio vero ad digitorum ablutionem pertinet, & juxta Rubricas vino simul & aqua facienda est*: sic enim illæ loquuntur tit. 10. n. 5. *Super Altare porrigit (Celebrans) Calicem Ministro, quo vinum fundente se purificat: deinde vino & aqua abluit pollices & indices.* Unde licet in ordine Missæ Rubrica simpliciter dicat abluendos digitos, non exprimens, quod aqua & vino fieri debeat: & inde Neotericus quidam Theologus contendat sine piaculo aquam in digitorum ablutione omitti posse, hæc tamen posterior Rubrica per priorem explicanda est: atque adeo, sicut citatus Author asserit in prima infusione vini & aquæ in Calicem aquam omitti non posse, eo quod Rubrica clare præcipiat, vinum & aquam infundi: ita cum pari modo eadem Rubrica cit. tit. 10. expresse dicat, ablutionem digitorum vino & aqua faciendam esse, merito quoque negatur, aquæ affusionem pro libitu Celebrantis omitti posse.

II. Dum Purificationem & Ablutionem sumit, si non infudit quantitatem æqualem speciebus, saltem circumagat vinum in Calice, neque extra Altare demittat Calicem (nisi Ministri parva statura id exigat) neque ad infusionem pro purificatione digitis labia Calicis, aut oris sui detergat, (id quod aliqui imperite faciunt, cum pollicem & indicem utpote adhuc conjunctos ante ablutionem nunquam disjungere oporteat, nisi cum sacra Hostia tangenda est) neque digitos lambat, uti Gavant.

p. 2. tit. 10. lit. V. ex litteris Pii V. fieri non debere ostendit, ubi etiam addit, Ablutionem per eandem viam, qua haustus est sanguis, sumendam esse, & pro Sanguine quidem sumendo Calicem non sæpius quam ter, pro Purificatione vero & Ablutione non sæpius quam his (in singulis) ori admovendum esse.

TITULUS XXVIII.

De Communione & Postcommunione.

Ritus Communis.

I. Dicuntur semper Communio & Postcommunio, excepto Sabbato sancto, ubi Vesperæ illarum loco cantantur.

II. Peracta Communione propria & Populi, si opus sit, Calicem ita vestit, & in Altari collocat, ut in anteriori parte totus tegatur, bursæque pars aperta ipsum Celebrantem respiciat, uti ab initio Missæ factum est, eo quod hæc dispositio non careat suo mysterio, nam sicut ad Offertorium vel removetur a Calice, ut Calix videatur a Populo, quia tunc manifeste Passio Christi representatur; ita finita hujus repræsentatione rursus velandus est Calix, ne videatur, sicut ante Offertorium factum est, uti recte Gavant. *p. 2. tit. 10. & 16.* Bauldrius & alii monent contra Geriacum & alios nonnullos.

III. Dum corporale complicat, Gavantus *l. c. lit. B.* ait, Calicem in cornu Epistolæ collocandum, ut Bursa, quæ est ex parte Evangelii, commodius accipiatur, quod idem etiam Corsettus & Bauldrius monent; verum quia Rubricæ de hoc situ nihil præscribunt, & plerique Sacerdotes illum ex parte Evangelii ponunt, poterit quivis in hac parte facere, quod ipsi commodius videtur.

IV. Antequam a medio ad cornu Epistolæ accedit, non omittat solitam Cruci reverentiam facere; tum legat Communionem & reliqua more consueto peragat. Bauldrius *p. 3. c. 5. n. 5.*

V. Quando claudendus est liber, facit id dextramano, ut pars clausa Calicem respiciat. Gavant. *lit. F.* Si vero necessarius est liber pro ultimo Evangelio legendo, eo finito, ita claudendus erit ut pars clausa respiciat, cornu Evangelii, non Calicem, quod conformiter principiis Gavanti monet quidem Corset. *Tract. 2. p. 1. sect. 1.*

n. 34. Sed quia de neutro claudendi librum modo Rubrica quidquam statuit, dari aliquid iterum poterit consuetudini receptæ: maxime quia ordinarie, quocunque modo claudatur, dextræ quoque, quam ad hoc Officium Gavantus requirit, ministerium concurrit.

VI. Non tamen claudendus est liber, nisi finita Conclusionem ultimæ Orationis. Hinc errant, qui indecore properantes librum claudunt ante finem Conclusionis, eamque accedendo ad medium Altaris absolvunt, Gerlac. p. 2. tit. II. §. I.

Ritus Sollemnis.

I. Post sumptam ablutionem non purgat ipse Calicem nec vestit, sed Subdiacono id Officium relinquit.

II. Etiam librum post dictas omnes Orationes non ipse claudit, sed Cæremoniarius id facere finit.

TITULUS XXIX.

De Benedictione.

Ritus Communis.

I. Semper datur Benedictio, præterquam in Missis Defunctorum.

II. Cum dat Benedictionem, simplicem Crucem super Populum stans in medio Altaris facit, etiamsi a latere & a tergo aliqui circumstarent, aut flecterent. Gavant. tit. 2. lit. I.

III. Si Venerabile Sacramentum sit expositum, dicto *Omnipotens Deus*, flectit genu, & postquam a latere Evangelii benedixit, non redit ad medium Altaris, sed in eodem latere se ad Altare vertit, Gavant. tit. 14. n. 15. Arnaudus in *Appendic.* n. 11. Bauldrius p. 4. c. 26. n. 12. Corsettus p. 1. c. 15. n. 12. Gerlacus Vinitor p. 4. tit. 4. n. 18. quia cum tantum ideo non perficere circulum debeat (uti in communi Missa fieri solet) ne terga Sacramento obvertat; hæc autem tergi obversio satis caveatur, si dicto modo se in latere dextro vertat: non apparet ulla ratio aut necessitas, cur ad medium redeat & genuflectat; uti nonnulli faciunt Arnaudi pro se authoritatem citantes, qui tr. 1. p. 4. tit. 8. n. 8. habet hæc verba: *In fine ad benedictionem a latere Evangelii, neque perficit circulum, sed revertitur ad medium, ne terga vertat Sacramen-*

cramento: Sed hic textus nentiquam obstat, quia in primis non dicit, in medio genuflexionem faciendam esse: deinde vero in appendice cit. ubi ex instituto de hac materia agit, se ipsum declarans hæc verba habet: *In Benedictione Populo danda dicto Omnipotens Deus genuflectit Celebrans, & in latere Evangelii benedicit: non perficit circulum, neque in medio genuflectit, sed in eodem latere conversus statim ad altare signat librum seu tabellam Evangelii ultimi, non Altare.*

TITULUS XXX.

De Evangelio ultimo.

Ritus Communis.

I. Semper dicitur; & quidem plerumque S. Joannis, nisi Dominica aut Feria major a festo, cui illa cedere debet, impedita occurrat (excepe Dominicam quartam Adventus, si Vigilia Nativitatis in eam cadat, Palmarum, & Vigiliis in Quadragesima & Quatuor Temporibus occurrentes) aut pro primo Evangelio id sit dictum, ut in tertia Missa Nativitatis Domini contingit.

II. Si in Dominica aut Feria Majori Missa votiva pro re gravi dicitur, semper dicitur Evangelium S. Joannis, omisso Evangelio Dominicæ aut Feriæ. Rubrica hic n. 2.

III. Si libro non utatur, Altare signat ad *Initium Evangelii*: sed hoc non facere debet, si Venerabile Sacramentum sit expositum, tunc enim non decet Altare (secus est de libro aut tabella sentiendum) quod ipse Auctor Benedictionis ei insistens benedicit, ab homine benedici. Gavant. tit. 14. num. 15.

IV. Si Venerabile Sacramentum proftet, aliqui Arnaudum tit. 12. n. 9. & Bauldrium p. 3. c. 26. n. 12. secuti, ad illa verba: *Et verbum Caro factum est*: parum ad illud conversi genuflectunt; sed cum neque Rubricæ in Feria V. Coenæ Domini (ubi diligenter Cæremonias in Missa coram Venerab. Sacramento celebranda adhibendas explicant) neque Gavantus, qui & ipse easdem Cæremonias toto titulo XIV. accurrate explicavit, hujus conversionis meminerit, poterit ea cum multis sine scrupulo omitti.

TITULUS XXXI.

*De Regressu ad Sacristiam.**Ritus Communis.*

I. **N**on extinguendæ sunt Candelæ ante finitum Evangelium, & tum initium fieri debet ab iis, quæ ad cornu Evangelii sunt accensæ. Arnaud. *tit. 12. num. 4.* Bauldr. *tit. 12. n. 6.*

II. Quando redit ad medium Altaris, finito Evangelio facit Cruci reverentiam, antequam descendat ad planum; in ipso vero plano facit iterum reverentiam convenientem Altari vel Sacramento.

III. In recitatione Hymni trium Puerorum Antiphona duplicatur in Duplicibus & in iis Missis, quæ ritu Duplici, id est, sub una Oratione celebrantur, ut sunt Missæ vel votivæ solemnes, vel pro re gravi, &c. tempore Paschali insuper *Alleluja* additur. Gavant. *p. 1. tit. 12. litt. L. & tit. 1. lit. C.* In Missis quoque Defunctorum sub una Oratione dictis Antiphona duplicatur, & *Alleluja* additur tempore Paschali: quia hoc sequitur Officium, non Missam. Gerlac. *p. 2. tit. 1. §. 9.*

IV. Ubi ad Sacristiam redierit, facit iterum Cruci reverentiam & vestes retrogrado ordine exuit, osculando omnes, quas dum induebat, osculatus est, ut vult Gavantus *p. 2. tit. 12. litt. L.* Perquam autem studiose caveat, ne, morem secutus quorundam valde indecorum, solvere incipiat ligamina Casulæ adhuc in itinere ad locum, in quo sacras vestes deponat.

Ritus Solemnis.

Quando post Missam solemnem redit ad Sacristiam, facit ibi *ante gradum* profundam reverentiam Cruci, Ordo Roman. & Bauldrius *p. 3. de ritu cel. tit. 12. n. 6.*

TITULUS XXXII.

Compendium supra dictarum Cæremoniarum.

Hactenus plerasque Cæremonias tam in Solemni, quam privata Missa adhiberi solitas explicavimus. Quia vero experientia docuit, non parum memoriam ad eas retinendas juvari, si quæ ejusdem sunt Classis, sub uno titulo repræsententur, placuit & hoc subsidio Tirones non frau-

fraudare. Cum autem ad quatuor fere genera omnes Cæremoniæ revocari possint, scilicet ad Corporis inclinationes, ad manuum, & ad oculorum situm, & tandem ad vocis inflexionem, hic ipse quoque ordo in iis enumerandis hoc loco retinendus est visus.

§. I.

De Corporis Inclinationibus.

Quadruplex est inclinatio Corporis, quæ in Missa adhiberi solet, scilicet Genuflexio: Profunda (per quam medium corpus inclinatur) & Humerorum, & capitis inclinatio:

Genuflexio facienda est.

1. Quando transit, vel accedit, vel recedit ab Altari, ubi asservatur Venerabile Sacramentum.
2. Ante, quam dicat ingressum in Altari, ubi SS. Sacramentum.
3. Quotiescunque in Epistola, Tractu, aut Evangelio ad marginem imperatur genuflexio.
4. In Symbolo ad *Incarnatus est*.
5. Quoties ab Elevatione movet Hostiam aut Calicem, ante & post facit genuflexionem.
6. In fine Evangelii S. Joannis ad *Verbum caro factum est*.
7. Quando accedit vel recedit e medio Altaris, ubi expositum est SS. Sacramentum.
8. Quando transit Altare, ubi Consecratio, non tamen sumptio peracta est.
9. Ad *Flectamus genua* in Missis quatuor Temporum privatis; si enim adest Diaconus, hic, & non Sacerdos genuflectit.

Profunda, seu medii Corporis inclinatio facienda est.

1. Quando a loco Sacramentorum recedit.
2. Quando ad Altare quodcunque accedit, vel recedit, vel ante Altare majus, aut in quo est insignis Reliquia Sancti, de quo Festum celebratur, transit, si non sit in talibus Altaribus SS. Sacramentum.
3. Quando a medio Altaris ad librum accedit in cornu Epistolæ aperiendum. Ita Gavant. p. 2. tit. 1. lit. R. Bauldrius p. 3. c. 5. n. 5.
4. Quando inde iterum ad medium rediens ad infimum gradum descendit.

5. Ante,

5. Ante, quam principium Missæ dicit ad infimum gradum Altaris, ubi non est SS. Sacramentum.
6. Ad *Confiteor*.
7. Ad *Munda cor meum*.
8. Quando ad cornu Epistolæ vinum & aquam in Calicem infusus, aut manus lavaturus accedit, iterumque ad medium redit.
9. Ad *Te igitur Clementissime Pater*.
10. Ad *Supplices Te rogamus* post Elevationem. NB.
11. Ad Sumptionem Corporis Christi.
12. Quando post Sumptionem Specierum a medio accedit ad cornu Epistolæ pro Communionem dicenda.
13. Quando post ultimum Evangelium ad medium accedit ad planum descensurus.
14. Quando ab illo plano recedit.
15. Quando in Sacristiam ad locum Paramentorum redit.

Humerorum inclinatio facienda est.

1. Ad *DEUS tu conversus*.
2. Ad *Oramus te Domine per merita*.
3. Ad *in spiritu Humilitatis &c.*
4. Ad *Suscipe SS. TRINITAS*.
5. Ad *Sanctus* usque ad *Benedictus* exclusive.
6. Ad *Agnus Dei* juxta Ordinem Missæ, *Et orationes sequentes*.
7. Ad *Domine, non sum dignus*.

Capitis inclinatio facienda est.

1. Ad *Gloria patri*, in Psalmo *Judica*.
2. Ad *Gloria Patri* in introitu; sed hæc inclinatio versus Crucem fit.
3. Ad *Gloria in excelsis*, cum dicit Deo, *Adoramus, Gratias agamus*, ad *Jesu Christe, Suscipe deprecationem*.
4. Quotiescunque dicit *Oremus*, inclinat caput versus Crucem, nisi jam ante habeat inclinatum; quod idem fit, quando S. Nomen JEsu pronuntiat extra Evangelium; ibi enim si proferatur, versus librum Evangelii fit inclinatio.
5. Cum profertur Nomen Mariæ, aut Sancti, de quo celebratur Missa, aut fit specialis Commemoratio, aut Papæ.

6. Ad

6. Ad *Credo*, cum dicit in unum *DEUM, JESUM Christum*, adoratur.
7. Ad *Gloria Patri* in Psalmo *Lavabo*: quæ inclinatio etiam fit versus Crucem.
8. Ad *Deo nostro*, cum dicit ante Præfationem *Gratias agamus*. NB.
9. Dum facit *Memento pro Vivis*. NB.
10. Ad *Tibi gratias agens* ante Consecrationem panis & vini, item sub ipsa Consecratione utriusque speciei.
11. Ad *per Christum Dominum nostrum*, post *Memento pro Defunctis*. NB.
12. Ad *Humiliate capita vestra Deo* in Quadragesima.
13. Ad *Placeat, & Benedictionem*, cum dicit *Omnipotens Deus*.

Ne in his inclinationibus enarrandis contra Rubricas me peccasse quis suspicetur, dum v. g. ad *Agnus Dei* illæ dicunt, *caput tantum inclinandum*, ego vero inter Humerorum inclinationes eam posui. Item ad *supplices Te rogamus* tantum *inclinatum* volunt esse Celebrantem, cum tamen ego profundam inclinationem exigam; meminerint non ad unam me Rubricam attendisse, sed plures, quarum una explicet aliam; hinc quia Ordo Missæ jubet Celebrantem inclinatum *Agnus DEI* dicere, & ad *Supplices Te rogamus* *profunde inclinatum* esse, hoc autem fieri non posset, si verba Rubricarum cit. ut jacent, intelligerentur, recte posterior Rubricarum in Ordine Missæ positarum sensus priorem explicare dicitur. Simili modo cum in Consecratione utriusque speciei celebrans *capite tantum inclinato* verba Consecrationis proferre jubetur, intelligitur hoc, si Altare sit tam altum, ut celebrans cubitos simul Altari imponere, & tamen non nisi inclinato capite stare possit. Si enim Altare tam humile sit (uti plerumque contingit) ut celebrans non possit cubitis se Altari inclinare, quin humeros, vel totum corpus inflectat, per accidens eam Cærimoniam mutare cogitur.

§. II.

De Manuum Cæremoniis.

Harum diversi motus & situs in Sacrificio adhibentur: nam quandoque Celebrans iisdem Crucem supra se facit, quandoque supra alia, quandoque pectus percutit,

tit, quandoque extensas, junctas supra Altare, ante faciem tenet, uti ex dicendis apparebit.

Se ipsum Cruce signat.

1. Ad initium Missæ dicens *Adjutorium, Indulgentiam.*
2. Ad Introitum extra Missam Defunctorum: in hac enim manu supra librum facit in aëre Crucem.
3. Ad finem Hymni Angelici.
4. Ad initium utriusque Evangelii signat se, & librum, vel si hic non adfit, tabellam aut Altare minori Cruce, quæ tamen Crux minor super Altare non formatur, quando in ea prostat Venerabile Sacramentum.
6. Ad *Benedictus qui venit.*
7. Ad *Supplices Te rogamus*, quando dicit, *Omni benedictione repleamur.*
8. Ad *Libera nos*, quando dicit: *Da propitius pacem.*
9. Ad Sumptionem Corporis & Sanguinis signat se Hostia & Calice.

Calicem & Hostiam signat.

1. Ad *Veni Sanctificator.*
2. Ad initium Canonis, cum dicit; *Hæc dona.*
3. Ad *Qui pridie*, cum dixit: *Benedicit.* Item cum eandem vocem paulo post ante Consecrationem Calicis repetit.
4. Post Consecrationem, dum dicit: *Hostiam puram.*
5. Ad *Supplices Te rogamus* cum dicit: *Corpus & Sanguinem.*
6. Ad *per quem hæc omnia*, dum dicit: *Sanctificas.*

Manus junctæ tenentur.

1. Quando accedit ad librum aperiendum, & recedit.
2. Quando descendit ad gradum infimum.
3. Quando dicit ingressum, & eo dicto ascendit ad Altare.
4. Dum a medio Altaris ad cornu Epistolæ accedit & recedit.
5. Dum dicit *Kyrie* & Hymnum Angelicum.
6. Dum vertit se ad dicendum *Oremus.*
7. Ad *Munda cor meum.*
8. Quando dicit Evangelium, Symbolum, Offertorium.
9. Ad *in Spiritu humilitatis*, & *Suscipe SS. TRINITAS.*
10. Ad *Sanctus* & utrumque *Memento.*
11. Ad *Supplices Te rogamus.*

12. Ad

12. Ad *Oremus* ante Orationem Dominicam usque ad hujus initium.
13. Ad *Agnus DEI* in Missis Defunctorum.
14. Ad Orationes ante Communionem.
15. Ad pausam post sumptionem Hostiæ.
16. Ad Communionem.
17. Ad *Placeat* & ultimum Evangelium.
18. Ad *Per Dominum nostrum* in omnibus Collectis.
19. Antequam alios, vel Hostiam, aut Calicem benedicat, nisi altera manus in tenenda Hostia aut Calice sit occupata. NB.

Manus extensas tenet.

1. Ad Collectas omnes per Missam.
2. Ad *Sursum corda* & *Vere dignum &c.*
3. Ad Canonem usque ad *Hanc igitur oblationem*, excepto Memento.
4. Post Consecrationem usque ad *Per quem hæc omnia*, excepto Memento pro Defunctis & *Supplices Te rogamus*.
5. Ad Orationem Dominicam.

Manus elevat & jungit.

1. Ad *Gloria in excelsis* & *Credo*.
2. Ad *Veni Sanctificator*.
3. Ad *Sursum corda* & *Gratias agamus* in Præfatione.
4. Ad initium Canonis.
5. Ad Memento utrumque. NB.
6. Ad Benedictionem Populi.

Manus sine Elevatione jungit.

1. Quoties dicit *Oremus*.
2. Quando ad Populum dicit *Dominus vobiscum*.
3. Ad Clausulam *Per Dominum*, vel, *per Christum, Dominum*, vel si Oratio claudatur per *Qui vivis aut vivit*, cum dicit in *Unitate*.
4. Ad *Orate Fratres*, & *Sanctus*.
5. Post Consecrationem, quando dicit *de tuis donis*.
6. Ad *Supplices Te rogamus* & quando dicit: *Sacrosanctum Filii tui Corpus*.

Manus junctas super Altare tenet.

1. Ad *Oramus te Domine per merita*.

2. Ad

2. Ad *In Spiritu humilitatis.*
3. Ad *Suscipe SS. Trinitas.*
4. Ad initium Canonis.
5. Ad *Supplices Te rogamus.*
6. Ad Orationes ante Communionem.
7. Ad *Placeat tibi S.S. TRINITAS.*

Manus extensas super Altare ponit.

1. Quoties osculatur Altare.
2. Ad *Per omnia sæcula sæculorum* ante Præfationem & Orationem Dominicam.
3. Quando legit Epistolam ex Missali, & manum libro non applicat.

Manum sinistram super Altare ponit.

1. Quoties super Calicem aut Hostiam Crucem manu dextra facit, & sinistra Calicem aut Hostiam tenere non debet.
2. Ad *Libera nos quæsumus.*
3. Ad *Agnus DEI*, dum altera manu pectus percutit.
4. Dum porrigit Calicem ad infundendum vinum.
5. Dum facit Crucem super Altare ad initium Evangelii S. Joannis. NB.

Manum sinistram pectori admovet.

1. Quoties se ipsum signat Cruce.
2. Quoties aliis benedictionem impertit.
3. Quando sub *confiteor ad mea culpa* pectus percutit.

Manu pectus percutit.

1. Ad *Mea culpa* sub Confiteor.
2. Ad *Nobis quoque peccatoribus.*
3. Ad *Agnus DEI*, extra Missam Defunctorum.
4. Ad *Domine non sum dignus.*

S. III.

De Oculorum Cæremoniis.

Et horum diversæ sunt Cæremoniæ in Missa adhiberi solitæ: quandoque enim elevari, quandoque depri-
mi, quandoque in Cruce aut Hostia defigi debent.

Oculi elevandi sunt.

1. Ad *Munda cor meum.* NB.

2. Ad

2. Ad *Veni Sanctificator.*
3. Ad Oblationem Hostiæ & Calicis, sed cum hoc discrimine, ut in oblatione Hostiæ Celebrans mox demittat oculos, in oblatione Calicis ad Deum erectos teneat NB.
4. Ad *Suscipe SS. TRINITAS.*
5. Ad *Te igitur clementissime.*
6. Ad *Gratias agnamus*, dum dicit, *Deo nostro* NB.
7. Ad *Qui pridie*, dum dicit *& elevatis oculis.*
8. Quando Hostiam & Calicem elevat: nam hic erectos tenet, donec Hostiam & Calicem iterum deponat.
9. Ad *Benedicat vos Omnipotens.*

Oculos demissos tenet.

1. Dum ex Sacristia procedit ad Altare, & iterum regreditur.
2. Quando dicit ad Populum *Dominus vobiscum* ac *Orate fratres.*
3. Quando Hostiam offert.
4. Quando facit Memento pro Vivis. NB.
5. Quando recitat Orationes post Consecrationem, aut facit Memento pro Defunctis, tunc enim Oculi ad Hostiam convertendi sunt, nisi ex libro Preces recitet.
6. Quando dat Benedictionem populo in fine Missæ.

§. VI.

De Vocis Elevatione.

Triplex in Missa vox adhibetur, Alta, Media, Submissa.

Alta voce dicuntur.

1. Ingressus, Introitus, *Kyrie*, *Gloria in Excelsis.*
2. *Dominus vobiscum*, *Oremus*, *Collectæ*, *Epistola*, *Graduale.*
3. *Evangelium*, *Symbolum*, *Offertorium*, *Præfatio.*
4. *Oratio Dominica*, & *per omnia sæculorum præcedens & subsequens. Pax Domini.*
5. *Agnus DEI*, *Postcommunio*, *Ite Missa est*, *Benedictio & Evangelium S. Joannis.*

Media voce dicuntur.

1. *Orate Fratres.*
2. *Sanctus*, & quæ sequuntur usque ad Canonem.

Instruct. I.

F

3. No-

3. *Nobis quoque peccatoribus.*
4. *Domine non sum dignus.*

Submissa voce dicuntur.

1. Omnia, quæ vel alta, vel media voce non dicuntur. In Missa solemni omnia, quæ non cantantur, & alioqui in Missa privata alta voce dicuntur, uti Rubrica p. 1. tit. 16. n. 2. expresse monet.

Memoriter dicenda sunt.

In rigore sequentia duntaxat.

1. Preces ad vestium assumptionem, ac manuum lotionem recitandæ.
2. Psalmus *Judica* cum reliquis Precibus ad initium Missæ dicendis.
3. Preces, quæ pro benedictione thuris, & sub incensatione dicendæ sunt.
4. Benedictio supra Diaconum facienda.
5. *Per Evangelica dicta &c.* post Evangelium.
6. Canticum *Benedicite* post sacrum pro gratiarum actione dicendum cum subsequenter precibus. Reliqua enim absolute loquendo possunt ex Missali aut Tabellis in Altari poni solitis legi. Rectius tamen faciet Sacerdos, si pro majori in Cæremoniis exercendiis libertate & facilitate, etiam sequentia memoriter discat :
 1. *Munda cor meum.*
 2. *DEUS, qui humanæ substantiæ &c.*
 3. Psalmum *Lavabo.*
 4. *Sanctus* usque ad *benedictus* inclusive.
 5. *Agnus DEI.*
 6. *Domine non sum dignus.*
 7. *Corpus Domini nostri.*
 8. *Quid retribuam.*
 9. *Sanguis Domini nostri.*
 10. *Quod ore sumpsimus.*
 11. *Corpus tuum Domine.*

TITULUS XXXIII.

De Tono Missarum.

1. Cum nihil fere magis cordi habeat Ecclesia, quam ut uniformitas in Cæremoniis observetur, iis maxime,

xime, quæ publice exercentur, & in Oculos ac Aures præsentium cadunt, ideo merito non certos tantum pro Sacrificio, aliisque Officiis divinis Ritus, sed similes etiam pro tono & cantu moderando formas præscribit; quæ quidem accurate plerumque in ritualibus dioecesanis, aliisque ejusmodi libris describuntur; quia tamen juniores Clerici & Sacerdotes ejusmodi libros non semper ad manum habent, ideo in eorum gratiam ea saltem, quæ circa ejusmodi Tonos tum generaliter, tum specialiter in Missis Solemnibus observanda sunt, breviter etiam in hoc loco indicabo.

II. Primo itaque sciendum, quod Tonus nomine hic aliud nihil intelligatur, quam *sonora & articulata vocis efformatio*, quæ, quia duplici modo, simplici scilicet, & modulato fieri potest; ideo Tonus quoque in genere spectatus in Simplicem & Modulatum dividitur.

Simplex dicitur, qui sine morosa vocis tractione perficitur, ita, ut omnes quodammodo soni syllabarum inter se distincti, & nullo vinculo connexi videantur; & talis in Missis privatis circa eas, quæ alta voce dicenda sunt, adhibetur, de quo proin recte Rubrica p. 1. tit. 16. num. 2. monet, Sacerdoti maxime curandum, ut ea, quæ clara voce dicenda sunt, distincte & apposite proferat, non admodum festinanter, ut advertere possit, quæ legit: nec nimis morose, ne audientes tædio afficiat: neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui in eadem fortasse Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut a Circumstantibus audiri non possit; sed mediocri & gravi, ut devotionem moveat, & audientibus ita sit accommodata, ut, quæ leguntur, intelligant. Quæ vero Secreta dicenda sunt, ita pronuntiet, ut ipsemet se audiat, & a Circumstantibus non audiatur.

Modulatus est, qui varia vocis inflexione & tractione constat, ita, ut soni syllabarum non quasi vinculo inter se colligati videantur; & hic in choralem & Figuratum subdividitur. Choralis est, qui uniformem in suis Notis mensuram servat. Figuratus est, qui diversam figurarum quantitatem juxta varia præscripta signa exprimit: atque hic ad Musicos præcipue spectat, ille solus a Sacerdotibus, aliisque Ministris in solemni quocunque Officio ministrantibus usurpatur, de quo proin etiam solo, hoc loco nobis sermo erit.

III. Secundo sciendum est, tres plerumque in Cantu Ecclesiastico Notas adhiberi.

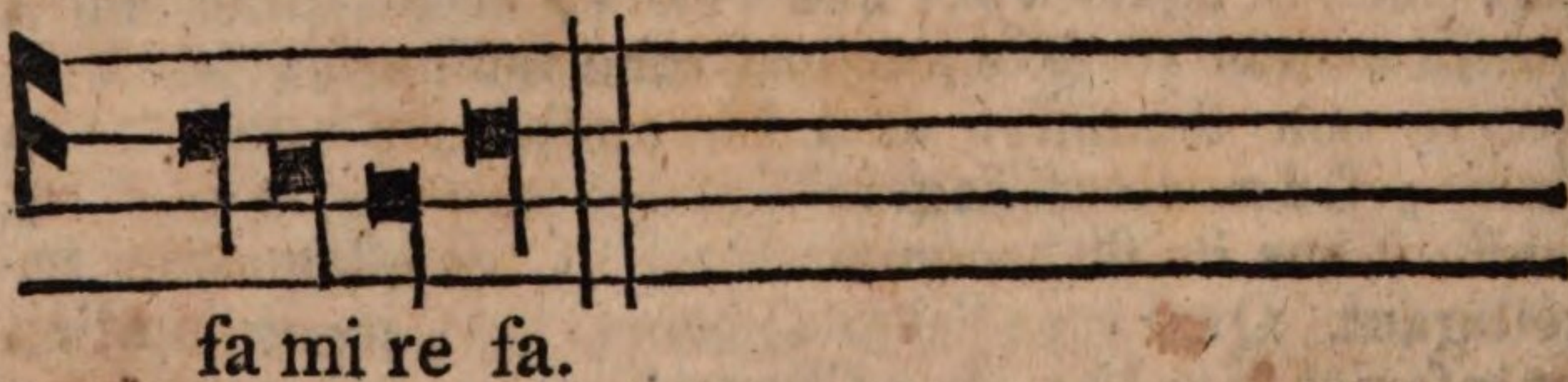
Prima brevis vocatur, & hac figura exprimitur cui subiecta syllaba ita profertur, ut in canendo tempus unum insumatur.

Secunda semibrevis dicitur, & sic figuratur unde & syllaba ei subiecta celerius est percurrenda, ut dimidium unius temporis impendatur.

Tertia longa est, quæ sic exprimitur, & paulo tardius profertur, ita ut in Cantu unum tempus & dimidium insumatur. His notatis :

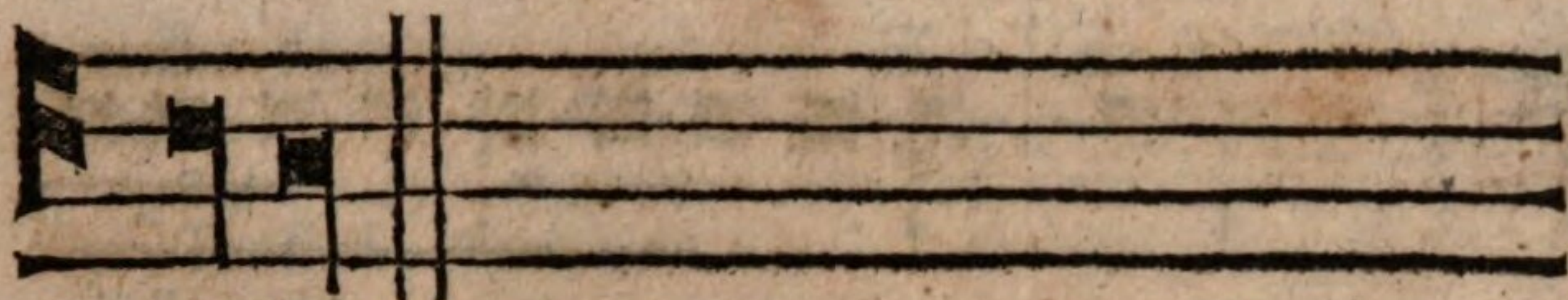
IV. Primus Tomus in Missa solemni observandus est ille, qui in Hymno Angelico seu *Gloria in excelsis* observari debet, de quo tamen, quia accurate in Missali, ubi *Ordo Missæ* indicatur, expressus est, nihil speciale hoc loco notandum occurrit.

V. Secundus est, qui in Orationibus adhibetur, & juxta Cæremoniale Episcoporum l. i. c. 27. in Solemnem seu Festivum, & simplicem seu FERIALEM dividitur. Festivus est, qui duas habet variationes; quarum prima fit per duas Notas descendendo, & redeundo ad eundem Tonum, ut in adjectis lineis patet.

Et hæc variatio, quæ in antiquis Directoriis Punctum principale vocatur, in medio circiter Orationis, seu illa periodo, quæ gemino puncto clauditur: & præterea in clausula Orationis, cum canuntur illa verba: *In Unitate Spiritus Sancti DEUS*: adhibetur. Secunda variatio Semipunctum in memoratis Directoriis appellatur, & fit per unam Notam descendendo, ut pariter in adjecta scala videre est.

fa mi.

fa mi.

Et hæc variatio adhibetur, quando post primam variationem Orationis sequitur alia, quæ constat duobus Punctis, vel Puncto & Commate, ut Cæremoniale l. c. habet: vel certe duobus Commatis, quorum primum perfecte absolutum sensum habeat, uti Rituale Augustanum fol. 558. practico exemplo docet. Utraque hæc variatio in adjecto schemate clarius patebit,

DEUS, qui in ter cæ te ra po ten ti æ

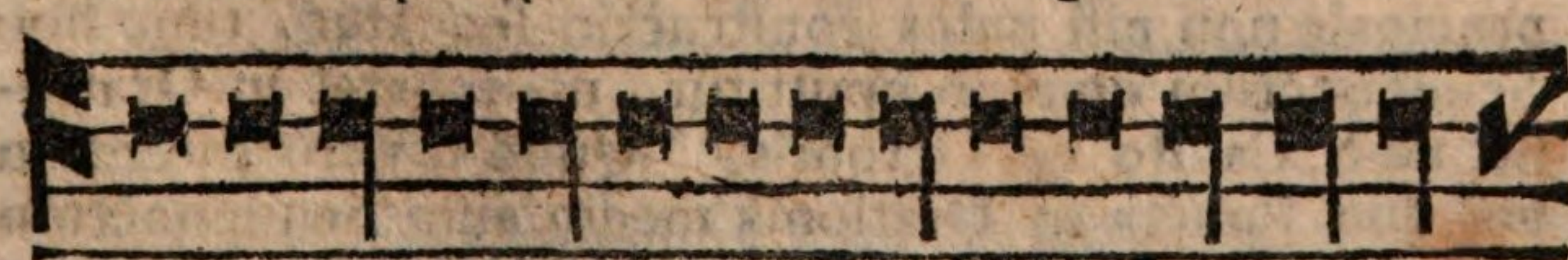
tu æ mi ra cu la etiam in sexu fragi li

vi cto ri am marty ri i con tu li fti,

concede pro pi ti us, ut qui be a tæ

Catha ri næ Vir ginis & Marty ris tu æ

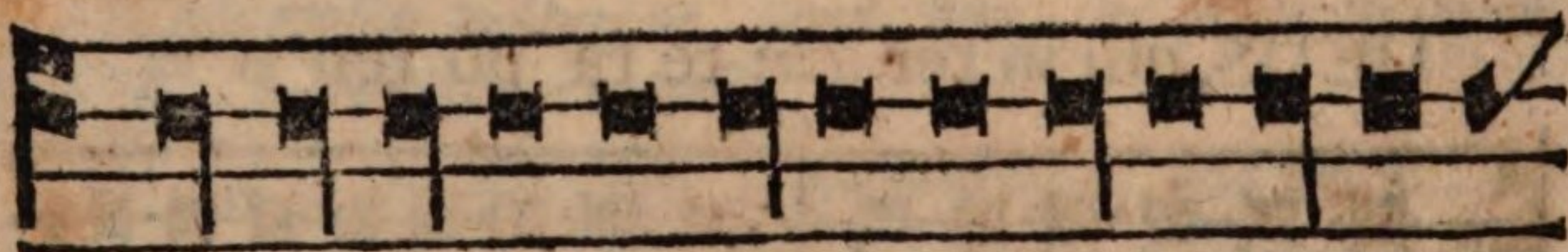
na ta li ti a co li mus, per e jus ad te

exempla gradi a mur. Per Dominum nostrum

JESUM Christum Fi li um tu um, qui

te cum vivit & regnat in u ni ta te

Spiritus sancti DEUS per o mni a

fae cu la fae cu lo rum.

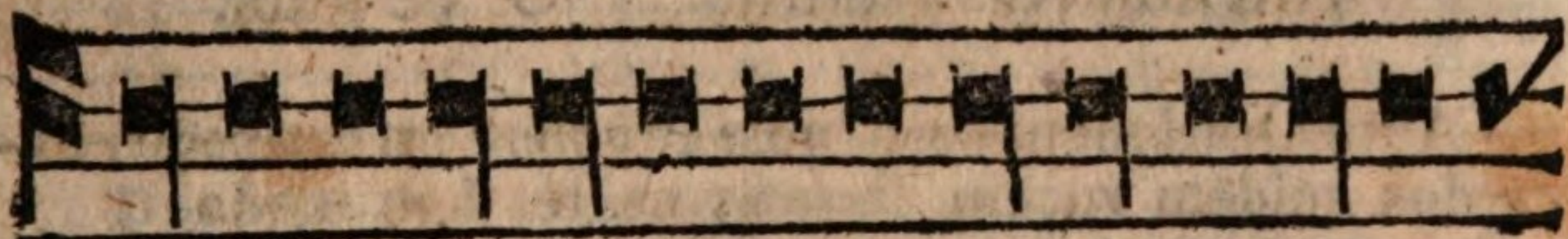
Quod si vero Oratio ita brevis sit, ut post Punctum principale non nisi unica constructio sequatur, tunc hoc Semipunctum omnino omittitur, uti apparet in Oratione de S. Calisto 14. Octobris. Quod si vero interdum bis duo Puncta in Orationis medio ante Semipunctum ponantur, uti in Oratione de SS. Dionysio & Sociis 9. Octob. videre est, tunc in posteriori primum geminato pun-

puncto fit prima Variatio. Si autem post Semipunctum diversæ constructiones plures sequantur, non fit propterea nova etiam variatio, sed duæ duntaxat in quavis Oratione variationes ad summum ante clausulam adhibentur.

Ferialis Tonus est, qui nullam habet variationem, sed tam in ipsis Orationibus, quam in clausula earundem uniformi voce perficitur, uti patet in sequenti exemplo.

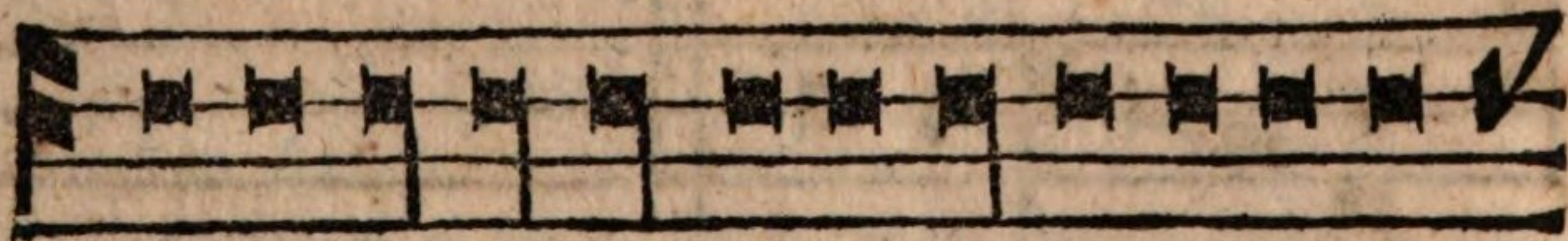
DEUS qui inter Apostolicos Sacerdotes

familium tuum Pontificalem fecisti

dignitate vigere præsta quæsumus

ut eorum quoque perpetuo aggregetur

confortio.

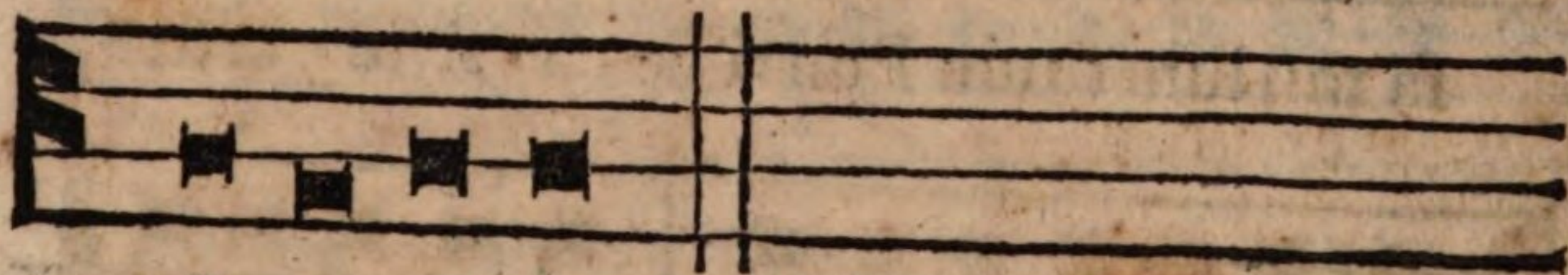
Porro circa geminum hunc Tonum sequentes Regulae observandæ sunt. Prima est, quod in utroque hoc

Tono Orationes, voce gravi, ac competente interposita mora in fine cujuslibet clausulæ, & præsertim in clausula finali, cum decore ac gravitate recitari debeant, uti Cæremoniale Episcoporum l. c. monet. Secunda Regula est, quod Tonus festivus in solis Duplicibus & Semiduplicibus; Ferialis vero in simplicibus, & pro defunctis in Missa habeatur: ita tamen, ut semper Versiculus: *Dominus vobiscum*: & vox: *Oremus*: præmittantur in hoc Tono,

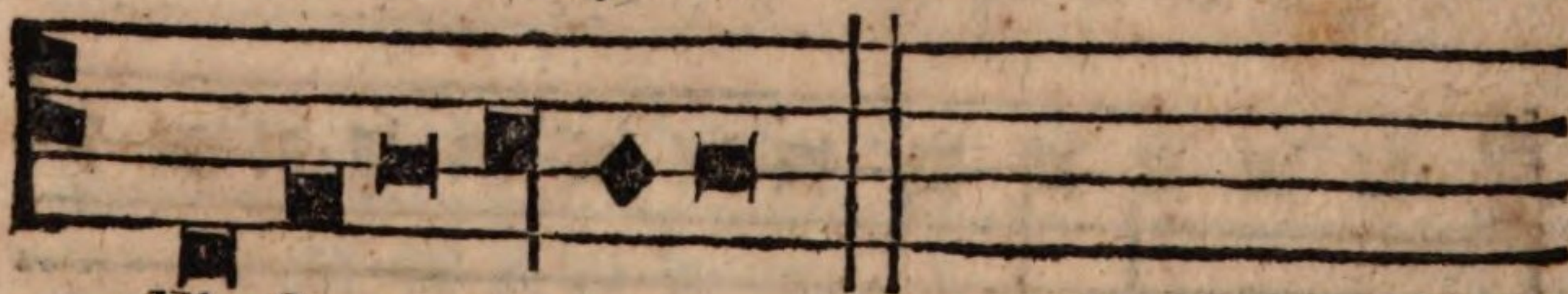
Do mi nus vo biscum. O re inus.

Ante Orationem vero, quæ Prophetiam præcedit, Sacerdos quidem vocem *Oremus* cantet hoc modo:

O re - mus.

Et Diaconus subjiciat:

Fle cta mus genu a.

Subdiaconus vero respondeat:

Le va - te.

Denique in oratione, quæ in Quadragesima in feriali Officio ultimo loco dicitur, Diaconus hæc verba cantet:

Humili a te ca pi ta ve stra Deo.

Excipiuntur tamen ab hac Regula Orationes & versiculi, qui pro defunctis extra Missam v. g. pro absolutione cantantur; in his enim vox per tertiam deprimitur in ultimis Syllabis, ut pariter in adjecto exemplo patet.

Paternoster.

Et ne nos in du cas in

tent a ti o nem.

A por ta in fe ri.

VI. Tertius Tonus in Missa adhibendus est ille, qui Epistolæ convenit: qui tribus fere Regulis constat. Prima est, ut quemadmodum bene Rituale Augustanum fol. 560. monet, tonus hic lente, graviter, ac tractim secundum Accentum pronuntietur. Secunda est, ut, si interrogativum occurrerit, sequens Tonus interrogativi servetur.

Quis est hic, & lau da bimus e um?

Tertia est, ut reliqua in eodem fere Tono canantur, sine ulla vocis depreffione aut elevatione, etiamsi in fine periodi monosyllabum, vel Accentus acutus occur-

rat. Ultima tamen verba nonnihil longius produci convenit, uti adjectum schema demonstrat.

Lectio Libri Sapientiae. Dilectus

Deo & hominibus, cujus memoria

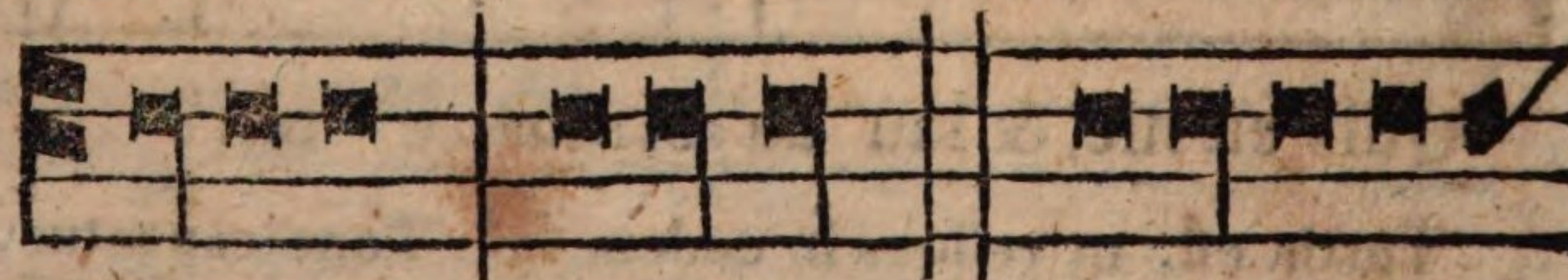

in benedictione est, &c. Et legem

vitae & disciplinae.

VII. Quartus Tonus in Evangelio adhibendus priores duas Regulas cum Epistola communes habet. Tertiam autem hanc propriam habet, ut, ubicunque Punctum aliquod reperitur, ibi quarta syllaba ante Punctum, vel si illa syllaba brevis sit, quinta per tertiam deprimatur, & in fine Evangelii sexta vel septima simili modo deprimatur, & paulatim elevetur, ut in adjectis paradigmatis videre est.

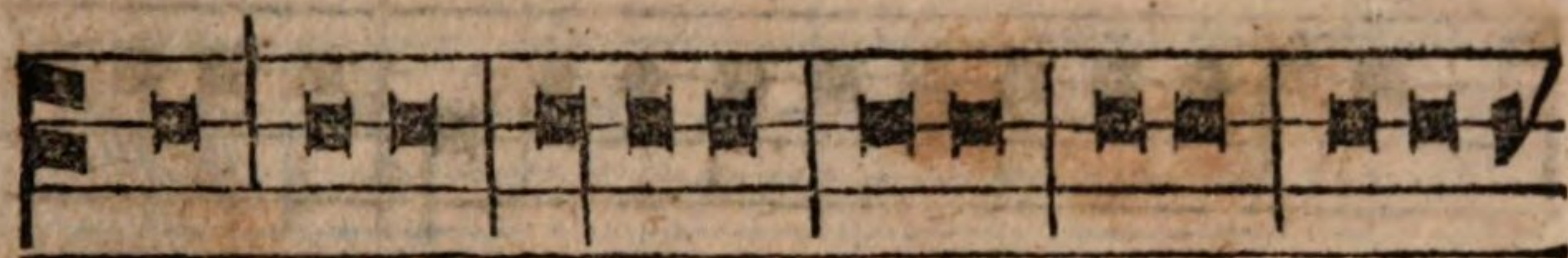

Dominus vobiscum. Sequentia

sancti

san cti E v a n g e l i i s e c u n d u m M a t t h æ u m ,

I n i l l o t e m p o r e d i x i t S i m o n P e t r u s

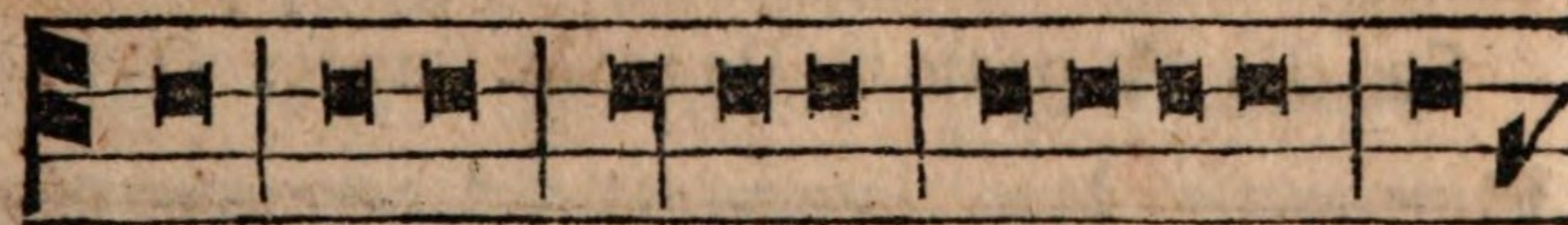
a d J e s u m , q u i d e r g o e r i t n o b i s ?

& v i t a m æ t e r - n a m p o s s i d e b i t .

A L I U D ,

In quo quinta Syllaba deprimitur.

I n i l l o t e m p o r e d i x i t J e s u s d i s -

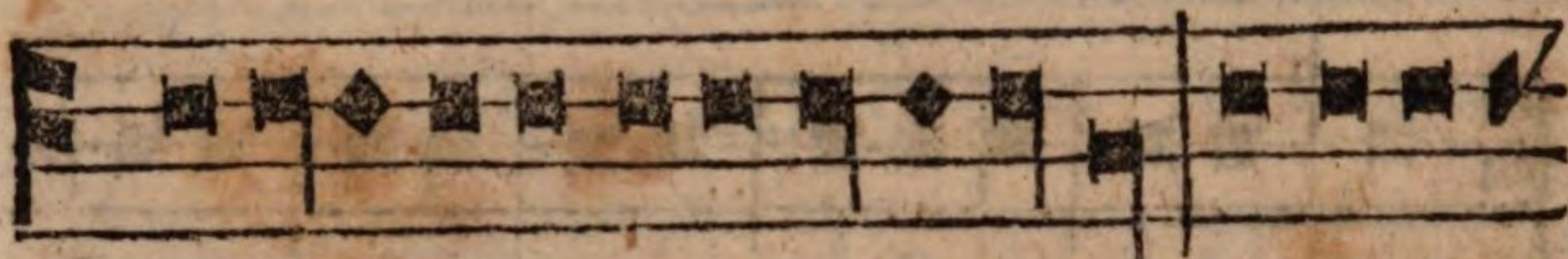

c i p u l i s f u i s .

VIII. Quintus, sexus, & septimus Tonus Symbolo
Apostolorum, Præfationi, & Orationi Dominicæ conve-
nientes

nientes nihil speciale habent, sed eo modo dici debent, quæ in Missali, ubi *Ordo Missæ* ponitur, sunt notati.

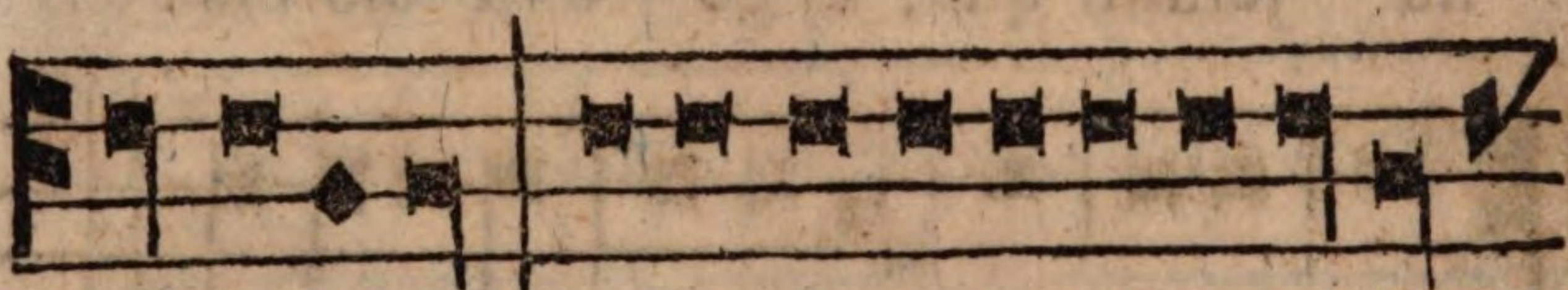
IX. Octavus Tonus, qui a Diacono, quando sub Missa solemni Communio generalis instituitur, usurpandus est, sequentibus Notis continetur,

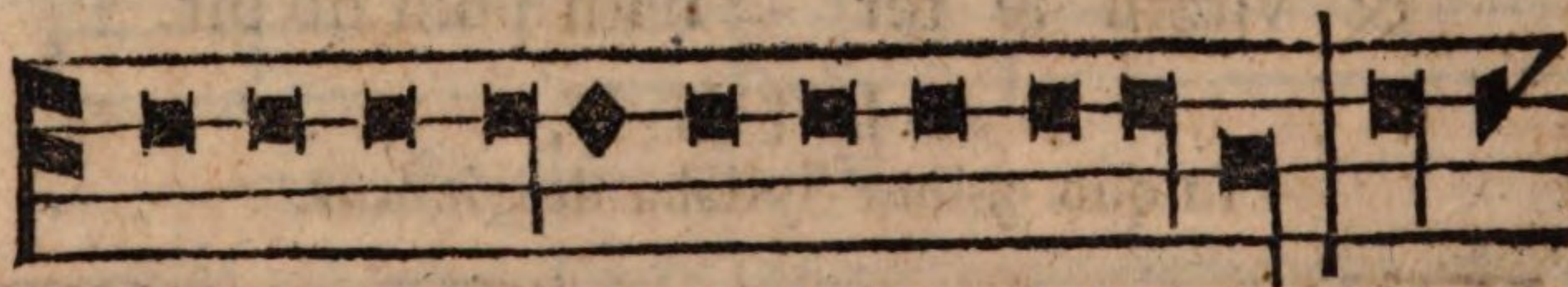
Confite or DE O omnipoten ti Be a tæ

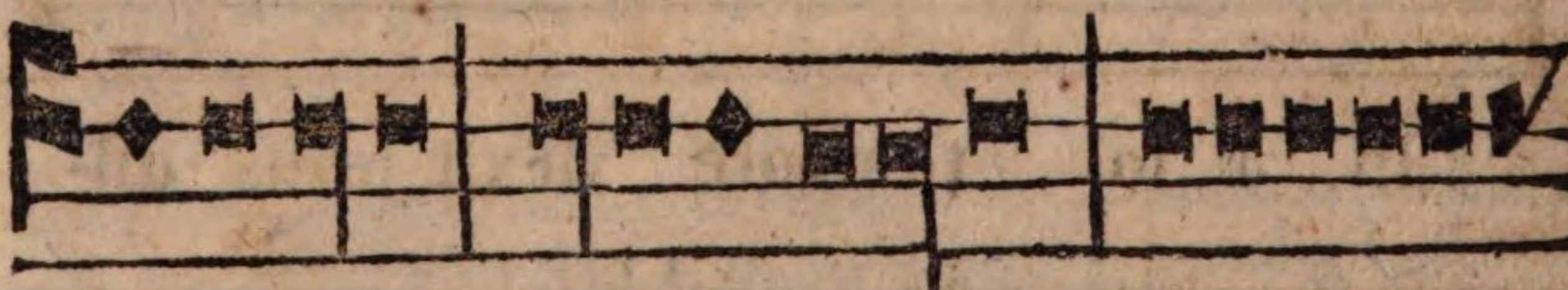
Mari æ semper Virgini, Be a to Michaeli

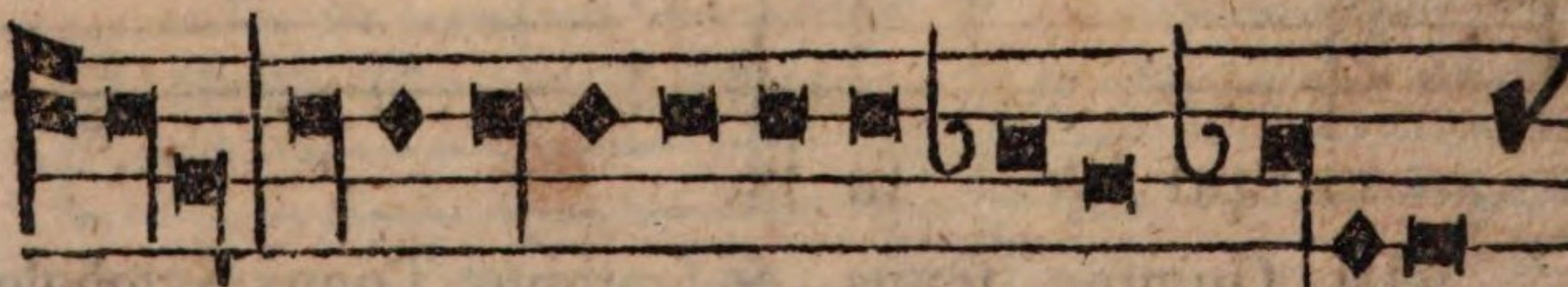
Archangelo, Be a to Jo anni Ba pti stæ

San ctis A po sto lis Pe tro & Paulo. O-

mnibus Sanctis, & ti bi Pa ter, quia peccavi

nimis co gi ta ti o ne ver bo & o pere
mea

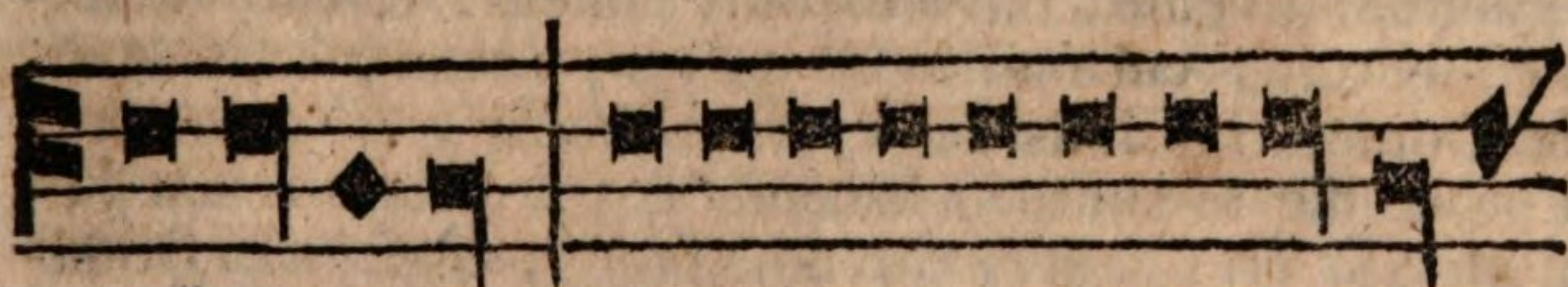
me a culpa me a culpa me a ma xi ma

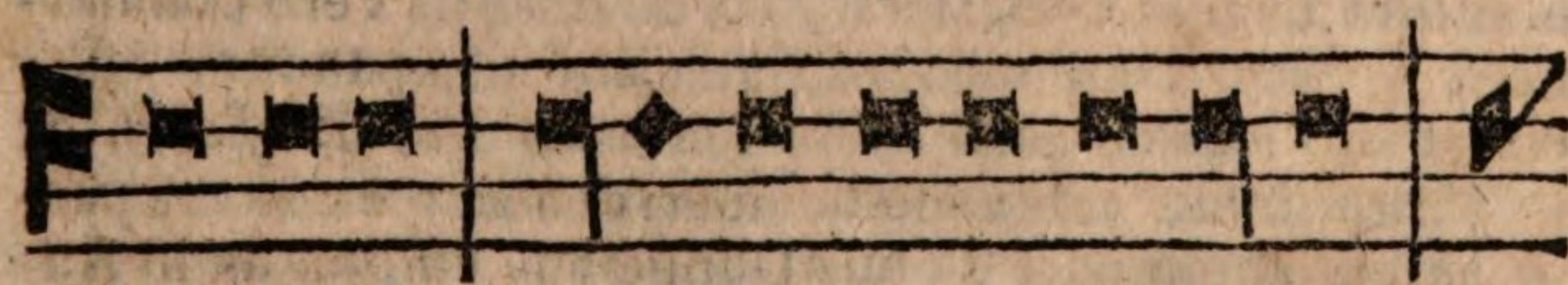
culpa. I de o pre cor Be a tam Ma ri am

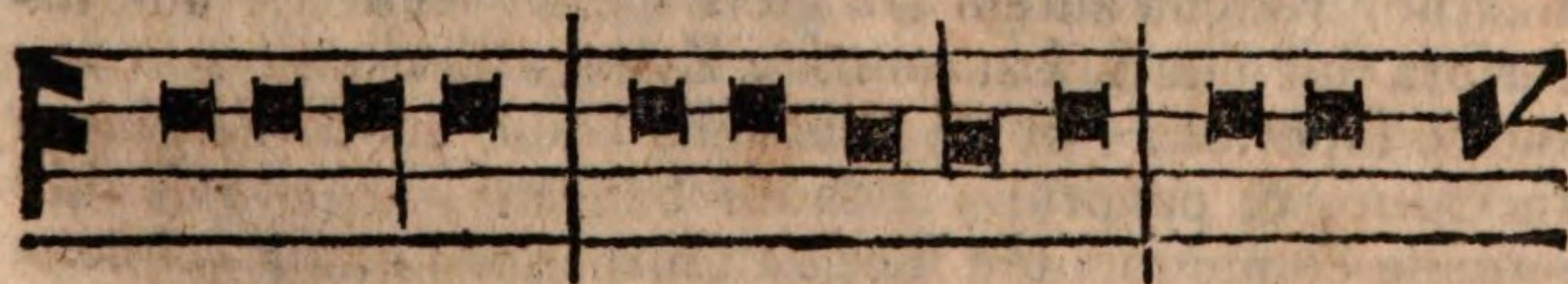
fem per Vir gi nem, Be a tum Mi cha e lem

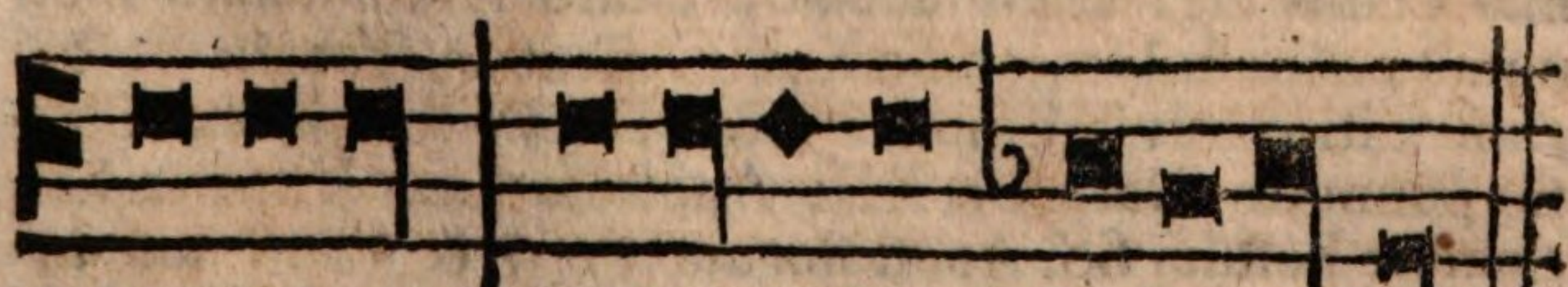
Archangelum, Beatum Jo annem Baptis tam,

san ctos A po sto los Pe trum & Paulum,

omnes Sanctos & te Pa ter o ra-

re pro me ad Dominum Deum nostrum.

X. *Nonus Tonus*, qui in *Ite Missa est*, & *Benedicamus*, vel *Requiescant in Pace* adhibendus est, distincte quidem in Ordine Missæ exprimitur; verum quia peculiaris ibi *Tonus* pro Festis Solemnibus, & alius pro Festis Duplicibus assignatur, dubium non leve oritur, quid per Festa Solemnia ibidem intelligatur; non enim per illa videntur sola Duplicia primæ Classis designari, cum utique Festum Circumcisionis & SS. Trinitatis, quæ sunt secundæ Classis, etiam inter Solemnia numeranda sint; sed neque utraque Festa primæ & secundæ Classis pro solemnibus habenda sunt, tum quia Evangelistarum Festa utique Solemnia non sunt dicenda; tum quia in Antiphonario, quando Versus *Benedicamus* in Vesperis cantandus est, expresse idem *Tonus* pro Apostolis (quorum Festa sunt secundæ Classis) assignatur, qui in Ordine Missæ Duplicibus pro *Ite Missa est*, assignatus est. Ego, qui nihil hac de questione apud Rubricistas determinatum invenio, salvo meliori iudicio, & consuetudine locorum, cui merito se quisque accommodat, censeo, omnia inprimis Festa primæ Classis pro Solemnibus (prout hic sumuntur) habenda esse; deinde etiam Festum SS. Trinitatis & Circumcisionis, quia Festa Domini sunt, & tam in Choro, quam in foro solemniter celebrantur, iisdem annumeranda, de reliquis vero communem Tonum Duplicibus assignatam usurpandum esse; cum enim ex una parte idem *Tonus* in *Ite, Missa est*, & in *Benedicamus* cantando adhiberi debeat; ex altera parte autem communis *Tonus* Duplicibus assignatus in Antiphonario recognito & emendato etiam Apostolis attribuitur, reliqua autem Duplicia Classis secundæ aut inferiora sint (ut S. Laurentii & Evangelistarum) aut non multo superiora (ut S. Michaëlis) aut ad B. Virginem spectent, & proprium Tonum habeant, merito de illis quoque communis hic *Tonus* usurpandus est. Excipiendum tamen videtur Festum SS. Petri & Pauli, quod primæ Classis est, atque adeo in citato Antiphonarii loco nomine Apostolorum non venit, sicut in Tabula Festorum initio Breviarii posita inter Duplicia secundæ Classis ponuntur Natalitia XII. Apostolorum, & tamen hoc nomine Festum SS. Apostolorum Petri & Pauli non intelligitur, utpote quod inter Festa primæ Classis positum est.

TITULUS XXXIV.

De Organi Pulsatione.

I. Cum Cantui frequenter etiam Organi pulsatio misceri consueverit; nec præter Cæremoniale Episcoporum (quod pauci ad manus habent) facile in libris reperiatur, quando prædictum Organum pulsari debeat; operæ pretium visum est, ut hoc loco breviter inferatur, quod in prædicto Cæremoniali de ejusdem Organi usu præscribitur. Tria autem præcipue sunt, quæ de eo considerari possunt, scilicet 1. Quibus diebus adhibendum sit. 2. Ad quas partes Missæ vel Officii divini sit pulsandum. 3. Quid in tali pulsatione observandum sit.

II. Primo itaque tempus & dies quod attinet, pulsandum est juxta Cæremoniale Episcoporum l. 1. c. 28. Organum 1. In omnibus diebus Dominicis & Festis per annum occurrentibus, in quibus Populus a servilibus operibus abstinet (etiamsi in Adventu aut Quadragesima ejusmodi Festa occurrant) a Dominicis tamen excipiuntur omnes Dominicæ Adventus (præter Tertiam, quæ incipit *Gaudete*: & Quadragesimæ (præter Quartam, quæ incipit *Lætare*.) 2. In Feria quinta Coenæ Domini, & in Sabbato sancto. 3. Quotiescunque Missa solemni-ter, & pro re gravi cum lætitia celebratur, v. g. pro gratiarum actione, pro benedictione nuptiarum aut templi.

III. In Missa solemni-ter pulsatur Organum. 1. Cum Celebrans ex Sacristia cum Ministris exit. 2. Alternatim in Introitu Missæ (nisi ob figuratum Cantum continuo adhibeatur, quod etiam de posterioribus intelligendum est.) 3. Ad *Kyrie eleison*. 4. Ad Hymnum Angelicum. 5. Loco Gradualis post Epistolam. 6. Ad Offertorium. 7. Ad *Sanctus*. 8. Ad elevationem Hostiæ & Calicis, ubi tamen gravio-rem & dulciorem sonum adhibendum monet Cæremoniale. 9. Ad *Agnus DEI*. 10. Ad Postcom-munionem. 11. Post *Ite Missa est*, aut *Benedicamus*.

IV. In Officio divino adhiberi decet Organum. 1. Ad Hymnum Ambrosianum. 2. In Vesperis solemnibus in fine cujuslibet Psalmi, & alternatim in Versiculis Hymni, & Cantici *Magnificat*; ita tamen, ut primus Versus illorum, semper a Choro cantetur, uti & Versus *Gloria Patri* (licet immediate præcedens Versiculus pariter a Choro cantatus) & illi Versus Hymnorum, in quibus genu-

genuflectendum est (ut sunt Versiculus: *Te ergo quaesumus*, & *Tantum ergo Sacramentum* (si Venerabile publice expositum est) item ultimi Versus Hymnorum. In reliquis Horis non deberet adhiberi Organum, nisi consuetudo aliud habeat, tunc enim retineri potest. In nocte tamen Nativitatis statim a principio Matutini Organum adhiberi posse, monet ipsum Cæremoniale loc. cit.

V. Caveri autem debet, inquit Cæremoniale l. c. ne sonus Organi sit lascivus, impurus: aut ne cum eo proferantur Cantus, qui ad Officium, quod agitur, non spectant, & ne vocum Harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid levitatis ac lasciviæ præferat, & audientium animos a rei divinæ contemplatione avocet, sed potius sit devota, distincta, & intelligibilis.

VI. In Missis Defunctorum juxta Cæremoniale, nec Organum, nec figurata Musica adhiberi deberet; si tamen utrumque ex consuetudine adhibeatur, saltem curandum est, ut remissiori, & ad luctum composito Tono omnia peragantur.

TITULUS XXXV.

De quibusdam Defectibus in celebratione Missæ occurrentibus corrigendis.

I. Non est hic animus fusius de hac Materia discurrere, sed paucos duntaxat casus frequentius occurrentes breviter recensere, & quomodo in iisdem defectus occurrentes ex mente Rubricarum & probatorum Authorum corrigendi sint, indicare.

II. Regula prima: *Semper curandum est, ut integritas Sacrificii vel ab uno vel a pluribus Sacerdotibus procuretur.* Hinc primo sequitur, Celebrantem, si advertat, se legitimam materiam non consecrasse, debere aliam (si potest sine scandalo) procurare, & consecrare juxta Rubricas p. 3. tit. 4. Sequitur secundo, si Celebrans consecrata una specie, vel etiam duabus ita infirmetur, ut perficere, sumereque Sacrificium non possit, ab alio (etiam non jejuno, si necessitas exigat) id perfici debere, uti eadem Rubricæ tit. 9. n. 3. præscribunt. Sequitur tertio, si post Hostiam consecratam advertatur, aquam pro vino appositam esse, posse & debere novum
vinum

vinum cum aqua admixta consecrari, etiam si ob aquam priorem in Calice deglutitam non amplius jejunus sit Celebrans. Sequitur quarto, in eodem casu, quo aqua pro vino consecrata est, non esse necessario iterum consecrandam Hostiam (licet possit id facere ob authoritatem S. Thomæ id exigentis, cum prior Hostia sufficiat ad integrum Sacrificium cum novo vino consecrato faciendum juxta Scotum, Navarr. Suar. Conink & alios apud P. Gobat in Alph. Sacrif. n. 399. licet ipse in loco privato Hostiam apponendam esse putet. Sequitur quinto, si post discessum ab Altari advertatur defectus substantialis in præterito Sacrificio commissus, non esse supplendum hunc defectum juxta probabiliorem eorundem Authorum, Suarez nempe & Conink, quibus etiam Tamburinus apud & cum P. Gobat n. 401. adstipulatur, sententiam, licet contrariam sententiam idem Author improbabilitatis damnare non audeat. Sequitur sexto, si defectus materiæ legitimæ v. g. vini notatus est, expectandum quidem aliquantulum esse, donec afferatur; si tamen aut diu nimis expectandum foret, aut sine scandalo afferri non posset, pergendum esse in Sacrificio, cæteraque absolvenda, omittis iis, quæ ad deficientem speciem pertinent, uti eadem Rubricæ tit. 4. n. 8. movent, & etiam Azor ac Bonac. apud P. Gobat. n. 400. de Sacrif. docent, si per medias turbas talis species cum scandalo afferenda foret.

III. Regula secunda: *In dubio de essentialibus partibus adhibitis, rectius semper opinio securior & probabilior tenetur; secus ordinarie sentiendum, si de partibus non essentialibus oriatur dubium.* Hinc sequitur primo. Si valde probabiliter dubitet (id est, magis aut æque propendeat in eam partem, quæ eum aliquid essentialiale omisisse persuadet) de defectu essentiali commisso, consecrationem sub conditione iterandam esse, uti Rubricæ tit. 5. n. 2. movent. Sequitur secundo. Si magis propendeat in partem negantem, se aliquid essentialiale omisisse, nihil repetere quidem debere juxta Nugnum apud & cum P. Gobat n. 409. securius tamen etiam in hoc casu consecrationem conditionatam adhibere, cum adhuc maneat probabilitas contrariæ opinionis, atque adeo reverentia Sacramento debita suadeat, ut illam potius, quam oppositam, licet probabilior sententiam sequa-

sequamur. Sequitur tertio. Si probabiliter dubitet, se aliquid de non essentialibus omisisse, non esse quidem aliquid repetendum, immutando Ordinem Sacrificii sedulterius progrediendum, uti S. Thomas q. 83. a. 6. ad 5. & Dicast. apud P. Gobat num. 403. docent; securius tamen & consultius esse, ut si defectus adhuc gravis sit (v. g. si panis fermentatus, vinum acetosum, aqua vino non apposita notetur) ut ante consecrationem vel oblationem corrigatur, uti Tannerus q. 10. n. 112. docet, ubi etiam addit, si levis sit defectus, & exigua mora intercesserit, ita ut facile corrigi possit, haud dubie corrigendum videri; quod de privato Sacro, & iis, quæ secreto dicuntur, etiam P. Gobat n. c. sentit, atque adeo repetendum putat, si quis post *Dominus vobiscum* recordetur, se Hymnum Angelicum, aut Symbolum omisisse, sed & secretam orationem dicendam, si quis notaret, se ante Epistolam Collectam aliquam omisisse; secus si ad Postcommunionem primum adverteret errorem. Sequitur quarto. Si quis non recordetur, se aliquid dixisse, aut fecisse, non ideo turbari debere, quia, ut S. Thomas l. c. prudenter advertit, is, qui multa dicit, & facit, non potest recordari omnium, quæ dixit, aut fecit, adeoque nihil repetere debet propter eam solam causam, quod non recordetur, an fecerit, vel dixerit. Sequitur quinto. Si Hostia per inadvertentiam aut alium casum in Calicem cadat, totaque madefiat, nihil esse iterandum juxta Rubricas tit. 10. n. 9. nec extrahendam, sed omnia, ut alias, dicenda, omissis tamen signis, quæ circa Hostiam exercenda erant; &, dum sumitur Sanguis, dicendo: *Corpus & Sanguis Domini nostri &c.* Sequitur sexto. Rarissimo, ut loquitur P. Gobat. n. 406. consecrationem ob defectum intentionis irritam esse, cum hoc ipso, quod Sacerdos libere vestes Sacerdotales induat, atque in Altari recitet, quæ in Missali præscribuntur, habeat virtuales seu implicitas intentiones sacrificandi, quam omnes Doctores sufficere post S. Thomam q. 64. a. 8. d. 3. pronuntiant.

IV. Regula tertia. *Omnia industria, quæ ad irreverentiam Sacramenti cavendam necessaria apparet, studiose est adhibenda.* Hinc sequitur primo. Si species consecratæ sumi non possunt, vel quia veneno infectæ, vel a muribus corrosæ, vel a vermibus infectæ, aut a fumente

evomitæ nauseam pariant, eas honeste asservari debere, donec corrumpantur, & tunc in Sacrarium, seu Piscinam sacram conjiciendas esse, uti Rubricæ tit. 10. n. 7. præscribunt. Sequitur secundo. Si species consecratæ vini, absque periculo vitæ, aut irreverentiæ Sacramento exhibendæ sumi non queant, in alio primum Calice aut vase ponendas, tum in stappa vel panno lineo asservandas, donec exsiccentur; & tunc demum stuppam aut pannum comburenda, cineresque in Sacrarium conjiciendos esse juxta easdem Rubricas. Sequitur tertio. Si sacra Hostia aut Sanguis in locum non sacrum cadat, imprimis, quantum fieri potest, digitis Canonicis tollendum; deinde locum illum superinjecto strophio tegendum, & postea radendum, ac abluendum esse; si tamen ejusmodi species in Barbam vel vestes alicujus sæcularis cadant, sufficere putant, si tollantur, nec opus esse racione vel ablutione, tradunt P. Simon Felix & Tamburinus apud P. Gobat. n. 412. quorum sententiam ipse ibidem tutam, ac in praxi securam vocat. Sequitur quarto. Si particula vel Hostia reperiatur, de qua prudenter dubitari potest, num consecrata sit, adorandam esse sub conditione, reservandam in corporali aut tabernaculo, & in proxima vel eadem Missa ante ablutionis sumptionem a Sacerdote sumendam esse.

TITULUS XXXVI.

De Tempore Missæ.

I. Cum de hoc tempore sat claro Rubricæ Generales loquantur, non multum addere hic oportet.

II. Primo itaque Missam privatam quod attinet, hæc post Matutinum saltem dictum quacunque hora usque ad meridiem dici potest. Dixi *saltem*: eo quod multi Auctores doceant, non esse absque peccato Missam ante Matutinum dici, licet plurimi contrarium doceant, atque adeo, si causa adfit, absque scrupulo Missa talis non dicto Matutino legi queat.

III. Missa solemnis vero in Duplicibus, & semiduplicibus, ac pariter Dominicis & infra Octavas post dictam in choro tertiam dici debet, quod usque adeo observandum decrevit Sacra Rituum Congregatio, ut, ubi propter loci frigiditatem, aut alia ex causa Populus tardius

dius ad Ecclesiam accedit, magis præstet tunc tempus recitandi tertiam, quam debitum Ordinem invertere.

IV. In Feriis per annum, & Simplicibus Missa solemnis post sextam; post nonam vero in Feriis Adventus. Quadragesimæ, Quatuor temporum & Vigiliis, quamvis sint dies solemnes, ut notat Piscara l. 2. f. 9. n. 2. cantari debet.

V. Missæ votivæ pro re gravi, vel publica Ecclesiæ causa pariter post nonam dictam celebrari debent, teste eodem Piscara l. c. n. 3. Missæ Defunctorum vero post primam celebrari debent, nisi immediate post Matutinum diei statim Matutinum cum laudibus Defunctorum diceretur, tunc enim etiam ante primam cantari Missa pro Defunctis posset.

P A R S III.

DE MINISTRORUM OFFICIIS.

Et si ea, quæ ad Officium Diaconi & Subdiaconi pertinent, satis clare in Rubricis Missalis explicata habeantur, quia tamen ex una parte hæ ipsæ illorum functiones cum functionibus Celebrantis permixtæ ibidem indicantur; ex altera vero parte negari non potest, plurimum memoriam in ejusmodi actionibus discendis & retinendis juvari, si ea, quæ ad quovis Officium pertinent, ab aliis functionibus separata sub unum aspectum ponantur; & præterea etiam plerumque talibus Tironibus Missalia ad manum non sunt, visum est omnino e re fore, si hoc quoque subsidium dictis Tironibus non negaretur, id quod in hac parte breviter præstabitur.

T I T U L U S I.

De Officio assistentis Presbyteri.

I. **C**um in Ecclesiis Cathedralibus plerumque Assistentes ejusmodi adhibeantur, & de iisdem in Rubricis Generalibus nulla fiat mentio; Ceremoniale vero Episcoporum pauci ad manus habeant, placet eorum Officium breviter hic apponere.

II. Pri-

II. Primo itaque Officium illius est, Missam prævidere, signacula disponere, & in aliis sub Missa faciendis Celebrantem dirigere.

III. Vestitus illius est pluviale coloris Officio convenientis supra superpelliceum impositum, quod assumit, ubi Celebrans fuerit Casula indutus.

IV. Ad Missam celebrandam procedens vadit ad dextram Diaconi; aut si hic comitatur Celebrantem, & pluviale attollit, ante Celebrantem vadit, uti Brallion. c. 4. n. 3. ait; si tamen alicubi consuetudo habeat, ut sequatur Celebrantem, ea retineri poterit.

V. Quando Celebrans facit confessionem, ipse ad dextram illius stabit, & tunc Diaconus stabit a sinistris, & subdiaconus a sinistris Diaconi, sed retro paululum, uti Piscara l. 1. sect. 7. n. 2. & Nicolaus Brallion l. c. n. 7. tenent, si tamen & hic consuetudo aliud teneat, servanda erit.

VI. Post peractam Confessionem, dum Celebrans incensat, ipse librum removet, & post incensationem reponit, & stans a sinistris Diaconi juxta Celebrantem illi principium Missæ ostendit, nec discedit, sed cum Celebrans hymnum angelicum dicit, expectat apud librum, donec ac sedendum accedat, tunc enim & ipse supra scabellum nudum, capite cooperto sedere poterit.

VII. Cum Celebrans redit ad Altare, ipse post eum ad latus Epistolæ ascendit, ibique Celebranti sicut ad introitum, assistit.

VIII. Cantata Epistola vadit ad cornu Evangelii, ibique expectat, donec Subdiaconus librum afferat, & tunc Celebranti legenti Evangelium assistit. Nicolaus Brallion n. 22. putat, ipsum Assistentem debere deferre librum; qua in re consuetudo servanda est.

IX. Post Evangelium accedit ad sinistram Celebrantis, donec Symboli initium cecinerit; tum enim se ad cornu Evangelii retrahit, & Ministris accedentibus locum cedit. Finito vero Symbolo sequitur Celebrantem (si sedit) ad Altare redeuntem, eique a sinistris assistit usque ad communionem, excepto casu, quando ad incensationem librum removere debet. Dum autem dicto modo assistit, cum Celebrante semper caput inclinat, & genuflectit, & cum opus est, folia vertit. Stat autem semper, nisi cum Consecratio peragitur, & Sacramentum elevatur.

X. Dicto *Agnus DEI* accedit ad dextram Celebrantis (uti Diaconus ad librum) & ibi eo ritu, quo Diaconus accipit ab eo pacem, eamque ipsemet distribuit ut Subdiaconus (qui tunc accedit ad dextram Celebrantis) & postea Diacono offert, nisi supremus aliquis Princeps adesset, tunc enim huic ante Diaconum pax danda foret, uti Brallion c. 8. n. 4. ait.

XI. Si communio generalis facienda est, ipse ad cornu Evangelii flectit.

XII. Delato libro per Diaconum ad cornu Epistolæ, & ipse accedit ad idem cornu, & Celebranti, ut alias assistit.

XIII. Dicto *Ite Missa est*, accedit ad cornu Evangelii, ibique in supremo gradu flectens facie ad latus Epistolæ conversa benedictionem accipit, & tum Celebranti Evangelium legenti assistit, & tandem libro super credentiam reposito, vel, ut Brallion n. 6. vult, Cæremoniario dato ad infimum gradum, facit cum Celebrante ac aliis reverentiam, & ad Sacristiam ordine, quo venerat, accedens primus omnium paramenta deponit, ut vult Piscara l. c. sect. 7. n. 9.

T I T U L U S II.

De Officio Diaconi.

S. I.

Quid ab egressu usque ad Offertorium ei sit observandum.

I. Paratis omnibus rebus ad Sacrificium necessariis, induit se Diaconus paramentis, & ad hoc juvatur a Ministris, ipso vero postea Celebrantem in paramentis induendis juvat, dumque amictam & stolam porrigit, easdem prope Crucem prius osculatur. Quod idem osculum etiam figet, quando ipse pro se eas vestes & Manipulum accipit. Stolam vero dum induit, eam a lævo latere supra humeros ad dextram ducit, & sub brachio dextro cingulo connectit.

II. Dato ad exeundum signo Naviculam a Thurifera-rio recipit, & Celebranti cochlear porrigit, ita tamen, ut tam hic quam alias, quando id porrigit, semper & ipsum cochlear, & manum Celebrantis osculetur.

III.

III. Postea faciens Cruci & Celebranti profundam reverentiam, junctis ante pectus manibus, capite cooperto ante Sacerdotem egreditur ad Altare. Si Celebrans pluviali utatur, ipse fimbrias ejusdem apprehendens Celebrantem a dextris comitatur.

IV. Ubi ad aram ventum est, suum birretum substituto porrigit, & a Celebrante quoque birretum cum Osculo accipit, ac Cæremoniario tradit, quæ tamen Oscula semper omittit in Officio Defunctorum, ac quando Venerabile Sacramentum prostat. Tum profundam Cruci reverentiam facit, aut si adsit Venerabile in Altari, omnino genuflectit.

V. Si Aspergio Aquæ benedictæ facienda sit, a Substituto asperforium accipit, illudque & manum Celebrantis osculans eidem Celebranti porrigit; si tamen Venerabile Sacramentum prostat, utrumque osculum omittendum est, quod idem etiam in aliarum rerum porrectione observandum erit.

VI. Quando Celebrans inchoat Psalmum *Judica*, ipse se quoque signo Crucis signat, & respondet Celebranti. Eodem modo se Cruce signat ad Versum: *Adjutorium*, & ad *Indulgentiam*. Ad *Gloria Patri* vero caput inclinat. Cum dicit *Confiteor* profunde se inclinat, & ad illa verba: *Et tibi Pater*: parum se versus Celebrantem convertit. Dum autem *mea culpa* dicit, dextra ter pectus percutit, sinistra infra pectus posita. Ad *DEUS tu conversus* inclinat se cum Celebrante quoad humeros, non tamen ad Orationem deducit manus, quas semper, quando iis ad Crucem aut percussione pectoris non utitur, moderate erectas, & ita conjunctas, ut quantum fieri potest, Dalmaticam non tangant, gerere debet.

VII. Dum Celebrans ad Altare ascendit, ipse ejus vestem anteriorem & albam attollit, & ubi is Altare osculatur, ipse Diaconus manibus junctis ante pectus, non super Altare positus genuflectit, & naviculam a Substituto accipit, parumque inclinatus versus Celebrantem dicit stans: *Benedicite Pater Reverende*: simulque cochlear porrigit, & iterum post incensum impositum accipit, semper & illud, & manum Celebrantis osculans. Subinde naviculam Thuriferario reddit, & ab eo thuribulum accipit, & osculans extremitatem catenæ & manum Celebrantis ita illud offert, ut catenæ summitas

in manum sinistra, altera vero pars prope ipsum vas constituta in dextra Celebrantis collocetur. Dato Thuribulo stat aliquantulum post Celebrantem, & posteriorem partem Planetæ parum elevat prope humeros, & quoties Celebrans ante medium Altaris transiens reverentiam facit, ipse genuflectit; dum vero Reliquias incensans Cruci prius reverentiam facit, ipse quoque Diaconus solum profundam reverentiam facit, cum Rubricæ p. 2. tit. 4. n. 7. solum dicant, eum genuflectere debere, quando transit ante Crucem. Finita incensatione stans a latere Epistolæ in secundo gradu accipit thuribulum cum osculo manus & catenulæ a Celebrante, & recedens paululum ab Altari Celebrantem incensat, facta ante & post profunda reverentia, & tunc thuribulum Cæremoniario reddit.

VIII. Post incensationem accedit ad dextram Celebrantis super secundum gradum, & ibi stat junctis ante pectus manibus. Signat autem se perinde ut Celebrans ad Introitum signo Crucis, & ad *Gloria Patri* caput versus Crucem inclinat. Cum autem Celebrans in eodem loco *Kyrie eieison* dicit, ipse alternatim respondet, & statim post Subdiaconum, facta prius Cruci reverentia ad locum pro sessione deputatum accedit, ibique birretum Celebranti cum osculo illius & manus Celebrantis porrigit, & Casulam illius elevat ad sessionem commodius peragendam. Si vero non sedendum sit, tunc post introitum collocat se post Celebrantem in secundo gradu.

IX. Quando Celebrans dicit Hymnum *Gloria*, ipse ad Altare ascendit, & stans a dextris, & manibus junctis ante pectus cum eodem Hymnum recitat, & caput ad *Adoramus, gratias, ꝑ̄ Jesu Christe, suscipe* perinde ut Celebrans inclinat, & in fine Cruce se signat. Tum iterum facta genuflexione per breviorē viam ad sedem accedit, ibique manibus super genua extensis, & digitis junctis, capiteque cooperto sedet, quod tamen nudat, & inclinat, quoties supradicta verba a Choro canuntur. Si vero Celebrans non sedeat ad Hymnum (uti fieri deberet Venerabili exposito) tum manet in eodem loco stans a dextris Celebrantis, donec Hymnus a Choro absolvatur, sic Gavantus p. 2. n. 4. lit. N. asserens ita communioem usum Romanum habere. Quia tamen Rubrica tit. 4. n. 7. quotiescunque Diaconus & Subdiaconus

mus nihil cum Celebrante dicendum aut agendum habent, præcipit, ut unus post alterum stet a tergo Celebrantis, ideo alii, saltem in nostris partibus, plerumque etiam hunc modum servant, quos proin, ubi consuetudo sic habet, imitari licebit.

X. Prodeunte Cæremoniario ad finem Hymni & signum ad surgendum dante, surgit, posito birreto suo ipse a Celebrante cum debitis osculis birretum accipit, & in illius sede collocat, sicque per longiorem viam iterum ante Celebrantem ad Altaris infimum gradum accedit, & transeunti Celebranti caput inclinat. Postquam vero Celebrans ad Altare ascendens *Dominus vobiscum* cantat, ipse post illum in secundo gradu stans cum eodem ad cornu Epistolæ accedit, ibique manibus junctis post eum iterum consistens, finitis Orationibus ad ipsum facta genuflexione accedit, & stans a dextris illius, folia, si opus sit, vertit, *DEO gratias* in fine Epistolæ respondet, & se in genuflectendo, capite inclinando &c. conformat, ibique manet, donec veniat Subdiaconus.

XI. Dum celebrans incipit Evangelium, accipit ipse librum Evangelii de manibus Cæremoniarii, & solus procedens ad medium Altaris, ante pectus elevatum gerens, & in infimo gradu genuflectens, collocat illum quasi jacentem super medium Altaris, ibique genu flexo stat in secundo gradu quasi medius inter Celebrantem, & Subdiaconum usque ad finem Evangelii. Finito Evangelio accedit ad partem Epistolæ, ibique per gradus ascendens ad Celebrantem, ministrat ei naviculam & cochlear more solito pro incenso benedicendo, qua benedictione peracta naviculaque Substituto restituta, genuflectens in supremo gradu Altaris, manibus junctis, & inclinato capite dicit: *Munda cor meum* &c. eoque finito surgit, & ambabus manibus librum de Altari accipiens, flectit iterum in supremo gradu, & conversus ad Celebrantem dicit: *Jube Domine benedicere*, & dum Celebrans manum super librum extendit, eandem osculatur. Accepta postea benedictione descendit in planum, factaque genuflexione, ad locum Evangelii extra Cancellos procedit, librum ante pectus portans, Subdiacono a sinistris comitante. Postea e regione Subdiaconi stans librum apertum ei in manu tradit, & finito cantu in Choro, junctis ante pectus manibus *Dominus vobiscum* canit:

nit: dum canit *Sequentia*, signat pollice dextro initium Evangelii in libro, sinistra super librum posita, reliquis digitis explicatis. Postea seipsum in fronte, ore, & pectore, eodem modo signat, sinistra pectori admota. Dum cantatur a Choro *Gloria tibi Domine*, ipse de manu Thuriferarii Thuribulum accipiens incensat librum in medio, deinde a parte dextra libri, sua autem sinistra, & tandem a parte sinistra libri, sua autem dextra, tribus ductibus, redditoque thuribulo, manibus junctis, prosequitur Evangelium, caput versus librum inclinans, quoties Nomen JESU aut MARIÆ aut Sancti illius diei canit. Finito Evangelio redit ad medium Altaris, ibique Thuribulum accipiens ter incensat Celebrantem, ante & post profunde se inclinans, redditque Thuribulum, quam tamen incensationem in Missa solemni pro Defuncto non facit, uti nec benedictionem petit.

XII. Si Concio sit futura, primo juvat, si opus sit, Cæremoniarium in Casula celebranti detrahenda, tum ipse Dalmaticam deponit, & dicto a Concionatore Evangelio cum Celebrante ad sedem præparatam accedit. Concione finita iterum ad Altare rediens, Dalmatica resumpta, stat post Celebrantem, ac cantato *Credo*, ad Altare accedit, & cum eo Symbolum prosequitur inclinans caput, & genuflectens, quoties Sacerdos id facit, ac postea ad sedem accedens omnia observat, sicut ad *Gloria in excelsis* supra dictum est.

XIII. Cum vero in Symbolo *Et incarnatus est*, cantatum fuerit, surgit: birretum ponit supra sedem, & profunde se inclinans Celebranti, vadit ad Credentiam, accipit a Cæremoniarario bursam ambabus manibus veluti jacentem, & illam usque ad faciem elevatam, parte aperta a se conversa, solus sine comite per planum defert ad Altare, facta in transitu Celebranti reverentia, ante infimum gradum genuflexione ascendit, ibique ex bursa, quam in latere Evangelii ita collocat, ne impediatur, Corporale depromit, & explicat, ita ut ora Corporalis oram mensæ Altaris contingat, & pars Cruce signata sit in medio, ubi Celebrans eam osculari debet; denique genuflectens, manibus ante pectus junctis, per breviorrem viam descendit, & facta Celebranti debita reverentia sedet, tegitque.

§. II.

Quid ab Offertorio usque ad finem observandum.

I. Postquam Symbolo cantato Celebrans ad medium Altaris accessit, Diaconus stans post ipsum expectat, donec Offertorium dicat, tum ad ipsum ascendens, & a dextris stans junctis manibus, de manu Subdiaconi Calicem accipit, detegit, pallam removet, eamque prope Corporale collocat, ita ut facile apprehendi possit: deinde Patenam cum Hostia arripiens prius patenam (tum etiam manum Celebrantis) osculatur, & porrigit. Post hæc Calicem a Subdiacono accipiens, & ampullam vini a Ceroferario, vinum infundit, ac postquam Subdiaconus parum aquæ infuderit, Calicem sinistra elevans, & dextra pedem tenens cum debitis osculis Celebranti porrigit, & brachium ejus sustentans dicit cum illo *Offerimus*, deinde positum more solito in Altari Calicem palla tegit. Subdiacono autem adhuc in cornu Epistolæ stanti Patenam Purificatorio inferius involutam ponit in manu dextra; eamque cooperit extremitate veli superhumeralis, quam tamen traditionem Patenæ in Missa solemniori Defunctorum non faciet. Ubi autem Celebrans reliquas Orationes absolverit, ipse sicut in principio Missæ cochlear & naviculam eidem subministrat &, dum is oblata incensat, Calicis pedem tenet, & sinistra manu Casulam elevat; dum vero Crucem incensat; Calicem a medio ad latus Epistolæ removet, non tamen extra Corporale, iterumque postea reponit. Quando per medium Altaris transit, cum Celebrante genuflexionem facit, postquam autem hic incensationem absolverit, thuribulum ab eo accipiens, ipsum ter more solito incensat, &, dum ille lavat manus, ipse cum Thuriferario ad planum in cornu Epistolæ vadit, ibique facta genuflexione incensat primo astantes in Choro, tum Subdiaconum, & postremo a Cæremoniario incensatur. Cum dicitur Præfatio, stat retro post Celebrantem, & paulo ante, quam dicatur *Sanctus*, ad Altare accedit, & cum Celebrante id media voce, & parum inclinatus dicit, indeque iterum ad *Benedictus* se erigens, cruceque signans, facta genuflexione ad sinistram Celebrantis latus se confert, iterumque genuflectens, de libro servit, manus habens in eodem libro sustentando occupatas.

II. Quando Celebrans dicit: *Quam oblationem*, ipse facta genuflexione transit ad dextram Celebrantis, ubi iterum in superiore gradu Altaris genuflectit, & cum elevatur SS. Sacramentum, fimbrias Planetæ sinistra elevat, dextra pectus pulsat, & quando opus est, se erigens, Calicem discooperit, vel tegit, & cum Celebrante genuflectit. Quando vero Celebrans Calicem consecrat, non genuflectit, sed ad latus paululum retro Celebrantem adstat, uti non multos ante annos Alexander VII. decrevit, ob memoriam & imitationem S. Laurentii, qui S. Xysto Pontifici Sanguinem offerenti adstitisse legitur. Peracta Consecratione iterum flectit, & post oblatum Calicem, eundem cooperit, & facta genuflexione ad sinistram Celebrantis transit, eique, ut antea, ministrat. Dum Celebrans dicit *Nobis quoque peccatoribus*, pectus cum ipso percutit, sicut & Cruce se signat, quando Celebrans illa verba: *Omni benedictione*: pronuntiat. Quando ad verba: *per quem hæc omnia*: ventum est, iterum facta genuflexione ad dextram redit, & nova genuflexione præmissa Calicem detegit, genuflectit, surgit, & stans Calicis pedem, dum Celebrans super Calicem Crucem format, duobus digitis tenet, & Hostia a Celebrante deposita, iterum genuflectit, & Calicem cooperit.

III. Dum Celebrans Præfationem (ut Gavantus loquitur) ad *Pater noster* canit, ipse facta genuflexione vadit post Celebrantem, ibique stat usque ad verba: *Et dimitte &c.* His enim cantatis genuflectens per breviorē viam ad Celebrantis dextram ascendit, & acceptam a Subdiacono Patenam illi porrigit, prius tamen Purificatorio abstersam, osculisque præmissis. Quando autem Celebrans se Cruce signat, & genuflectit, ipse quoque hæc facit, simulque Calicem pro Hostia dividenda detegit, iterumque cooperit, semper genuflectens. Facta divisione Hostiæ cum Celebrante dicit *Agnus DEI* pariter inclinatus, & pectus percutiens; tum genuflectit usque ad finem Orationis *pro Pace*, qua finita surgit, & extra Corporale Altare osculatur, non tamen ponens manus super eo: postea pacem accipit a Celebrante, ita eundem complexus, ut utramque manum sub humerum ejusdem ponat, dicentique *Pax tecum*, respondeat, *Et cum Spiritu tuo*, caputque ante & post comple-

plexum inclinet. Accepta pace mox genuflectit, descendit ad infimum gradum, & similiter pacem Subdiacono dat, ita ut ipse manum utramque super humeros ejus ponat, genaeque sinistra sinistrae ejusdem genae appropinquet. Tum faciens iterum genuflexionem accedit ad librum, & Celebranti assistit; cum vero hic dicit: *Domine, non sum dignus*: pectus percutit, & Sacramentum adorat, ipse idem facit, profunde, dum Celebrans se communicat, versus Altare inclinatus.

IV. Dum fit Communio generalis, Diaconus postquam Celebrans sanguinem sumpsit, ad dextram Celebrantis vadens pixidem particularum in loco Calicis collocat, & discooperit, & postea in planum descendens ex parte Epistolae *confiteor* alta & distincta voce juxta formam praescriptam canit; & si ipse quoque communicandus sit, post datam a Celebrante benedictionem genuflectit cum Subdiacono in medio supremi gradus, & sumpto SS. Christi corpore ad Credentiam vadit, ibique primum ipse sumit purificationem, & postea, ut Rubricae monent, etiam aliis Clericis (non Laicis) subministrat. Finita autem Communione pixidem iterum cooperit, & suo loco reponit.

V. Ubi Celebrans ablationem accipit, librum ipse clausum cum Cussino accipit, & facta cum Subdiacono genuflexione defert ad cornu Epistolae, transeundo per secundum gradum. Inde cum Celebrante ad librum accedens, vel ad medium rediens, & a tergo stans, postquam is finitis Orationibus *Dominus vobiscum* cecinit, ipse genuflectit, & vertens sese: *Ita Missa est* (vel sine versione *Benedicamus* aut *Requiescant*) cantat; quo absoluto iterum vertit se ad aram, & in secundo gradu a dextris Celebrantis flectit, caput profunde inclinat, & Cruce se signat, dum Celebrans Populum benedicit. Tum surgens ad cornu Evangelii vadit, & Celebranti Evangelium legenti assistit, & in fine, si Evangelium ex libro dicatur, librum claudit.

VI. Finito Evangelio redit cum Celebrante ad medium Altaris, factaque Cruci reverentia ad planum descendit, ubi repetita reverentia debita, dat Celebranti birretum, & suum ipse a Cæremoniario accipit, sicque ordine, quo egressus est, redit, ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venerit, expectet stans cum aliis in recta
linea,

linea, donec Celebrans, cui reverentiam facit, transiverit, tunc enim ipse sequitur, & in Sacristiam ubi venerit, primum Cruci, postea Celebranti reverentia facta, eundem in vestibus exuendis juvat, & tum demum suas exuit.

TITULUS III.

De Officio Subdiaconi.

I. **A**nte egressum induit se ipse ante celebrantem, juvenibus Substituto & Acolythis, ipse vero juvat Celebrantem, Manipulum cum osculo prope Crucem offerendo. Tum sonantibus omnibus campanis, facta Cruci debita reverentia, & postea Celebranti, egreditur ante Diaconum (nisi Celebrans pluviali sit indutus, tum enim ipse a sinistris fimbriam pluvialis tenens eum comitatur) cooperto capite, junctis & erectis manibus. NB.

II. Ubi ventum est ad aram; stans proximo Acolytho birretum porrigit, genuflectit cum aliis, etsi non adfit Venerabile Sacramentum, & facta Cruce cum celebrante incipit Psalmum *Judica*, ita jungens manus, ut, quantum fieri potest, Dalmaticam non tangant. Dum autem hunc alternatim cum celebrante recitat, inclinat caput, humeros, aut corpus, aut Crucem facit, quoties Celebrans id facit, excepta Confessione illius. Dum vero Confessionem ipse cum Diacono facit, profunde se inclinat, & ad verbum *tibi Pater, te Patrem* se parum ad Celebrantem convertit, ad verba *mea culpa* &c. ter pectus percutit, sinistra pectori admota.

III. Facta Confessione sine genuflexione cum Celebrante ad Altaris medium ascendit, vestem illius anteriorem & albam manu dextra attollens, altera manu pectori admota. Ubi vero ad Altare venerit, manibus junctis, non super Altare positus genuflexionem facit.

Ad initium incensationis dextra planetam circa humeros Celebrantis attollens eundem comitatur, sinistra pectori admota, & cum ipso ante Reliquiarum incensationem profunde se inclinans, vel, cum per medium transit, aut ab eo recedit, omnino genuflectens. Peracta incensatione descendit cum Diacono in planum Epistolæ nulla facta Altari reverentia, & stans a sinistris ejus expectat, donec Celebrantem incensaverit. Tum accedens

ad

ad Celebrantem, & stans ad dextram Diaconi facit cum Celebrante Crucem ad initium introitus, & ad *Gloria Patri* caput Cruci inclinat. Postea vero alternatim cum eo *Kyrie eleison* dicens, facta Cruci reverentia per brevioram viam ad Sedilia ante Diaconum accedit, ibique Celebrantem ad sedendum per Casulæ elevationem juvat. Si vero non sedendum sit, tum post introitum collocat se in plano post tergum Diaconi super secundo gradu in medio stantis.

V. Dum Celebrans *Gloria in excelsis* canit, ipse facta genuflexione ad Altare ascendit, & a sinistris Celebrantis stans, junctis manibus cum eo Hymnum illum recitat, inclinans caput ad *Adoramus, Gratias, Jesu Christe, Suscipe*, & Crucis signum ad verba *Sancto Spiritu* faciens. Inde si sedendum, facta genuflexione iterum per brevioram viam ad sedilia accedit, ut prius, ibique caput inclinat, quoties supra dicta verba canuntur. Circa finem Hymni, dato signo a Cæremoniario surgit, ponit birretum in sede, & ad planum Altaris accedit, genuflectit; & iterum in medio post tergum Celebrantis se collocat, quæ omnia etiam simili modo, quando ad *Kyrie eleison*, & *Credo* sedetur, facere debet.

VI. Quando Celebrans dicto *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolæ accedit, ipse quoque cum eodem pari passu eo vadit, & in linea recta post Diaconum stat facie ad aram conversa caputque inclinat ad verba *Oremus, per Dominum* & similia, non tamen respondet. *Amen.*

VII. Circa finem Orationis ultimæ accipit a Substituto (vel, ut vult Cæremoniale fol. 224. a Cæremoniaro) librum Epistolarum ambabus manibus, & elevatum ante pectus deferens, facta Altari in medio genuflexione, vadit ad partem Epistolæ contra Altare in plano Presbyterii, vel (si non est capax locus) extra cancellos, remotus duos minimum passus, sine nova genuflexione Epistolam cantat, ipse sibi librum tenens: qua finita claudit librum, redit cum Socio ad medium Altaris, & si non sit Officium Defunctorum (in hoc enim omittit hanc Cæremoniam) facta genuflexione accedit ad Celebrantem, ferens ambabus manibus, ut prius, librum, cujus superiorem partem in supremo gradu genuflectens versus celebrantem parum inclinat & manum illius super librum extensam osculatur. Tum surgit, tradit,

dit librum Cæremoniario: & Missale clausum cum Cusfino supra pectus ad cornu Evangelii portat, ibique celebranti Evangelium legenti in secundo gradu ad sinistram assistit, conformans se eidem in formando signo Crucis, capitisque inclinatione, & tam in principio, quam fine respondens, & Missale propius ad locum Corporalis pro celebrantis usu collocans.

VIII. Finito Evangelio, quando Diaconus ad celebrantem ascendit, ipse in plano stans expectat, donec Diaconus iterum descendat, & tum cum eodem genuflectens, & a sinistris comitans procedit ad locum Evangelii extra Cancellos, duos minimum passus distans ab illis, ibique faciem nec totam ad Altare, nec totam ad Populum, sed fere ad eum modum, quo liber in Altari ponitur, ad Evangelium legendum vertit, librumque apertum a Diacono accipit, & ad commoditatem cantantis elevatum tenet nunquam se cum aliis inclinans, aut genuflectens. Finito Evangelio, nulla Altari facta genuflexione, vel reverentia, etsi proster Venerabile, portat librum apertum & elevatum ad celebrantem, & indice manus dextræ initium Evangelii monstrat, nullam ei reverentiam in accessu faciens; quando tamen is librum osculatus est, ipse claudens librum profunde eidem se inclinat, & sine alia genuflexione per viam breviorē ad planum descendit, librumque Cæremoniario reddit.

IX. Si Concio habenda sit, accedens ad celebrantem, eum in Manipulo & Casula detrahenda juvat, ipse vero Dalmaticam & Manipulum exuens Thuriferario præbet, & expectans cum celebrante, donec Evangelium finiat, eo finito, cum ipso ad sedilia præparata, facta prius debita reverentia procedit, iterumque finita concione redit, & vestes reassumit.

X. Quando celebrans *Credo* canit, ipse, ut in *Gloria in excelsis*, ascendit, & cum illo Symbolum recitat in omnibus inclinationibus se eidem conformans, uti etiam in fine formando Crucis signo, tum facta reverentia, uti prius ad sedilia accedit & recedit. Post *Et incarnatus est*, dum Diaconus bursam ad Altare portat, ipse cum eodem surgit & manu birretum tenens, ac in loco consistens expectat, donec Diaconus ad suam sedem

dem revertatur, tum iterum sedet, donec a Cæremoniario signum recedendi detur.

XI. Dum celebrans dicit *Dominus vobiscum*, ipse post Diaconum stans in medio, ubi celebrans ad Altare reversus *Oremus* canit, genua flectens per planum ad Credentiam vadit, ubi a Substituto velum longum super humeros, ita ut in latere dextro longius dependeat, accipit, & relicto super Credentiam parvo velo Calicis, sinistra manu nuda calicem per nodum accipit, & dextram extensam ponit super pallam velo super humerali tectam, & sic eum per viam breviorē sine genuflexione ad cornu Epistolæ portat, & in Altari ponit, amotoque velo detegit. Quo facto calicem Purificatorio extergit, quod circumvolvitur nodo calicis, sicque calicem in manus Diaconi tradit, mox ampullam vini a ceroferario traditam eidem Diacono porrigit, statim ab altero ceroferario ampullam aquæ accipit, dextraque parum ipsam elevans, & celebranti ostendens, versus eum inclinatus dicit: *Benedicite Pater Reverende*: & tum parum aquæ in calicem infundit, expectat, donec Diaconus Patenam in manu ponat, veloque tegat, quam ipse ita gestans, ut pars interior ipsum respiciat, sine genuflexione descendit in medium planum Altaris, ibique facta genuflexione stans tenet eam ante faciem usque ad finem Orationis Dominicæ, sinistra manu brachium dextrum sustentans, neque cum celebrante, aut Diacono genuflectit, nisi in casibus infra exprimendis. Quando Diaconus ipsum incensare vult, se versus ipsum sistit, & ante ac post incensationem eidem se inclinat. Dum vero celebrans dicit: *Orate Fratres*: ipse *Suscipiat* sine capitis inclinatione respondet.

XII. Ad Præfationem dum celebrans canit *DEO nostro*, caput & ipse inclinat; finita autem præfatione ascendit ad sinistram celebrantis, facta prius genuflexione, & cum eo *Sanctus* inclinatus dicit, ad *Benedictus* se iterum erigens, & facta genuflexione ad medium planum redit.

XIII. Dum celebrans dicit: *Quam oblationem*, cum Diacono super infimum gradum Altaris genuflectit a tergo celebrantis, in Officio Defunctorum ad cornu Epistolæ accedit, ibique flectens Hostiam & calicem elevatum ter incensat. Post elevationem surgit, & rediens

ad suum locum ibidem stat, usque dum celebrans in Oratione Dominica canit: *Et dimitte nobis*, tunc enim facta genuflexione per breviorē viam ascendit cum Diacono ad celebrantem & ad Diaconi dextram se sistit, ac Patenam nondum detectam Diacono porrigit, velum in manibus Substituti relinquit, & facta genuflexione ad suum locum revertitur, statque a tergo celebrantis.

XIV. Dum canitur a celebrante *Pax Domini*, facta genuflexione ad celebrantis sinistram ascendit, & cum eodem *Agnus DEI* inclinatus, pectusque ter percutiens dicit; iterumque facta genuflexione ad suum locum revertitur, & ibi stat, donec Diaconus ad ipsum descendat, & *Pacem* det; quam ipse quoque statim dat Cæremoniario, sed cum hoc discrimine, ut, dum eam a Diacono accipit, manum utramque supponat humeris; dum vero eam dat Cæremoniario, super eosdem ponat. Post datam pacem genuflectit: & ascendit ad dextram celebrantis: detegit, cum opus est, calicem: adorat cum celebrante, & cum dicit: *Domine non sum dignus*, inclinatus cum eodem pectus percutit. Dum celebrans sumit Hostiam vel Sanguinem, profunde se inclinat versus Altare; sumpto autem Sanguine, cum debita reverentia & ampullæ osculo vinum pro purificatione celebranti infundit, uti & pro ablutione vinum & aquam; tum accepto parvo velo calicis genuflectit, & per infimum gradum ad partem Evangelii vadit, calicem mundat, aptat cum Purificatorio, Patena & palla cooperit, plicat corporale, reponit in bursam; & ipsam super calicem prius a se velo coopertum ponit, & per gradus anteriores transiens, facta in medio genuflexione, portat ad credentiam sine comite. Accedit ad medium, sequitur celebrantem ad librum accedentem vel recedentem, flectit ad benedictionem cum Diacono in secundo gradu (nisi aliud Evangelium legendum sit, tunc enim portat librum facta post Diaconum in medio genuflexione) & caput profunde inclinans signo Crucis se signat, & ad cornu Evangelii cum Diacono se conferens assistit, celebranti se in omnibus inclinationibus & Crucis formatione conformans, ut ad primum Evangelium. Finito Evangelio dicit: *Deo gratias*: redit cum celebrante ad medium Altaris, facit Cruci reverentiam, & mox in planum descendit, ibique facta iterum reverentia, birre-

birretum a Substituto accipit, & ante Diaconum capite tecto in Sacristiam regreditur, ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venerit, sistens se cum aliis in linea recta celebrantem transire sinat, & ipse primum post Diaconum Sacristiam intret, ubi facta in primis Cruci postea celebranti reverentia eundem in vestibus exuendis juvat, & tum demum etiam ipse se exuit.

TITULUS VI.

De Officio cæremoniarii.

I. Ante omnia indutus Superpelliceo quærit & signat in Missali & libro Evangeliorum, quæ sunt cantanda vel legenda: deinde videt, an omnia sint parata, præsertim pro celebrante. Postea Missale apertum in Altari ponit, & Calicem ad Credentiam defert, eumque in medio ponit.

II. Paratis omnibus induit celebrantem, eumque in egressu ad sinistram, nudo capite, & junctis ac erectis manibus sequitur.

III. Ubi ad Aram ventum est, sistit se ad planum Epistolæ, ibique a Diacono birretum celebrantis accipit, post genuflexionem ad sedem deportandum.

IV. Si Aspersio aquæ benedictæ facienda sit; comitatur celebrantem, & dextram pluvialis partem elevat. Ubi ad Altare redierit, facta debita reverentia ad suum locum regreditur: finitis vero Orationibus ad celebrantem accedit, eumque in casula induenda juvat.

V. Dum celebrans dicit Psalmum *Judica* ipse stare potest, sub Confessione tamen decentius flectit. Quoties autem celebrans se ipsum signat, vel caput inclinat, toties ipse quoque se signat vel inclinat, excepta Confessione. Dum autem Diaconus & Subdiaconus Confessionem faciunt, ipse se profunde versus Altare inclinat, pectus percutit cum illis, & ad verba *Tibi Pater* ad celebrantem se vertit.

VI. Si ad *Kyrie eleison*, vel *Gloria* sedendum sit, ipse Subdiaconum in sedendo juvat, Dalmaticam attolendo. Tum diligenter attendit ad verba: *Adoramus, Gratias, JESU Christe, Suscipe*, & ex suo loco surgens capitulis inclinati signo ad inclinationem monet, quod idem

etiam signum dat ad recedendum, circiter quando *cum sancto Spiritu* cantatur.

VII. Quando celebrans Orationes canit, ipse in secundo gradu eidem assistit, facie ad illum conversa. Finitis Orationibus recedit, & vel in suo loco consistit, vel, si ita moris sit, Subdiaconum ad Epistolam cantandam comitatur, eique a sinistris parum a tergo assistit.

VIII. Dum celebrans Evangelium legit, ipse librum Evangelii accipit, eumque Diacono in cornu Epistolæ stanti porrigit. Postquam vero Diaconus accepta benedictione in planum descendit, ipse facta cum omnibus aliis Ministris genuflexione primus procedit ad locum Evangelii extra Cancellos, & ibidem post Diaconum se sistit, & ad *Sequentia*, pollice signum Crucis in fronte, ore, & pectore format. Quando vero nomen JESU cantatur, profunde versus Crucem, ad nomen MARIÆ autem versus Diaconum se inclinat. Si genuflexio facienda sit, ipsa quoque versus Crucem peragitur. Dum respondetur a Choro *Gloria tibi Domine*, thuribulum a Thuriferario accipit & Diacono offert, iterumque illud ab ipso recipit. In fine vero Evangelii ad locum suum rediens accipit a Subdiacono in planum descendente Evangelii librum, & ad Credentiam portat: postea Thuribulum a Thuriferario accipiens, Diacono porrigit.

IX. Si Concio habenda sit, celebranti Casulam detrahit, eundemque ad sedilia præparata finito Evangelio euntem sequitur, idemque post concionem in reditu facit, simulque in Casula inducenda juvat, &, ubi Concionator promulgandi vel orandi finem fecerit, eidem signum dat Symboli cantandi.

X. Dum sub Symbolo sedetur, diligenter attendat ad nomen JESU & adoratur. *Et incarnatus &c.* ut signum pro inclinatione dare possit post Versum: *Et incarnatus.* Vadit cum Diacono ad Credentiam, offert ei bursam, & cum eo usque ad locum suum proprium accedit, non autem usque ad Altare comitatur. Circa finem Symboli signum ad surgendum dat, sicut in fine ad *Gloria in excelsis*.

XI. Dicto Offertorio comitatur Subdiaconum ad Altare usque, reversusque ad locum suum manet ibi stans usque ad lotionem manuum, hac enim peracta ad sinistram Celebrantis accedit, & folia, si opus sit, vertit, manet

manet quoque ibidem usque ad finem Præfationis, tum enim ad locum suum regreditur.

XII. Ad initium Præfationis iterum vadit ad sinistram celebrantis, eique ad librum assistit, donec Subdiaconus Pacem a Diacono acceperit: tunc enim ad Subdiaconum in planum descendit, & ab eo etiam Pacem accipit, factaque genuflexione dat Pacem Substituto, & ad cornu Epistolæ redit.

XIII. Quando celebrans Communionem dicit, accedit ad illum, eique dictam Communionem ostendit, & librum dicta ultima Oratione claudit, nisi Evangelium ex eo adhuc sit dicendum. Denique postquam celebrans dicto Evangelio in planum descendit, facta cum illo reverentia dat birretum Diacono, & sequitur celebrantem in Sacristiam euntem.

XIV. In Missa minus solemni ante Missam Calicem ad Altare defert, & Corporale explicat, & eundem Calicem velo tectum supra illud deponit, & celebrantem a dextris vestit. Ante asperersionem Aquæ benedictæ aspergillum eidem porrigit cum debitis osculis, uti & Manipulum & casulam post asperersionem. In thurificatione idem, quod alias Diaconus facit. Dum celebrans legit Epistolam, ipse accepto ex Credentia libro, & facta Altari reverentia solus vadit ad locum consuetum intra vel extra cancellos, librum clausum & erectum ante pectus ferens, ibi Epistolam canit, & facta in reditu genuflexione ante medium Altaris, sine benedictionis petitione aut manus osculo librum ad Credentiam portat. Ante Evangelium ministrat naviculam & cochlear celebranti, ut semper alias, cum consuetis osculis, & postea vadens ad locum Evangelii medium se inter ceroferarios sistit, offert ad *Sequentia* thuribulum, & post finem Evangelii celebrantem tribus ductibus, factaque ante & post reverentia incensat. Sub incensatione ad Offertorium eodem modo, ut ante introitum omnia facit, nisi quod Calicis pedem, si sit in sacris, tenere debeat, dum is a celebrante incensatur, eumque parum remove, dum Crucis incensatio peragitur. Postquam autem ipse celebrantem incensavit, & a Substituto vicissim est incensatus, accedit ad cornu Evangelii, & celebranti ad librum servit. Quando Sacerdos dicit *quam oblationem*, facta ipse genuflexione transit ab Altaris mensa ad gradum

dum superiorem; & a dextris Celebrantis flectit, ejusdemque Planetam sub elevatione tenet. Peracta elevatione surgit, genuflectit, & ad librum redit. Reliqua ut in Missa solemni peragit.

TITULUS V.

De Substituti Officio.

I. **A**nte initium Missæ accipit librum Evangeliorum & velum pro Subdiacono, ampullas cum pelvicula, collocanda omnia ordine & decenter supra Credentiam. Diebus autem Dominicis etiam Manipulum & Casulam effert, & super Cancellos ponit ad cornu Epistolæ, quia asperasio Aquæ benedictæ facienda est. Præterea videt, an in Altari Crucifixus, Candelabra, & Candelæ debito numero sint paratæ & accensæ; an parata funeralia; an scamna pro Ministris & Assistentibus posita?

II. His constitutis juvat Diaconum & Subdiaconum in vestibus induendis. Quando exeundum est ex Sacristia, facta Cruci & Celebranti debita reverentia, sequitur ille sine socio ad latus, duos Ceroferarios, nudo capite, junctis & erectis manibus.

III. Ubi ad aram ventum, accipit a Diacono birretum, illudque cum reliquis supra sedes Celebrantis, Diaconi & Subdiaconi post genuflexionem ponit.

IV. Si asperasio Aquæ benedictæ facienda sit, accipit vas Aquæ benedictæ cum aspersorio stans a dextris Diaconi, porrigitque id illi sine osculo. Aspersione peracta accipit depositum a Celebrante pluviale, & in Sacristiam refert.

V. Ascendente Celebrante ad Altare, ipse cum reliquis surgit, accipit a Thuriferario naviculam, & sine nova genuflexione cum eodem ad cornu Epistolæ vadit, ibique stans a sinistris dat naviculam semiapertam in manus Diaconi sine osculis. Ad initium incensationis tollit cussinum & librum apertum, & stans in plano a sinistra Cæremoniarii utrumque tenet usque ad finem incensationis.

VI. Circa finem Orationis ultimæ accipit a Credentia librum Epistolarum ambabus manibus, eumque ad Subdiaconum affert; & nisi ipse Cæremoniarius secundum Cæremoniale id faciat, eundem Subdiaconum comitatur

mitatur extra Cancellos, & canenti Epistolam a Sinistris parum a tergo assistit.

VII. Finita Epistola, si comitatus est Subdiaconum, redit cum eo ad Altare, & mox Thuriferarium ad Sacristiam comitatur, iterumque reducit. Circa finem Gradualis, accipit naviculam, accedit cum Diacono & Thuriferario ad partem Epistolæ, offert illi naviculam, & facta benedictione ab eodem iterum recipit.

VIII. Quando ad Evangelium cantandum extra cancellos prodeundum est, ipse ultimus Diaconum & Subdiaconum sequitur, & dum Evangelium ipsum canitur, post Diaconum a dextris cæremoniarii facie ad Thuriferarium conversa consistit. Signat se Cruce, quando dicitur *Sequentia*, facitque inclinationem vel genuflexionem versus Crucem, quoties Diaconus se inclinat vel flectit ad nomen JESU: si vero ad nomen MARÆ aut alterius Sancti se inclinat, versus Diaconum hæc inclinatio facienda est. Finito Evangelio Diaconum ad planum Altaris comitatur.

IX. Si Concio habeatur, Diacono Dalmaticam auferens super Cancellos decenter ponit, & Sellam Celebrantis ad locum, ubi Concio audienda est, portat, & absoluta a Concionatore Evangelii lectione ad eundem locum ipse quoque ordine, quo ex Sacristia exiverat, accedit, & post Concionem ad Altare redit, Diaconum iterum vestit, & sedem Celebrantis refert, paulo ante finem Concionis. Si Sacristanus id non faciet, in Altari & super Credentiam candelas accendit.

X. Finito Symbolo dum Celebrans dicit: *Oremus*, comitatur Subdiaconum ad Credentiam, ibique velum illi porrigit, & juvat in eodem super Calicem ponendo; quo abeunte ad altare, ipse velum parvum Calicis a Calice remotum complicat, & in Credentia ponit. Tum Thuriferarium ex Sacristia deducit, & naviculam accipiens Diacono, ut supra ad primam incensationem ministrat, & recipit. Ad initium vero incensationis amovet ab Altari cussinum cum libro, tenens illud in plano ad latus Evangelii stans, donec incensatio ex illa parte sit peracta, tum enim iterum reponit prope Corporale ad commoditatem Celebrantis, factaque genuflexione recedit per planum ad suum locum; peracta autem incensatione Thuriferarium iterum ad Sacristiam comitatur.

XI. Finita Præfatione procedit ex Sacristia, & genuflectit cum aliis Ministris in suo loco, donec Diaconus transeat ad dextram Celebrantis, tum enim accedens ad campanulam, eandem ter pulsat, dum Hostia & Calix elevantur. Completa elevatione surgit, redit ad locum, facta genuflexione Thuriferarium cum aliis ad Sacristiam deducit, & reducit, ibique stans manet, nec genuflectit, etsi Diaconus Celebranti assistens genuflexionem faciat.

XII. Si Pax detur post *Agnus DEI*, ipse eandem a Cæremoniario accipit, iterumque dat Thuriferario. Mox cum aliis Ministris genuflectit, usque dum Diaconus cum Subdiacono sumpta ablutione, per medium transeat, tum enim surgit, & erectus consistit.

XIII. Ad ultimam benedictionem cum aliis flectit, caput profunde inclinans, & dum ea datur, Cruce se signans, finito Evangelio, Birreta afferens Subdiacono suum porrigit, & ordine, quo egressus est, ad Sacristiam redit.

XIV. In Missa minus solemni ipse a sinistris vestit Celebrantem. Sub incensatione supplet locum Subdiaconi, reddita Thuriferario navicula; Planetam incensantis elevando, & quoties ille inclinationem Cruci facit, aut genuflectit, pariter flectendo. Dum Celebrans legit Epistolam, ipse eidem assistit, & finito ab eo Graduali deferit Missale clausum cum cussino ad cornu Evangelii, ibique apertum collocat ad commodum Celebrantis. Ante Evangelium confert se ad cornu Epistolæ, & post incensum impositum ad cornu Evangelii, ibique ex latere se sistit. Ad incensationem sub Offertorio accedit cum Thuriferario, & naviculam Cæremoniario porrigit, iterumque planetam incensantis elevat. Ad verba *Quam oblationem* accedit cum Cæremoniario ad gradum superiorem, si commode fieri potest, & a sinistris flectit. Reliqua ut in Missa solemni peragit.

TITULUS VI.

De Thuriferarii Officio.

I. Ante Missam curare debet, ut habeat thuribulum accensis prunis, naviculam thure & cochleari instructam. Dato signo omnium campanarum præbet naviculam Diacono, & tenet thuribulum pro incenso imponendo,

nendo, quo imposito facta Cruci & Celebranti reverentia progreditur primus a Sacristia, læva naviculam ferens, dextra thuribulum leviter agitans. Nicolaus Bral- lion tamen S. 2. c. 1. n. 3. putat, duos Ceroferarios cum candelis accensis præcedere, & post eos cæremoniarium, & reliquos de clero binos & binos subsequi debere, eo quod hic ritus, quo Thuriferarius omnes alios præcedere jubetur, superfluous videatur, & ad processiones quasdam, in quibus crux defertur, & ante eam incensum benedictum honoris causa, ut in processione Purificationis, pertineat. Verum hunc ipsum modum etiam Piscara l. 1. Sect. 4. n. 3. approbat.

II. Ubi ventum est ad Altare, genuflectit cum aliis, & dum post factam Confessionem Celebrans ad Altare ascendit, tradit Substituto naviculam, & cum eo ad cornu Epistolæ thuribulum ferens vadit, ibique unum genuflectens in supremo gradu, facie ad Celebrantem versa, tenet thuribuli annulum sinistra, dextra ipsum thuribulum apertum, & ad altitudinem naviculæ elevatum. Facta benedictione incensi porrigit thuribulum clausum Diacono, & post incensationem Celebrantis ab illo iterum accipit, ad Sacristiam defert, & mox redit.

III. Post Epistolam cantatam, comitante Substituto ad Sacristiam pergit, & thuribulum cum navicula affert, & paulo ante finem Gradualis cum Diacono ad partem Epistolæ accedens, tenet, ut alias, thuribulum pro incenso imponendo, quod tamen facta benedictione ipse retinet in manibus, accedens cum aliis ad Credentiam, facta genuflexione, ibi stat, donec Diaconus benedictionem acceperit, tum enim accedit ad medium Altaris, genuflectens, procedit post Cæremoniarium extra Cancellos, ibique, dum cantatur Evangelium, post Diaconum a sinistris Cæremoniarium se sistit facie ad substitutum a dextris stantem conversa. Dum respondetur a Choro *Gloria tibi Domine*, porrigit Cæremoniarium thuribulum, iterumque ab eo post incensationem recipit. Finito Evangelio post Ceroferarios ad planum Altaris redit, ibique Diacono aut Cæremoniarium thuribulum offert, & iterum acceptum in Sacristiam refert.

IV. Si Concio habenda sit, ipse Subdiacono Dalmaticam aufert, & super Cancellos decenter ponit; postea cum aliis ad locum Concionis audiendæ accedit.

V. Post Offertorium accedit cum Substituto ad Sacristiam, affert thuribulum, sicut in prima incensatione offert Celebranti pro thure imponendo & postea Diacono. Completa incensatione ipse cum Diacono in planum ad cornu Epistolæ vadit, ibique genuflexionem facit, & incensato Subdiacono thuribulum a Diacono accipit, eumque pariter incensat duplici ductu, ante & post inclinans caput. Quo facto incensat Acolythos ad dextram & sinistram, ac denique populum, refertque thuribulum in Sacristiam, & ibi usque ad finem Præfationis manet.

VI. Finita Præfatione redit ad Altare, & facta genuflexione flectit usque ad verba: *Quam oblationem*, tum enim facta iterum genuflexione ad cornu Epistolæ vadit, & flectens in secundo gradu, imposito thure sine benedictione, dum Hostia elevatur, ter eam incensat, nimirum dum Sacerdos eam adoratur, dum elevatur, & dum deponitur. Atque idipsum etiam ad elevationem Calicis facit. Qua finita surgit, & genuflexione facta ad Sacristiam defert thuribulum, & mox reversus ad Altare, post genuflexionem in suo loco stans manet.

VII. Quando post *Agnus DEI* pax datur, ipse eam a Substituto accipit, & mox primo Ministro a dextris stanti eandem dat. Finita Missa præit ad Sacristiam sicut in egressu, ita tamen, ut prope Sacristiam subsistens prius Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniario eam intrare sinat, & ubi ipse ingressus fuerit, Cruci primum, tum Celebranti reverentiam faciat, & Assistentes in exuendis vestibus juvet.

VIII. In Missa minus solemni thus ante egressum non imponitur, nec thuribulum secum effert, sed, si sit Dominica, vas Aquæ benedictæ præparat cum aspergillo. In incensatione vero prima & secunda, incenso benedicto, ponit naviculam supra Credentiam, & Cussum cum Missali ex Altari tollit, & sustentat usque ad finitam incensationem; tum thuribulum in Sacristiam refert, quod, dum canitur Graduale, solus ipse iterum ex Sacristia reportat. Reliqua more solito peragit.

TITULUS VII.

De Officio Ceroferariorum.

I. Ante egressum accendunt suas Candelas, faciunt reverentiam Cruci & Celebranti, & primi post Thurifera-

ferarium exeunt, nudo capite, candelabra in manibus portantes.

II. Ubi ad Altare ventum est, genuflectunt, & candelabra ad Gredientiam deferunt, & in anterioribus cornibus deposita relinquunt, hinc illinc prope candelabra flectentes, ante Confessionem se signant Cruce cum Celebrante, caputque inclinant cum illo, excepta Confessione; quando tamen Ministri faciunt Confessionem, etiam ipsi se profunde inclinant versus Altare, pectora percussunt ad *mea culpa*, & ad *tibi Pater* ad Celebrantem se vertunt. Si vero aquæ aspergio facienda sit, tum stant apud candelabra, donec Sacerdos Psalmum *Judica* recitare incipiat.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt, & si ad *Gloria* sedendum sit, is, qui proximior est Diacono, eum juvat in Dalmatica supra sedem explicanda.

IV. Quando Diaconus pro Evangelio cantando benedictionem accepit; accedunt ad extremitates plani apud Altare, & facta genuflexione cum aliis, sequuntur Thuriferarium ad locum, ubi Evangelium canitur, & unus ad dextram alter ad sinistram Subdiaconi sistunt; nec unquam cum aliis caput inclinant, aut genuflectunt. Finito Evangelio post Subdiaconum & Cæremoniarium ad medium Altaris accedunt, genuflectunt, & candelabra ad Altare portant, ibique manent stantes.

V. Si Concio habenda sit, extinguunt candelas suas, & sedes pro Ministris sacris ad locum pro Concione audienda deputatum portant, & post Concionem iterum reportant.

VI. Quando Celebrans Offertorium dixit, cum ampulis, & pelvicula ad cornu Epistolæ accedunt, & alter ampullam vini alter ampullam aquæ Subdiacono offerunt, recipiuntque. Postquam vero Celebrans incensatus est, accedunt ad illum, & cum debita reverentia alter aquam affundit, alter mappulam primo plicatam ferens, deinde utraque manu extensam porrigit, recipitque.

VII. Finita Præfatione, accendunt candelas in majoribus candelabris, ubi mos est, quia tunc non adsunt alii, qui hoc faciant. Tum genua flectunt cum aliis Ministris usque ad finem elevationis.

VIII. Dicto *Agnus DEI*, si Pax datur, is, qui proximior est Acolytho minimo, ab eo Pacem accipit, statimque focio porrigit.

IX. Quando Celebrans sacrum Sanguinem sumpfit, mature ipsi afferunt, unus quidem ampullas vini & aquæ cum pelvicula, alter vero velum parvum pro Calice tegendo, eaque sine osculis porrigunt Subdiacono, iterumque postea ampullas ad Credentiam portant.

X. Ad Benedictionem flectunt, capita profunde inclinant, & Cruce se signant. Finito vero ultimo Evangelio candelabra accipiunt, & in extremitatibus plani consistentes genuflectunt, & post Thuriferarium in Sacristiam redeunt, ita tamen, ut ante illam subsistant, & Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniario prius intrare sinant, in ingressu vero Sacristiæ Cruci & Celebranti reverentiam facere non obliviscantur.

TITULUS VIII.

De Officio Acolythorum.

I. Quando sonantibus omnibus campanis signum ad egressum datum est, faciunt cum aliis Cruci & Celebranti profundam reverentiam: & in egressu sequuntur Substitutum in cotis bini & bini, nudo capite, junctis & erectis manibus.

II. Ubi ad Altare ventum est, sua sedilia accedentes faciunt cum aliis genuflexionem, & stant usque ad initium Missæ, hac enim inchoata flectunt, faciunt crucem, & capita inclinant, quoties Celebrans id facit, excepta confessione. Quando tamen Assistentes confessionem faciunt, ipsi quoque profunde se inclinant, pectora percutiunt ad *Mea culpa*, & ad verba *tibi Pater* versus Celebrantem se vertunt.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt; & manent stantes suis locis, donec ad *Kyrie eleison* & *Gloria* reliqui etiam sedeant, tunc enim & ipsi sedent, & ad signa a Cæremoniario data vel caput detegunt, & profunde se inclinant, vel surgunt circa finem Hymni.

IV. Quando cantatur a Diacono Evangelium extra cancellos, vertunt se ad Diaconum, ita tamen, ut tergum Altari non obvertant: & quoties ille Crucem format, vel genuflectit, vel ad nomen *JESU* caput inclinat profunde,

funde, ipsi quoque hæc omnia faciunt, sed versus Crucem inclinati: quando vero ad nomen *MARIÆ* aut alterius Sancti caput ille inclinat, ipsi versus Diaconum eandem reverentiam faciunt.

V. Si post Evangelium Concio habenda sit, ipsi, postquam Celebranti & Assistentibus vestes detractæ sunt, scamna oblonga ad locum concioni audiendæ deputatum portant, eoque se, recitato Evangelio, cum aliis conferunt. Finita concione vero ea iterum ad locum suum portant, ibique vel stant, vel sedent sub *Credo*, & ad signa Cæremoniarum inclinationes vel genuflexiones faciunt, prout alios facere viderint.

VI. Dum post Offertorium a Substituto incensantur, thurificanti respondent capitis inclinatione, & quisque incensandus sequentem invitat ad honorem incensationis recipiendum. Dum vero Thuriferarius thuribulum ad Sacristiam reportat, ipsi quoque facta genuflexione eum sequuntur.

VIII. Finita Præfatione regrediuntur ad Altare cum Thuriferario, funalia accensa ferentes, & Presbyterium ingressi suis quisque locis genuflectunt, & demissis in terram funalibus genuflexi manent. Dato vero primo signo elevationis funalia in altum ad pectus usque elevant, quæ tamen post illam iterum demittunt, & facta genuflexione sequentes Thuriferarium ad Sacristiam reportant, & ubi mox redierint, in suis locis stantes manent. In Missis tamen Defunctorum non nisi post finitam Communionem discedere debent juxta *Gavant. p. 2. tit. 13. n. 3. lit. D.*

VIII. Quando post *Agnus DEI* Pax datur, ipsi quoque a vicino Ministro Pacem accipiuntur, & proxime astanti vicissim dant: tum genuflectunt usque ad transitum Assistentium per medium, tunc enim ita surgunt, ut cum Assistentibus a genuflexione erectis & ipsi erecti sint.

IX. Dum finita Missa ad Sacristiam reditur, eundem ordinem servant, quem in egressu tenuerunt; ubi tamen ad Sacristiam venerint, ante eam cum aliis in linea recta hinc & inde consistentes Celebranti, cui reverentiam faciunt, & dignioribus Ministris, prioris ingressus honorem relinquunt, & tum demum & ipsi ingressi Crucem prius, postea Celebrantem conveniente reverentia honorant, ac Cotas cum debita modestia deponunt.

TITULUS IX.

De Officio Ministri in Privata Missa.

I. **C**um ad quietem & devotionem Celebrantis non parum conducatur, si Ministrum bene instructum habeat, ut hanc quoque instructionem rite suspicere possit Sacerdos, operæ pretium videtur, ut ea etiam, quæ a tali Ministro specialiter observanda sunt, breviter hoc loco explicentur.

II. Prima itaque illius cura sit, ut ad manum habeat Sacerdos pyxidem Hostiarum apertam, juxta, non supra paramenta collocatam, ex qua cum accepta fuerit Hostia, clausam suo iterum reponat loco, deinde Sacerdotem in vestibus sacris induendis apte juvet. Eum in finem Humerale, quod Sacerdos capiti imponit a tergo defluum, extremis angulis apprehensum, super humeros reducat, & inter scapulas replicet: Albam modeste per caput Sacerdoti inferat, & primo dextram, tum sinistram manicam aliquantulum elevet, &, ut brachia commode Sacerdos inferat, juvet attrahendo, quantum satis erit; contractam vero ultra humeros Albam, ne iterum in brachia defluat, apte inter scapulas Sacerdotis colligat. Cingulum a tergo eidem in manus tradat æqualiter dispositum, & Albæ partes inferiores, si longiores sint, pariter ita disponat, ne terram attingant: quando vero Sacerdos Stolum induit, advertat, num explicata sit, & Crux in medio consistat, manuque si non sit rite applicata, suaviter reducat: Casulam denique sic superinducat, ut Sacerdotis caput non contingat. Ligamina vero Casulæ ita manu comprehendat, ut ne Sacerdoti eam induenti incommodo sint: quod si vero intra fissuram Casulæ adhuc hæreant, ea inde opportune eximat, ne, si postea primum attrahere velit, cum eam Sacerdos jam induit, eidem moleste in faciem involent.

III. Cum tempus est progrediendi ad Altare, librum accipiens in brachium sinistrum reclinet, & Sacerdotem oculis demissis, corpore erecto, gravi & maturo incessu præcedat. Si transeat ante Altare, in quo Venerabile Sacramentum vel asservatur, vel consecratum est, genuflectat cum Sacerdote, eum non præveniando, aut si forte elevetur, omnino in genua procumbat.

IV. Ubi ad Altare ventum est, accepto a Sacerdote pileo-

pileolo, ipse genuflectat, etiamſi Sacerdos ob abſentiam SS. Sacramenti profundam tantum reverentiam faciat, quia ſic in ſolemni Miſſa omnes facere jubentur, uti recte notat Bauldrius p. 3. c. 9. ubi etiam addit, cum Diaconus & Subdiaconus Rubricarum p. 2. §. 4. num. 7. jubeantur genuflectere, quoties ante Crucem tranſeunt, conveniens utique eſſe, ut idem etiam a Miniſtro privatae Miſſae obſervetur, licet idem Author non audeat improbare morem eorum, qui profundam tantum in tranſitu reverentiam faciunt, cum multi graviffimique Authores, ut ipſe loquitur, id ſentiant, ac praxis faveat.

V. Depoſito birretto, non ſupra, ſed extra Altare, & cancellis, ſi opus ſit, clauſis, ex ſiniſtra parte in plano; non in æquali cum Sacerdote linea, ſed paululum retro illum flectat, ac protenſis junctisque manibus, cum eo Pſalmum *Judica*, aliasque Preces, non irruendo in verba Sacerdotis, diſtincte, integre, nec nimis feſtinanter aut voce nimis remiſſa, recitet, Crucis ſignum faciens, quoties Sacerdotem facere id videt. Ad *Gloria Patri* caput cum eodem inclinet, uti & cum *DEus tu converſus* dicit. Dum vero ipſe Miniſter *Confiteor* dicere incipit, tum primum, non ante, corpus profunde inclinet, eumque ſitum, uſque dum Sacerdos *Indulgentiam* pronuntiare incipit, retineat: dum vero *Tibi pater*, aut *Te Pater* dicit, modice ſe verſus Sacerdotem convertat, & ad *mea culpa* pectus ter dextra, modeſte & non ſonore percutiat, ſiniſtra interim pectori admota, quod etiam obſervat, quando ſignum Crucis facit.

VI. Ubi Sacerdos ad Altare aſcendit, & ipſe gradum ultimum ſine ulla reverentia (cum non diſcedat a loco) occupet, aut, ſi tantum ſuppedaneum adſit, in ſuppedaneo quoque flectat, cum volet, & Sacerdoti ad omnia commode reſpondeat.

VII. In fine Epistolæ, ubi *Deo gratias* reſponderit, ad medium procedat, factaque ibi reverentia ad cornu Epistolæ accedens, ubi Sacerdos diſceſſerit, librum accipiat, & repetita in medio reverentia in cornu Evangelii ſic eum deponat, ut pars poſterior cornu Altaris reſpiciat & Sacerdoti obliquo ſitu Evangelium legenti ſit accommodatus. Advertat tamen, an in Miſſa Defunctorum Sacerdos non Sequentiam *Dies iræ* recitet, tunc enim non finita Epistola, ſed ad verba: *Oro ſupplex &*
accli-

acclinis : uti & in missa Resurrectionis ad verba : *Sepulchrum Christi viventis* : in Missa Pentecostes ad verba *Flecte, quod est rigidum* : tandem in Missa pro Festo Corporis Christi ad verba : *Bone Pastor, panis vere*, surgendum erit ad deportandum librum ad cornu Evangelii. Sed & hoc etiam bene notandum, ut si Sacerdos statim post *Kyrie eleison* ad latus Epistolæ accedat, & varias Orationes ac Epistolas recitet, Minister neutiquam se loco moveat, donec post dictum *Dominus vobiscum* iterum aliquam Epistolam absolverit. Quod si vero Sacerdos, dum prosequitur, quæ Epistolæ subjungi solent, genua flexerit, idem facere Minister debet, si tum stare eum contigerit.

VIII. Cum Sacerdos ad Evangelium dicendum accedens ad illa verba : *Initium* vel *Sequentia* signo Crucis minore se signat, & ipse pollice solo similem Crucem faciat, & ubi SS. JESU nomen protulerit, caput versus Crucem (quod idem etiam sub introitu, Orationibus & Epistola observandum est) inclinet: si autem Sacerdos genuflectit, & ipse versus librum genuflexionem faciat. In majore Hebdomade, in fine Passionis, dici debet *Laus tibi Christe*. Finito vero Evangelio sine reverentia in loco suo (ad cornu Epistolæ) iterum genuflectat.

IX. Ubi Sacerdos Offertorium dixerit, surgat, & facta eodem in loco reverentia ad Credentiam vadat, urceolos cum pollubro accipiat, atque ad Altare per gradus in cornu Epistolæ ascendat. Tum singulas ampullas, unam post alteram, manu dextra ad cinguli altitudinem elata, tenens apertas, & in summitate deosculans (non tamen manum celebrantis) cum debita reverentia, ante & post oblationem facta, Sacerdoti sic offerat (sinistra manu interim pectori admota) ut commodè ab eo singulæ accipi queant. Subinde Mantile quoque sic præparans, ut facile apprehendi queat, arrepto aquæ urceolo & pollubro stans vel flectens in supremo gradu Altaris expectet, donec celebrans ad ipsum accedat, tunc enim cum osculo ampullæ & ordinariis reverentiis aquam affundet, & mox in vasculum ad id deputatum, aut angulum Altaris iterum effundet, urceolosque cum pollubro ac mantili, suo loco reponet, & quantum fieri potest, urceolos cum pollubro in Altari non relinquet.

X. Infusione absoluta, recta ad suum locum ex Epistolæ parte, non ad medium Altaris accedat, factaque reverentia genuflectat. Cum Sacerdos dixit: *Orate fratres*, Minister interjecta perbrevis morula Orationem *Suscipiat* erectus dicat, sicut ad alia usque ad Præfationem, erecto quoque, non inclinato corpore respondendum erit: ad *Sanctus* vero tintinnabulum aut uno continuato sono, aut, ubi sic moris est, ter interrupto pulset, usque dum Sacerdos *Benedictus* dicat, tum enim tintinnabulum in gradu versus Celebrantem deponens, ad cereum accendendum (postquam Sacerdos, finita memoria vivorum, manus iterum disjunxerit) præmissa in suo loco, non in medio (nisi forte per hoc ad alterum cereum accendendum transire deberet) reverentia se conferat, eoque accenso ad locum suum redeat, & usque dum Celebrans oblata signare incipiat, expectet, atque ad medium facta reverentia accedens retro Sacerdotem flectat, Casulamque sine osculo (ut monet Bauldrius) moderate elevatam teneat, campanulam statim, cum Sacerdos incipit genuflectere, ad Elevationem Hostiæ & Calicis continuato, aut, ut Gavanto & aliis magis placet, ter interrupto sono pulset, donec post & Hostiæ & Calicis in ara repositionem Sacerdos iterum genua flexerit; moram vero trahet flectens eodem in loco, deposito interim tintinnabulo, dum Sacerdos Altare fuerit deosculatus, tum enim surget, ac præmissa genuflexione, repositurus suo loco tintinnabulum, ad cornu Epistolæ se reducet.

XI. Ad *Nobis quoque Peccatoribus, Agnus DEI, & Domine, non sum dignus*: semper etiam ipse cum Sacerdote percutiat pectus, & ad omnia, prout opus est, respondeat. Ubi vero Communio facienda fuerit, post dictum *Agnus DEI* surgat, factaque reverentia linteum pro Communicantibus, si opus fuerit, aptet: tum ad cornu Epistolæ in plano flectens, cum Celebrans sacrum Sanguinem sumere incipit, ipse quoque junctis manibus, & inclinato corpore *Confiteor* dicat, ac postquam Sacerdos Communionem distribuit; ipse ablutio-nem post modicum intervallum porrigit, semper genuflectens, quoties Sacerdos cum SS. Sacramento ei occurrerit.

XII. Peracta Communionem (aut si nulla fuerit, cum Celebrans sumpta Hostia Calicem discooperit) ad locum Credentiæ redeat, urceolos accipiat, & factis solitis osculis ac reverentiis, ante & post vinum pro Purificatione; pro ablutione vero etiam aquam post vinum, supra, non juxta digitos Sacerdotis infundat: in omni vero infusione mediocritatem teneat, nec nimis præcipitanter eam præstet, nec nimis multum, de aqua præcipue, nec nimis parum, de vino saltem, magis ad hoc obsequium necessario, infundat, observetque signum cessandi a Sacerdote dandum. Urceolos vero etiam, cum infundit, ita scite tractet, ut ne guttæ pone effluant, & pedem Calicis aspergant: ac repositis deinde urceolis ad locum Evangelii per longiorem viam accedat, librumque omissis interim aliis omnibus, ne impedimento sit Sacerdoti Calicem composito, ad cornu Epistolæ, facta semper in medio reverentia portet, Cereos pro Consecratione accensos extinguat, atque ad cornu Evangelii recedens flectat, & apte ad omnia respondeat: maxime cum per Octavam Paschæ ad *Ite Missa est*, Alleluja duplicabitur, noverit sibi quoque ad subjungendum *DEO gratias* Alleluja duplicandum esse. Et in Quadragesima se inclinat, etiam genuflexus ad Orationem super Populum, incipiens statim ac Celebrans incipit dicere: *Humilitate capita vestra DEO*. Gerlac. p. 2. tit. 16. n. 40.

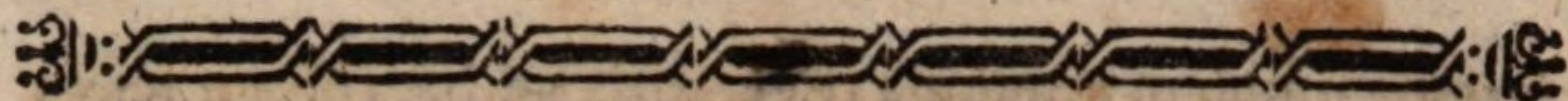
XIII. Post ultimam Orationem, si Sacerdos librum apertum reliquit, ipse illum ad cornu Evangelii more solito deportet, ac oblique, ut supra dictum est, collocet, iterumque finito Evangelio reportet. Si vero clausit librum, in suo loco immobilis perseveret, donec Sacerdos Benedictionem dederit, aut sine illa (ut fit in Missa Defunctorum) ad cornu Evangelii accesserit; ad Benedictionem inclinatus, & se quoque signo Crucis signans eandem accipiat, surgensque, & facta in medio reverentia ad cornu Epistolæ accedens, ad illa verba; *Initium S. Evangelii*: minorem Crucem faciat: finitoque Evangelio primum, & non ante, Cereos (nisi aliud facere consueverit) a parte Evangelii incipiens, deinde primum in parte Epistolæ, juxta Gerlac p. 2. tit. 16. n. 24. & alios, extinguat, cavens tamen, ut ne fumigent; deinde librum ab Altari sumat, & porrecto Sacerdoti birre-

birreto; eundem præmissa reverentia ad Sacristiam antecedit, & si in transitu alicubi genuflexio facienda est, Sacerdotem non præveniat, sed simul cum eo genuflectat, ut initio dictum est: denique ad limen Sacristiæ consistens, ac reverentiam Sacerdoti, & Cruci faciens, deposito libro, eundem in vestibus exuendis juvet.

XIV. Tempore autem hyemis, singularem curam habebit luminum, quæ cum necesse fuerit, emunget ea solertia, ut quam minime interim molestus, vel impedimento sit Sacerdoti: secundariam quoque candelam ad librum ita apte collocabit, ut sine nova opera Sacerdotis, rite semper serviat: & cum Evangelium legetur ex libro, sive in Missæ initio, sive in fine, oportune retro Sacerdotem, inter Calicem & librum apponet: quæ vero in clathris erunt Communicantium, ita disponet æquis intervallis, ut quocunque progrediatur Sacerdos Communionem distribuens, semper habeat ad id genus Officii necessariam lucem, nisi illi singularis a quoquam candela præferatur.

XV. Si bini fuerint Ministri, simul quidem accedere ad Altare ante Sacerdotem, & recedere: simul etiam ad infusionem vini & aquæ se conferre: cereos pro elevatione, si plures accendendi sint, accendere; sub ipsa elevatione Casulam Sacerdotis elevare, & ad omnia Sacerdoti (nisi malit unicus id præstare ad confusionem vitandam) respondere poterunt: reliqua tamen ita inter se dispartient, ut is, cui magis convenit quæpiam actio, eam suscipiat; dum vero liber ad alteram partem portandus est, in medio concurrentes & flectentes genua, loca permutent: Sub magna autem Communione, si duo scyphi adsint, alternatim ablutionem porrigant; si vero unum tantum vasculum adsit, is, qui a dextris est, solus id faciat, alter interea a sinistris in plano flectat, aut ubi opus est, in hyeme Sacerdoti Communionem distribuenti candelam præferat.

XVI. Denique quod Rubricæ Sacerdoti Celebraturo præscribunt, id ipse quoque sibi observandum meminerit, ut scilicet post inchoatum Sacrum non curet amplius, quid in aliis Altaribus fiat, sed perinde se gerat, ac si nullus præter suum Sacerdotem in templo celebraret.

P A R S IV.

DE MISSIS PARTICULARIBUS.

Hactenus de Cæremoniis Missæ in genere actum ; nunc quoniam experientia ostendit, multos potissimam fere difficultatem in Missis quibusdam particularibus dicendis experiri, visum est, non inutile futurum, si & harum Cæremoniarum breve quoddam compendium ipsis offerretur, quod in præsentī parte præstabitur.

T I T U L U S I.

De Missis coram ven. Sacramento exposito legendis.

I. Quando accedit Celebrans ad Altare, statim ut Presbyterium vel Capellam ingreditur, ubi est Sacramentum expositum, detegit caput; &, cum finito Sacro recedit, non prius tegit, quam ex iisdem egressus sit. NB.

II. Ubi ad medium Altaris pervenit, & finita Missa recedit, flectere debet utroque genu, & caput devote inclinare: deinceps tamen unico tantum, ut expeditior sit ad Cæremonias. Ita Gavantus: quæ tamen, si ejus doctrina *p. 2. tit. 14. toto.* bene consideretur, de solemnibus Missis, non de privatis intelligenda erunt. Quod si ergo consuetudo habeat, ut etiam in accessu, & recessu maxime in privatis Missis, unico tantum genu flectat, eidem se accommodare poterit.

III. Accedens ad medium Altare vel recedens semper genuflectit; convertens vero se ad Populum, dum dicit: *Dominus vobiscum*, aut *Orate Fratres*, facta genuflexione post osculum Altaris, sistit se versus Evangelii cornu, tum facta iterum genuflexione in medio, redit ad librum vel Altare.

IV. Cum in planum descendit Missam inchoaturus genuflectit iterum, non tamen insuper, ut aliqui, profundam reverentiam facit, & Missam incipit.

V. Quando post Offertorium manus lavandæ sunt, Gavantus, Arnaudus, & Bauldrius monent, hanc lotionem

tionem extra gradum Altaris etiam in privata Missa faciendam esse; quia tamen omnes fere in nostris partibus supra gradum lavant, poterit se iisdem Celebrans accommodare; attendat tamen, ne tergum in hac lotionem Venerabili obvertat; sed potius se non nihil ad latus vertat, ut quasi Altare aspiciat.

VI. In Benedictione Populi dicto *Omnipotens Deus*, genuflectit, & in latere Evangelii benedicit, non perficiens circulum, sed vel ad medium rediens iterum genuflectit (ut multi graves viri malunt) vel statim ad latus conversus (ut cum Gavanto plerique Rubricistæ monent) signat librum aut tabellam ultimi Evangelii, & nullo modo Altare.

VII. Quando datur Populo Benedictio cum Sacramento, format Crucem nihil dicens. Rituale Romanum. NB.

VIII. Quando exponitur Ven. Sacramentum pro Oratione 40. horarum, Missa solemnis dici debet de eodem, prout inter Missas votivas assignatur cum unica Oratione, *Gloria & Credo*, quia est publica causa; non tamen de eo dici debent Missæ privatæ, si est Festum Duplex aut de Præcepto. Si in Festo primæ Classis vel secundæ, vel Dominica Privilegiata fiat hæc comprecatio, Missa de Festo, vel de Dominica dicenda est cum Commemoratione SS. Sacramenti, si unica tantum dicatur Missa; si vero plures, & earum aliquæ de Festo vel Dominica dicantur, poterit Missa Solemnis de Venerabili sine Commemoratione Festi, aut Dominicæ cantari. Gavant. p. 2. tit. 14. n. 4.

TITULUS II.

De Missis Votivis.

Missa Votiva proprie loquendo juxta Gavantum & alios ea dicitur, quæ ex voto, id est, arbitrio Sacerdotis celebratur, & nullo modo ab Ecclesia aut Rubricis præscribitur. Unde, ut alibi jam monui, non bene aliqui dicunt, omnem illam Missam Votivam esse, quæ ab Officio discordat, cum Missa Rogationum Feria II. & Vigiliæ infra Octavam etiam discordet ab Officio, nec tamen Votiva proprie dici queat. Porro tria de his Votivis quæri possunt. 1. Quando dici queant. 2. Qualis Missa dici debeat. 3. Quæ partes in tali Missa retinendæ vel omittendæ sint.

§. I.

Quo tempore dici possint.

I. Ut quæstio hæc, quæ non parum vexat novos Sacerdotes experientia teste, solide, clareque ex probatorum Authorum sensu resolvatur, per aliquot pronuntiata decidetur. Itaque ut certiora ab incertis sejungantur, certum est inprimis, posse per consuetudinem, maxime etiam a sede Apostolica approbatam, introduci, ut quotidie Votiva, v. g. de B. Virgine legatur, sic enim P. Gobat. *tr. 3. Cas. 21. n. 720.* testatur, de facto in Cathedrali Ecclesia Constantiensi quotidie post matutinas horas, etiam in die Paschatis, Officium de B. Virgine cantari. eamque consuetudinem legitime introductam probat Layman. *tr. 5. c. 1. n. ult.*

II. Certum est pariter, posse loco Missæ principalis, seu Conventualis, Missam votivam dici, infra hebdomadem, quocunque die, quando Officium fit de Feria minore, cum debita ejus commemoratione, (exceptis scilicet Feriis Adventus, Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) & quando non est resumenda Missa Dominicæ præcedentis, suo loco celebrari impeditæ. Rub. *tit. 4. n. 5.* (De anticipandis Dominicis, idem esset judicium, de quibus hic quidem non est sermo, quia in Férias per se exceptas incidunt) Notandum est tamen, in hoc casu Missam votivam ordine dierum prout in fine Missalis, cuique diei sua assignatur, dici debere; non autem ad libitum Cleri, aut Laicorum, quamcunque votivam promiscue dici posse, Gavant. *p. 1. tit. 4. in fine.*

III. Certum est quoque Missas votivas, pro Missis privatis, infra hebdomadem dici posse arbitrio Sacerdotis, quocunque die non est Duplex cum commemoratione ejus, de quo est factum Officium, & Festi Simplicis, eo forte die occurrentis. Rubr. *Ibid.* Id tamen, quod hoc & præcedenti loco dictum est, passim non fiat, nisi rationabili de causa, ut Rubrica monet.

IV. Certum etiam est, in Dominicis, a Rubricis ejusmodi Missas votivas prohiberi, uti colligitur tum ex *cit. tit. 4.* ubi dicitur *aliis diebus infra hebdomadem*: tum ex Rubrica post votivas Missas de B. Virgine, ubi expresse dicitur, alias Missas votivas, quæ subjunguntur, posse extra

extra Dominicas & Festa Duplicia dici. Intelligi tamen debet per Dominicam, ea, quæ a Populo celebratur. Gavant. *p. 1. tit. 4. litt. O.* Hinc infra hebdomadem, cum Missa Dominicæ, quæ suo loco celebrari impedita fuit, resumitur, vel anticipatur, Missa quidem votiva eo die dici poterit sed privata; non autem loco Missæ principalis, ut supra *num. 2.* dictum est.

V. Certum est, easdem Votivas etiam iis diebus prohiberi, quibus Missa de Duplici Festo fieri non potest, quales sunt dies infra Octavam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Feria IV. Cinerum, Feriæ omnes Hebdomadæ majoris, Vigiliæ Nativitatis & Pentecostes, uti S. Rituum Congregatio 28. Aug. 1627. decrevit apud Gavant. *p. 1. tit. 4. litt. O.* Et novo Decreto Clementis X die 21. Junii 1670 prohibentur omnes votivæ infra Octavam Corporis Christi. His ergo suppositis, quæstio inter Rubricistas in eo solum versatur, an prohibitio ista consilii tantum, an vero etiam præcepti sit, item an rigide adeo sit facta, ut propter rationabilem causam etiam in supradictis diebus votivam Missam dicere non liceat, ad quas breviter ex aliorum potius sensu, quam meo respondebo.

VI. Etsi per se loquendo illud sacrum sit legendum, quod Rubricæ præscribunt; hæ enim ad minimum vim Consilii valde prudentis & pii sortiuntur, (cui merito se quisque conformare debeat, teste P. Gobat *n. 701.*) probabile tamen est, prædictas Rubricas sub nullo præcepto, atque adeo nec peccato, si scandalum absit, obligare, uti idem Author cum Suar. Dicastillo, Bonac. Reginald. Jordano, & aliis docet, quia nec lex ulla scripta, nec consuetudo nec alia autoritas allegari potest, per quam ejusmodi obligatio sit introducta; & Pii V. Bulla vetans *alio Ritu*, quam Missale præscribat, celebrari, facile explicari potest, de aliis formis Missalium, uti in simili de Breviario respondent Authores.

VII. Pro causa publica potest Missa votiva dici in omnibus Festis etiam Duplicibus (modo non sint primæ Classis) ita Gavantus *p. 1. tit. 4. lit. O.* cum Diana & pluribus apud hunc cit. Causam autem publicam vocat cit. Author *p. 1. tit. 8. lit. B.* eam, pro qua totus Clerus cum Episcopo (intellige, ubi hic reperitur) convenire solet, quales sunt, si votum pro malo gravi avertendo factum sit exsolvendum, aut gratiæ pro ac-

cepto aliquo grandi beneficio solemniter sint agenda, aut comprecatio quadraginta horarum instituta &c.

VIII. Seclufa speciali prohibitione probabile est, ob quamcunque *rationabilem* causam licitum esse, Missas votivas in quovis Festo Duplici, non majori saltem, legere. Ita P. Gobat. n. 708. cum Henriquez, Tannero & aliis. Porro pro causa rationabili ipse sequentes agnoscit. 1. Ut satisfiat foundationi, quemadmodum multi sentiunt. 2. Juxta alios, & nominatim juxta Jordanum n. 500. *promissio & stipendium* acceptum pro certa Missa. 3. *Malum publicum* vel *privatum* avertendum, *bonumve* procurandum. 4. Quando Sacrum ordinarium est valde longum, & nequit sine incommodo notabili vel Sacrificantis, vel Audientis dici; quomodo facile permittenda est mutatio Missæ, in qua Passio Dominica legitur, in Votivam de Passione, si Audiens vel Sacrificans debilitate capitis, oculorum, pedum, viscerum laboret. Tambur. l. 2. c. 6. § 1. n. 12. 5. Singularis devotio vel Facturi, vel audituri sacrum. Dico *Singularis*: si enim vulgaris sit, melior est conformatio cum Rubricis, quia per subjectionem gratius Deo obsequium præstatur. d. 4. 28.

IX. Infra Octavas B. Virginis non convenit dicere Votivam de eadem, sed si fiat Officium de Octava, dicatur Missa conveniens Officio cum *Gloria & Credo*; si vero infra ejusmodi Octavam fiat Officium de aliquo Sancto, & eo die votiva dici debeat de B. Virgine, dicatur Missa festiva, de Octava, omisso *Gloria & Credo*. Atque hoc etiam in Votivis aliorum Sanctorum Octavam habentium observandum est. Gav. l. c. lit. P.

X. Missæ votivæ de Spiritu sancto, de B. Virgine, & pro Defunctis, quæ præscribuntur Presbyteris in eorum ordinatione dicendæ, post Celebrationem primæ eorum Missæ, sequuntur regulas votivarum, atque adeo dici non possunt illis diebus, quibus aliæ Votivæ prohibentur. Gav. p. 1. tit. 4. maxime cum hæ Missæ omnino non injungantur sub peccato, sed solum ex congruitate quadam & decentia, uti Valentia to. 3. d. 5. puncto 1. §. 2. Castropal. & alii multi sentiunt, apud P. Gobat in Alph. Sacrif. n. 713.

§. II.

Quæ Missa dicenda sit.

I. In Missis Votivis de Sanctis vel dicitur Missa propria, si habetur, mutatis in collecta verbis *Natalitia Festa* & hujusmodi in verbum *Commemoratio*, desumptis item Tractu, Graduali, vel Versibus cum *Alleluja*, si opus est, ex Missa de Communi; vel certe tota Missa dicatur de Communi, prout ratio temporis requirit.

II. Dubitant hic nonnulli. I. An, si Mulieres prægnantes pro felici partu petant tres Missas, scilicet ad honorem Nativitatis Christi, B. Virginis, & S. Joannis Baptistæ dici, in tali casu debeant hæ tres Missæ ex Festis ipsis, mutatis mutandis, ut præcedente numero dictum est, desumi, an vero aliæ ad hanc intentionem legi? Qua in re non idem omnium est sensus & opinio. P. Paulus Hoffæus Societatis nostræ Assistens olim hac de re quæsitus, respondit, ejusmodi petitioni morem non gerendum, utpote clare Concilio Tridentino Sess. 22. de celebr. Miss. contrariæ, ubi ait, quarundam Missarum & Candelarum certum numerum, qui magis a superstitioso cultu, quam a vera Religione inventus est, omnino ab Ecclesia removendum esse. In eandem sententiam conspirarunt etiam Gavantus *p. 4. tit. 17. n. 8.* & Arnaudus *tr. 4. p. 4. tit. 17. n. 9.* ubi ajunt, si Missa votiva de Assumptione, aut Nativitate B. Virginis, aut ejusmodi petatur, dici posse unam ex quinque votivis ejusdem, cum intentione ad honorem Assumptionis B. Virginis, eoquod non deceat dicere; *Gaudeamus omnes in Domino diem festum &c.* aut verba *diem festum* in *Commemorationem* mutare; & præterea alia etiam inconvenientia sequantur, quæ tamen citati Authores non exprimunt. Specialis tamen in nostro casu difficultas esse posset in Missa de Nativitate Christi dicenda; cum enim in hoc Festo tres Missæ assignentur, nulla videtur commodè pro Votiva accipi posse; non prima: quia ad noctem dirigitur, ideoque difficilis est Orationum immutatio: non secunda, quia Evangelium non tam est de Nativitate Christi, quam Pastorum adventu ad Præsepe; non tertia, quia in fine habet Evangelium de tribus Regibus, quod videtur parum convenire pro Missa votiva extra tempus Festorum Nativitatis & Epiphaniæ

dicenda. His tamen non obstantibus, passim practica-
tur opposita sententia, scientibus, & non contradicen-
tibus Superioribus, eo quod non appareat ratio, cur de
aliis Sanctis Missæ votivæ ex proprio Festo Sanctorum
desumi queant, & non idem etiam de Missis votivis Na-
tivitatis Christi, B.V. & sancti Joannis Baptistæ dici pos-
sit. Neque enim superstitio timenda est, cum non in
numero sistat devotio petentium, sed in Mysterio dunta-
xat. Neque etiam in Missa eligenda pro Votiva Nativi-
tatis difficultas abstertere debet, cum facile possit sumi
Missa de Octava Nativitatis, quæ incipit: *Puer natus
est nobis*, & tota facile est ad hunc finem applicabilis.
Ego nec damnare omnino volo hanc devotionem, si
alicubi forte cum Superiorum approbatione inducta est,
nec omnino approbare, sed potius suaderem, ut, qui
petunt ejusmodi Sacra pro se legi, capaces, si fieri pos-
sit, redderentur, ut persuadeant sibi, quodvis aliud Sa-
crum ex approbatis ab Ecclesia servire posse ad finem,
quem intendunt; imo magis forte efficax fore propter
reverentiam & obedientiam, quam Ecclesiæ proprium
suum judicium abnegando & subjiciendo exhibent.

III. Dubitant alii 2. An, & quæ Missa dicenda sit de
quatuordecim Auxiliatoribus, nempe de SS. Gregorio,
Vito, Blasio, Dionysio, Panthaleone, Erasmo, Cyria-
co, Christophoro, Achatio, Eustachio, Ægydio, Ca-
tharina, Margaretha, Barbara, si petatur? Ad quod
dubium respondet primo Gavantus *p. 4. tit. 17. n. 14.*
Missam specialem, quæ de his Sanctis Venetiis impressa
est, penitus rejectam esse a S. Congregatione die 16. Jan.
1617. ita ut neque retineri possit in Missali sub poena libro-
rum prohibitorum. Resp. 2. Si specialis devotio peten-
tium Missam de his Sanctis requirat, posse Missam de plu-
ribus Martyribus ex communi Sanctorum legi; tum quia
plures ex his Sanctis Martyrio coronati sunt, atque adeo
major pars minorem ad se trahit; tum quia, cum nullus
in iis Apostolus contineatur, proximi dignitate sunt ipsi
Martyres, atque adeo etiam ex hoc capite merito de ipsis
potius, quam Confessoribus vel Virginibus Missa legi-
tur, maxime cum pro pluribus Martyribus Missa propria,
non item pro Confessoribus reperiatur.

§. III.

Quæ partes dicendæ vel omittendæ.

I. In Votivis. etiam infra Octavam, nunquam dicitur *Gloria & Credo*, nisi in Missis Angelorum, & B. Virginis in Sabbatho (in quibus dicitur *Gloria* sine *Credo*) & quando fit Missa solemnis pro re gravi vel publica causa. Si tamen etiam tunc adhibeantur paramenta violacea, non debet dici *Gloria & Credo* (extra Dominicam, in hac enim semper *Credo* dicitur) uti S. Rituum Congregatio decrevit. Quando Missa votiva dicitur eo die, quo Sanctus aliquis obiit, convenit dicere *Gloria*, etiam si non sit dictum Officium de eo. Arnaudus tit. 8. n. 1.

II. In Votivis privatis de aliquo Sancto, pro Gratiarum actione, secunda Oratio erit de Officio, tertia pro Gratiarum actione. In Missa vero solemni dicuntur duæ tantum assignatæ in proprio loco, id est, una, vel Missæ SS. Trinitatis, vel Spiritus Sancti, vel Beatæ Virginis, & altera pro gratiarum actione, sub una conclusione. In aliis Votivis privatis, proprie gratiarum actionis, prima oratio erit, ut in Missa solemni, secunda de Officio, tertia, quæ alioqui secundo loco fuisset dicenda. Juxta superius dicta p. 2. tit. 21. n. 5.

III. In Feriis Adventus, si dicantur Missæ Votivæ de Passione vel pro peccatis & aliæ, non est omittendus Versus cum suo Alleluja, quia non sunt Missæ de Tempore. Si vero infra Octavam Paschæ ob gravem aliquam causam contingat dici Missam votivam, non dicitur Graduale, licet illud dicatur de Tempore: sed dicuntur duo Versus cum suis Alleluja: & in fine Missæ dicitur *Ite Missa est* sine duplici Alleluja Arnaud. tr. 1. tit. 17. n. 5. ex Gavanto p. 4. tit. 17. n. 12.

IV. A Septuagesima usque ad Pascha in Votivis, quæ dicuntur, semper dicitur Tractus, etiam iis diebus, in quibus non dicitur Missa Feriæ. Arnaud. l. c. n. 3.

V. Psalmus *Judica & Gloria Patri*, ad introitum, & in fine Psalmi *Lavabo* dicitur in omnibus Votivis, etiam tempore Passionis, licet non dicatur in Missis de Tempore. Arnaud. l. c. n. 4.

VI. Præfatio propria dicitur, si eam habet Missa Votiva: si non habet, dicetur de Tempore, vel Octava, vel Communi. Infra Octavam tamen Nativitatis dicitur Præfatio de Nativitate, licet Votiva propriam habeat.

beat. *Communicantes*, & *hanc igitur*: dicitur, si Votiva dicatur infra Octavam, quæ illud habet. Gavant. tit. 12. lit. G.

VII. Pro Evangelio ultimo in his Missis semper S. Joannis Evangelium sumitur.

TITULUS III.

De Missis pro Defunctis.

Etiam de his tria considerata veniunt. 1. Quando dici possint. 2. Quæ Cæremoniæ in iis sint observandæ. 3. Quomodo Absolutio peragenda sit.

§. I.

Quando dici possint.

I. **M**issæ privatæ pro defunctis dici possunt quocunque die, quo licitum est Votivam Missam celebrare. Gavant. p. 1. tit. 5. Imo etiam in Duplici Festo (modo non sit Christi solemne) dici posse talem Missam, docent probati Authores apud Dianam q. 3. tr. 6. resol. si tamen id exigatur. Verum quia Alexander VII. & Clemens IX. speciali decreto vetuerunt, ne in Duplicibus, ejusmodi Missæ votivæ legantur, concesseruntque, ut Indulgentiæ, quæ alioqui non nisi per missam de Requiem in Altari privilegiato obtineri poterant, etiam per Missam de Festo occurrente dictam impetrari queant, ideo saltem, ubi promulgatum est ejusmodi decretum, observari debet. Sed infra Octavam Corporis Christi, Missæ de *Requiem* pro Defunctis prohibitæ sunt novo Decreto Clementis X. die 21. Junii 1670.

II. In Dominicis & Festis, quæ non sunt primæ Classis, Missam infepulto, hoc est, præsentem corpore in Ecclesia, concessit S. Rituum Congregatio 25. Maji 1603. quod Arnaudus p. 1. tit. 5. num. 4. intelligendum putat de solemni Missa tantum, non de privatis, quæ etiam præsentem corpore dici non possunt in Dominicis aut Duplicibus.

III. Nota, quod, cum Rubrica tit. 5. n. 1. & 2. dicit, debere prima die Mensis, & Feria II. Hebdomadæ Missam *Conventualem* & *Principalem* fieri pro Defunctis Sacerdotibus, Benefactoribus, & aliis, si Duplici vel Semiduplici non sint impeditæ, & tempora Adventus, Qua-

Quadragesimæ, & Paschale non incurrant, nullo modo de privatis Missis intelligenda sit, unde sine culpa omitti possunt, five Missa ipsa, five Commemoratio tantum præscribatur, &, si legatur Missa, per modum votivæ legenda est. Arnaud. tit. c. n. 3.

§. II.

Quid observandum sit in talibus Missis.

Ritus Communis.

I. Si Missa pro Defunctis dicenda sit inter tertium & septimum, vel inter septimum & trigesium, Missa quotidiana, & non una ex supradictis dici debet.

II. Non omittuntur oscula Paramentorum, cum se Sacerdos induit. Gavant. p. 2. tit. 13. sed omittitur Psalmus *Judica*. Non signat se Cruce ad introitum, sed librum, quasi aliquid benedicens, sinistra interim super librum posita. Non dicitur *Gloria Patri* ad Introitum, nec ad *Lavabo*. Omittitur *Gloria in Excelsis*, *Jube Domine benedicere*, Osculum libri in fine Evangelii cum verbis tum dici solitis. Omittitur *Credo*, *Benedictio Aquæ*, *Percussio pectoris ad Agnus Dei*, *Oratio pro Pace*, *Benedictio Populi*. Minister quoque non osculatur ampullas, quas Celebranti porrigit, Gavant. l. c. litt. R.

III. Quando omisso Sacro funebri celebratur Festivum, non opus est, ut Collecta funebris inferatur, etiam præfente corpore; imo nec licere quidem in Duplicibus, adversus Navarr. docent Gavantus & Fraxinellus apud P. Gobat. n. 625. eo quod Rubricæ non permittant iis diebus plures Orationes, nisi pro re gravi. Unde qui ordinarie id factitaret, censeretur inducere novum Ritus, quod tamen prohibet Clemens VIII. in Bulla Missali præfixa. Ex quo fundamento etiam reprobatur idem P. Gobat n. 626. praxin illorum Religiosorum, qui in omnibus Duplicibus per annum Collectam pro Defunctis subjungunt Orationi de festo, ut ex indulto Gregorii XIII. a poenis Purgatorii liberent Animam, prout in Altari privilegiato dicentibus Collectam pro defunctis concessum est. Si tamen in aliqua Ecclesia sit legitime introducta consuetudo, ut in Festis non summis, præfente corpore, Collecta inferatur, uti Constitutiones Synodales

dales Dicecesis Constantiensis p. 1. tit. 9. n. 12. permittunt, potest hæc permissio ob suam antiquitatem tuto usurpari NB.

IV. Si in Missa pro Defunctis dicendæ sunt plures Orationes, tum si Missa dicatur pro Sacerdote, primo loco dicitur Oratio *Præsta quæsumus*, Si pro alio Defuncto, *Inclina Domine*. Si pro pluribus, *Animabus*, aut *DEUS, cui proprium*, Secunda & tertia erunt, quæ secundo & tertio loco ponuntur in Missa quotidiana Defunctorum, & Oratio *Fidelium* semper dicitur, & est ultima in his Missis: secus vero, si in Missa pro Vivis per modum Collectæ dicatur, tunc enim semper secundo loco dicenda est, & tum Commemoratio de aliquo Sancto, si quæ facienda sit, tertio loco dicenda erit. An vero in Festis Semiduplicibus fieri possit Commemoratio pro Defunctis secundo loco ponenda, quando alioquin tertia Oratio ad libitum est concessa, dubitant nonnulli, eo quod nulla ejusmodi Oratio inter Orationes ad libitum dicendas circa finem Missalis assignata fuerit. Sed communis praxis contrarium habet; & merito, cum enim Rubrica tertiam Orationem ad libitum concedens non distinguat, & Commemorationem pro Defunctis non excludat, neque nos distinguere debemus, & eandem Commemorationem excludere; neque credibile est, Ecclesiam voluisse Defunctos tanto subsidio privare, quod ex Orationibus ad libitum frequenter satis occurrentibus percipere possunt, maxime cum ad lucrandas indulgentias Altaris privilegiati frequenter ejusmodi Commemoratio requiratur. Neque obstat, quod nulla ejusmodi Oratio inter Orationes ad libitum ponatur; nam neque pro pace, pro belli necessitatibus avertendis, pro infirmis, pro morituris ulla ibi Oratio reperitur, & tamen nemo utique negabit, licere pro tertia Oratione ad libitum, unam ex Missis votivis pro pace, infirmis, morituris &c. accipere. Sufficit ergo, quod illa Oratio alibi in Missali reperiat. Etsi vero in tali casu plerumque Oratio *Fidelium* sumatur, non video tamen, cur non posset alia quoque, v. g. pro Sacerdote, pro Patre vel Matre Celebrantis, pro uno Defuncto sumi, sicut de facto in Ecclesiis sumitur, quando præter Missam pro Defunctis in die obitus, vel tricesimo, etiam alia adhuc de B. Virgine cantatur.

V. Oratio pro Patre & Matre Sacerdotis non dicitur pro aliorum Patre & Matre; & quando dicitur pro alterutro tantum, semper dicitur initio Collectæ; *DEus, qui nos Patrem & Matrem &c.*

VI. In Missis Defunctorum nulla dicitur Oratio pro Vivis: nec ea, quæ est communis Vivis & Defunctis.

VII. In fine Epistolæ Sequentia pro Defunctis dicitur, quodocunque dicta est una tantum Oratio in Missa: cum plures dicuntur, omittitur ad arbitrium Sacerdotis. Rubr. Arnaud. *tr. 1. p. 1. tit. 5. n. 11.*

VIII. Præfatio semper communis dicitur.

IX. *Agnus DEI* dicitur conjunctis ante pectus, non positus super Altare manibus. *Rubrica.* Quod si fiat Communio Populi intra Missam (quod communiter fieri non deberet, juxta Gerlac. *p. 2. tit. 10. §. 21. & alios*) nulla dari debet Benedictio. Gavant. *p. 2. tit. 13. lit. V.*

X. Dicitur in fine *Requiescant in Pace*, licet pro uno duntaxat dicta sit Missa.

XI. Canticum & Psalmus post Missam pro gratiarum actione dicuntur cum *Gloria Patri*, ut alias Gerlac. *p. 2. tit. 12. §. 7.* Duplicatur Antiphona, cum in Missa una Oratio dicitur, & tempore Paschali additur *Alleluja*.

XII. In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum Sacrificia quæcunque debent applicari omnibus Defunctis ex intentione Ecclesiæ: & consequenter cessant eo die omnes aliæ obligationes diei annexæ pro particularibus Defunctis. Arnaud. *p. 4. tit. 15. n. 13.*

Ritus Solemnis.

I. Quodocunque dicitur Missa pro Defunctis solemniter, id est, cum apparatu, dicitur unica tantum Oratio.

II. Non incensatur Altare, nisi ad Oblata, & post ea Altare, Celebrans solus.

III. Subdiaconus non osculatur manum Celebrantis, nec benedicitur, nec tenet Patenam, neque defert librum osculandum Celebranti; ministrat tamen eidem, dum Altare incensat, quam incensationem & ipse peragit, dum Sacramentum elevatur.

IV. Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur manum Celebrantis, nec incensat librum, aut Celebrantem in fine Evangelii.

V. Acolythy non portant luminaria ad Evangelium, neque thuribulum: tenent tamen, ut alias, medium Subdiaconum sustinentem Evangelii librum.

§. III.

Quomodo Absolutio peragenda sit.

I. Post finem Missæ, deposita Planeta & Manipulo (quam etiam Ministri deponunt, ut in simili casu tradit Cæremon. Episcop. l. 2. c. 17.) & assumpto pluviali, si habet, descendit habens birretum in capite, deinde capite detecto sistit se inter Altare & tumulum seu lecticam mortualem aliquantulum versus cornu Epistolæ, ut Crucem respicere queat, absente corpore; præsentem vero corpore servetur Rituale Romanum de Exequiis pro vario Defunctorum situ; non enim ad caput Defuncti imaginarium, sed ad verum se sistit Celebrans, atque adeo in funere Sacerdotis, præsentem corpore, variatur situs Celebrantis & Subdiaconi.

II. Incensum benedicitur, & imponitur circa finem Responsorii.

III. Ante, quam aspergat vel incenset, cum Diacono a dextris facit reverentiam Altari, ut in Missa, uti & Cruci Subdiaconi, dum circuit Lecticam, quam ter a dextris & ter a sinistris aspergit, & incensat.

IV. Oratio *Absolve* dicitur communiter etiam in Prælatorum Absolutione, addito dignitatis nomine, & junctis manibus. Gavant. tit. 13. litt. M. & O.

V. In fine facit manu dextra signum Crucis super Lecticam, dicens *Requiem æternam* &c. Cantores dicunt: *Requiescant in pace*: licet pro uno fiat Absolutio.

VI. Si non adsit Feretrum aut Lectica, dicto *Placeat* ante Evangelium accedit ad cornu Epistolæ, depositis Planeta & Manipulo, accipit Pluviale, & stans ibidem conversus ad Altare expectat finem Responsorii *Liberam me*, interim Acolythy pannum nigrum expandunt in plano ante medium Altaris, & circa finem Responsorii ipse ministrante Diacono imponit & benedicit thus in thuribulo, & dicto ultimo *Kyrie eleison* a Choro, dicit *Pater noster*, quod secreto prosequitur & interea accedit ad pannum nigrum, eumque aspersorio a Diacono accepto ter aspergit in medio, a dextris, & sinistris ipsius Panni,

Panni, redditoque asperforio capit thuribulum, & ter eodem modo thurificat. Deinde conversus ad cornu Epistolæ ex libro dicit: *Et ne nos inducas, &c.* alta voce, & reliqua, ut in Missali. Dicto autem per Cantores: *Requiescant in Pace*, accedens in Pluviali ad cornu Evangelii signans Altare aut Tabellam, & seipsum, dicit Evangelium S. Joannis, & redit more solito ad Sacristiam. Bauldrius p. 3. c. 24.

TITULUS IV.

De Missa Vigiliarum.

I. In Missis Vigiliarum, quæ sub Ritu simplici celebrantur nunquam dicitur *Gloria & Credo*, licet in Officio dictum sit *Te Deum laudamus*, quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Rubr. tit. 3. n. 2.

II. Si in Vigiliam incidat Semiduplex, secunda Oratio de Vigilia erit, tertia de Tempore, non *Concede*, quæ alioqui secundo loco in Vigilia dicitur.

III. Si Vigilia venerit infra Octavam, Missa dicitur de Vigilia cum Commemoratione Octavæ. Si vero fiat de Festo, primo Commemoratio facienda est de Octava, deinde de Vigilia. Excipe tamen, si Vigilia SS Petri & Pauli, vel S. Joannis Baptistæ infra Octavam Corporis Christi venerit, tunc enim dici debet Missa de Octava cum Commemoratione Vigiliæ. Arnaud. p. 1. tit. 3. n. 2. & 3.

IV. Missa Vigiliæ occurrentis dicitur cum Commemoratione Feriæ Adventus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilia Nativitatis excepta. Quod si occurrat Festum novem Lectionum in Vigilia Adventus, in Missa Oratio de Adventu dici debet ante Orationem Vigiliæ, quia juxta Rubricas tit. 7. n. 3. semper secunda Oratio est de eo, de quo factum est Officium, uti in Festo S. Leonis 28. Junii videre est. Gavant. p. 1. tit. 4. n. 4.

V. Si Vigilia cum Festo primæ Classis occurrit, nihil fit de illa; ob quem casum inter Ferias Majores non numeratur. Rubric. tit. 3. n. 2.

VI. In Vigiliis semper dicitur Præfatio communis (excipe Vigiliam Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, & Pentecostes) etiam si infra Octavas habentes propriam Præfationem venerint, uti in Vigilia S. Joannis infra Octavam Corporis Christi occurrente videre est. Gavant. tit. 13. Litt. C.

VII. Si Vigilia ab alio quopiam Festo digniore impediat, semper ultimum Evangelium de illa legendum est, nisi in Ferias Quadragesimæ aut Quatuor Temporum cadat, tunc enim Evangelium S. Joannis dicendum est.

T I T U L U S V.

De Missis primis novorum Sacerdotum.

I. In tali Missa semper assistit Neomystræ Presbyter & quidem in Pluviali, si Celebrans sit in dignitate constitutus; secus in cotta duntaxat. Si tamen alicubi consuetudine introductum sit, ut etiam inferioris conditionis Neomystris in Pluviali pro majori decentia & solemnitate assistatur, tolerari ea poterit. Bauldrius p. 2. c. 11. n. 1. sed an, in accessu ad Altare, & recessu Neomystram præcedat Assistens, vel sequatur, dubium est: consuetudo quidem habet, ut sequatur; sed mallet eum (statim post Ministros) præcedere Gerlac. p. 2. tit. 15. n. 2. Corsettus etiam, tr. 1. p. 1. c. 5. n. 3. Presbyterum Assistentem in Missa solemniter sequi vult, quem tamen Nicolaus Brallion. p. 2. c. 4. num. 3. cum Diacono associatum præmittit.

II. Ante, quam Missam inchoet, poterit flexis genibus in infimo gradu Altaris Hymnum *Veni S. Spiritus* cantare, unde si asperio Aquæ benedictæ facienda est, ea, non prius ab alio (cum S. Rituum Congregatio decrevit, hanc semper a Celebrante faciendam esse, ut suo loco dictum est) sed ab ipso Neomystra post Antiphonam *Veni S. Spiritus*, Versiculum *Emitte* &c. & Orationem cantantam fieri debet. Cum plures Neomystræ simul eadem hora sacrum facturi sunt, ut alicubi contingit, ad suum quisque Altare, post dispositam ex more in libro Missam, in suppedaneo Altaris flectent, dum ab eo, qui ad aram principium faciet, inceptus Hymnus supra dictus, a Choro absolutus, & consueta Oratio, ab eo, qui Hymnum incipit, subjuncta fuerit. Tum surgent, & Missam consueto more inchoabunt. Quod si solus aliquis, & sine cantu celebret, dicet, ut supra, coram Altari genibus flexis Antiphonam prædictam, quæ desumitur ex Missa Pentecostes, cum Oratione competente de S. Spiritu ex Missa ejus votiva.

III. Assistens semper assistit ad librum, & se cum Celebrante inclinat, genuflectit, & signat, prout opus erit, quasi cum in omnibus actibus præcedens, modeste tamen

ac prudenter. Genuflectit tamen a verbis *Qui pridie* usque ad depositionem Calicis; & a verbis *Domine non sum dignus* (nisi in hoc casu Ministri adsint, tunc enim, sicut ipsi in Rubrica stare jubentur, ita convenit idipsum etiam ab Assistente fieri) usque ad sumptionem Calicis, & ad benedictionem Missæ in fine. Hucusque Bauldrius p. 3. c. 11. Assistens tamen cum Neomystra, non extendit, aut elevat manus; nec convertit se ad Populum, nec osculatur librum, aut Altare; nec benedicit Populum, vel Oblata, nec alia facit similia: nisi cum Neomystra eorum aliquid omitteret, is vel gestu aliquo, vel verbo admonendus esset. Gerlac. p. 2. tit. 15. n. 4. Dum Pax datur, videtur conveniens, ut prius Neomystra Assistenti det, sicut ipse Episcopus juxta Cæremoniale Episcoporum l. 1. c. 24. dat Assistenti ad dextram eunti, & genuflectenti, prout alias Diaconus solet, cum hoc tamen discrimine, quod ibi Diaconus cum Subdiacono Pacem ab Episcopo accipiat; hic autem conveniat, ut Diaconus eam ab Assistente accipiat, & statim more solito det etiam Subdiacono.

IV. Si facienda sit Communio, fiat, ut moris est; & tum Assistens, non a sinistris, ut Gerlacus vult; sed a dextris Neomystræ, quod commodius est, assistere debet, tenens Patenam sub mento Communicantium; quod tametsi ad dignitatem Episcopalem pertineat, ob periculum tamen irreverentiæ, si ob sollicitudinem & trepidationem, quibus Neomystra obrui potest, sacræ Hostiæ e manibus exciderent, in primitiis tantum ejusdem concedi solet. Gerlac. p. 2. tit. 15. n. 5.

Post Missam, ubi in Sacristiam redierit, factaque Crucis reverentia Planetam & Manipulum deposuerit, vertit sese, & primum Assistenti flexis genibus benedictionem petenti manum deosculandam porrigit, & benedicit, dicens: *Benedicat te Omnipotens Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Amen.* Sicque reliquos Ministros sibi succedentes, & post hos etiam Laicos benedicit.

TITULUS VI.

De Missa coram Episcopo celebrari solita.

Ritus Communis.

I. Quando Celebrans ad Altare accedit, in accessu prius Episcopo profundam (aut si alicubi mos ferat,

omnino mediocrem genuflexionem) deinde Altari convenientem reverentiam facit. Cærem Episc. l. i. c. 18.

II. Ante, quam principium Missæ faciat, stans a cornu Evangelii facie versus Epistolæ cornu conversa, obvertit se cum profunda inclinatione Episcopo ad licentiam obtinendam, eodemque annuente Missam inchoat.

III. Sub *Confiteor* non dicit *Et vobis Fratres*, sed *tibi Pater*, simulque iterum se versus Episcopum cum profunda inclinatione convertit.

IV. Dicto *Oremus* faciens profundam reverentiam Episcopo, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi secreto incipiens Orationem *Aufer a nobis* ascendit ad Altare, Minister vero ad cornu Evangelii, ibique genuflexus inservit. Bauldrins p. 3. c. 13.

V. In fine Evangelii non osculatur librum, nec dicit *per evangelica dicta*, sed Minister accipit librum, & sine genuflexione stans deosculandum Episcopo offert, & tum facta genuflexione librum claudit, & ad Altare reportat.

VI. Dicta prima Oratione ante Communionem, osculatur Altare in medio atque etiam instrumentum *Pacis* a Ministro oblatum dicens: *Pax tecum*, cui Minister respondet: *Et cum Spiritu tuo*; & mox ad Episcopum defert instrumentum, eique osculandum porrigit dicens pariter: *Pax tecum*, & post hæc verba dicta, non ante, debitam reverentiam facit.

VII. Ante, quam benedictionem det, dicto *Placeat Et benedicat vos Omnipotens DEUS*, convertit se ad Episcopum, & capite inclinato quasi licentiam benedicendi petens prosequitur: *Pater, Et Filius, Et Spiritus sanctus*, benedicens stantes a parte, ex qua non flectit Episcopus.

VIII. Finito Evangelio ultimo, conversus ad Episcopum adhuc stans in cornu Evangelii, facit illi reverentiam, & eo discedente revertitur ad Sacristiam.

IX. Hæc omnia tum tantum observat, quando coram Episcopo in loco suæ jurisdictionis legit, non autem in alio loco, nec coram alio Prælato Ecclesiastico licet Majore (excepto Pontifice) multo minus Principe Laico, quamvis his ex tolerantia instrumentum pacis, & liber (non tamen ille quo Celebrans utitur, quemque propterea tunc osculari debet) deosculandus offerri, & reverentia

rentia in accessu & recessu fieri possi, non tamen Fæminis, excepta reverentia. Bauldr. p. 3. c. 10. n. 9.

Ritus Solemnis.

I. Quandocunque in Missa solemni apud Altare incensatio facienda est, incensum non a Celebrante, sed ab Episcopo imponitur in thuribulum.

II. Postquam dixit Celebrans *Misereatur*, versus Episcopum convertens sese, faciensque reverentiam ab eo absolutionem accipit, & tum iterum pergit.

III. Nec Subdiacono post Epistolam, nec Diacono ante Evangelium benedicit, sed utrumque hoc Officium Episcopo relinquit, qui etiam solus post Evangelium osculatur librum Evangelii a Subdiacono oblatum, & a Diacono incensatur.

IV. Sub offertorio, antequam Subdiaconus aquam in Calicem infundat, urceolum elevatum versus Episcopum tenet, ut ab eo benedicatur, unde Celebrans abstineat ab hujusmodi benedictione.

V. Post Orationem primam pro Communionem dictam Diaconus acceptam a Celebrante pacem, sive per osculum, sive per instrumentum defert. Reliqua ut in Missa communi observantur.

TITULUS VII.

De Missis Nativitatis Christi.

I. **N**emo tenetur ad tres Missas hoc die dicendas, ne Parochus quidem, si scandalum absit. Ita Gavantus p. 4. tit. 3. n. 6. cum Bonacina d. 4. q. ult. pu. 9. n. 5.

II. Probabilis & secunda sententia est Suarez. p. 3. d. c. l. 4. posse in hac nocte tres Missas privatas celebrari post mediam noctem, quia nullo jure prohibetur. Gavant. l. c. n. 6.

III. Qui unam tantum Missam dicere potest, aut vult, tertiam dicat, utpote cujus Oratio cum Officio concordat. Idem l. c.

IV. Circa Purificationem Calicis non eadem est ubi que praxis. Et inprimis quidem Purificationem, si stricte sumatur cum Tamburino apud P. Gobat. n. 852. pro Calicis tantum elutione, faciendam non esse, sed solos digitos abluendos, supponit Lugo in resp. moral. Lib. 1. dub.

dub. 10. n. 11. & habet communior praxis. 2. Ablutionem digitorum non super Calicem, sed in vase vitreo faciendam esse, Gavantus *l. c.* cum plerisque aliis Rubricistis contendit; sed communior nostræ Germaniæ praxis est, ut in Calice fiat, & tum primum in alium Calicem vel vitrum effundatur, & sumatur a Sacerdotibus in tertio sacro post sumptum sacrum Sanguinem. Sed alicubi, ut videre est apud P. Gobat. *n. 849.* hæc ablutio immergitur Purificatorio, quod suspenditur postea ad exsiccandum. 3. Calicem Purificatorio non esse abstergendum, iidem Authores censent, & praxis Romana habet. Verum quia in nostra Germania, passim etiam absterfio ista, post ablutionem digitorum consuetam, practicatur, potest quivis sine scrupulo hanc consuetudinem retinere, cum ex una parte Canon Missæ *os & calicem purificatorio abstergi* jubeat; ex altera vero parte Purificatorium ad hoc destinatum sit, ut Reliquias ablutionis, si quæ ad labia aut calicem adhæreant, abstergat. Ita P. Gobat. *n. 848.* 4. Preces, quæ in Purificatione Calicis, & digitorum ablutione dici alias solent, etiam in hoc casu, licet non fiat Purificatio, dicendas esse, Gavantus *l. c.* & alii tradunt. Quod si vero aliquis ita locorum praxin secutus, Calicem neque elutum, neque extersum, sequenti statim sacro cum necessaria materia ad consecrandum adhibeat, licite id faciet. P. Gobat. *l. c. n. 850.*

V. In privatis Missis non flectit Celebrans utroque genu ad verba *Incarnatus est*, ut supra dictum *p. 2. tit. 17. num. 7.*

TITULUS VIII.

De Missa Purificationis B. Virginis.

I. Si hoc Festum venerit in Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, vel Quinquagesimæ, facta asperfione Aquæ benedictæ prius, quam Celebrans ascendat ad Altare, fit tantum benedictio, distributio candelarum, & Processio: & Missa dicitur de Dominica. *Rubr.* & tum candelæ in Missa non tenentur accensæ juxta morem Romanum. Gerlac. *p. 6. tit. 3. num. 20.* Corfett. *p. 2. c. 13. n. 11.* Gavant. *p. 4. tit. 14. num. 10.*

II. Si in prædictis Dominicis hoc Festum venerit, & Ecclesia sit in honorem B. Virginis dicata; olim Clemens

mens VI. decreverat, ut tunc Missa de Festo fieret; sed nunc, teste Corsetto *p. 2. c. 12. n. 3.* Innocentius X. in novo Cæremoniali Episcoporum decrevit, & etiam Rubricis Missalis novi inferi voluit, ut in tali Casu nunquam diceretur Missa, nisi Ecclesia sit B. Virgini sub titulo Purificationis dicata, tunc enim eidem ut Festo primæ Classis cedere debent hæ Dominicæ: de quibus proinde tunc tantum Commemoratio facienda, & ultimum Evangelium legendum est. An vero in tali casu, si scilicet Festum Purificationis transferatur, & in Dominica Septuagesimæ Missa de Dominica dicatur, secundo & tertio locor Orationes, quæ in his Missis assignantur, videlicet *A cunctis*, & ad libitum; an vero, quæ Dominicis ante Purificationem conveniunt, nempe *Deus qui Salutis*, & pro Ecclesia vel Papa dicendæ sint, dubitarunt nonnulli; ad quod dubium cum Gavanto *p. 4. tit. 4. n. 13.* respondetur, adhuc posteriores dicendas, eo quod adhuc B. Virginis partus celebretur, donec Purificationis Festum fuerit celebratum.

TITULUS IX.

De Septuagesima, aliisque sequentibus Dominicis.

I. Unde desumpta sit harum Dominicarum denominatio, non conveniunt Authores. Gavantus *p. 4. tit. 5. n. 12.* ait, sibi omnium maxime placere opinionem Rupertii Abbatis *l. 4.* dicentis, has Dominicas sic appellatas esse a numero Hebdomadarum usque ad Dominicam Quartam Quadragesimæ, quæ *Lætare* vocatur, intercedentium, atque adeo Septuagesimam vocari, quia septem hebdomadæ usque ad Dominicam Lætare, quæ est Paradisi, ad quem per septem hebdomadas pervenitur, propria quædam imago, intercedunt; sicque discurrendo de reliquis Dominicis. Sed mihi probabilius videtur cum aliis ab eodem Gavanto *n. 8.* citatis, eas a numero dierum jejunio solemni deputatorum appellatos, & sic Quadragesimam vocatam a quadraginta diebus jejunii, quos includit. Quinquagesimam a quinquaginta diebus, quos olim jejunium hoc solemne incluferat, eo quod Feria V. Coenæ Domini, & Sabbato sancto non jejunabatur. Sexagesimam vero a sexaginta diebus, eo quod ex decreto Melchiadis Papæ non solum dies Dominicæ

ob Resurrectionem Domini, sed etiam Feriæ quintæ ob Coenam Domini & Ascensionem Domini fuerint a jejuniis excepti. Quia vero postea ex decreto Concilii Constantinopolitani VI. etiam Sabbatini dies fuerant a jejuniis exempti, ideo tunc Septuagesima vocabatur jejunium solemne, quæ tamen postea ob perfectam Christi imitationem ad quadraginta dies veri & proprii jejunii iterum restricta est; retento tamen nomine Sexagesimæ, & luctus Cæremoniis, ut sint quasi præparatio ad sequentem jejunii Quadragesimam. Unde etiam Tractus, id est, cæmen luctus omnibus his Dominicis assignatus est, qui tamen Tractus in Feriis harum hebdomadarum non dicitur, eo quod luctus sollemnis tantum in concursu Populi sit faciendus, ut ait Gavantus n. 14.

II. Etsi pro Dominica Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima speciales Orationes secundo, & tertio loco dicendæ assignentur; hoc tamen intelligendum est, si venerint post Festum Purificationis; si enim aliqua ex his Dominicis ante illud Festum venerit, tum hoc ipso, quod adhuc memoria partus B. Virginis celebratur, etiam Commemoratio de B. Virgine per Orationem *Deus qui salutis*, adhuc fieri, atque adeo etiam tertio loco Oratio pro Ecclesia vel Papa dici debet.

III. De Dominica Sexagesima notat Gavantus n. 15. quod duæ Regulæ generales in aliis Rubricis præscriptæ non observentur. Prima est, quod, quoties sit Oratio prima de S. Petro, etiam secunda oratio de S. Paulo dici debeat, uti ex eorum Festis per annum patet; quæ tamen Regula in hac Dominica non observatur, cum in prima Oratione fiat Collecta de S. Paulo absque eo, quod etiam collecta de S. Petro fiat. Secunda Regula est, quod in eadem Missa non debeat fieri bis Commemoratio de eodem; quæ tamen Regula pariter non observatur in hac Dominica, cum de S. Paulo dicatur Collecta prima, & tamen de eodem etiam in Oratione *A cunctis* iterum fiat Commemoratio. Verum ad hanc oppositionem respondet Gavantus n. 15. cit. Collectam primam, solummodo dici ratione Stationis, & quidem occulto tantum nomine; Regulam autem illam: *de eodem non fit bis mentio in eodem Officio*: de Festis, Commemorationibus, & Votivis Missis intelligendam esse; unde licet in Feria quinta post Dominicam tertiam Quadragesimæ pariter fiat mentio de SS. Cosma-

ma & Damiano, non tamen in propria eorum Ecclesia omittitur consueta Commemoratio in Oratione *Acunctis*, quia mentio illa tantum fit ratione Stationis, quæ non est Festum, nec Commemoratio, nec Votivum.

TITULUS X.

De Feria quarta Cinerum.

Ritus Communis.

I. Vocatur hæc Feria Cinerum a Cineribus, qui ab Ecclesia benedici, & capitibus Fidelium imponi solent, tum ut meminerint se pulverem esse, & in pulverem reversuros; tum ut poenitentiam cum Ninivitis a Cinerum insperione incipiant. Unde Gavantus *p. 4. tit. 6. num. 1.* notat, hanc Feriam initium quidem Poenitentiae, non tamen caput Quadragesimæ esse, ob quam causam etiam Vesperæ mane adhuc non cantantur.

II. Cineres, qui benedicendi sunt, ex ramis olivarum, vel aliis arboribus eo anno benedictis colligi debent, debentque esse aridi, & non in modum luti, uti S. Congregatio 23. Maji 1623. decrevit, teste Gavanto.

III. Vas, in quo Cineres asservantur, debet esse vel argenteum, vel ex aliqua honesta materia confectum, uti Cæremoniale Episcoporum *l. 2. c. 8.* monet, debetque in cornu Epistolæ inter Missale & cornu collocari.

IV. Preces ad benedictionem pertinentes junctis manibus dici debent, uti Gavantus & alii Rubricistæ monent.

V. Si Sacerdos alium commode Sacerdotem habere non potest, a quo Cineres ei imponantur, ipse post absolutam benedictionem in supremo gradu genuflectit, sibi que ipsi Cineres imponit, nihil dicens, quasi Cineres a Deo accipiens, cui omne genuflectitur. Rubric. hic. *n. 4.*

VI. Aliis vero dum distribuit Cineres, ipse quidem aperto capite id facit juxta decretum S. Congregationis 18. Jul. 1626. ii vero, qui eas accipiunt, genibus flexis id facere debent, etiamsi sint magni Ordinis sæculares, aut Prælati quidem & Canonici, sed non suo habitu induti, Fæminis etiam super capillos, & non super velum imponi deberent, si fieri commode posset, uti Gavantus monet (qui etiam addit, in modum Crucis eos imponi debere) ne super velo benedictus Cinis perdatur.

VII. Post completam distributionem Celebrans manus in angulo Altaris in cornu Epistolæ mica panis & aqua extergit,

git, & postea Orationem *Concede* recitat. Michael Bauldrius in pleno eum lavare manus debere ait, sed hoc vix ab ullo observatur, uti & plerumque sola aqua absque pane manus lavantur.

Ritus Solemnis.

I. Hora competente paratis omnibus, quæ ad benedictionem requiruntur, & accensis sex Cereis super Altari, Celebrans cum Stola & Pluviali, & Ministri cum Planetis plicatis violaceis, aut certe in Alba tantum & Stola sine Manipulo procedunt ad Altare, a dextris & sinistris Pluviale attolentes.

II. Cum ad Altare pervenerint, Celebrans deposito birreto, factaque reverentia, simul cum Ministris ad illud ascendit, eoque osculato, accedit ad librum, ibique stans inter utrumque Ministrum (quod, teste Arnaudo p. 4. tit. 6. n. 3. servari debet, quotiescunque est Pluviali indutus) incipit Antiphonam *Exaudi* legere, quam interea Chorus cantat, eaque finita manibus junctis Orationes in Tono Feriali cantat.

III. Quando Cineres benedicit, sinistram super Altare ponit; Diaconus vero a dextris consistens fimbriam anteriorem Pluvialis elevat.

IV. Finitis Orationibus imponit incensum in thuribulum, Diacono naviculam ministrante; postea ter Cineres aqua benedicta aspergit, in medio scilicet, a dextris ipsorum Cinerum, & a sinistris, interea Antiphonam *Asperges me* recitans; similique modo ter eosdem incensat, nihil tamen dicens, Diacono interea fimbriam anteriorem Pluvialis attollente.

V. Completa incensatione Celebrans retrahit se ad medium Altaris, & ibi se vertens, & stans medius inter Diaconum a dextris tenentem vas Cinerum, & Subdiaconum a sinistris expectat, donec dignior ex Clero adveniat, & facta in gradu infimo reverentia altari & Celebranti, ascendat ad gradum secundum, ipsi Celebranti super caput inclinatum Cineres imponat, dicens: *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Tum ipse digniori, & aliis per ordinem eodem modo Cineres imponit, cum hoc tamen discrimine, ut Ministris paratis, Clero, Magistratibus, & Nobilioribus in gradu proximiori suppedaneo Altaris; Populo vero extra Cancellos

cellos distribuuntur. Diaconus autem, qui a dextris vas Cinerum portans comitatur Celebrantem, quando vult ipse Cineres accipere, vas Cinerum interea Subdiacono porrigit, & mox iterum recipit. Ita Bauldrius hic n. 11. Quod si vero nullus dignior Celebrante adesset non Diaconus, sed ipsemet Celebrans sibi Cineres imponere debet.

VI. Distributis Cineribus, Celebrans juxta Cærimoniale Episcoporum l. 2. c. 19. deponere deberet Pluviale, & sic in angulo Altaris manus lavare; & tum primum ad cornu Epistolæ ascendere, atque Orationem *Concede* cantare. Verum Bauldrius n. 13. rationabilius putat, ut retineat Pluviale, donec Orationem absolverit, quod fere etiam in praxi observatur.

VII. Si populus valde frequens adsit, qui Cineres accepturus est, poterunt designari alii Sacerdotes, qui Stolis violaceis induti in aliis Sacellis, Ministro vas Cinerum a dextris tenente, pro locorum qualitate distribuunt. Ita Corsettus tr. 1. p. 2. c. 3. n. 13. ex Andrea Piscara refert.

TITULUS XI.

De Dominica Passionis.

• Appellatur hæc Dominica Passionis, eo quod Passio Christi clarius repræsentari, tristitiaque major demonstrari incipiat. Ante primas Vesperas Dominicæ Passionis velantur Cruces & Imagines velis violaceis, in quibus nulla alia imago reperiatur, manentque sic velatæ usque ad finem Litaniarum in Sabbato sancto.

II. Non dicitur toto tempore Passionis in Missis de Tempore, id est, Dominicæ & Feriæ, Psalmus *Judica* nec *Gloria Patri* ad Introitum & Psalmum *Lavabo*, quod fit ad majorem mæstitiam Ecclesiæ indicandam. Gavantus p. 4. tit. 7. n. 2. & 3.

III. In iisdem Missis de Tempore dicuntur duæ tantum Orationes usque ad Feriam quintam Cœnæ Domini. In Festis tamen Semiduplicibus hoc tempore occurrentibus dicuntur tres Orationes, scilicet prima de Festo, secunda de Feria, tertia *Ecclesiæ*, vel pro Papa. In Simplicibus vero Festis etiam duæ tantum dicuntur, prima videlicet de Feria, altera de Simplicei occurrente.

TITULUS XII.

*De Dominica Palmarum.**Ritus Communis.*

I. **A**ccepit hæc Dominica nomenclationem suam a Palmis, quæ in ea benedici, & distribui solent. Vocatur etiam Hebdomada major ob sanctissimum Dominicæ Passionis Sacramentum, ut ait Gavantus *p. 4. tit. 7. n. 6.*

II. Cum dicitur in Missis privatis in Epistola *omne genuflectatur*, videtur sufficere, contra Corsett. *p. 2. c. 5. n. 20.* ut unum genuflectatur: quin & Rubrica plus non requirit, & videtur hic quoque ratio valere supra *tit. 17. n. 7.* ex Gavanto allata, ut scilicet Celebrans sit expeditior ad surgendum.

III. In Missis privatis non extinguuntur lumina in Altari ad legendam Passionem; & si sequentur benedictionem Palmarum *immediate*, non legitur in illis pro ultimo Evangelium Palmarum, sed S. Joannis, uti vult Arnaud. *tr. 1. p. 4. tit. 7. n. 12* Gavant. & alii: quod tamen ultimum vix ullibi observatur in nostris partibus. NB.

IV. Passio inchoatur absolute. Non dicitur *Munda cor meum*: nec *Sube Domine benedicere*: nec *Dominus vobiscum*: Celebrans non signat librum, nec seipsum. Et cum perventum fuerit ad mortem Christi, fit genuflexio utroque genu, etiam sequentibus diebus, & secundum praxin quidem communem in medio Altaris, tametsi Gerlac. *p. 2. tit. 6. n. 39.* & Bauldrius *p. 4. c. 7. n. 24.* versus librum faciendam putet: fitque pausa spatio unius *Pater noster*. Gavant. *p. 4. tit. 9. n. 7.* & alii: qua finita, surgens Celebrans, & facta Cruci debita reverentia rediens ad librum, prosequitur residuum.

V. Antequam Celebrans legat eam partem, quæ dicitur loco Evangelii, redit ad medium Altaris, & inclinatus more consueto dicit *Munda cor meum*, & *Sube Domine benedicere*, quibus dictis, redux ad librum in cornu Evangelii, non signans librum, nec seipsum, reliqua absolvit, & in fine osculatur, dicitque *Per evangelica dicta* &c.

Ritus Solemnis.

I. Cum Subdiaconus cantat in Epistola ea verba: *Ut in nomine Jesu omne genu* &c. ipse, & omnes alii, etiam Cele-

Celebrans genuflectunt, usque ad verbum *infernorum* inclusive.

II. Passio cantari potest a tribus Diaconis, vel in eodem, vel ad maiorem commoditatem, in tribus, sed nudis pulpitis, ad cornu Evangelii: procedunt e Sacristia parati hoc ordine. Præit Cæremoniarius; hunc sequitur, qui Evangelistæ personam gerit, portans sibi librum; tum ille, qui turbarum; & denique, qui Christi personam sustinet: factis autem debitis reverentiis Altari, accedunt versus cornu Evangelii ad cantandum, medium locum relinquentes agenti personam Christi, dextram Evangelistæ. Gerlac. *l. c. n. 30.* Non autem probatur distributio Passionis inter Celebrantem, & vel Diaconum, vel Subdiaconum solum, ut horum alteruter personam Turbarum &c. & Celebrans Christi representet: sed potius, si defint apti Ministri, qui cantent, solus Diaconus cantare debet totam Passionem, partem finalem ejusdem, addito tum Ministerio Subdiaconi & Acolythorum: ut fit ad Evangelium. Gavant. *p. 4. tit. 7. n. 15.* & Arnaud. *l. c. num. 9.* Non displicet tamen communis praxis multarum Ecclesiarum, in quibus inter Celebrantem, Diaconum, Subdiaconum & Chorum tota Passio cantanda distribuitur.

III. Cum inchoatur passio, Celebrans in cornu Epistolæ Ministris ad latus ejus stantibus, ut in Introitu Missæ, eandem legit, &, cum ad mortem Christi pervenerit, non genuflectit, nisi simul cum dictis Cantoribus; illi quidem versus librum; Celebrans autem super suppedaneum in medio Altaris cum Ministris. Gerlac. *l. c. n. 33.* At postquam integre legerit, convertet se ad ipsos Cantores. Tam ipse vero, quam reliqui Ministri ramum suum in sinistra tenent, exceptis Cantoribus, & eorum Acolythis; idque observant etiam in ultimo S. Joannis Evangelio, uti expresse indicat Rubrica in fine hujus Missæ, & notat Corsettus *p. 2. c. 4. n. 23.* & Bauldrius *p. 4. c. 8. n. 9. & 12.*

IV. Non petitur ad Passionem benedictio, neque luminaria deferuntur, neque thus adhibetur. In fine duntaxat more solito tanquam ad Evangelium Missæ petitur benedictio, incensatur liber, & osculandus datur Celebranti post finitam postremam partem, cum incensatione ejusdem Celebrantis a Diacono facta.

TITULUS XIII.

De Missa Cæncæ Domini.

I. **C**ruce, quæ in altari est, velo tegatur albo, non autem eæ, quæ in alis Altaribus sunt positæ; nec ea, quam Subdiaconus in Processione portat, hæ enim omnes violaceo tegi debent. Bauld. c. 4. n. 12.

II. Velum, quo Sacerdos ad Venerabile portandum utitur, pariter album esse debet, uti & cortinæ, quibus locus pro Sacramento asservando deputatus ornatur; imo & alia omnia hic splendere deberent, quia hic locus non est sepulchrum, sed Regia Christi viventis. Gavant. p. 4. tit. 8. lit. G. & n. 12. & Bauldrius p. 4. c. 12. n. 2. ubi etiam n. 3. addit, arcam obseratam pro Sacramento asservando parandam esse.

III. Præparari item debet super Credentia Calix cum duabus Hostiis magnis, parvo velo albo tectus, quo postea Calix reponendus in dicta arca cum SS. Sacramento tegatur; nisi forte in Ciborio, quod ipsum jam operculo tectum sit, idem Sacramentum asservetur. Sed & aliud velum album oblongum pro tegendis humeris Celebrantis SS. Sacramentum portaturi parandum est.

IV. Missa solemnis, quantum fieri potest, a Superiore loci cantanda est, cui Ministri in Dalmaticis, ut in die solemni & festiva assistunt.

V. In principio Missæ non dicitur Psalmus *Judica*, nec *Gloria Patri*. ad Psalmum *Lavabo*, Bauldr. n. 8.

VI. Cum Celebrans cantat *Gloria in Excelsis*, pulsantur campanæ, & tintinnabula, usque ad finem Hymni, & deinceps non pulsantur, usque dum idem Hymnus in Sabbato Sancto canatur, sed eorum loco instrumenta lignea usurpantur.

VII. In hac Missa duas magnas Hostias offert, & consecrat Celebrans, quarum unam sumit, alteram pro die sequenti reservat, in quo non conficitur Sacramentum. Poni autem debet hæc Hostia secunda juxta Bauldrium in parte dextra Corporalis, nec ostenditur adoranda cum alia Hostia.

VIII. Ante ablutionem digitorum Subdiaconus Calicem alterum de Credentia ad Altare sine velo longo, sed cum parvo duntaxat, patena & palla defert, nisi jam ante sit aliud vas pro servanda Hostia præparatum.

IX. Fi-

IX. Finita Communionem, quæ ut alias fieri solet, Celebrans, postquam digitorum ablutionem, ad quam non in planum, uti sub Offertorio, descendit, sumpsit, facta genuflexione ad cornu Epistolæ accedit, & Communionem dicit, ac reliquam Missam perficit.

X. Ad initium Evangelii S. Joannis non signat Altare, nisi illud ex libro vel Tabella recitet.

XI. Finita Missa Celebrans cum Ministris ad medium Altaris redit, ibique facta genuflexione per gradus laterales Epistolæ descendit in planum, ubi deponit planetam & Manipulum, quem etiam Ministri deponunt, & album Pluviale induit (nisi alicubi consuetudo sit, ut statim a medio Altaris ad medium plani Altari obversum descendat.) Postea per planum incedens cum Diacono & Subdiacono fimbrias Pluvialis elevantibus accedit ad medium plani, & facta genuflexione stans imponit incensum in uno vel duobus thuribulis sine benedictione; deinde genuflexus ter incensat Sacramentum flectens in superiori gradu, facta ante & post profunda inclinatione, & accipiens e manu Diaconi Calicem, eundem sinistra circa nodum apprehendit, dextram vero super paternam ponit, quam, ubi Diaconus velo cooperuerit, medius inter Diaconum & Subdiaconum incedit.

XII. Cum ad locum paratum, qui ex decreto S. Congregationis 6. Aug. 1591. deberet esse intra Ecclesiam, ventum fuerit, Diaconus genuflexus a Celebrante stante Calicem accipit, & primo super Altare ponit, deinde facta genuflexione descendit, & rursus in incenso imponendo juvat. Peracta, ut prius, incensatione a Celebrante, Diaconus reponit Sacramentum in arca, facta iterum genuflexione ante & post.

XIII. Subdiaconus, aut alius, qui Crucem præfert, & duo Ceroferarii tam quando ab Altari discedit Processio, quam, quando ad locum paratum venerit, nunquam cum aliis genuflectunt, sed semper in loco congruo subsistunt quasi immobiles.

XIV. Facta a Celebrante ultima incensatione, & reposito Sacramento in arca, Celebrans dicit secreto Orationem Dominicam, & facto signo Crucis incipit recitare Antiphonam Vesperarum, cum sequentibus Psalmis, prout in Breviario habentur.

XV. Finitis Vesperis Celebrans Alba, & Stola violacea ante pectus in modum Crucis pendente indutus cum Diacono pariter Stola violacea sola vestito, Subdiacono solam Albam retinente, cum Acolythis superpellicio albo indutis procedit ad Altarium denudationem, incipiens primum ab Altari summo, ante quod omnes genuflectunt propter Crucem desuper positam, excepto Celebrante parato, qui tantum profunde se inclinat, & ante, quam incipiat denudationem, Antiphonam *Diviserunt*, quæ non duplicatur, inchoat, dum Chorus aut alii Psalmum: *Deus Deus meus respice in me*, recitant, ipse interea denudat Altaria, eundemque Psalmum cum Ministris submissa, sed intelligibili voce recitat, sed tam tarde, ut non sit opus eum repetere, sed cum denudatione finiatur.

XVI. Hoc triduo omnes transeuntes ante Crucem, quæ est in Altari majori, faciunt illi reverentiam cum genuflexione, excepto Celebrante parato, qui hoc die solam profundam reverentiam faciat, sequenti tamen die pariter ex præscripto Rubricarum genuflexionem factururus.

TITULUS XIV.

De Officio Ferie sextæ Parasceves.

I. **E**t si ea, quæ in hoc Officio observanda sunt, accurate satis in Missali descripta sint; quia tamen ejusmodi Missalia non semper ad manum sunt, & aliqua adhuc ad praxin clarius explicari possunt, ideo breviter hoc loco etiam inferere placuit Rubricas, quas Missale de hoc Officio præscribit, easque brevibus Notis illustrare.

II. Ut autem prius intelligatur, quid nomine Parasceves significetur, sciendum est, hoc nomen idem ac præparationem significare; unde quia eo die, quo Dominus noster Iesus Christus pro Salute humani generis Cruci affixus fuit, Judæi sibi necessaria præparabant, ut Paschatis diem tanto solemnius & jucundius celebrare possent, Feria ista dies Parasceves appellari meruit. De qua sequentes Rubricæ a Missali præscribuntur.

III. Finita Nona (a). Sacerdos & Ministri induti Paramentis nigri coloris, sine luminaribus & incenso procedunt (b), ad Altare (c), & ante illud prostrati (d), aliquam-

quamdiu orant (e), interim Acolythi unam tantum mappam extendunt super Altare (f), Sacerdos cum Ministris, facta oratione, ascendit ad Altare, & osculatur illud in medio (g): deinde Lector accedit ad legendam Prophetiam in loco, ubi legitur Epistola, & incipit eam sine titulo (h), quam etiam Sacerdos legit submissa voce apud Altare in cornu Epistolæ.

(a) Inchoatur hoc Officium finita Nona, quia hora nona Christus expiravit, cujus sepultura hoc die ab Ecclesia per Officium institutum præcipue celebratur; unde non offertur Sacrificium incruentum, eo quod ipse Christus hodie velut Sacrificium cruentum se obtulerit.

(b) Procedit autem Sacerdos cum Ministris, sicut ad Missam, id est, unus post alium, præcedentibus Acolythis sine Candelabris; Ministri vero, id est, Diaconus & Subdiaconus Stola, Humerali & Alba, non autem Dalmaticis induti esse debent.

(c) Quod convenit esse nudum cum Cruce nigro velo sic cooperta, ut velum facile detrahi possit, ubi fuerit necesse pro Adoratione (nisi pro hac distincta quæpiam Crux, eaque major adhibeatur, uti multis in locis fieri solet) & sex Candelabris obscuri coloris, & candelis ex cera communi factis, & non accensis instructum; sed & ipsi gradus nudi esse debent, bene tamen mundi pro Sacerdotis prostratione. Credentia simplici linteo cooperta esse debet, in eaque tantum necessaria ad Officium, nempe, Bursa cum Corporali & Purificatorio, ampullis vini & aquæ, vase ad ablationem digitorum, Missalibus duobus, & cussino, mappa longa pro Altari, velo longo albo pro Celebrantis humeris ad Sacramentum reportandum.

(d) Quod ut commodius peragat, cussini coriacei vel simplices eorum capitibus subterni possunt, non tamen ii, qui ad usum Missalis sunt. Gavant. hic lit. C.

(e) Ubi licet, quid orare debeant, non præscribitur, convenit tamen, Christum in Monte Oliveti prostratum imitari, & ter cum aliqua mora dicere: *Pater, si possibile est, transeat Calix iste a me, verum tamen non mea, sed tua voluntas fiat.*

(f) Quia repræsentat simplicem Syndonem, qua Christi corpus pro sepultura involvebatur. Super hac Syndone Missale apertum cum cussino collocatur.

- (g) Post osculum Altaris Sacerdos profundam Cruci reverentiam facit, & ad cornu Epistolæ accedit.
- (h) Dum Celebrans incipit legere Prophetiam, Lector aliquis Cotta vel Alba indutus librum deferens ante petus, cum Cæremoniario vel Substituto e sinistris illius, facta Cruci Altaris genuflexione, accedit ad locum, in quo Epistola cantari solet, ibique Prophetiam sine titulo quia, ut Gavantus hic *lit. F.* ait, Titulus est caput Lectionis, atque adeo hodie, quando Christo occiso, sine capite sumus, illum non legi decet) cantat, in fine duntaxat vocem protrahendo. Ea finita revertitur ad medium Altaris, genuflectit, & librum Cæremoniario reddit. Ipse vero Celebrans, ubi eam privatim legendo absolverit, sedere potest cum Ministris in scamno nudo, tecto capite, usque ad finem Tractus.

IV. Finito Tractu Sacerdos in cornu Epistolæ dicit: *Oremus* (i) Diaconus *Flectamus genua* (k), & Subdiaconus *Levate* (l).

(i) *Oremus* hic dicitur sine præmissio *Dominus vobiscum*, quia moriente summo Sacerdote, cessant officia Sacerdotis, ait Gavantus hic n. 3.

(k) Quod dum canit, genuflectunt omnes, excepto Celebrante, sed ipse diaconus ante omnes genuflectit.

(l) Ad quæ verba pariter ipse ante alios surgit.

V. Subdiaconus in tono Epistolæ similiter sine titulo cantat sequentem Lectionem (m).

(m) Prius tamen deponit Planetam plicatam, si ea utatur; deinde accipiens librum a Cæremoniario, cum ipso accedit medium Altaris, portans librum ante petus, factaque genuflexione, ad locum Epistolæ vadit, & Lectionem ad modum Epistolæ, sed sine titulo cantat; qua finita redit ad medium Altaris, repetit genuflexionem, & sine osculo manui Celebrantis impenso, deponit librum, & Planetam resumit, & ad Celebrantem redit, eique a dextris Diaconi assistit.

VI. Finito Tractu dicitur Passio, (n) super nudum pulpitem: quam Celebrans submissa voce legit in cornu Epistolæ.

(n) Quæ iterum, si fieri potest, a tribus distinctis Ministris, habentibus tamen Manipulos & Stolas nigri coloris, eodem fere modo, quo in Dominica, cantari solet.

VII. Quod sequitur, legitur in tono Evangelii, & dicitur *Munda cor meum*, sed non petitur benedictio, & non deferuntur luminaria: neque incensum, & Celebrans in fine non osculatur librum (o).

(o) Nempe sicut in aliis Missis Defunctorum, cum vere hoc die celebrentur Exequiæ Christo defuncto, ut ait Gavantus n. 8. Diaconus vero, qui cantat hoc Evangelium, licet omnia alia de more, sicut in Missis Defunctorum faciat, non tamen seipsum aut librum signat juxta Gavant l. c. Nec Planetam plicatam, quam ad Evangelium cantandum deposuerat, iterum assumit in toto reliquo Officio.

VIII. Deinde Sacerdos stans in cornu Epistolæ incipite absolute (p).

(p) Junctis manibus canendo tam primam hanc, quam reliquas monitiones, ut vocant Gavantus, Bauldrius, & alii Rubricistæ; ipsas tamen Orationes extensis manibus in tono Feriali cantat.

IX. Completis Orationibus, Sacerdos deposita Casula accedit ad cornu Epistolæ (q), & ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit a Diacono (r) Crucem jam in Altari præparatam (s), quam versa facie ad Populum, a summitate parum discooperit (t), incipiens solus Antiphonam: *Ecce lignum Crucis*. Ac deinceps in reliquis juvatur in cantu a Ministris usque ad *Venite, adoremus*. Choro autem cantante: *Venite, adoremus*, omnes se prosterunt (u), excepto Celebrante. Deinde procedit ad anteriorem partem anguli ejusdem cornu Epistolæ (x), & discooperiens brachium dextrum Crucis, elevansque eam paulisper, altius, quam primo incipit: *Ecce lignum Crucis*, aliis cantantibus, & adorantibus, ut supra. Deinde Sacerdos procedit ad medium Altaris (y), & discooperiens Crucem totaliter, ac elevans eam (z), tertio altius incipit: *Ecce lignum Crucis*, aliis cantantibus, & adorantibus, ut supra.

(q) Ibique cum Subdiacono Planetam deponit.

(r) Qui interea, dum Celebrans Planetam deponit, ad medium Altaris, vel loci, in quo Crux adoranda est reclinata, accedit, ibique a Cæremoniario vel Sacristano Crucem de Altari, vel alio loco assumit, facta tamen prius eidem reverentia, eamque Celebranti

fine manus osculo porrigit, Acolythis interea in loco adorationi deputato tapetem seu pannum violaceum, cui pulvinum & velum seu mappam albam superimponunt, extendentibus, nisi jam ante Officium id sit factum. Bauldrius *p. 4. c. 17.*

- (s) Aut alio loco commodo, sicuti alicubi mos est.
- (t) Ita ut facies crucifixi appareat.
- (u) Utrumque genu flectentes & caput etiam non modice demittentes, ut Bauldrius *l. c. n. 4.* insinuat.
- (x) Si quidem juxta medium Altaris Crux adorationi sit exponenda; alioqui enim, si remotius esset ponenda, ut fit in multis locis, in quibus ad ultimum gradum Chori Crux adoranda collocatur, etiam spatia Processionis hujus forent proportionaliter determinanda.
- (y) Vel locum alium adorationi præparatum.
- (z) Ita, ut non vox duntaxat, sed ipsa etiam Crux semper altius elevetur.

X. Postea Sacerdos solus portat Crucem ad locum ante Altare præparatum, & genuflexus (a), ibidem eam locat: mox depositis calceamentis (b) accedit ad adorandam (c) Crucem, ter genua flectens (d), antequam eam deosculetur. Hoc facto revertitur, & accipit calceamenta & casulam. Postmodum Ministri Altaris, deinde alii Clerici & Laici, bini & bini, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant (e). Interim dum fit adoratio Crucis, cantantur impropéria, & alia, quæ sequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout adorantium multitudo vel paucitas requirit, hoc modo. Duo Cantores in medio cantant &c.

- (a) Duplici scilicet genu ob majorem reverentiam & humilitatem.
- (b) Ad latus Epistolæ, aut alium locum commodum, ac non nimis a Cruce adoranda remotum.
- (c) In qua adoratione Gavantus *p. 4. tit. 9. litt. O.* monet, conformitatem, quantum fieri potest, servandam, tum in osculo membrorum (quæ convenienter fierent, si primum dextræ, secundum sinistræ manui, tertium pedibus, quartum lateri figeretur) tum in pausa, seu interstitio genuflexionum, pro quo expediret, inter quamvis genuflexionem Versum
Ad-

Adoramus te, Christe, & benedicimus tibi, quia per S. Crucem tuam redemisti mundum: cum adjecto: Pater & Ave dici. Ordo vero adorationis requirit, ut quilibet Laicus, etiam Princeps, post Clerum adoret, Prælati vero, si qui adsunt, post Celebrantem. Gav. l. c.

(d) Semel scilicet remotius a Cruce, altera vice propinquius, & tertia vice prope ipsam Crucem, ut finita Oratione mox oscula peragere possit. Aliqui absolutis osculis adhuc manent flectentes, & orant, sed hoc non est necessarium, imo prolongat adorationem; quare rectius post oscula statim surgit Celebrans, & genuflectens ad locum suum, ubi calceamenta seu crepidas reliquit, revertitur.

(e) Quando postea Ministri & Laici, qui semper bini & bini adorationem peragere deberent, ad oscula accedunt, primus, qui est ad dextram Crucifixi, ubi oscula finivit, genuflexus expectare debet, donec & Socius sua oscula absolverit, & tum simul surgunt, genuflectunt, & abeunt.

XI. Circa finem adorationis Crucis accenduntur Candelæ super Altare (f), & Diaconus accipiens bursam Corporalium, extendit more solito, & juxta illud ponit Purificatorium (g), & finita adoratione Crucem reverenter accipit & reportat ad Altare (h). Postea ordinatur Processio ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum fuerat. Præcedit Subdiaconus (i), cum Cruce inter duos Acolythos deferentes Candelabra cum Cereis accensis, & Clerus per Ordinem, ultimus Sacerdos cum Ministris (k). Cum perventum fuerit ad locum Sacramenti, accenduntur intortitia, quæ non extinguuntur, nisi post sumptionem Sacramenti; & Sacerdos genuflectit ante Sacramentum, orat aliquantulum: Diaconus interim aperit Capsulam, in qua reconditum est Corpus Domini: postea Sacerdos surgens absque benedictione imponit incensum in duobus thuribulis (l), Diacono naviculam ministrante, & genuflexus incensat Sacramentum (m), tum Diaconus extrahens Calicem cum Sacramento de Capsula, dat ad manus Sacerdotis, & tegit extremitatibus veli (n), quo humeros ejus circumdat (o), & procedunt ordine, quo venerunt: deferitur Baldachinum (p), super sacramentum, & duo Acolythi cum thuribulis continuo Sacramentum incensant (q). Interim

cantatur Hymnus *Vexilla Regis prodeunt*. Cum venerit Sacerdos ad Altare, posito super illud Calice (r), genuflexus rursus incensat, & accedens deponit Hostiam ex Calice super Patenam, quam Diaconus tenet, & accipiens Patenam de manu Diaconi, Hostiam sacram ponit super Corporale nihil dicens. Si tetigerit Sacramentum, digitos abluat in aliquo vase. Interim Diaconus imponit vinum in Calicem, & Subdiaconus aquam, quam Sacerdos non benedicit, nec dicit super eam Orationem consuetam, sed accipiens Calicem a Diacono ponit super Altare nihil dicens (s), & Diaconus cooperit illum Palla. Deinde imponit incensum in Thuribulum absque benedictione (t), & incensat Oblata & Altare more solito (u) genuflectens ante & post, & quandoque transit ante Sacramentum. Cum incensat Oblata, dicit: *Incensum illud &c.* & ipse non incensatur.

(f) Uti & illæ, quæ in Credentia pro Acolythis sunt locatæ.

(g) Et tunc etiam a Cæremoniaro Missale ad cornu Epistolæ transfertur.

(h) Nisi specialis aliqua Crux pro adoratione sit exposita; tunc enim illam relinquit jacere, si non impediat ab Officio.

(i) Non ille, qui Diaconi Socius est, sed alius Dalmatica alba vestitus, absque tamen Manipulo.

(k) Antecedentibus intellige, non subsequentibus.

(l) Si commode haberi possint; alioqui unum sufficiet.

(m) Ante & post profunde se inclinans.

(n) Quod velum album esse debet, teste Gavanto n. 13. lit. X.

(o) Circumdatur autem Celebranti ab ipso Cæremoniaro, vel Substituto illius.

(p) Quod vulgari vocabulo cælum appellatur.

(q) Aut simul, aut unus post alterum.

(r) Hoc est, ministerio Diaconi, qui genuflexus illum a Celebrante accipit, & in Altari collocat; postea ad eundem descendit, & Naviculam pro incenso ministrat.

(s) Neque signum Crucis cum eo faciens, ut alias fieri solet.

(t) Etsi enim alioqui generalis Regula præcipiens incensum benedici, quoties Altare simul cum Sacramento

mento incensatur, hic tamen specialis Rubrica generali derogat.

(u) Intellige, quoad numerum ductuum, non quoad benedictionem incensationis; nam illa prius jam excepta erat.

XII. Postea aliquantulum extra Altare in cornu Epistolæ (x), lavat manus nihil dicens: deinde in medio Altaris inclinatus, junctis (z), manibus dicit: *In spiritu humilitatis.*

(x) Facie ad Populum versa, uti alias solet, quando Venerabili Sacramento exposito celebrat.

(z) Et super Altare positis, sicut in aliis Missis facere consuevit.

XIII. Deinde versus ad Populum in cornu Evangelii dicit more solito: (a) Orate Fratres.

(a) Nempe quoad vocum pronunciationem, non quoad Circuli perfectionem.

XIV. Et per eandem viam revertitur, non perficiens circulum (b), & consequenter omissis aliis dicit *Oremus.*

(b) Ne tergum obvertat Sacramento.

XV. Sacerdos sub silentio dicto *Amen* eadem voce, qua dixit *Pater noster* (c), absolute sine *Oremus* in tono Ferialis Missæ dicit: *Libera nos* (d).

(c) Intellige, quoad altitudinem seu claritatem, non autem quoad inflexionem vocis.

(d) Non tamen se signo Crucis signat ad verba: *Da propitius pacem.*

XVI. Tunc Celebrans facta reverentia usque ad terram supponit Patenam Sacramento: quod in dextra accipiens (e), elevat, ut videri possit a Populo (f), & statim supra Calicem (g), dividit in tres partes, quarum ultimam mittit in Calicem more solito, nihil dicens. *Pax Domini* non dicitur (h), nec *Agnus Dei*, neque pacis osculum datur. Postmodum prætermisiss duabus primis Orationibus dicit tantum sequentem (i) *Perceptio.*

(e) Sola dextra manu elevat Hostiam, ne hoc die consecrata videatur.

(f) Quod dum facit, sinistram, quæ Patenam tenet, interea in Altari ponit. In ipsa autem elevatione nec Planeta attollitur, nec incensatur Hostia.

(g) Prius a Diacono discoopertum, ut alias facere solet.

(h) Ideoque nec signum Crucis fit cum particula immissa.

(i) Junctis manibus, & super Altare positis.

XVII. Deinde omiffis omnibus, quæ dici solent ante sumptionem Sanguinis immediate particulam Hostiæ cum vino reverenter fumat de Calice (k), & more solito, facta ablutione digitorum, & sumpta Purificatione, in medio Altari inclinatus, junctis manibus dicit: *Quod ore sumpsimus &c.*

(k) Quem Diaconus ante sumptionem iterum discooperit.

XVIII. Non dicitur *Corpus tuum, Domine*; nec Post-communio, nec *placeat tibi*, nec datur benedictio, sed facta reverentia Altari, Sacerdos cum Ministris discedit (l), & dicuntur Vesperæ sine cantu, & denudatur Altare.

(l) Nisi forte Venerabile Sacramentum in sepulchrum deferendum sit; tunc enim Hostiam tertiam, quæ Feria quinta ad hunc finem consecrata est, imponit Hierothecæ, ac descendens ad planum, imposito incenso incensat more solito Sacramentum, illudque post incensationem genuflexus a Diacono accipit, atque ad sepulchrum portat, ubi illud Diaconi genuflexi manibus committit in sepulchro collocandum, quo facto iterum illud incensat, Vesperasque cum Ministris, & aliis de Clero præsentibus recitat.

XIX. Ex hujus tamen consuetudinis venerabile Sacramentum in Sepulturam deportandi occasione, quærunt nonnulli, quid faciendum sit, si Parochus, aut alius pro die Parasceves Hostiam majorem consecrare neglexerit; R. P. Gobat n. 217. Hostiam minorem seu particulam, ut vocant, accipiendam esse. Quod si nec talis particula minor suppetat, quærendum Sacerdotem, qui privatim de Cruce aut Passione Missam dicat; in defectu vero hujus posse ipsum Parochum privatim legere, non tamen sumere debere purificationem vel ablutionem, & postea Officium illius diei consueto more peragere.

TITULUS XXVI.

De Sabbato Sancto.

I. Vocatur Sabbatum hoc Sanctum duplici titulo juxta Gavantum *p. 4. tit. 10. n. 1.* 1. Quia Sanctus Sanctorum quievit in sepulchro. 2. Quia nova Ecclesia sacro Baptismi fonte sanctificatur. Porro de Officio hujus Sabbati sequentes præscribuntur Rubricæ in Missali.

II. Hora competenti cooperiuntur Altaria (*m*), & dicuntur Horæ candelis Altaris extinctis usque ad principium Missæ. Interim excutitur ignis de lapide foris Ecclesiam, & ex eo accenduntur carbones. Dicta nona Sacerdos indutus amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali violaceo, vel sine Casula, astantibus sibi Ministris cum Cruce (*n*), aqua benedicta & incenso, ante portam Ecclesiæ, si commode potest, vel in ipso aditu Ecclesiæ, benedicit novum ignem dicens (*o*).

(*m*) Gavantus hic *p. 4. tit. 10. lit. A.* putat, duplici pallio Altare esse vestiendum, scilicet violaceo super album, ita ut removeri cito queat violaceum circa finem Litaniarum.

(*n*) Ministri debent esse violaceis induti Paramentis, scilicet Planeta plicata, sed sine Manipulo. Accedunt autem ad portam Ecclesiæ hoc ordine. Præcedunt tres Acolythy, unus solus cum vase aquæ benedictæ, reliqui duo simul, quorum unus Thuribulum & naviculam sine carbonibus, alter quinque grana incensi portat. Sequitur Subdiaconus Crucem portans, & post hunc Clerus per ordinem, & tandem Celebrans a sinistris Diaconum habens, omnes tecto capite, exceptis Subdiacono, Ceremoniario, & Acolythis Crucem præcedentibus. Bauld. *p. 4. c. 20. n. 18.*

(*o*) Manibus junctis, ut alias similes benedictiones peragere solet. Diaconus tamen fimbriam Pluvialis attollit, quando ignem benedicit.

III. Deinde benedicit quinque grana (*p*) incensi ponenda in Cereo absolute dicens hanc Orationem. (*q*).

(*p*) Quæ juxta Rupertum apud Gavantum significant aromata a Mulieribus emptæ, ut ungerent Jesum.

(q) Quam dicit sine *Oremus* quasi conjungens novam benedictionem incensi cum benedictione ignis.

IV. Dum benedicit grana incensi, Acolythus (r), asfumens de Carbonibus benedictis ponit in thuribulo, & finita Oratione supradicta, Sacerdos de Navicula ponit incensum, benedicens illud more solito: deinde prædicta grana incensi, & ignem ter aspergit (s) aqua benedicta dicens: *Asperges me* sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso (t) Interim omnia luminaria Ecclesiæ extinguuntur, ut de igne benedicto postmodum accendantur.

(r) Thuriferarius scilicet, qui curam Thuribuli habet.

(s) Scilicet in medio, a dextris incensi, & a sinistris.

(t) Ministrante semper Thuribulum & Asperforium Diacono cum solitis Osculis.

V. Tum Diaconus indutus Dalmatica albi coloris (u) accipit arundinem cum tribus Candelis, in summitate illius trianguli distinctis. Præcedit Thuriferarius (x), cum Acolytho deferente in vase quinque grana incensi. Sequitur Subdiaconus (y), cum Cruce (z), & Clerus post Ordinem. Denique Diaconus cum arundine, post eum Celebrans. Cum Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinat arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de novo igne, accendit unam ex tribus illis candelis desuper positis, & Diaconus elevans arundinem genuflectit; similiter & omnes alii cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem, & cantat solus: *Lumen Christi* R. *Deo gratias*. Et procedens ad medium Ecclesiæ, ubi accenditur alia candela, & iterum genuflexus, ut supra, altius cantat: *Lumen Christi*. R. *DEO gratias*. Tertio procedit ante Altare, ubi accenditur tertia candela, & rursus genuflexus, ut prius, adhuc altius canit: *Lumen Christi*. R. *DEO gratias*. Deinde Celebrans ascendit ad Altare in cornu Epistolæ (a), & Diaconus dat arundinem uni Acolytho, & accipiens librum petit a Celebrante benedictionem, ut sit ad Evangelium (b), Sacerdote dicente: *Dominus sit in corde tuo, & labiis tuis, ut digne & competenter annuncies suum Paschale præconium, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

- (u) Quia albus color festivus est, ideoque congruit Cerei benedictioni. Accipit autem non solum Dalmaticam & Stolum, sed etiam Manipulum album, uti Cæremoniale Episc. l. 2. c. 28. præscribit.
- (x) Posito prius incenso in Thuribulum a Celebrante cum solita benedictione.
- (y) Qui & ipse Manipulum accipit ante hanc processionem, sed violaceum, scilicet tempori, & Celebrantis Paramentis conformem.
- (z) Quam ad Celebrantem conversa portat.
- (a) Faciens Cruci, si in Altari sit posita, convenientem reverentiam.
- (b) Non tamen dicit *Munda cor meum*, uti Bauldrius n. 28. notat, cum hæc Oratio ad benedictionem non ab Homine, sed DEO petendam ordinetur, hic autem a solo Celebrante benedictionem petere jubeatur.

VI. Postea vadit ad pulpitem (c), & ponit super eo librum, & incensat (d). A dextris Diaconi stent Subdiaconus cum Cruce (e), & Thuriferarius: a sinistris duo Acolythy, ille, qui tenet arundinem, & alius tenens in vase quinque grana incensi benedicta figenda in Cereo (f). Tum surgentibus omnibus (g), & stantibus, ut fit ad Evangelium, Diaconus cantat: *Exultet jam Angelica turba* &c. (h).

- (c) Quod veste alba vestitum esse convenit, & antea præparatum esse debet.
- (d) Non tamen de novo imponens incensum, ut notat Gavantus p. 4. tit. 10. litt. S. Sed illud, quod ab initio processionis impositum fuerat, usurpans. Quod si forte omnino fere consumptum esset, posset Thuriferarius cochleari aliud injicere ante, quam Thuribulum Diacono offerat.
- (e) Quæ iterum facie sua Celebrantem respicere debet, uti Cæremoniale Episc. monet.
- (f) Qui omnes librum Evangelii respiciunt, & rectam cum Diacono medio lineam efformare debent, juxta Gavantum l. c.
- (g) Clero videlicet, & populo, nam Ministri prius stabant.
- (h) Porro circa benedictionem hanc Cerei sequentia sunt observanda, 1. Per ipsum Cereum recte Chri-

stum

rum Resurgentem significari, per ceram quidem Corpus, per elychnium Animam, per lumen Deitatem, quinque grana infigenda quinque plagas Christi. 2. Grana hoc ordine esse infigenda, ut primum in superiori parte, secundum in medio, tertium in parte inferiori, quartum a dextris, quintum a sinistris infigatur. 3. Ubi Cereus accensus est, ab ipso, vel arundinis candelis lumen accipiendum, eoque lampades sepulchri accendendas esse, ut intelligatur omne lumen doctrinae & gratiae a Christo, qui est lux mundi, provenire.

VII. Completa benedictione Cerei, Diaconus depositis albis sumit violacea Paramenta, & vadit ad Celebrantem, qui exuitur Pluviali, & sumit Manipulum & Casulam violacei coloris. Postea leguntur Prophetiae (i), sine titulo, & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistolae (k). In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscripto (l). Ante, vel interim, dum Prophetiae leguntur, Presbyteri catechizent Catechumenos baptizandos, & praeparent ad Baptismum.

(i) Quæ, cum sint duodecim, doctrinam duodecim Apostolorum designant. Leguntur autem juxta Cæremoniale Episc. l. 2. c. 27. in medio Chori, ut ab omnibus audiri queant. Sed & Ordo inter eas, quantum fieri potest, hic observari debet, ut primas legant Minores, postremas Majores. Gavant. l. c. p. 13. num. 19.

(k) Potest tamen, ubi eas legendo absolverit, per brevioram viam cum Ministris (qui ei ad Lectiones perinde, ut ad Introitum; ad Orationes autem, ut alias, a tergo assistunt) ad sedille descendere, ibique sedere, donec Prophetia a Lectore, aut Tractus a Cantoribus fuerit absolutus.

(l) Intellige quoad numerum Orationum; non autem quoad Tonum & Ritum: nam easdem manibus extensis, & Tono Feriali, ut alias canit.

VIII. His exceptis, si Ecclesia habuerit fontem baptismalem, Sacerdos benedicturus fontem accipit Pluviale violaceum, & præcedente Cruce (m), cum Candelabris & Cereo benedicto accenso, descendit cum Clero, & Mini-

Ministris paratis ad fontem, interim cantatur sequens Tractus: *Sicut cervus.*

(m) Quam iterum Subdiaconus portat.

IX. Postea procedit (n) ad benedictionem fontis, manibus junctis.

(n) Ordo autem Processionis juxta Bauldrium *l.c. t.22. n. 1.* hic observandus est. Præcedit unus Acolythus portans secum unam aut alteram mappam ad tergendas manus Celebrantis, quando tetigerit aquam; & alter a dextris illius portans vas aquæ benedictæ vacuum cum aspersorio, & Stolum violaceum ponendam ad collum illius Sacerdotis, qui Populum postea aqua benedicta asperget. Deinde sequitur Acolythus ambabus manibus Cereum Paschalem ferens; post hunc Subdiaconus Crucem portans a duobus Ceroferariis comitatus; postea bini & bini ex Clero, & tandem ipse Celebrans, tecto capite, & junctis manibus, qui, antequam procedat, Cruci profunde se inclinat, reliquis omnibus, excepto Subdiacono, Ceroferario, & eo, qui Cereum Paschalem portat, genuflectentibus. Ubi ad fontem venerint, Subdiaconus stat cum Ceroferariis ante Celebrantem, ita ut fons sit inter utrumque, Diaconus vero stat paulo post Celebrantem a dextris ejus, & prope eum Acolythus Cereum gestans cum altero Acolytho mappulam ferente a sinistris illius, omnes facie ad Orientem conversa, nisi situs loci impediat. Reliqui Clerici quasi in Circulo circumstant Celebrantem. Diaconus autem, quoties vel aquam tangit Celebrans, mappulam ei ministrat; aut fimbrias attollit, dum aquam benedicit; aut Cereum porrigit, dum eandem in aquam immittere debet.

X. Ubi vero non est fons baptismalis, finita ultima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans Casulam deponit (o), & cum Ministris ante Altare procumbit, & aliis omnibus genuflexis cantantur Litanie in medio Choro idem simul respondente. Cum autem perventum fuerit ad Versum *Peccatores, te rogamus*, Sacerdos & Ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur Paramentis albi coloris pro Missa solemniter celebranda: &

inte-

interim accenduntur luminaria in Altari. In fine Litaniarum cantantur solemniter *Kyrie eleison*, & repetuntur, ut in missa moris est. (p).

(o) Uti & Ministri Planetas plicatas, ut facilius procumbere possint.

(p) Unde tamen mature exire debet Celebrans cum Ministris, ut ipso inchoante Principium Missæ, statim & ipsi dicta *Kyrie eleison* cantare queant.

XI. Interim Sacerdos cum Ministris in Paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Psalmo *Judica me Deus cum Gloria Patri*, facit confessionem, ut moris est, in loco consueto; deinde accedens osculatur Altare, incensat more solito, & finitis a Choro *Kyrie eleison*, incipit solemniter *Gloria in excelsis*, sub quo pulsantur campanæ (q).

(q) Intellige, si sit Matrix, id est, primaria aut Parochialis Ecclesia; ante hanc enim non debent pulsari majores campanæ, sed solum cymbalum. Dato autem signo in Matrice, dabitur etiam (licet longe post *Gloria in excelsis* cantatum) solemne signum in omnibus aliis Ecclesiis.

XII. Postea Sacerdos dicit *Dominus vobiscum*.

XIII. Finita Epistola Celebrans incipit *Alleluja*, & totum decantat ter, elevando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem (r). Postea Chorus prosequitur *ψ. Confitemini*.

(r) Subdiaconus tamen prius cum libro ad ipsum accedit, & manum deosculatur. Dum vero ipsum *Alleluja* cantatur, omnes stare debent.

XIV. Ad Evangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum; petitur benedictio, & alia fiunt de more.

XV. Non dicitur *Credo*, sed finito Evangelio Sacerdos dicit *Dominus vobiscum. R. Et cum Spiritu tuo. Et postea Oremus*; non dicitur *Offertorium* (s).

(s) Ad Psalmum *Lavabo* non omittitur in fine *Gloria Patri*.

XVI. Dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*. Sed pacis osculum non datur. *Agnus DEI* non dicitur, nec Postcommunio. Dicuntur tamen consuetæ tres Orationes ante Communionem.

XVII. Post sumptionem Sacramenti, pro Vesperis (t) in Choro cantatur Antiphona *Alleluja*: & Psalmus *Laudate Dominum omnes Gentes* cum *Gloria Patri* in fine, & post repetitur eadem Antiphona. Capitulum, Hymnus, & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in Cantu incipit Antiphonam ad *Magnificat*.

(t) Pro quibus tamen non accipit Pluviale Celebrans, nec Ministri, sed sua Paramenta servant usque ad finem Missæ.

XVIII. Deinde cantatur *Magnificat* (u) cum *Gloria Patri* in fine, & fit incensatio, ut alias in Vesperis. Repetita Antiphona Celebrans dicit *Dominus vobiscum*.

(u) Quod Canticum, uti & Psalmum *Laudate*, Ministri cum Celebrante dicunt stantes, sicut in Introitu in aliis Missis.

XIX. Dubitant nonnulli, cum plurimorum Doctorum autoritate tuta sit praxis, quæ in hoc Sabbato privatim a quovis Sacerdote Sacrum fieri posse concedit, uti P. Gobat n. 228. testatur, quale sacrum eo die dicendum sit? qua in re diversæ sunt Authorum sententiæ; alii enim cum Cotono & Dicastillo apud P. Gobat l. c. ajunt, usum habere, ut Missa de Sabbato, præmisso Psalmo *Judica*, & Confessione, ut moris est, dictaque Oratione *Aufer & Oramus te Domine* &c. incipiendo a *Kyrie eleison* usque ad finem, etiam cum Vesperis inclusive dicatur; alii Votivam aut Missam de Sancto occurrente dici posse censent; alii etiam Missas defunctorum, maxime, si eo die aut pridie obierint, dici posse arbitrantur, quas omnes sententias & praxes autoritate sua tutas & probabiles esse ipse P. Gobat n. 226. asserit.

TITULUS XVII.

De Missis Tempore Paschali.

I. S. Rituum Congregatio 19. Maji 1607. censuit, regulariter Cereum posse accendi ad Missam & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis usque ad Ascensionem; in aliis servandam esse loci consuetudinem. In ipso vero Festo Ascensionis post Evangelium omnino extinguatur. Arnaud. p. 4. tit. 10. n. 30.

II. In Missis privatis Feria III. Rogationum, si fiat officium de Festo novem Lectionum, in illius Missa fit commemoratio Rogationum. Si autem Officium de Festo simplici fiat, potest dici Missa de eo cum Commemoratione Rogationum, vel Missa Rogationum cum Commemoratione Festi. Gavant. p. 4. tit. 12. n. 13. Si Festum non occurrat; dicitur Missa Rogationum; neque in ea fit Commemoratio de Officio Feriali, quod peculiare est hac die.

III. In Vigilia Ascensionis, si eo die Festum simplex cadat, secunda Oratio erit de illo, tertia de Rogationibus (quæ in Officio nullam habent Commemorationem) Festum enim simplex præcedit tertiam & quartam Rogationum in Missa, Ibid. n. 14.

IV. Hoc triduo, si Festum non occurrat, Altarium minorum paramenta erunt Officio conformia, Altaris autem majoris, & Celebrantium in quocunque Altari conformia erunt Missæ Rogationum. Idem l. c.

V. In Vigilia Pentecostes color albus usque ad Nonam, violaceus usque ad Missam, Rubeus deinceps adhibetur, qui & in privatis Missis hujus diei quoad vestes Celebrantium adhibendus, licet celebretur ante Nonam. De Simplici non fit Commemoratio, etiam in Missis privatis, licet in Officio facta sit. Idem n. 19.

P A R S V.

DE BENEDICTIONIBUS ET PROCES- SIONIBUS.

Etiam hæc materia non dissimulanda videtur pro complemento hujus Instructionis; utpote in qua vel maxime Sacerdotem exercitatum esse oportet. Quia tamen pleraque, quæ de Processionibus & Benedictionibus in specie dici possunt, accurate in Rituali Romano & Diocesano descripta habentur, ideo ea potissimum hoc loco indicabo, quæ in genere circa easdem Sacerdoti sunt observanda; non nisi breviter explicando, si quid de aliqua sive Processione, sive Benedictione in specie fuerit singulariter notandum.

TITULUS I.

De Benedictionibus.

I. **B**enedictio hic pro prece sumitur, qua Ecclesiastico more rebus ipsis specialis sanctitas confertur, ita, ut in usus prophanos deinceps transferri non possint. Gavant. p. 4. tit. 18.

II. Benedictionum aliæ sunt *Constitutivæ*, aliæ *Invocativæ*. Illæ sunt, per quas five res, five Personæ divino cultui dedicantur: istæ, per quas vel rebus, vel Personis auxilium divinum imploratur. Primi generis sunt Benedictiones aquæ, vestium Sacerdotalium, Mapparum, Altaris, Corporalium, & Vasculi pro SS. Eucharistia. Secundi generis sunt, Agni in Paschate, ovorum, panis, novorum fructuum, cujuscunque rei comestibilis, candelarum, loci, domus novæ, aut navis, thalami, quæ in Missali descriptæ sunt.

III. Habitus benedicturi Sacerdotis est Superpellicium, & Stola regulariter alba; aliquando violacea, nempe in Benedictione Exorcismis conjuncta, unde ad aquam benedictam eo colore utimur. Potest tamen adhiberi color tempori conveniens. *Ibid.*

IV. Stando semper benedicit, & aperto capite, manuque format signum Crucis versus rem, ubi est nota ✕, in fine autem aqua benedicta aspergit illam ter, hoc est, in medio, dextris & sinistris rei benedicendæ, Orationes dicuntur manibus junctis.

V. Super Altare res benedicendæ quidem pleræque collocari possunt, non tamen esculenta; hæc enim potius extra Altare in mensa separata poni debent.

VI. In benedictione Cereorum, Cinerum, Palmarum hæc specialiter observanda sunt. Indutus Pluviali violaceo Celebrans, ubi ad Altare venerit, facta conveniente reverentia, ascendit ad Altare, illudque osculans accedit ad librum, ubi stans inter utrumque Ministrum, prout ad introitum stare solet, legit Antiphonam, aut alia, quæ notantur in Missali: tum dicit Orationes manibus junctis, &, dum benedicit, manu dextra Cineres, aut Cereos, aut Palmas. Diaconus a dextris fimbriam anteriorem elevat. Deinde imposito incenso in thuribulo, ac de more benedicto, ter aspergit a medio, a dextris & sinistris res benedicendas, quas statim etiam ter eo-

dem modo incensat. Qua benedictione completa cum Ministris ad medium Altaris accedit, ibique conversus ad Populum, ac stans inter Diaconum a dextris, & Subdiaconum a sinistris assistentes, accipit a digniore ex Clero Cineres, vel Ramum, vel Cereum, & mox etiam ipsi, aliisque per Ordinem eosdem Cineres, Cereos, aut Ramos distribuit, ac denique post finitam distributionem rediens ad cornu Epistolæ præscriptam Orationem dicit, Ministris a tergo stantibus.

TITULUS II.

De Processionibus.

I. De his fuse agit integro tractatu Paulus Maria Quarti, qui *sect. 1. qu. 2. num. 2.* hanc ex Ferrario descriptionem Processionis affert: *Est religiosa precabundæ agminis, certo cum ritu, obambulatio.* Eas Gavantus *p. 1. tit. 19. lit. C.* ex historia Evangelica & Turbis Christo in die Palmarum obviam euntibus ortum sumpsisse putat. Aliæ sunt *Ordinariæ*, ut in Festo Purificationis, Litaniis majoribus & minoribus. Aliæ *Extraordinariæ*, quæ autoritate Episcoporum, aut aliorum legitimorum Superiorum instituuntur. Gavant. *l. c.*

II. In omnibus Processionibus præcipuum, & generale est, ut crux inter duos Ceroferarios candelabra accensa deferentes præferatur, ita ut imago terga vertat Clero sequenti, quasi præire videatur.

III. Quoad ordinem standum est consuetudini locorum; decet tamen, ut primo loco Fraternitates, deinde Regulares, & tandem Clerici tanquam honoratiores Crucem sequantur. Si vero Clerici aut alii deferant candelas accensas aut ramos Palmarum, tum, qui a dextris procedunt, dextra quoque manu eosdem portent, & alteram manum pectori applicent. Bauldrius *l. c. n. 4. & 9.* Qui vero a sinistris incedunt, sinistra, vel ramos, vel accensum Cereum, elatum ad æqualem proportionem, cum suo quisque collateraliter deferant, alteram manum pectori admoventes. Gerlac. *p. 4. tit. 5. §. 23.* Per angustiores locum transeundo, junior præcedit, subsequitur senior; superatis angustis eodem, ut prius, modo incedunt. Si procedentium numerus impar fuerit, ultimi duo medium habent seniore, qui etiam solus, maxime,

xime, si Prælati fuerit, aut loci Superior, post omnes incedere poterit, Gerlac. *p. 4. tit. 5. §. 29.*

IV. Extra Ecclesiam omnes caput tegunt, nisi SS. Sacramentum deferatur, aut ex professo insignis aliqua Reliquia. Gerlac. *p. 4. tit. 5. n. 32.* Cantores dum soli cantant, semper sint nudo capite.

V. Quando fit Processio ante vel post Missam, Diaconus & Subdiaconus Dalmaticis suis induti Sacerdotem comitantur, & fimbrias elevant Pluvialis, nisi forte Subdiaconus Crucem portet, tunc enim Diaconus a sinistris Celebrantis incedit sine elevatione fimbriarum. Quando vero fit Processio alio tempore v. g. post Vesperas, Pluvialia assument, exceptis Processionibus SS. Sacramenti, in quibus semper Dalmatica utuntur. Bauldrius *l. c. n. 21. & 22.*

VI. Reliquas Processionum Cæremonias quod attinet, in Ordinariis quidem servantur, quæ in Missali in Festo Purificationis, & Dominica Palmarum præscribuntur; in Extraordinariis vero illæ, quæ vel in Ritualibus Diocesanis notantur, vel certe, quæ per consuetudinem in una aut altera particulari Ecclesia pie & rationabiliter sunt introductæ, observentur.

VII. Quia tamen frequenter instituuntur Processiones cum Venerabili Sacramento, ideo breviter hic annotabuntur, aut potius in memoriam revocabuntur generales quædam Regulæ, quæ in omnibus locis ob reverentiam huic Sacramento debitam observari debere videntur.

VIII. Primo ergo diligenter attendat Celebrans, ne Casulam supra Altare exuat; sed potius ad cornu Epistolæ se retrahens extra illud in plano Pluviale assumat, nisi forte jam ante in plano consistat, aut omnino ad Sacristiam redire malit, uti aliqui faciunt.

IX. Secundo, ut ad medium Altaris e Sacristia procedens genu utrumque flectat in infimo gradu, ibique parum orans; & ad secundum gradum ascendens, ac thus imponens, SS. Sacramentum in supremo gradu flectens ter incenset, ante & post profunde se inclinans.

X. Tertio, ut manens genuflexus SS. Sacramentum a Diacono accipiat junctis manibus, quas deinde primum Diaconus velo cooperit, ut non videantur; sicque teneat Monstrantiam, ut Hostiæ imago Populum respiciat.

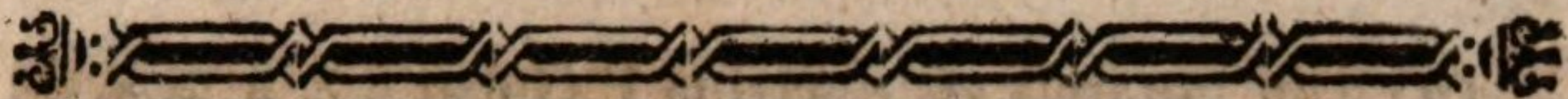
Tum surgat, & versa ad Populum facie exspectet, donec Clerus & alii Ministri præcesserint.

XI. Quarto, ut ubi in fine Processionis ad Altare redierit, Diacono in supremo gradu Altaris ad cornu Epistolæ genuflexo stans in secundo gradu Sacramentum porrigat, & ubi is illud in Altari collocaverit, ipse retento adhuc super humeros velo, ut vult Bauldr. p. 4. c. 26. n. 13. incensum in thuribulo sine benedictione imponat, SS. Sacramentum more solito incenset, & tum, ubi Ministri Versum *Panem de coelo* cecinerint, ipse in plano, ad quod statim post incensationem ex supremo gradu descenderat, Orationem de Venerabili, & (si alicubi, maxime in Oratione decem aut quadraginta horarum consuetudo sic exigat) etiam Orationem de B. Virgine, & *DEus refugium*, vel pro pace subjungat: qua in re cujusque loci consuetudo attendenda & servanda erit.

XII. Ut his Orationibus finitis ascendat ad Altare, genuflectat, & sine ullo Diaconi Ministerio velatis manibus, ut prius, Monstrantiam accipiat, seque ad Populum vertens, eundem, facie Hostiæ ad ipsum Populum versa, simplici Cruce benedicat, nihil dicens, nisi forte alicubi consuetudo sit, ut ipse ex penultima & ultima strophæ Hymni *Pange lingua* primos cujusque strophæ Versus canat, respondente Choro, tum enim hunc morem servare, & ad illa verba: *Sit & benedictio*, Populum simplici Cruce benedicere poterit. Bauldrius l. 6. n. 21. & 22.

XIII. Incensatio a duobus Acolythis duobus modis fieri potest. Primo, si Acolythi alternatim incensent duobus thuribulis, ut fit in incensatione Personarum. Secundo, si præcedant, hinc inde moventes manibus dextris thuribula de iisdem pendentia & effumantia, quasi sternendo viam SS. Sacramento cum odore incensi. Quæ modus est magis usitatus, & majorem reverentiam notat erga SS. Sacramentum. Gavant. tit. 8. litt. Q.

P A R S VI.

CONTINENS RUBRICAS DE RITU CELEBRANDI MISSAM, BREVIBUS NOTIS ILLUSTRATA.

Et si ea, quæ hæcenus de Missa tam in Communi, quam in particulari diximus, sufficere possint ad praxin Cæremoniarum facilem reddendam; quia tamen ex una parte non parum ad Ritus ipsos perfectius addiscendos conducit, si in ipso etiam Missali, velut in fonte, legantur; ex altera vero parte Missalia, in quibus ea Tirones legant, plerumque habere ad manum non possunt, aut certe non satis intelligunt, ideo non parvam ipsis me gratiam præstiturum spero, si non tantum ipsas Rubricas de Ritibus in celebranda Missa observandas in sexta hac parte proposuero; sed etiam Notas breves, quibus ea, quæ obscurius proposita videbuntur, nonnihil illustrentur, addidero.

TITULUS I.

De præparatione Sacerdotis Celebraturi.

I. Sacerdos Celebraturus Missam, prævia Confessione Sacramentali, quando opus est (a), & saltem Matutino cum Laudibus absoluto (b), Orationi aliquantulum vacet: & Orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat (c). Deinde accedit ad locum in Sacristia, vel alibi (d), præparatum, ubi Paramenta, aliaque necessaria habentur, accipit Missale, perquirat Missam (e), perlegit, & signacula ordinat ad ea, quæ dicturus est.

(a) Id est quando reatum peccati lethalis contraxit, & copiam Confessarii habet, in tali quippe casu non jure duntaxat Ecclesiastico, sed, ut, teste P. Gobat in Alph. Sacrif. a. 233. permultis placet, etiam jure divino ad Confessionem obligatur. Quamquam non obstante hoc præcepto, omnino consulendum sit, ut Sacerdos, etsi venialibus duntaxat peccatis obnoxium se agnoscat, quam creberrime potest, eadem peccata apud legitimum Sacerdotem expiet.

(b) Ubi notanda est doctrina P. Gobat *l. c. n. 208.* sic loquentis: Sacerdoti confitenti, se persæpe postponere recitationem Matutini Sacrificio, ne quæso injiciat scrupulum peccati mortalis; nam sententia magnorum Virorum moventium ejusmodi scrupulum vix est probabilis, nisi a sola authoritate. Imo ne venialiter quidem peccavit ille Sacerdos faciendo hanc postpositionem, si non nimis sero facit ad aram. Suar. de relig. to. 2. l. 4. c. 24. Tambur. c. 7. §. 2. bene refutans Palaum. Verum ne sequere hanc sententiam sine rationabili causa. Ita ille.

(c) Unde recte Ferdinandus de Castro p. 1. c. 7. §. 1. n. 1. Tamburinus, & plerique alii Theologi colligunt, nullam esse obligationem, illas preces recitandi, licet omnino suadendum fit, ut recitentur ab iis, qui nullis aliis negotiis impediti commode eas possunt recitare. Quod, si alicui longæ nimis videantur, poterit eas juxta praxin nonnullorum hoc modo contrahere.

Ne reminiscaris, Domine: delicta nostra, vel Parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris.

Quæ Antiphona in Festis Duplicibus duntaxat duplicatur, & in fine, tempore Paschali, *Alleluja* additur.

Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.

Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?

Calicem Salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam coram omni Populo ejus: pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

O Domine, quia ego servus tuus: ego servus tuus & filius Ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis Populi ejus: in atriis Domus Domini, in medio tui Jerusalem.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, & semper: & in sæcula sæculorum. Amen.

Ne reminiscaris, Domine delicta nostra, vel Parentum nostrorum; neque vindictam sumas de peccatis nostris.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster.

ψ. Et ne nos inducas intimationem.

℞. Sed libera nos a malo.

ψ. Sacerdotes tui induantur iustitiam.

℞. Et Sancti tui exultent.

ψ. Ab occultis meis munda me, Domine.

℞. Et ab alienis parce servo tuo.

ψ. Domine exaudi orationem meam.

℞. Et clamor meus ad te veniat.

OREMUS.

Aures tuæ pietatis, mitissime DEUS, inclina precibus nostris, & gratia Sancti Spiritus illumina cor nostrum; ut tuis mysteriis digne ministrare, teque æterna charitate diligere mereamur.

Conscientias nostras, quæsumus Domine, visitando purifica, ut veniens Dominus noster JESUS Christus Filius tuus, paratam sibi in nobis inveniat mansionem, Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti DEUS, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Alii communiter etiam Orationem *Ego volo celebrare* &c. quæ p. r. fol. 17. reperitur, præmittunt, utpote quam recitantibus Gregorius XII. quinquaginta annorum indulgentias concessit.

(d) Modo non in Altari (hoc enim solis Episcopis & cardinalibus fieri debere, S. Rituum Congregatio 1612. decrevit) absque necessitate collocentur sacræ vestes; aut certe, si alius locus honestus haberi non queat, non in medio, sed ad cornu Evangelii ponantur.

(e) Quod quidem recte fit in ipsa Sacristia, ne in Altari cum molestia aliorum diu Missam perquirere oporteat. Quod si tamen alicubi mos sit, ut Præfectus, vel Custos templi, aut Cæremoniarius omnia ad Missam pertinentia disponat; atque adeo etiam signacula ordinet, potest Celebrans omittere eam

inquisitionem. Quod etiam facere potest, si plures alios ante ipsum eandem Missam legisse sciat.

II. Postea lavat manus (*f*), dicens Orationem inferioris positam (*g*).

(*f*) Quam lotionem omittere non debet Celebrans, cum multi Authores velint, eam sub veniali peccato obligare, utpote ob specialem reverentiam Sacramenti institutam.

(*g*) Quæ est hæc: *Da Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam, ut sine pollutione mentis & corporis valeant tibi servire.*

III. Deinde præparat calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere Cuppam argenteam intus inauratam, & simul cum Patena itidem inaurata (*h*), ab Episcopo consecratus (*i*), super os ejus ponit Purificatorium (*k*) mundum (*l*) & super illud Patenam cum Hostia integra, quam leviter extergit, si opus est, a fragmentis (*m*), & eam tegit parva linea (*n*) tum velo serico (*o*): Super velo ponit bursam (*p*) coloris Paramentorum, intus habentem Corporale (*q*) plicatum, quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro intertextum in medio (*r*), totum album, & ab Episcopo, vel alio habente facultatem, simul cum Palla benedictum.

(*h*) In necessitate tamen etiam cupreus & stanneus sufficit juxta probatos Authores apud P. Gobat n. 114. nec necessario inauratus esse debet, si argenteus sit vel stanneus, licet ob majorem reverentiam suadendum sit, ut fiat.

(*i*) Ita ut ob varios textus Juris juxta communem sententiam lethale sit crimen, in Calice non benedicto consecrare. Etsi vero Diana p. 5. tr. 13. res. 60. cum pluribus a se citatis, putet sufficere, si bona fide in Calice non consecrato fuerit Sacrificium peractum; securior tamen est sententia Lugonis & Dicastillo apud P. Gobat. 176. volentium, etiam in tali casu benedicendum esse.

(*k*) Quando non necessario benedictum esse debet, teste Gavanto p. 2. tit. 1. lit. I. cum Suar. lib. c. cum nullam de benedictione mentionem faciant Rubricæ; unde P. Gobat n. 180. etiam strophium mundum
pro

pro Purificatorio adhiberi posse putat, modo hoc deinceps non amplius usurpetur ad nasum tergendum. Imo eum, qui sine Purificatorio in casu, quo haberi non posset, celebraret, gravis peccati minime reum fore censet idem Author.

(l) Unde graviter reprehendendos cummuniter Authores dicunt illos, qui Purificatoriis minus mundis utuntur ad Calicem, & forte etiam ad sanguinem Christi adhuc in eo hærentem extergendum.

(m) Puta, utraque manu extremas oras Hostiæ (nam in his potissimum hæerere solent fragmenta) parum fricando

(n) Sic dicta, quia Calicem palliat, seu tegit, ne aliquid indecens in illum cadat. Unde secundum eam saltem partem, qua Calicem tangit, & tegit, ex lino vel cannabe esse debet, licet in extrema parte serico vel auro ornari queat, Gavantus p. 2. tit. 1. litt. M. ait, ab aliquibus duplicem Pallam adhiberi, unam scilicet pro Hostia, alteram pro Calice, quos tamen sine Pontificia facultate non imitandos esse ait.

(o) Intellige, si possit commode ex tali materia haberi; alioqui enim ex alia etiam adhiberi posset, imo sine illo in casu necessitatis celebrare posse absque gravis culpæ reatu, docet iterum P. Gobat l. 6. cum Gavanto contra Victorinum sine autoritate & ratione peccati gravis damnantem eos, qui sine velo tali celebrarent. Certe Gavantus olim antiquos nullo omnino velo, nec bursa, nec Purificatorio, sed parvis tantum mantilibus ad tergendas manus usos fuisse ex Beda docet, eo quod putarent sine illis non incommode Sacrificium peragi posse. Convenit tamen, si habere potest, ejusdem esse coloris cum reliquis paramentis.

(p) Bursam vocant Rubricæ Reconditorium illud, in quod Corporale, ne maculetur, inferitur. De qua quidem Bursa quatuor observanda monet Gavantus p. 2. tit. 2. lit. N. 1. Convenire, ut Crux in Medio illius inferatur, ut mos est. 2. Ut sic supra velum ponatur, ut pars aperta Celebrantem respiciat, veli anteriore parte super eam revoluta, ut integrum Corporale tegatur. 3. Corporale in ea includendum esse, quia alioqui frustranea esset; sed & ipsa Ru-

brica clare monet, intus ponendum; & ideo Gavantus l. c. testatur, Pium V. cum Hispanis dispensasse, ut Corporale extra Bursam portare possint. 4. Ejusdem Coloris cum Paramentis esse debere. Ex quibus tamen quatuor observandis, prima duo a multis sine scrupulo negliguntur; posteriora autem duo omnino observare conveniret, utpote expresse in Rubricis præscripta, nisi forte tam magnum esset Corporale, ut commode in Bursam inferi non possit.

(q) Sic dictum, quia in eo ponitur Corpus Christi; unde ex lino, vel, ut Azor l. 10. c. 28. q. 8. etiam concedit, ex cannabe; saltem secundum interiorem partem esse convenit, tum quia Syndonem Christi juxta Silvestrum & alios repræsentat; tum quia sic particulæ de Corpore Christi facilius colligi possunt. Præterea etiam mundum valde ob reverentiam Sacramenti esse decet, ita ut Gavantus l. c. lit. Q. asserat, communem sententiam peccati mortalis damnare eos, qui notabiliter immundum adhiberent. Benedictum quoque esse debere cum Palla (pro quibus proin una tantum in Pontificali benedictio habetur) expresse Rubricæ monent: quæ tamen benedictio repeti non debet, si iterum lavetur. Etsi vero Gavantus lit. P. ex Alcuino referat, ita pliocandum esse; ut neque initium, nec finis appareat, idque ab accuratioribus in disciplina Ecclesiastica observari asserat, id tamen a plerisque sine scrupulo negligi, quotidiana experientia docet.

(r) Nam in exteriori parte serico vel auro ornari posse, Suarez. p. 3. d. 81. n. 6. & alii concedunt, & ipse usus confirmat.

IV. Quibus ita dispositis accedit ad Paramenta, quæ non debent esse lacera aut scissa (s), sed integra & decenter munda ac pulchra (t), & ab Episcopo vel alio facultatem habente (u) benedicta; calceatus pedibus (x) & indutus vestibus sibi convenientibus, quarum exterior saltem talum pedis attingat (y), induit se, si fit Prælati sæcularis supra Rochetum, (z), si fit Prælati Regularis, vel alius Sacerdos sæcularis, supra superpellicem (a), si commode haberi possit, alioquin sine eo supra vestes communes, dicens ad singula singulas Orationes inferius positas (b).

(s) In-

- (s) Intellige notabili, & tali maxime, quæ ad benedictionem pertendam sufficeret, qualis foret censenda si inepta ad illum usum, pro quo adhibetur; fieret; unde juxta probabiliorem Dicastillo d. 4. n. 273. & Jordanis l. 4. tit. 1. n. 273. sententiam male aliqui cingulum ruptum, modo iterum connectunt, & usurpare pergunt, cum cingulum tale (si quidem neutra pars sufficiat ad cingendum Sacerdotem) vere amiserit benedictionem per rupturam; licet opposita Dianæ tr. 14. resol. 57. & Emanuelis Saa sententia, teste P. Gobat n. 203. & 197. non sit omnino improbabilis.
- (t) Unde Silvester, Gavant. & alii iterum gravis peccati damnant eos, qui in Paramentis enormiter immundis celebrarent.
- (u) Quales ordinarie sunt etiam Prælati vel superiores Religiosi habentes quasi Episcopalem potestatem.
- (x) Quod ad majorem honestatem præscriptum putat Suarez. 3. p. d. 82. f. 3. contra Silvestrum & Sotum apud Gavant. p. 2. tit. 2. *lit. X.* unde & laudandi sunt Religiosi illi, inquit idem Gavantus, qui deponunt illud calceamenti genus, quo nudos pedes tegere solent, & crepidas ad hunc usum paratas adhibent.
- (y) Recte tamen monet Gavantus l. c. *lit. T.* in Clericis Peregrinis & Rusticanis tolerari posse vestes breviores, modo non nimis breves sint.
- (z) Rochetum est linea vestis in hoc a communibus aliorum Clericorum superpelliceis distincta, quod manicas habeat angustiores, ut manus sint expeditiores. Gavant l. c. *lit. Z.*
- (a) Sic dictum, quia olim supra tunicas pelliceas de pellibus animalium factas induebatur, ad indicandam, ut Gavantus *lit. A.* indicat, innocentiam supra peccatum Adæ, quem vestivit Deus tunica pellicea; ideoque coloris albi est hæc vestis.
- (b) Quas quidem sub peccato mortali præscriptas volunt Silvius, Azor, & alii apud P. Gobat n. 207. sed ipse cum Scortia solum sub veniali peccato easdem obligare judicat; imo juxta Tamburinum l. 1. c. 7. §. 1. absque ullo peccato omitti posse asserit, quod etiam Fagundez. præc. 1. l. 3. c. 21. censet, si earum

earum loco aliæ preces recitentur, ut pii Sacerdotes faciunt. Ast ego semper preces Ecclesiæ, tum ob reverentiam erga illam, tum ob meritum Obedientiæ præferendas esse censeo.

V. Ac primum accipiens *Amictum* (c) circa extremitates & chordulas osculatur (d) illud in medio, ubi est Crux, & ponit super caput (e), & mox declinat ad collum, & eo vestium collaria circumtegens, ducit chordulas sub brachiis, & circumducens per dorsum, ante pectus reducit, & ligat.

(c) Sic dictum, quia per ipsum Humeri amiciuntur, ob quam causam etiam *Humeralis* ab Honorio apud Gavant. l. c. *lit. C.* vocatur.

(d) Non autem cum ipso Amictu Crucem faciat, sed id, si velit, prius præstet.

(e) Ita, ut vere caput aliquantulum tangat, non autem ab Humeris attrahatur, ut aliqui non bene faciunt.

VI. Tum Alba (f) induitur, caput submittens (g), deinde manicam dextram brachio dextro, & sinistram sinistro imponens, Albam ipsam corpori adaptat, elevat ante, & a lateribus hinc inde (h), & Cingulo per Ministrum a tergo sibi porrecto se cingit (i). Minister elevat Albam supra cingulum circumcirca, ut honeste dependeat; & tegat vestes, ac ejus fimbrias diligenter aptat, ut ad latitudinem digiti vel circiter supra terram æqualiter fluat.

(f) Sic dicta, quia semper ex lino conficitur, & album colorem habet, ut vestem, qua Christus ab Herode spretus & illusus est, distinctius repræsentet. Dum autem eam induere incipit, interea dicit: *Dealba me, Domine, & munda cor meum, ut in Sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar semper eternis.*

(g) Intellige, si a Ministro porrigitur; si enim ipse sibi eam adaptet, non videtur esse necessaria hæc Cæremonia.

(h) Aliqui tamen fere commodius ad albam rite adaptandam prius cingulo se præcingunt, & tunc sinistra manu cingulum tenentes (ne, dum attrahitur Alba, convolvatur) dextra Albam attrahunt, &

&, dum Manipulum inducunt, se vertentes, Ministri Albam adaptandam reliquunt.

- (i) Dicens interea : *Præcinge me, Domine, cingulo castitatis, & extingue in me humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiae & castitatis.*

VII. Sacerdos accipit Manipulum, (k) osculatur Crucem in medio, & imponit brachio sinistro (l).

- (k) Teste Gavanto p. 2. tit. 1. lit. H. a Ruperto primum, nescio, qua de causa sic vocatum; nam olim Mappula parva ab ordine Romano appellabatur, qua pituita oculorum, narium, & oris detergebatur: sed nunc substantia quidem retenta est, finis autem sublatus, cum ejusdem plerumque sit materiæ cum Casula seu Planeta, atque adeo ad pituitam abstergendam adhiberi non conveniat.

- (l) Gavantus l. c. lit. L. infra cubitum ligari vult Manipulum; sed quia perpetuum foret periculum, ne decadat; & præterea multum impediret Sacerdotem in suis functionibus, rectius a plerisque supra cubitum ligatur. Dum vero eum induit, interea dicit: *Merear, Domine, portare Manipulum fletus & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.*

VIII. Deinde ambabus manibus accipiens Stolam (m), similii modo (n) deosculatur, & imponit medium ejus collo (o), ac transversando eam ante pectus in modum Crucis ducit (p) partem a sinistro humero pendentem ad dextram, & partem a dextro humero pendentem ad sinistram, sicque utramque partem Stolæ extremitatibus Cinguli hinc inde ipsi cingulo conjungit (q).

- (m) A Græco *σολη*, id est, indumentum dictam; quam alii Orarium cum Ordine Romano vocant, eo quod proprium concionatorum sit ornamentum & habitus.

- (n) Id est, in medio, ubi Crux cernitur.

- (o) Ita ut, quam fieri potest, proxime adstricta collo, nam remotius eam conjunctam habere, Episcoporum est proprium, teste Gavanto l. c. lit. N.

- (p) Sic ut prius incipiat partem sinistram ad dextrum latus attrahere, ut dextra pars supra sinistram ponatur.

(q) Inferendo videlicet extremas partes Cinguli libere pendentis illi parti cinguli, qua cingitur exterior pars Stolæ dextro lateri proxima. Dum vero dicto modo Stolum induit, interea sequentem Orationem dicit :

Redde mihi Stolum immortalitatis, quam perdidisti in prævaricatione primi Parentis ; Et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum Mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

IX. Postremo Sacerdos accipit Planetam (r).

(r) Seu Casulam, ut communiter cum Ordine Romano vocatur ; cujus tamen utriusque appellationis nulla solida causa affertur a Rubricistis. Non præcipitur autem, ut caput hic inclinet, sicut in Alba induenda facere jussus est, quia Casula aptius illi applicatur, si erectus stet ; Alba vero, nisi se parum inclinet, non tam facile ipsi admovetur. Dum induit Planetam, sequentem dicit Orationem :

Domine, qui dixisti, jugum meum suave est, Et onus meum leve, fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam.

Porro de necessitate harum vestium sequentes doctrinas probabiliter tradunt Authores. 1. Posse has vestes etiam ex profanis Mulierum vestibus confici, uti Suar. Palauz, Tam. apud Busenb. l. 6. tr. 3. c. 3. dub. 5. n. 3. concedunt. 2. Debere omnes esse ab Episcopo, vel alio privilegium habente benedictas. 3. Peccatum esse mortale, si sine omnibus his vestibus (extra casum, quo mors aut aliud gravissimum damnum non cedens in contemptum Religionis immineret) quis celebraret ; ita enim, teste P. Gobat n. 193. omnes Doctores sentiunt, imo Tambur. l. 1. c. 5. §. 1. in nullo simpliciter casu sine omni veste sacra celebrari posse contendit. 4. Per accidens in gravi necessitate licite sine aliqua ex his vestibus, v. g. sine Stola, aut Manipulo celebrari, uti P. Gobat n. 194. & Laymann. l. 4. tr. 5. c. 6. docent ; similem autem causam gravem judicant illi esse, si v. g. grave murmur, aut scandalum Populi timendum, aut infirmus communicandus sit, non autem, si

si præcise præcepto Ecclesiæ de audienda Missa, aut Regulæ vel Foundationi Beneficii satisfaciendum sit. Verum Tamburius l. 1. c. 3. §. 1. n. 3. q. 5. concedit; licitum esse sine una e minoribus vestibus, v.g. Cingulo aut Manipulo celebrare, præcise ob fervorem devotionis, necessitatem audiendi Sacri, acquisitionem Stipendii, si non sit dives Sacerdos. 5. Quando deest Cingulum, posse illius loco Stolam accipi; aut, si Stola defuit, Manipulum pro Stola usurpari, uti P. Gobat & Lam. ll. cc. concedunt.

TITULUS II.

De Ingressu Sacerdotis ad Altare.

I. Sacerdos omnibus Paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem, ut supra præparatum (s), quem portat elevatum ante pectus, bursam manu dextra super Calice tenens (t), & facta reverentia (u) Cruci vel imagini illi (x), quæ in Sacristia erit, capite cooperto accedit ad Altare, Ministro cum Missali, & aliis ad celebrandum necessariis (y), (nisi ante fuerint præparata) præcedente, superpelliceum induto (z); procedit autem oculis demissis, incessu gravi, erecto corpore. Si vero contigerit eum transire ante Altare majus, capite cooperto faciat ad illud reverentiam (a). Si ante locum Sacramenti, genuflectat (b). Si ante Altare, ubi celebratur Missa, in qua elevatur, vel tunc ministratur Sacramentum (c) similiter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec ante surgat, quam Celebrans deposuerit Calicem super Corporale (d).

(s) Qui si remotior sit a loco, ubi stat Sacerdos Celebraturus, juxta proxin illorum, qui vestium sacrarum integritati consulere volunt, eundem accipit, & in mensa, ex qua Paramenta accipiebat, collocat ante, quam Casulam induat, ne, si post eam acceptam primum Calicem arripiat, Casulam loco Paramentorum affricans corrumpat.

(t) Communis consuetudo habet, ut strophium mundum pro detergendis aut purgandis, si opus est, naribus supra bursam collocetur; quæ vel ex eo capite tolerari facilius potest, quod olim, ut supra insinuatum est, Manipulus eum in finem fuerit adhibitus.

bitus. Alii tamen, ne Strophium tale super Altare (in quo nihil ad Sacrificium non pertinens collocari deberet) ponere cogantur, illud explicatum sub Casula ex Cingulo suspendunt, ut, si necessitas exigat, servire possit, quod iis maxime suadendum, qui catarro aut pituita laborant, atque adeo strophium non parum foedant, & commaculant, ut non deceat illa super Altare ponere.

(u) Profunda intellige, quod semper observandum est, quando Cruci fit reverentia.

(x) Unde curandum est, ut semper in Pariete loco Paramentorum opposito Crux aliqua vel imago suspendatur.

(y) Puta urceolis, mantili pro extergendis manibus, cereis &c. quæ tamen omnia prius in Altari rectius collocantur.

(z) Quod majoris honestatis causa omnino decet fieri; si tamen commode haberi non possit, aut alia rationabilis causa suadeat non adhibendum esse, poterit Minister in ordinario vestitu ministrare, sicut in Hispania passim etiam Magni Domini ministrant.

(a) Iterum profundam intellige, cum ordinarie ibi Crux etiam exposita proestet, cui semper, ut supra dictum, profunda reverentia facienda est.

(b) Unico scilicet genu: communior praxis habet, & ut caput detegatur, quod nostræ Germaniæ specialiter a Sede Romana concessum est, ob Hæreticos & alios, qui scandalizari possent, si Sacerdotes ante Venerabile transeuntes, & caput non aperientes viderent.

(c) Per hoc verbum *Ministratur* videtur sat clare significari, utrumque genu flectendum esse, quando Celebrans Communionem distribuit sub Sacro; alioqui enim frustraneum esset illud verbum *Ministratur*; sed hoc ad summum intelligi potest, quando uni tantum vel alteri Personæ Sacramentum ministratur, si enim longior foret Communio, utique hæc Rubrica non exigeret continuari genuflexionem usque ad finem illius.

(d) Gavantus p. 2. tit. 2. lit. E. putat, Sacerdotem, si ante Altare, in quo exposita sit Reliquia insignis illius Sancti, de quo fit Festum, transeat, etiam ape-

aperiendum caput, & profundam inclinationem faciendam esse; sed, si Rubricæ ipsi SS. Sacramento negant apertionem capitis, quanto magis talibus Reliquiis negabunt? sufficeret ergo in tali casu inclinatio profunda, exceptis iis locis, in quibus etiam ipsi SS. Sacramento caput detegitur, in his enim hæc Cæremonia etiam Reliquiis dictis exhiberi posset.

II. Dum pervenerit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, caput detegit, birretum Ministro porrigit, & Altari seu imagini Crucifixi desuper positæ profunde se inclinat. Si autem in eo (*e*) sit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genuflectens debitam facit reverentiam. Tunc ascendit ad medium Altaris, ibi ad cornu Evangelii sistit Calicem, extrahit Corporale de Bursa, quod extendit (*f*), in medio altaris, & super illud Calicem velo coopertum collocat (*g*). Bursam autem ad cornu Evangelii (*h*). Si in Altari Paramenta accepit, hoc idem facit, antequam descendat ab Altari (*i*), ut Missam inchoet.

(*e*) Unde, si ad latus in Pariete sit SS. Sacramentum, non debet tunc illi fieri genuflexio, ut aliqui non bene faciunt, sed Altari, quia non ad Sacramentum, sed ad Altare in tali casu accedit.

(*f*) Ita ut ora Corporalis oram Altaris tangat. Quod Corporale, ut plerumque fit, Cruce in aliqua parte mediæ extremitatis signatum sit, convenit illam partem oræ Altaris obverti, ut monet Gayantus p. 2. tit. 2. *lit. I.* ex Actis Mediolanensibus.

(*g*) Quia cum Calix Mysterium Passionis repræsentet, decet illum abscondi, donec ad initium Offertorii illud Mysterium repræsentari incipiat.

(*h*) Quod, sicut alia pleraque in Missa, dextra manu, reverentiæ causa fieri convenit.

(*i*) Nisi ante, quam Paramenta acceperit, id fecerit, ut multi facere solent.

III. Collocato Calice (*k*) in Altari, accedit ad cornu Epistolæ (*l*), Missale super cussino (*m*) aperit, inquirit Missam, & signacula suis locis accommodat (*n*). Deinde rediens ad medium Altaris, facta primum Cruci reverentia (*o*), vertens se ad cornu Epistolæ (*p*), descen-

dit ad infimum gradum Altaris, ut ibi faciat Confessionem.

(k) Quod ita facit, ut manu sinistra sub velo Calicem apprehendat, & non velum cum Calice, ne velum in plicas comprimatur.

(l) Ita tamen, ut prius profundam reverentiam faciat Cruci, ut monet Gavantus ex libello Cærem. Missæ edito Romæ 1628. & merito, quia sicut SS. Sacramento exposito fit genuflexio, quoties accedit, vel recedit a medio, ita Cruci quoque in simili casu profunda saltem reverentia facienda est.

(m) Vel pulpito, quod alicubi pro cussino adhibetur; neque enim hic cussinus determinate adhibendus præscribitur, sed potius ex communiori praxi usurpatus supponitur.

(n) Cum hoc ipsum jam supra Rubricæ fieri præceperint ante, quam Sacramenta acciperet Sacerdos: videtur hic supervacanea esse signaculorum dispositio; sed dici forte posset, Rubricam supra supposuisse, quod signacula ita sint disponenda, ut omnia ad imam oram Missalis, & intra illud secundum superiores partes clausa dependeant; hic vero ad latus extrahantur, ut citius & facilius a reliquis signaculis dignosci, locique signati reperiri queant.

(o) Aliqui hic ante descensum intentionem faciunt non nihil subsistentes, quod non videtur esse contra Rubricas, modo postea descensuri iterum reverentiam Cruci faciant.

(p) Quod semper facit, quoties se vertit, eo quod ad dextrum latus sit honestius, atque adeo ad illud quoque prius conversionem fieri conveniat.

IV. In Missa solemni Missale apertum super Altare, Calix vero & alia necessaria præparentur in Credentia (q) cooperta linteo, antequam Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem (r) procedit cum Diacono & Subdiacono, qui capite cooperto simul cum eo tenent manus junctas ante pectus. Acolythy (s), vero ante eos deferunt candelabra candelis accensis, quæ deinde collocantur (t) super Credentia, & cum pervenerit ad infimum gradum altaris, ibi medius inter Diaconum a dextris, & Subdiaconum

conum a sinistris, antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (ut infra) Confessionem.

(*q*) Id est, in mensa brevi, demissa, simplice a latere Epistolæ posita, sine gradibus, sine Cruce vel imaginibus, cooperta linteo usque ad terram undequaque pendente, uti Cærem. Episc. l. 1. c. 12. describit. Per necessaria autem, quæ ibi poni jubentur, intelliguntur Missale unum vel duo pro Subdiacono, Pellicula cum urceolis & manutergio, Calix cum Purificatorio, Hostia in Patena, Palla, Velo, Bursa, Corporali. Calix autem erit in medio Credentiæ, cætera hinc inde.

(*r*) Ita tamen, ut, antequam e Sacristia exeat, capite aperto imponat incensum in thuribulum, ministrante Diacono naviculam, & Thuriferario thuribulum, cum benedictione, eo prorsus modo, qui alias adhiberi consuevit.

(*s*) Acolythy, seu latine Ceroferarii, quantum fieri potest, pares sint in statura, ut candelabra sint æqualia in motu: sed & sic eadem portent, ut a dextra parte incedens, dextram nodo medii candelabri, & sinistram pedi ejusdem apponat; contrarium vero faciat, qui a sinistris incedit.

(*t*) Gavantus p. 2. tit. 2. litt. B. vult eas in anterioribus Credentiæ cornibus collocari, tum ut sit differentia inter hæc Altaris candelabra; tum ut ad usum magis expedita sint Acolythis.

TITULUS II.

De principio Missæ, & Confessione facienda.

I. Sacerdos, cum primum descenderit sub (*u*) infimum gradum Altaris, convertit se (*x*), ad ipsum Altare, ubi stans in medio, junctis manibus ante pectus, extensis & junctis pariter digitis (*z*), & pollice dextro super sinistram posito in modum Crucis (quod semper servatur, quando junguntur manus, præterquam post consecrationem (*a*), detecto capite (*b*), facta prius Cruci vel Altari profunda reverentia, vel, si in eo sit Tabernaculum SS. Sacramenti, facta genuflexione erectus incipit Missam.

- u*) Id est, ante infimum gradum.
- (x)* A dextro latere incipiens.
- (z)* Contra quam Rubricam multi peccant, maxime dum pollicem a reliquis digitis disjunctum tenent.
- (a)* Ubi, licet priores duo digiti quoad superiores articulos separentur a reliquis, posteriores tamen tres conjuncti & extensi manere debent.
- (b)* Non apparet satis ratio, cur Rubricæ hic moneant detecto capite faciendam Confessionem, cum ante jam habeat Celebrans detectum caput, quando ad infimum gradum descendit.

II. Stans igitur Celebrans ante infimum gradum *(c)* Altaris ut supra, producens manu dextra *(d)*, a fronte ad pectus signum Crucis dicit intelligibili voce: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Et postquam id dixerit, non debet advertere quemcunque in alio Altari Celebrantem, etiamsi Sacramentum elevet, sed continue prosegui Missam suam usque ad finem. Quod item observatur in Missa solemni *(e)* & simul etiam a Ministris *(f)*.

- (c)* Seu in plano Capellæ, ut aliqui vocant.
- (d)* Conjunctis & extensis digitis, ut numero sequenti dicetur.
- (e)* Quod intelligendum videtur, si ipsam Missam proseguatur; non autem, si sub Hymno Angelico vel Symbolo sedeat, tunc enim, si in propinquo aliquo Altari signum ad elevationem daretur, decere videtur, ut caput saltem cum Ministris aperiat, sicut de facto ab aliquibus practicatur.
- (f)* Gavantus *litt. F.* de paratis duntaxat Ministris, per quos Assistens, Diaconus, & Subdiaconus intelliguntur, interpretatur hunc textum; verum praxis fere contrarium habet, ut scilicet etiam minores Ministri rationem non habeant aliorum Sacrorum, cum Rubrica indefinite loquatur.

III. Cum seipsum signat, semper sinistram ponit infra pectus *(g)* in aliis benedictionibus, cum est ad Altare *(h)*, & benedicit Oblata, aut aliquid aliud, ponit eam super Altare, nisi aliter notetur *(i)*. Seipsum benedicens vertit ad se palmam manus dextræ, & omnibus illius digitis junctis & extensis, a fronte ad pectus, &

& ab humero sinistro ad dextrum, signum Crucis format. Si vero alios, vel rem aliquam benedicit, parvum digitum vertit ei, cui benedicit, ac benedicendo totam manum dextram extendit, omnibus illius digitis pariter junctis & extensis, quod in omni benedictione observatur.

(g) Ita, ut quemadmodum Gavantus p. 2. tit. 3. *litt. Q.* movet, sinistra manus sit extra terminos Crucis a dextra impressæ; sed tamen supra Cingulum eam ponat.

(h) Intellige, quando faciem Altari obvertit; nam cum tergum ei obvertit, aliosque benedicit in fine Missæ, utique manum Altari imponere non potest, sed pectori applicare debet.

(i) Uti notatur, quando seipsum Calice & Hostia mox sumendis signat, tunc enim non pectori, sed Altari manum imponere jubetur.

IV. Postquam dixerit: *In nomine Patris &c.* ut supra jungens iterum manus ante pectus pronunciat clara voce Antiphonam: *Introibo ad Altare Dei*: Minister vero retro post eum ad sinistram genuflexus (& in Missa solemni Ministri hinc inde stantes prosequuntur: *Ad Deum, qui lætificat Juventutem meam*). Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit, & prosequitur cum Ministris alternatim Psalmum *Judica me* usque ad finem cum *Gloria Patri*. Quo finito repetit Antiphonam *Introibo* cum Ministris, ut supra. Qui Psalmus nunquam prætermittitur, nisi in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore (k), a Dominica Passionis exclusive usque ad sabbatum sanctum exclusive (l), in quibus semel tantum dicta Antiphona *Introibo* cum Ministris, ut supra, Sacerdos statim subjungit Versum *Adjutorium nostrum* &c. ut in fine. Cum in fine Psalmi dicit: *Gloria Patri* &c. caput Cruci inclinat.

(k) Quia, ut Gavantus p. 2. tit. 3. *Lit. V.* notat, hic Psalmus lætitiā significat, quæ non convenit Missis Defunctorum & Tempori Passionis.

(l) Unde si Missæ de Festis aut Votivæ, etiam de Passione Christi aut Cruce, hoc tempore legendæ sunt, non omittendus est hic Psalmus, ut notat Gavantus p. 2. tit. 3. *Lit. V.*

V. Repetita Antiphona *Introibo* dextra manu produ-
cens signum Crucis a fronte ad pectus dicit Versum:
*Adjutorium nostrum in nomine Domini. R. Qui fecit Cæ-
lum & Terram.* Deinde Altari se profunde inclinans,
junctis manibus dicit *Confiteor* (m), ut in ordine Missæ,
& prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec a
Ministro vel Ministris dictum sit *Misereatur*. Cum inci-
pitur a Ministris *Confiteor*, se erigit. Cum dicit *mea
culpa* ter pectus dextra manu (n) percutit, sinistra in-
fra pectus posita (o).

(m) Aliqui hic Patronos Diœcesis, vel Templi, vel
Ordinis interferunt, quod tamen Pius V. fieri pro-
hibuit, nisi consuetudo alicubi præscripserit.

(n) Id est, digitis omnibus in unum acumen contra-
ctis, non autem pugno manus.

(o) Quando dicit *Misereatur vestri*, illa verba dicit,
etiam si unicum tantum Ministrum habeat.

VI. Si est coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis
Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episco-
po in eorum Provincia, Civitate, vel Diœcesi constitu-
tis, ubi dicit *Vobis Fratres*, dicat *Tibi Pater* (p). Si-
militer in fine, ubi dicit *Vos Fratres*, dicat *Te Pater*,
quod dicens Summo Pontifici genuflectit, aliis Præla-
tis profunde se inclinatur.

(p) Aliqui dicunt Reverendissime Pater, sed quia Ru-
brica non meminit hujus Tituli, nec ipsum etiam
Cæremoniale Episcoporum, rectius omitti videtur
illud Epitheton.

VII. Cum Minister, & qui intersunt (etiamsi ibi fue-
rit summus Pontifex) respondent *Confiteor*, dicunt *Ti-
bi Pater* (q), & *Te Pater*, aliquantulum conversi ad Ce-
lebrantem (r).

(q) Si plures adessent Prælati tales æquales, *Gavan-
tus* tit. 4. p. 2. n. 9. dicit usum obtinuisse, ut di-
catur *Vobis Fratres*.

(r) Qualem tamen conversionem non facit Celebrans
ad Ministrum, quando ipse dicit, *Et vobis Fratres*,
nisi Ministri tales sint parati, id est, Diaconus &
Subdiaconus.

VIII. Facta a circumstantibus Confessione, Celebrans
stans respondet: *Misereatur vestri &c.* Deinde produ-
cens manu

manu dextra a fronte ad pectus signum Crucis dicit: *Indulgentiam.* (Et si est Episcopus, accipit Manipulum, osculando illum in medio). Et stans inclinatus (s), junctis manibus prosequitur: *DEus, tu conversus*, & quæ sequuntur in ordine Missæ, clara voce usque ad Orationem *Aufer a nobis.* Et cum dicit *Oremus*, extendit, & jungit manus (t).

(s) Humerorum intellige inclinationem, quæ semper intelligitur, quando vox *profunde* non additur.

(t) Sat multi, cum dicunt *Oremus*, manus dimittunt, iterumque in altum elevant, quod est expresse contra hanc Rubricam, ut quæ tantum extendi, iterumque jungi vult manus.

IX. Et tunc si coram Summo Pontifice aut aliis Prælati, ut supra, celebret, facta Summo Pontifici genuflexione (u), aliis Prælati profunda inclinatione (x), accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi incipit secreto *Aufer a nobis*, ut in ordine Missæ.

(u) Ob summam dignitatem eidem ut Christi Vicario competentem.

(x) Unde non bene faciunt, qui coram ejusmodi Prælati modicam genuflexionem faciunt; licet forte ob consuetudinem tolerari possit.

TITULUS IV.

De Introitu, Kyrie Eleison, & Gloria in Excelsis.

I. **D**um dicit *Aufer a nobis* Celebrans, junctis manibus ascendit ad medium Altaris, & ibi inclinatus, manibusque item junctis super eo positus, & ita, ut digiti parvi duntaxat frontem seu medium anterioris partis tabulæ, seu mensæ Altaris tangant, residuo manuum inter Altare & se retento, pollice dextro super sinistrum in modum Crucis posito (quæ omnia semper (y) observantur, cum manus junctæ super Altare ponuntur) secreto dicit *Oramus, te Domine*, & cum dicit: *Quorum Reliquiæ hic sunt*, osculatur Altare in medio manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positus, quod semper servatur, quando osculatur Altare: sed post Consecrationem pollices ab indicibus non disjunguntur. In

omni etiam deosculatione sive Altaris, sive Libri, sive alterius rei, non producit signum Crucis pollice, vel manu super id, quod osculandum est.

(y) Quæ particula *Semper* bene notanda est contra eos, qui post Consecrationem totas manus super Altare ponunt, ita ut parvi digiti supra ipsum Corporale ponantur, quod facere se ajunt; ne, si particula aliqua e digitis laberetur, in terram decideret. Sed hæc praxis, ut ex dicta particula colligitur, est manifeste huic Rubricæ contraria; cujus Authores utique bene sciverunt, manus post Consecrationem supra Altare ponendas esse, ergo, si ibi voluissent, parvos digitos supra Corporale ponendos esse, non debuissent dicere in Parenthesi, *quod semper faciendum est; cum manus junctæ super Altare ponuntur*: bene ergo sciebant, hoc periculum timendum non esse, cum ideo polices & indices conjuncti teneantur, ne particula decidat; alioqui sane etiam cavere debuissent, ne Celebrans post Consecrationem Cruce se signaret, ne forte, si particula tunc ex digitis conjunctis decideret, in terram laberetur.

II. Osculato Altari accedit (z), ad cornu ejus sinistrum, id est, Epistolæ: ubi stans versus Altare, & producens a fronte ad pectus signum Crucis (a), incipit intelligibili voce Introitum Missæ (b) & prosequitur junctis manibus. Cum dicit *Gloria Patri*, tenens junctas manus caput (c) inclinat versus Crucem. Cum repetit Introitum, non signat se, ut prius: & eo repetito, junctis manibus ante pectus, accedit ad medium Altaris, ubi stans (d) versus illud similiter junctis manibus dicit eadem voce ter *Kyrie eleison*, alternatim cum Ministris. Si Minister, vel, qui intersunt, non respondeat, ipse solus novies dicit.

(z) Unde tunc, postquam se erexit, non opus est iterum Cruci se inclinare, cum prius inclinatus jam fuerit.

(a) Quod, teste Gavant. p. 2. tit. 4. lit. H. ideo nunc facit, quia hic proprie fit initium Missæ, atque adeo decet, ut per signum Crucis inchoetur. Sed cur non etiam in Missis Defunctorum seipsum Cruce signat Sacerdos? Respondet Gavantus tit. 13. lit. P. id tunc

tunc super librum fieri, quia hic quasi Defunctos repræsentat, quibus benedictionem potius quam sibi in tali Missa dare convenit.

(b) Qualem infra exempli gratia ex Festo SS. Trinitatis, de qua frequenter Neomystræ primam suam Missam dicere vel cantare solent, cum tota illa Missa huic Instructioni inferam, ut opus Missali ad exercendos sese in Ritibus addiscendis non habeant.

(c) Non corpus, aut humeros, ut multi non bene faciunt.

(d) Ergo non debet illaudabilem aliquorum consuetudinem sequi, qui sub ipso accessu ad Altare jam illa Kyrie eleison dicere incipiunt.

III. Dicto ultimo Kyrie eleison. Sacerdos stans in medio Altaris, & manus extendens, elevansque (e) usque ad humeros (quod in omni elevatione manuum observatur) voce prædicta (f) incipit, si dicendum sit *Gloria in Excelsis*. Cum dicit *Deo*, jungens manus caput Cruci inclinat; quo erecto stans junctis manibus ante pectus prosequitur usque ad finem. Cum dicit *Adoramus te, Gratias agimus tibi, & J Esu* (g) *Christe, suscipe deprecationem*, & iterum *J Esu Christe*, caput Cruci inclinat. Cum dicit in fine *Cum sancto Spiritu* seipsum fronte ad pectus cruce signat, interim absolvens *In Gloria Dei Patris. Amen.*

(e) Non ergo in profundum deprimens, & postea iterum elevans, ut aliqui imperite faciunt.

(f) Id est, alta & intelligibili.

(g) Ad quod nomen paulo profundius, quam ad reliquorum Sanctorum aut alia Nomina hic expressa caput inclinandum est.

IV. In Missa solemni Sacerdos facta Confessione ascendit cum Ministris (h) ad medium Altaris, ubi dicto *Oramus te Domine*, & osculato Altari, ponit incensum in thuribulum, Ministrante Diacono naviculam, & Thuriferario thuribulum. Diaconus parum inclinatus versus Celebrantem dicit: *Benedicite Pater Reverende*, & osculatur cochlear, & manum Celebrantis, ante & post. Celebrans ter incensum ponit in Thuribulum (i) dicens interim: *Ab illo benedicaris, in cujus honore cremaberis:*

ris: & deposito cochleari producens manu dextra signum Crucis super thus in thuribulo illud benedicit.

(*h*) Ita, ut quemadmodum Gavantus hic *lit. Q.* monet, Diaconus sinistra manu, Subdiaconus dextra, vestem anteriorem Celebrantis paululum elevent; quod tamen a paucis observatur.

(*i*) Ita autem imponit incensum, ut manum sinistram interea pectori admoveat, & ipsa etiam verba benedictionis in singulas impositiones thuris dispenset.

V. Postea Diaconus dimissa navicula, accipit thuribulum, & dat Celebranti, osculata prius catenularum summitate, & manu illius dextra. Qui facta Cruci reverentia, incensat Altare ter ducens (*k*) thuribulum æquali distantia, prout distribuuntur candelabra (*l*) a medio ejus ad cornu Epistolæ: ubi demissa manu thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem, bis (*m*) ducto thuribulo; & conversus ad Altare, elevans manum incensat ejus planitiem, seu mensam in parte anteriori, ter ducens thuribulum (*n*) usque ad medium, ubi facta Cruci reverentia, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu usque ad cornu Evangelii, & pariter incensata inferiori & superiori parte ipsius cornu Evangelii duplici ductu, adhuc stans ibidem (*o*), elevans thuribulum ter incensat superiorem tabulæ partem versus medium Altaris, ut fecit in cornu Epistolæ (*p*) deinde manu aliquantulum demissa incensat anteriorem ejus partem seu frontem ter ducens thuribulum; dum procedit a cornu Evangelii usque ad medium Altaris: & facta Cruci reverentia incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem usque ad cornu Epistolæ: ubi reddito thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur.

(*k*) Simplici ductu, non duplicato, ut nonnulli perperam faciunt.

(*l*) Ubi bene notandum ex Gavanto p. 2. tit. 4. *lit. C.* in hoc casu non ipsa candelabra, sed posteriorem partem Altaris, in qua sunt candelabra, incensari, unde si vel pauciora, quam sex adsunt, vel certe ultra cornu Evangelii & Epistolæ sunt collocata, uti interdum contingit, thurificatio non juxta situm candelabrorum, sed juxta eum situm, qui observaretur,

tur, quando candelabra tria in quovis cornu Altaris ordinario modo essent disposita.

(m) Non quasi pars quævis ductu binothurificanda, sed quod utraque pars collective accepta bino ductu incensanda sit.

(n) Ita, ut per modum semicirculi peragatur ea incensatio, in cornu Epistolæ quidem a dextra parte inchoando semicirculum, in cornu Evangelii autem a sinistra parte eundem incipiendo.

(o) Ut non retrocedere debeat ad incensationem anterioris partis peragendam.

(p) Ita tamen, ut a sinistra parte ductus incensationis inchoet.

VI. Si vero in Altari fuerint Reliquiæ seu imagines Sanctorum (q) incensata Cruce, & facta ei reverentia, antequam discedat a medio Altaris, primum incensat eas, quæ a dextris sunt, id est, ex parte Evangelii (r) prope Crucem bis (s), ducens thuribulum, & iterum facta Cruci reverentia, similiter incensat bis alias, quæ a sinistris sunt, hoc est, a parte Epistolæ: deinde profectur incensationem Altaris, ut supra, ter ducens thuribulum in unoquoque latere, etiam si in eo plures essent Reliquiæ vel Imagines, seu etiam plura vel pauciora candelabra.

(q) Id est, Statuæ Sanctorum, ait Gavantus p. 2. tit. 4. lit. F. non pictæ imagines in pariete; sed quid si pictæ ejusmodi imagines sint ligneis receptaculis inclusæ, aut Cerei Sacri duntaxat ligno affabre elaborato, aut argenteis vasculis sint ornati, numquid incensari debebunt? Negare videtur Gavantus, nisi per Parietem intelligat alas ipsius Altaris magni; sed ego, salvo meliori judicio, judico omnino tales imagines supra Altare stantes esse incensandas; tum quia Rubrica hæc expresse, & absque discrimine dicit, imagines esse incensandas; tum quia Imagines, cum sint loco Sanctorum substitutæ, omnino etiam simili cultu cum reliquiis sunt dignæ.

(r) Non tamen accedens ad hanc partem, sed stans in medio.

(s) Iterum intellige bino simplici ductu, unde si una tantum statuta in Altari staret, duplex iste ductus perinde faciendus esset, ac si duæ adessent.

VII. Si in Altari fuerit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, accepto thuribulo, antequam incipiat incensationem, genuflectit (*t*); quod item facit, quotiescunque transit (*u*), ante medium Altaris.

(*t*) Quo in casu, amplius Cruci Caput inclinat, quia jam majorem reverentiam Cruci simul & Sacramento fecerat.

(*u*) Non autem, quando recedit a medio, quia non omnino recedit ab Altari. Sufficit ergo, quod in eo casu profundam Cruci reverentiam faciat.

VIII. Diaconus & Subdiaconus hinc inde assistunt (*x*) Celebranti, dum incensat, & cum transeunt ante Crucem, semper genuflectunt (*y*). Deinde Celebrans Diacono a dextris ejus, Subdiacono a dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ legit Introitum (*z*), & Kyrie eleison. Cum vero intonat Hymnum *Gloria in Excelsis Deo*, Diaconus & Subdiaconus unus post alium (*a*), stant a tergo Celebrantis: postea ascendunt (*b*) ad Altare, & hinc inde, Diaconus a dextris, & Subdiaconus a sinistris, cum Celebrante Hymnum submissa voce prosequuntur usque ad finem (*c*). Quod etiam servatur, cum dicitur *Credo*, & cum dicitur *Dominus vobiscum*, Oratio, Præfatio, & *Pater noster*, Diaconus & Subdiaconus similiter stans unus post alterum.

(*x*) Et eam partem Planetæ, quæ est circa brachia, pariter elevant, ne incensatione eum impediat; alteram vero manum interea pectori admovent.

(*y*) Etiam si ipse Celebrans solummodo caput inclinet: quod, uti Gavantus p. 2. tit. 4. lit. N. monet, semper faciunt, cum Cruci reverentiam faciunt.

(*z*) Ita tamen, ut Introitum solus legat, novem Kyrie eleison vero cum Ministris alternatim dicat.

(*a*) Diaconus scilicet in proximo gradu post Celebrantem, & Subdiaconus in proximo post Diaconum, aut in ipso plano, si non adsint tot gradus.

(*b*) Facta tamen prius genuflexione in suo loco, nulla autem amplius, quando venerunt ad Celebrantem.

(*c*) Inclinantes se, & facientes signum Crucis, sicut Celebrantem facere conspexerint.

TITULUS V.

De Oratione.

I. **D**ICTO Hymno *Gloria in Excelsis*, vel, si non dicendus sit, eo omisso, Celebrans osculatur Altare (*d*) in medio, manibus hinc inde super eo ut supra, extensis, tum illis ante pectus junctis (*e*), & demissis ad terram oculis, vertit se a sinistro latere ad dextrum (*f*), versus Populum, hoc est, per eam partem, quæ respicit cornu Epistolæ, & extendens ac jungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce prædicta *Dominus vobiscum* (vel, si sit Episcopus, *Pax vobis*, quod dicitur tantum hoc loco, quando dictus est Hymnus *Gloria in Excelsis*) R. *Et cum Spiritu tuo*, & junctis, ut prius, manibus, revertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens & jungens ante pectus, caputque (*g*) Crucis inclinans dicit *Oremus*; tum extendit manus, ita, ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem, distantiamque non excedat (*h*) quod in omni extensione manuum ante pectus servatur. Stans autem, ut supra, extensis manibus dicit Orationem. Cum dicit *per Dominum nostrum*, jungit manus (*i*), easque junctas tenet usque ad finem. Si aliter concluditur Oratio, *Qui tecum*, vel *Qui vivis*, cum dicit, *in unitate*, jungit manus.

(*d*) Et non ad latus, ut multi faciunt; unde, ut commodius hanc Cæremoniam perficere possit, Calicem velo coopertum nonnihil remotius ab Altaris extrema ora statuere debet.

(*e*) Et in altum elevatis, ut semper faciendum est, quando manus tali modo gerere debet.

(*f*) Quia, sicut dextra manus honestior censetur, ita idem quoque de latere dextro censendum, atque adeo initium conversionis ex ea parte faciendum est.

(*g*) Solum caput intellige, unde non bene faciunt multi, qui perinde ac alias, quando ante Crucem transeunt, vel ad eam accedunt, profundam reverentiam faciunt.

(*h*) Unde colligitur, in altum elevatos digitos esse debere, & non in æquali cum palma altitudine constitutos, & quasi jacentes, ut multi faciunt. Sed & distantia manuum cum decore observanda est, ita,
ut

ut neque nimis inter se distantes, neque tamen nimis etiam propinquæ sint invicem, sed medium observetur, quod quidem tunc facile præstabitur, si uterque cubitus bino lateri conjungatur.

(i) Simul tamen caput inclinans eo modo, qui in sequente numero indicabitur.

II. Cum nominatur JESUS, caput versus Crucem inclinatur (k), quod etiam facit, cum nominatur in Epistola, & similiter ubicunque nomen B. MARIE, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit Commemoratio (l). Item in Oratione pro Papa, quando nominatur (m), semper caput inclinatur, non tamen versus Crucem. Si plures Orationes sunt dicendæ, idem in eis, in voce (n), extensione manuum & capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

(k) Quia, cum Crux sit imago Christi, recte ad nomen JESUS caput versus Crucem inclinatur, aliquando tamen profundius, quam ad alia nomina, uti aliqui volunt.

(l) Per Commemorationem hoc loco specialis intelligitur, & non illa, quæ in suffragiis, vel reliquo Missæ contextu fieri solet.

(m) Puta; quando proprio nomine suo, non autem, quando Papæ aut Pontificis nomine exprimitur.

(n) Nempe ut altiori voce dicantur in privatis Missis; in Solemnibus vero Officiis omnino canantur.

III. Si Altare sit ad Orientem versus Populum, Celebrans versa facie ad populum non vertit humeros ad Altare, cum dicturus est *Dominus vobiscum*, *Orate Fratres*, *Ite Missa est*, vel daturus benedictionem, sed osculato Altari in medio, ibi expansis & junctis manibus, ut supra, salutat Populum, & dat benedictionem.

IV. In quatuor Temporibus, vel alias, quando dicendæ sunt plures Orationes cum Prophetiis o), dicto *Kyrie eleison*, in medio Altaris revertitur ad cornu Epistolæ, ubi stans ante librum extensis & junctis ante pectus manibus, & caput Cruci inclinans dicit *Oremus*, *Flectamus genua* illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genuflectit (p), & sine mora surgens, eadem voce respondente Ministro *Levate*, manibus extensis dicit Orationem, ut supra, & in conclusionem

sione eas jungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel Altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

(o) Uti fit in Sabbato sancto præcipue.

(p) Ita ut prius illa verba: *Flectamus genua* proferat; & non sub ipsa genuflexione, ut aliqui faciunt.

III. In Missa solemni, cum dicitur *Dominus vobiscum* & *Oremus*, Diaconus & Subdiaconus stant retro post Celebrantem. *Flectamus genua* dicitur a Diacono, a Subdiacono vero *Levate*, illo primum genuflectente, hoc primum surgente, Celebrans vero non genuflectit (q).

(q) Gavantus p. 2. tit. 5. lit. H. vult, ut etiam Ministri reliqui caput tantum cum Sacerdote inclinent; sed praxis fere contrarium habet, & merito, nec enim decens videtur, ut Diaconus & Subdiaconus velut primarii Ministri genuflectant, & non idem etiam minores Ministri faciant, maxime cum in his ratio, propter quam Gavantus p. 1. tit. 17. n. 3. Celebrantem regulariter stare ait (nimirum quia Personam Christi ante Patrem stantis & orantis repræsentat, uti ex Act. 17. cap. legitur) in his Ministris cessat.

TITULUS VI.

De Epistola, Graduali, & aliis usque ad Offertorium.

I. Dictis Orationibus, Celebrans positis super librum, vel super Altare manibus, ita, ut palmæ librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens (r) legit Epistolam (s) intelligibili voce, & respondetur a Ministro *DEO gratias* (t), & similiter eodem modo stans prosequitur Graduale (u), Alleluja (x), ac Sequentiam (z), si dicenda sint. Quibus dictis Celebrans, si privatim celebret, ipsemet, seu Minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Evangelii (a), & dum transit ante medium Altaris, caput Cruci inclinat (b), & Missale sic locat, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, & non ad parietem, sive ad partem ejus contra se directam (c).

(r) Mo-

- (r) Modo caveat, ne manibus interiora Missalis folia multum contrectet; sic enim ob manuum interdum sudantium, vel alio modo sordidarum fæces facile & ipse liber sordidus efficeretur.
- (s) Epistola vocatur, non quod vere semper ex Epistolis SS. Apostolorum sumatur, (nam etiam ex aliis libris veteris & novi Testamenti sumitur,) sed quod hoc ipso, quod sit ex una parte Verbum Dei, & ex altera parte ad instructionem & exhortationem eorum, qui Missam legunt, vel audiunt, ordinetur, velut Epistola de cœlo a Deo Missa agnoscatur. Circa quam ulterius notandum est, non omnia verba ex S. Scriptura esse desumpta, sed initium semper, & interdum etiam finem ab Ecclesia duntaxat additum esse, ut convenientius inchoetur, aut claudatur Epistola. Hinc Epistolæ desumptæ ex S. Pauli Epistolis semper vox *Fratres*, & finis frequenter *in Christo Iesu Domino nostro*: si vero ex aliorum Apostolorum Epistolis sumatur, vox *Charissimi*: si autem ex Prophetis accipiatur, verba: *In illo tempore* ab initio, & in fine non raro verba *dicit Dominus Omnipotens* præponuntur, vel subjunguntur. Sed & illud bene notandum circa Epistolas, quod, licet eæ desumptæ sint ex libro Proverbiorum, Canticis, aut Ecclesiastico, nihilominus dicatur: *Lectio Libri Sapientiæ*: eo quod hi omnes Libri ex SS. Patrum antiquo usu *Sapientiales* dicantur.
- (t) Quod tamen *Deo gratias* omittitur inprimis in fine quintæ Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum, ne textus & sensus interrumpatur; & in fine Lectionum Feriæ sextæ in Parasceve, & Sabbato sancto, quia illi sunt dies luctus, atque adeo sicut a *Gloria Patri* & similibus modis festivioribus abstinetur, ita & hæc verba *Deo gratias* omitti conveniat.
- (u) *Graduale* nihil aliud est, quam certi quidam Versus ad Deum & Sanctos vel laudandos, vel invocandos ordinati. Vocantur autem *Graduale*, quia juxta vel in ipsis gradibus Altaris olim cantabantur.
- (x) Per Alleluja hoc loco intelliguntur Versus quidam, qui Tempore Paschali, id est a Dominica in Albis

Albis usque ad Sabbatum Pentecostes loco Gradualis dicuntur, & a duplici Alleluja inchoantur.

(y) *Tractus* nomine intelliguntur Versus quidam ad luctum significandum vel excitandum certis quibusdam diebus dici soliti; hinc quia tardius canuntur, & quasi trahuntur verba illius, *Tractus* a trahendo dicti sunt.

(z) *Sequentia* hoc loco significat Hymnum quemdam, qui certis diebus Graduali subjungitur, & propterea forte, quia sequitur Graduale, *Sequentia* vocatur, ut notat Gavantus p. r. tit. 5. lit. Z.

(a) Cornu Evangelii idem significat, ac pars illa Altaris, in qua Evangelium canitur, quæ ab antiquis Cornu vocabatur, quia est extrema pars, sicut olim extremæ partes Exercitus Cornu vocabantur.

(b) Ita tamen, ut non omittat profundam reverentiam, quæ semper Cruci facienda est.

(c) Clarius dici potest, ita locandum librum, ut Celebrantem oblique stantem respiciat, eique ad legendum Evangelium sit idoneus.

II. Locato Missali in Altari Celebrans redit ad medium Altaris(d), ibique stans junctis manibus ante pectus(e), elevatisque ad Deum oculis, & statim demissis, tum profunde inclinatus dicit secreto *Munda cor meum & jube Domine(f) benedicere, Dominus sit in corde meo* ut in Ordinario. Quibus dictis vadit ad librum Missalis, ubi stans versus illum(g) junctis manibus ante pectus dicit intelligibili voce *Dominus vobiscum, R. Et cum Spiritu tuo.* Deinde pollice(h), dextræ manus signo Crucis signat primo librum super principio Evangelii: quod est lecturus(i), postea seipsum in fronte, ore, & pectore dicens: *Sequentia vel Initium S. Evangelii &c. R. Gloria tibi Domine.* Tum junctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra prosequitur Evangelium usque ad finem. Quo finito Minister stans in cornu Epistolæ post infimum gradum Altaris respondet: *Laus tibi Christe,* & Sacerdos elevans parumper librum, osculatur principium Evangelii dicens: *Per Evangelica dicta &c.* præterquam in Missis Defunctorum, & nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha: Archiepiscopo, & Episcopo in

O

Instruct. I. eorum

eorum Residentiis (k), quo casu deferitur cuilibet (l) prædictorum osculandus liber, Celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit: *Per Evangelica dicta &c.* (m). Cum autem nominatur IESUS, caput versus librum inclinat, & eodem modo versus librum genuflectit, cum in Evangelio est genuflectendum.

(d) Ubi tamen, cum statim profunde se inclinaturus sit, non opus est, aliam profundam reverentiam Cruci facere.

(e) Non in Altari positus, uti multi contra Rubricas faciunt.

(f) Cum a Deo, non ab homine benedictionem petat.

(g) Unde non statim ad *Dominus vobiscum* inchoanda est Crucis formatio supra librum juxta morem nonnullorum omnia in Missa præpopere agentium.

(h) Solo pollice intellige, non Indici juncto, & reliqua manu in longum extensa.

(i) Dum signat librum Evangelii, sinistram manum libro apponere potest, ut vult Gavantus p. 2. tit. 6. lit. N. & alii.

(k) Non autem Vicario Apostolico, neque Commendatario seu Procuratori Apostolico, uti S. Congregatio Rituum 17. Sep. 1611. decrevit; neque aliis in hac Rubrica non nominatis sine facultate Sedis Apostolicæ; Principibus autem magnis (non autem inferioribus Laicis) quando liber interdum deferatur, id ex tolerantia potius, quam Rubricarum præscripto contigit, uti Gavantus l. c. lit. R. ait, ubi etiam addit, in tali casu Celebrantem debere proprium suum librum osculari, atque adeo alium librum ad Principem pro osculo deferendum esse.

(l) Cuilibet solitarie accepto intellige; si enim plures æquales fuerint, nulli ex illis, nec ipsi Celebranti osculandus liber offerri deberet; si vero plures inæquales adfuerint Missæ, soli digniori deferendus foret, juxta Gavantum l. c.

(m) Quia hæc verba sunt osculantis propria, atque adeo ab illo solo, qui librum osculatur, proferenda sunt.

III. Dicto Evangelio, stans in medio Altari versus Crucem (n) elevans & extendens manus incipit (si dicen-

cendum sit) *Credo* (o). Cum dicit *in unum Deum* jungit manus (p), & caput Cruci inclinat (q), quo erecto stans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit *Iesum Christum*, caput Cruci inclinat. Cum dicit *Et incarnatus est*, usque ad *Et homo factus est* inclusive genuflectit. Cum dicit *Simul adoratur*, caput Cruci inclinat. Cum dicit *Et vitam venturi sæculi Amen*, producit sibi manu dextra Crucis signum a fronte ad pectus (r).

(n) Faciens tamen prius Cruci profundam reverentiam ob accessum ad medium.

(o) Quod Symbolum alioqui vocatur a Rubricis; eo quod contineat omnes Fidei nostræ, aut potiores certe Articulos. Est autem hoc Symbolum non illud, quod Apostoli fecerunt, quodque initio Ecclesiæ in Missa cantabatur; neque Nicenum, quod deinde juxta aliquos S. Marcus Successor S. Silvestri recitari jusserat, sed Constantinopolitanum, cui tamen hæc verba *Filioque procedit* jussu Concilii Toletani addita sunt, teste Gavanto p. I. tit. II. lit. H.

(p) Non autem elevat, ut non pauci sine necessitate faciunt.

(q) Nisi forte hæc verba pronuntiet, dum Cruci alioqui profundam reverentiam facit.

(r) Crucis signum hic formatur, ut quasi sigillo Crucis Fidei totius Confessio firmetur, ut ait Gavantus p. 2. tit. 6. lit. T. ubi etiam addit ad verbum *Amen* manus iterum jungendas esse, sed cum Rubricæ id non præcipiant, potest sine scrupulo omitti.

IV. In Missa solemni Subdiaconus circa finem ultimæ Orationis accipit ambabus manibus librum Epistolarum (s), deferens illum supra pectus (t) & facta Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolæ (u) contra Altare, & cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono a dextris, & item Graduale, Tractum &c. usque ad *Munda cor meum*. Epistola cantata, Subdiaconus facta iterum genuflexione Altari in medio, redit ad Celebrantem & genuflectens (x) osculatur ejus manum

& ab eo benedicitur (z) præterquam in Missis Defunctorum.

(s) Quem a Cæremoniario, vel alio quopiam Ministro juxta cujusque Loci consuetudinem accipit.

(t) Comitatus a Cæremoniario ad sinistrum latus eunte, uti Cæremoniale Episcoporum l. 1. c. 10. præscribit, aut certe a Substituto illius, uti alicubi consuetudo habet.

(u) Ad cornu Altaris in Presbyterii plano, ut ait Gavantus p. 2. tit. 6. *lit. X.* nisi alicubi mos habeat, ut extra Presbyterii cancellos egrediatur, ibique Epistolam cantet.

(x) In gradu inferiore juxta Celebrantem, ut commode illi ad osculum porrigere possit, unde Celebrans interea ibi absoluta Epistola & Graduali expectare debet.

(z) Post osculum manui porrectum, nihil dicendo.

Postea idem Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Evangelii in Altare (a), & ibi ministrat (b) Celebranti, qui in medio Altaris submissa voce dicto *Munda cor meum*, & deinde lecto Evangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Evangeliorum (c) ad Altare, imponit incensum in thuribulum (d). Postea Diaconus genuflectens ante Altare (e) dicit *Munda cor meum*, & accipiens librum Evangeliorum de Altari (f) petit benedictionem a Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris; & osculata illius manu (g) præcedentibus Thuriferario, & duobus Acolythis cum Candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono a sinistris ad locum Evangelii contra Altare (h) versus Populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolyths tenentes Candelabra accensa dicit: *Dominus vobiscum* junctis manibus. Cum dicit *Sequentia*, signat librum in principio Evangelii (i) & frontem, os, & pectus (k) postea ter librum incensat, hoc est, in medio, a dextris (l), & a sinistris, & prosequitur Evangelium junctis manibus (m). Interim Celebrans post datam Diacono benedictionem retrahens se ad cornu Epistolæ, ibi stat junctis manibus, & cum Diaconus dicit *Sequentia S. Evangelii*, Sacerdos etiam signat se (n) & cum nominatur JESUS, caput inclinat versus Altare

Altare (o). Finito Evangelio Sacerdos osculatur librum a Subdiacono (p), sibi delatum dicens: *Per Evangelica dicta* (q) & a Diacono (r) incensatur. Si fit coram Prælato in sua Residentia, liber defertur ad Prælatum, ut supra (s), & ille incensatur, ut in Cæremoniali (t). Postea stans in medio Altari (u) versus ad Crucem incipit, si dicendum sit, *Credo*, stantibus post eum Diacono, & Subdiacono, deinde (x) ad Altare accedentibus, & cum eo prosequentibus ut dictum est ad *Gloria in excelsis*.

(a) Faciens tamen in medio, dum transit, debitam Crucis vel Sacramento reverentiam.

(b) Stando nempe ad latus illius finistrum in inferiori gradu, & folia, si opus est, vertendo.

(c) In quo casu nemo comitatur Diaconum, quia Comes, ut Gavantus p. 2. tit. 6. *lit. C.* advertit, datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando exeundum est e Presbyterio, quorum neutrum hic contingit.

(d) Eo prorsus modo, quo in principio Missæ imposuit, iterum scilicet illa verba *Ab illo benedicaris* sub terna impositione dispensans, ac recitans.

(e) In superiori scilicet gradu ante Altare, & paululum ad dextrum latus ipsius Celebrantis.

(f) Nempe versus Celebrantem genuflexus, & *Iube Domine benedicere* dicens, librumque in aëre versus Celebrantem parum inclinatum tenens.

(g) Quam Celebrans supra ipsum librum Evangelii positam eidem osculandam porrigit.

(h) Dum Rubrica hoc loco dicit, Diaconum contra Altare stare debere, aliud non vult dicere, teste Gavanto l. c. *lit. L.* quam quod medium locum inter Altare & Populum ad Aquilonem conversus occupare debeat, id est facie, neque tota ad Populum, neque ad Altare versa. Vadit autem librum ante pectus portans, & oculos modeste demittens.

(i) Dum librum signat, manum eidem librum apponit.

(k) Manum interea pectori apponens, sicut alias, quando signo Crucis seipsum signat.

(l) Per dextram hoc loco intelligitur non dextra ipsius Celebrantis, sed libri, quem incensat.

(m) In tono consueto, non omittens tamen inclinationes debitas ad verba JESU, MARIE, aut Sanctorum

rum illius diei, aut quando alias ratione Mysterii præcipitur inclinatio, quas tamen inclinationes non versus Altare ut Celebrans, sed versus librum facit Subdiacono interea, & Acolythis nihil se moventibus.

- (n) Minori scilicet Cruce, ut ipse Diaconus facit.
- (o) Non ergo totum Corpus, ut multi faciunt.
- (p) Qui non ante Osculum, sed post illud, ubi librum clausit, se Celebranti inclinat.
- (q) Dum librum osculatur Celebrans, & hæc verba dicit, manu utraque librum apprehendit.
- (r) Ter videlicet, facta, ut alias ante & post incensationem reverentia.
- (s) A Subdiacono scilicet, & cum osculo ab ipso Prælato figendo, qui & verba illa *Per Evangelica dicta* pronunciat.
- (t) Si quidem Episcopus in sua Residentia sit præsens & Pluviali indutus; si enim in Cappa Missæ interfuit, nec ipsi Episcopo, quia non est Pluviali indutus; nec ipsi Celebranti ob præsentiam Episcopi incensatio facienda est, teste Gavanto p. 2. tit. 6. *lit. I.* ubi etiam addit ex Cæremoniali Episcoporum, quod Legatus vel Cardinalis in suo habitu post osculum Evangelii thurificatur etiam coram Episcopo loci ob dignitatem Cardinalitiam.
- (u) Celebrans scilicet, postquam librum osculatus, & a Diacono incensatus est.
- (x) Id est, ubi Celebrans verba illa *Credo in Deum* ceciderit, quæ tamen ipsi non necessario dicere privatim debent, sed statim cum Celebrante pergere possunt.

VI. Si autem prædicandum sit, Concionator finito Evangelio (x) prædicet, & sermone, five concione expleta dicitur *Credo*, vel si non sit dicendum, cantetur Offertorium.

- (x) Aut Symbolo, si alicubi consuetudo introducta sit.

VII. Cum vero in Symbolo cantatum fuerit, *Et incarnatus est*, Diaconus accepta Bursa de Credentia, ambabus manibus refert eam elevatam cum solitis reverentiis (a) medium Altaris, in quo explicat Corporale, & rever-

revertitur ad Celebrantem (b). Cum non dicitur *Credo*, Subdiaconus defert bursam simul cum Calice.

(a) Scilicet cum profunda reverentia ipsi Celebranti, dum transit ante ipsum, facta, uti & Altari, si Ven. Sacramentum ibi non lateat.

(b) Per breviorē viam descendens a cornu Epistolæ.

VIII. Si quandoque Celebrans cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus (c) qui in fine non osculatur manum celebrantis (d), Evangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Evangelii, qui & in fine Missæ cantat *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*, aut *Requiescant in pace*, pro temporis diversitate.

(c) Quem etsi conveniat ordine Lectoratus initiatum esse, si tamen is haberi non queat, non videtur alius excludendus, modo recte & decenter eo Officio fungi queat.

(d) Atque adeo nec librum ad Celebrantem portat, aut benedictionem ab eo accipit, sicut alias Subdiaconus fecit.

TITULUS VII.

De Offertorio, & aliis usque ad Canonem.

I. Dicto Symbolo, vel si hoc non sit dicendum post Evangelium (e), Celebrans osculatur Altare in medio, & junctis manibus ante pectus, ibidem a manu sinistra ad dextram (ut dictum est supra) vertit se ad Populum, extendens ac jungens manus, dicit *Dominus vobiscum*, junctis manibus revertitur per eandem viam ad medium Altaris, ubi extendens ac jungens manus, caputque Cruci inclinans dicit *Oremus*, tum junctis, ut prius, manibus dicit Offertorium (f) & omnia, quæ usque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi ubi aliter ordinatur.

(e) Nisi Concio & Exhortatio habenda sit.

(f) Sic dictum, quia tunc Hostia & Calix Deo offeruntur, & suo tempore ab ipso etiam Populo oblationes fiunt.

II. Dicto Offertorio, discooperit Calicem (g), & ad cornu Epistolæ sistit, & manu dextra amovet parvam pallam (h) desuper Hostiam (i), accipit Patenam (k) cum Hostia, & ambabus manibus usque ad pectus eam elevatam tenens, oculis ad Deum elevatis, & statim demissis dicit: *Suscipe Pater &c.*

(g) Velum scilicet, quo calix velabatur, removendo; licet autem hoc velum Gavantus p. 2. t. 7. *lit. S.* ab ipso Ministro removendum esse censeat, & prope Tabellam Secretarum ponendam, contraria tamen praxis, qua ab ipso Sacerdote amovetur, communior & conformior est Rubricis, saltem loquendo de privatis Missis. Illud potius controversum est, ubi ponendum sit velum, cum Rubricæ nihil de hoc dicant, unde variæ praxes sunt exortæ, nam aliqui super Corporale ante Calicem ponunt; alii non plicatum super Tabernaculo Sacramenti suspendunt; alii plicant, & juxta Corporale collocant, ut Pallam desuper deinceps ponere, & commodius apprehendere queant, quorum praxis, uti communior, ita fere etiam decentior videtur, nam supra Corporale nihil, nisi quod Corpus & Sanguinem immediate contingit, collocari deberet; in Tabernaculo autem, cum hoc non semper sit ita propinquum aut præparatum, ut ex eo suspendi commode queat, collocari saltem semper non potest.

(h) Palla juxta Gavantum p. 2. tit. 1. *lit. M.* a palliando dicta est, quia scilicet Calicem tegit, nam cum antiquitus solum Corporale Calicem cooperuit, postea ob commodiorem usum Palla usurpari coepit, quæ tamen, ut ostendatur, eundem cum Corporali finem habere, eique in officio seu functione succedere, ex eadem materia, ex qua Corporale factum est, conficitur.

(i) Hostiæ nomen hoc loco panis consecrandus, vel consecratus intelligitur; licet enim etiam Vinum Deo offeratur, ideoque pariter Hostia vocari queat; quia tamen Vinum in Calice continetur, Calicis etiam nomine indicari potest, atque adeo ad distinctionem Panis & Vini consecrati, Hostiæ nomen soli Pani consecrando vel consecrato relictum est.

(k) Pa-

(k) Patenam a patendo dictam putat Gavantus p. 2. tit. 1. lit. G. vel quia patula est, aut dispanfis, patentibusque oris est prædita, unde olim magna admodum fuerat, utpote quæ omnes Hostias ad communicandum Populum consecratas continebat. Nunc tamen minor est, quia ad solam plerumque Celebrantis Hostiam continendam est ordinata.

III. Si fuerint aliæ Hostiæ non super Patenam, sed super Corporale, vel in alio Calice vel vase (l) pro Communione Populi consecrandæ, Calicem illum seu vas dextra discooperit (m), & intentionem suam etiam ad illas offerendas & consecrandas dirigens dicit ut supra *Suscipe sancte Pater*, ut in ordine Missæ. Quo dicto (n) Patenam utraque manu tenens cum ea facit signum Crucis super Corporale, & deponit Hostiam circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dextram aliquantulum (o) subtus Corporale, quam exterso Calice, ut dicetur, cooperit Purificatorio (p). Si autem adsit vas seu Calix cum aliis Hostiis, ipsum cooperit alia Patena vel Palla.

(l) Quod *Ciborium* vulgo nunc vocatur, eo quod Cibum cœlestem Populo distribuendum contineat.

(m) Unde non est necessarium, ut Celebrans illud vasculum elevet, sed sufficit, si ad Hostias in eo contentas intentio quoque dirigatur.

(n) Non imitandi proinde sunt illi, qui, antequam Orationem illam integre absolverint, Hostiam in Corporali ponunt, cum Rubricæ dicant expresse, dicta seu finita Oratione *Suscipe*, Hostiam deponendam esse.

(o) Non ergo integra Patena sub Corporali abscondenda est, ut nonnulli faciunt, sed secundum minorem sui, vel mediam duntaxat partem, ut commode Purificatorio cooperiri possit.

(p) Purificatorii nomine hoc loco intelligitur linteum illud, quo Calix immediate tegitur, & quod ad purificandum Calicem, digitosque Celebrantis extergendos est ordinatum.

IV. Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem (q), Purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini de manu Ministri, (qui osculatur

ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) (r) & ponit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem, producit signum Crucis (s) super ampullam aquæ, & dicit *Deus, qui humanæ substantiæ, & infundens parum aquæ (t) in Calice prosequitur Da nobis per hujus aquæ & vini Mysterium.* Si vero celebrat pro Defunctis, non facit signum Crucis (u) super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens Orationem, ut supra.

(q) Faciens tamen ante, quam discedat a medio, debitam Cruci reverentiam.

(r) Gavantus p. 2. tit. 7. lit. C. addit, etiam reverentiam Celebranti a Ministro, saltem Capitis inclinatione faciendam esse, nisi dignitas illius omnino modicam genuflexionem exigit.

(s) Ita, ut parvum digitum ampullæ obvertat, quæ Regula generaliter observari debet in crucibus, quibus res alias a se distinctas signat.

(t) Ex traditione Christi, ad significandam aquam ex latere suo fluentem, populi que, qui in Apocalypsi per aquam significatur, cum Christo unionem, aut, ut alii volunt, ad duplicem Christi Naturam, divinam scilicet & humanam indicandam.

(u) Quia, cum Populus Purgatorii jam sit in gratia, non indiget ulteriori benedictione, atque adeo nec aquam, quæ Populum illum significat, benedici convenit.

V. Imposita aqua in Calice, & finita Oratione prædicta, accipit manu dextra Calicem discoopertum, & stans ante medium Altaris (x) ipsum ambabus manibus elevatum tenens (y) videlicet cum sinistra pedem, cum dextra autem nodum infra Cuppam, intentis ad Deum oculis (z) offert dicens: *Offerimus tibi, Domine.* Qua Oratione dicta facit signum Crucis cum Calice super Corporale (a) & ipsum in medio post Hostiam collocat, & Palla cooperit. Deinde junctis manibus super Altare positis, aliquantulum inclinatus (b) dicit secreto *In spiritu humilitatis.* Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, & statim jungens ante pectus (quod semper facit, quando est aliquid benedicturus) (c) dicit *Veni Sanctificator.* Cum dicit *Et Benedic,* signat manu dextra

dextra communiter super Hostiam & Calicem sinistra super Altare posita.

(x) Ad quod accedens facit Cruci profundam reverentiam.

(y) Ita, ut Cuppa Calicis non excedat oculos, neque sit infra os, ad differentiam Calicis elevati, ut Gavantus p. 2. tit. 7. lit. H. monet.

(z) Id est, ad Crucem elevatis, donec Orationem absolverit, & Calicem in Altari deponat.

(a) Non ergo manum sinistram remove debet a Calice, dum Crucis signum format, cum Rubrica nihil de hac remotione insinuet.

(b) Nempe per humerorum inclinationem, quæ ordinarie per vocem *Inclinatus* intelligitur, nisi particula restringens addatur.

(c) Intellige: quando prius junctas, aut aliqua re tenenda occupatas manus non habet, uti fit, quando in Missa Defunctorum ad introitum, Crucis signum super librum facit, & quando in communibus Missis aquam benedicit.

VI. Tum junctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistolæ (d) ubi stans Ministro aquam fundente (e) lavat manus, id est, extremitates digitorum pollicis & indicis Psalmum dicens *Lavabo inter Innocentes* (f) cum *Gloria Patri*, qui Versus *Gloria Patri* prætermittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore (g) a Dominica de Passione usque ad Sabbatum sanctum inclusive.

(d) Prius tamen de more Cruci reverentiam faciens.

(e) Elevato prius, ut monet Gavantus p. 2. tit. 7. lit. R. nonnihil manutergio, aut certe alio modo sic disposito, ut facile a Celebrante apprehendi queat. Sed & ampullam osculari, & in ejus porrectione, ut superius dictum, Celebranti reverentiam Capitis saltem inclinatione exhibere decet.

(f) Quem Psalmum dum dicit sub extersione manuum, facie ad Altare se convertat, ut ad Versum *Gloria Patri* caput Cruci inclinare queat.

(g) Id est, quæ de Dominica aut Feria dicuntur; unde in Missis de Sanctis, aut Votivis omnino ille versus dicendus est.

VII. Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus junctis revertitur ad medium Altaris (*h*) ubi stans, oculosque ad Deum elevans, & statim demittens, manibus junctis super Altare, aliquantulum inclinatus (*i*) dicit secreto Orationem *Suscipe Sancta Trinitas* (*k*). Qua dicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum junctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, a sinistra manu (*l*) ad dextram vertit se ad populum, & versus eum extendens & jungens manus dicit voce aliquantulum elata (*m*): *Orate Fratres*, & secreto prosequens, *ut meum ac vestrum Sacrificium* perficit circulum (*n*) revertens junctis manibus ante pectus a dextra manu ad medium Altaris (*o*). Et responso a Ministro vel a circumstantibus (*p*). *Suscipiat Dominus Sacrificium de manibus tuis* (alioquin per seipsum dicens *Sacrificium de manibus meis*) (*q*) ipse Celebrans submissa voce dicit *Amen*. Et manibus ante pectus extensis, ut fit ad Orationem (*r*), stans in medio Altaris versus librum (*s*) dicit absolute sine *Oremus*, & sine alia interpositione Orationem, vel Orationes secretas (*t*). Cum dicit *Per Dominum*, jungit manus: Cum dicit *Iesum Christum*, caput inclinat (*u*), quod facit in prima, & ultima Oratione (*x*), si plures sint.

(*h*) Ubi iterum Cruci reverentiam facit, nisi eadem opera dictam reverentiam, & inclinationem præscriptam facere velit.

(*i*) Humerorum scilicet inclinatione.

(*k*) Ubi tamen, cum SS. nomina JESU & MARIE, aut Sanctorum, quorum Festum aut Commemoratio eo die agitur, proferuntur, non facit novam inclinationem capitis, cum prius illud jam inclinatum habeat.

(*l*) Id est a cornu Epistolæ incipiendo motum, & in medio Altaris finiendo.

(*m*) Id est, a media inter altam & submissam.

(*n*) Nisi Venerabile Sacramentum sit expositum; tunc enim non perficit circulum, sed per eandem viam ad medium revertitur.

(*o*) Ubi tamen non facit Cruci reverentiam, cum non discesserit vere a medio, sed solum se convertit.

(*p*)

- (p) Etsi enim ordinarie a Ministro dicatur, non tamen hoc ita necessarium est, ut non ab aliis etiam dici possit, sicut in cantatis Officiis ad pleraque alia non Minister, sed Cantores respondent.
- (q) Sed tunc prius prosequi, & absolvere debet suam propriam Orationem *Ut meum ac vestrum Sacrificium &c.* & tunc primum inchoare Orationem *Suscipiat.*
- (r) Id est, Collectam, quæ ad distinctionem ab aliis partibus, & per Antonomasiâ quoddammodo O-ratio vocatur.
- (s) Ut scilicet commodius legere possit secretas Orationes; quod si facere possit sine omni, vel certe non nisi modica capitis conversione, sine scrupulo omittere poterit istam conversionem corporis ad librum.
- (t) Vocantur hæ Orationes *Secretæ*, vel sine addito *Secreta* non alia de causa, quam quia secreto id est, non alta voce, ut aliæ Orationes dicuntur.
- (u) Versus Crucem, non versus librum.
- (x) Cum hoc tamen discrimine, ut in prima Oratione clausulam integram secreto absolvat, in postrema vero tantum usque ad illa verba *per omnia sæcula sæculorum* prosequatur secretam recitationem.

VIII. Pervento autem (y) in conclusione ultimæ Secretæ ad verba illa *Per omnia sæcula sæculorum* exclusive, Sacerdos stans in medio Altaris, depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit convenienti & intelligibili voce (z) Præfationem (a). Cum dicit *Sursum corda*, elevat manus hinc inde extensas usque ad pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram. Cum dicit *Gratias agamus Domino*, jungit manus. Cum dicit *DEO nostro*, oculos elevat, & statim Cruci caput inclinât. Responso *Dignum & justum est*, elevatis & extensis, ut prius, manibus prosequitur Præfationem propriam vel communem, ut tempus requirit. Cum dicit *Sanctus*, junctis ante pectus manibus (b), & inclinatus (c) voce mediocri prosequitur, Ministro interim parvam Campanam pulsante (d). Cum dicit *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, erigit se, & signum Crucis sibi producit a fronte ad pectus.

(y) Id est, postquam pervenit.

(z) Alta videlicet, vel modulata, si cantetur Officium, ut Populus, vel Minister, aut Cantores loco illius respondere possint *Amen*; & sic confirmare hac voce illa, quæ Celebrans a Deo per secretas Orationes petivit.

(a) Præfatio idem significat hoc loco juxta Alcuinum apud Gavantum p. 1. tit. 12. *lit. Z.* ac Prælocutio ante Canonem, qua Populus excitetur ad majorem attentionem, eo quod tunc incipiendus sit Canon sacer, ipsumque Sacrificium paulo post offerendum.

(b) Et non super Altare positus, ut non pauci faciunt contra clarum hunc textum.

(c) Humerorum videlicet inclinatione.

(d) Quam ter pulsari vult Gavantus p. 2. tit. 7. *lit. E.* cum aliqua distinctione ad laudem Dei ter Sancti; & ad excitandos audientium animos ad proxima Mysteria; sed. quia Rubrica hujus distinctionis mentionem non facit, reprehendi non possunt Ministri, qui uno continuo pulsu campanulam pulsan.

IX. In Missa solemni, dicto *Oremus*, Diaconus & Subdiaconus accedunt ad Altare (e), in cornu Epistolæ, Diaconus amovet Calicem, si est in Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia coopertum Palla, & velo (f) a collo sibi pendente, manu sinistra (g) tenens, & alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia detulit, comitatus ab Acolyto ampullas vini & aquæ portante, ipse Diaconus Calicem detegit, & dat (h), Patenam cum Hostia Celebranti, osculando ejus manum (i) Subdiaconus extergit Calicem Purificatorio, Diaconus accepta ampulla (k) vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in calice, Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Celebranti dicit *Benedicite Pater Reverende*, qui facto versus eam signo Crucis dicit Orationem: *Deus, qui humanæ &c.* interim Subdiaconus infundit paululum aquæ in Calicem, Diaconus eum Celebranti dat (l), & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans (m), cum eo dicit *Offerimus tibi, Domine &c.* quem postea positum in Altari, ut supra, palla cooperit; Subdiacono deinde stanti in cornu Epi-

Epistolæ ponit in dextra manu Patenam (*n*), quam cooperit extremitate veli ab ejus humero pendentis, qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris: & facta genuflexione ibi stat, sustinens eam elevatam usque ad finem Orationis Dominicæ, ut dicetur. In Missis autem Defunctorum, & in Feria sexta Parasceves (*o*) Patena non tenetur a Subdiacono.

(*e*) Facta tamen prius genuflexione in suis locis, ut notat Gavantus p. 2. tit. 7. *lit. G.*

(*f*) Majori intellige, nam parvum velum in Credentia relinquit, ut Calix commodius portetur.

(*g*) Nuda, non velum simul apprehendente.

(*h*) Nisi Populus sit communicandus, & ideo vas Hostiis repletum in Altari stet, tunc enim prius vas istud aperit, & collocat super Altare, antequam Patenam porrigat Celebranti, & illud elevat parumper juxta Ceremoniale Episcoporum l. 2. c. 29. dum Celebrans Hostiam offert; qua deposita & ipse vas seu pyxidem deponit, cooperit, & post Calicem collocat, vel ad latus, si spatium tam angustum sit, ut post Calicem collocari non possit.

(*i*) Sed prius Patenam, ut hic monet Gavantus *lit. N.* conformiter aliis ejusmodi porrectionibus.

(*k*) Prius tamen iterum Calicem sinistra manu tenens cum Purificatorio, sicut Celebrans ipse in Missa privata fecit. Tam Diaconus autem, quam Subdiaconus accipit ampullam sine osculo.

(*l*) Non nodo, sed pede eum apprehendens, ut commodius a Celebrante accipi queat.

(*m*) Quod utrumque dextra manu peragit, non sinistra, uti nonnulli non satis decore faciunt.

(*n*) Ita, ut pars interior velut nobilior Subdiaconum respiciat.

(*o*) Quia hic ritus lætitiā de æterna vita significat, ut Gavantus *lit. R.* ex veteri Codice ostendit, atque adeo non convenit Missis Defunctorum.

X. Dicto *Veni Creator*, ut supra, Celebrans ministrante Diacono naviculam, & dicente *Benedicite Pater Reverende*, ponit incensum in thuribulum dicens *Per intercessionem*, ut in ordine Missæ. Deinde accepto thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc Cruci faciens reve-

reverentiam, incensat oblata (p), ter ducens thuribulum super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis (q) & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis a dextra ad sinistram (r) & semel a sinistra ad dextram (Diacono interea pedem Calicis tenente manu dextra) (s) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo: In prima incensatione *Incensum istud*. In secunda *a te Benedictum*. In tertia *Ascendat ad te Domine*. In quarta & descendat super nos, In quinta & sexta *Misericordia tua*. Deinde facta Cruci reverentia incensat Crucem & Altare, ut dictum est supra (t) assistente eodem Diacono, interim dicens *Dirigatur Domine Oratio mea* (u), & cum incensatur Crux, Diaconus amovet Calicem ad partem Epistolæ, & incensata Cruce reponit in suo loco. Cum reddit thuribulum Diacono, dicit *Accendat in nobis &c.* & incensatur ab eo: deinde Diaconus incensat chorum (x) & postremo Subdiaconum tenentem Patenam; & ipse Diaconus incensatur a Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolythos & Populum. Celebrans, postquam incensatus fuerit, lavat manus, ministrantibus Acolythis (y) ampullam æquæ cum pellicula & manutergio.

(p) Sic vocantur Hostia & Calix vino instructus.

(q) Continuo tractu, & non tantum per quatuor puncta a quatuor lateribus.

(r) Intellige dextram & sinistram ipsius Celebrantis.

(s) Ne tam facile Calix evertatur.

(t) Ante introitum, ubi prima incensatio est facta.

(u) Ubi aliqui ad singulos ductus, singula verba dispensant; sed quia rubricæ solos Versus dicendos esse asserunt, arbitrium erit, eos continua vel interpolata pronuntiatione proferre.

(x) Comite Thuriferario, & præcedente, ut notat Gavantus *lit. C.* Ubi etiam addit, eos, qui incensantur, non debere inniti suo sedili, sed quasi extra illud libere stare, & mutuo invitare, antequam incensentur, uti ex Cæremoniali Episcoporum l. 1. c. 23. colligitur.

(y) Cum reverentiis debitis, & quasi osculis ampullæ & manutergii, ante & post, uti monet Gavantus *lit. E.* addens ad *Orate Fratres* Subdiaconum respondere debere *Suscipiat*.

XI. Cum dicitur Præfatio, Diaconus & Subdiaconus stant retro post Celebrantem, & paulo ante, quam dicatur *Sanctus*, accedunt (z) ad Altare, ubi cum Celebrante hinc inde *Sanctus* (a) dicunt, & quæ sequuntur usque ad Canonem (b). Deinde Diaconus accedit ad sinistram celebrantis, ei assistens (c), dum dicitur Canon, nisi alius Sacerdos assistat, quia tunc ipse staret ad dextram aliquantum post Celebrantem. Subdiaconus vero tunc stat post Celebrantem (d).

(z) Facta in suis locis post Celebrantem genuflexione, quam rursus faciunt, si, ubi *Osanna in excelsis* ultimum dixerint, iterum recedunt.

(a) Stantes intellige, non autem alternatim, sed simul cum Celebrante *Sanctus* dicentes.

(b) Facientes cum Celebrante signum Crucis, ubi dicere inceperint *Benedictus*.

(c) Id est, folia Missalis vertens, manu librum tenens, ac, quæ dicenda sunt, indicans, non autem manus junctas tenens.

(d) Sicut alias stare consuevit, scilicet in plano ante medium Altaris. Quod tamen de Diacono hoc loco dicitur, in paucis locis observatum vidi, utpote in quibus ipse stat post Celebrantem ante Subdiaconum, sicut, dum Præfationem canit Celebrans, stare jubetur.

TITULUS VIII.

De Canone Missæ usque ad Consecrationem.

I. Finita Præfatione: ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris versus ad illud, aliquantulum (e) elevat manus, oculisque elevatis ad Deum, & sine mora devote demissis, ac manibus junctis, & super Altare positis, profunde inclinatus incipit Canonem secreto dicens *Te igitur* &c. ut in Ordine Missæ. Cum dicit *uti accepta habeas ac benedicas*, prius osculatur Altare in medio, deinde erigit se, & stat junctis manibus ante pectus. Dum dicit *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta Sacrificia*, dextra manu signat ter communiter super Hostiam & Calicem. Deinde extensis manibus ante pectus prosequitur *inprimis quæ tibi offerimus*.

(e) Non ultra humeros, uti multi faciunt; nec demittendo manus, & e profundo sursum elevando.

II. Ubi dicit *Una cum Famulo tuo Papa nostro*, exprimit nomen Papæ (f). Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Ubi dicitur *& Antistite nostro*, specificatur nomen Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi Ordinarii in propria Diœcesi (g) & non alterius Superioris, etiamsi Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi Jurisdictione. Si vero Episcopus Ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita functus, prædicta verba omittuntur, quæ etiam omittuntur ab iis, qui Romæ celebrant (h). Si Celebrans est Episcopus, Archiepiscopus, vel Patriarcha, omiſſis prædictis verbis, eorum loco dicit *& me indigno Servo tuo*. Summus autem Pontifex, cum celebrat, omiſſis verbis *una cum Famulo tuo Papa nostro, & Antistite nostro*, dicit *una cum me indigno Famulo tuo, quem Gregi tuæ præesse voluisti*. Et continuant omnes, ut sequitur *& omnibus Orthodoxis*.

(f) Et caput inclinat, sicut in collecta inclinare jubetur, cum eadem utrobique sit causa inclinationis, uti recte observat Gavantus p. 2. tit. 8. lit. M.

(g) Per Diœcesin in hoc textu intelligenda est non ea, cui ipse Celebrans subiectus est, sed illa, cui Provincia, in qua celebratur, subdita est, uti ex verbis mox subjunctis patet. Quando autem hic dicitur *Patriarchæ*, vel *Archiepiscopi*, non intelligendi sunt Patriarchæ aut Archiepiscopi distincti ab Ordinario loci, sed ii, qui simul sunt Episcopi illius loci, in quo celebratur.

(h) Quia Ordinarius Romanæ Urbis est ipse Pontifex.

III. Dum dicit *Memento Domine* (i) elevans, & jungens manus usque ad faciem (k) vel pectus, sic junctis manibus stat paulisper in quiete (l) demissio aliquantulum capite, faciens commemorationem vivorum Christi Fidelium ad suam voluntatem, quorum nomina, si vult, secreto commemoret, non tamen necesse est, ea exprimere, sed mente tantum eorum memoriam habeat. Potest etiam Celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere

ponere sibi omnes illos tam vivos, quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, & hoc loco generaliter unico contextu ipsorum vivorum commemorationem facere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.

(i) Quas voces non alta, aut media voce profert, uti multi faciunt, sed submissa duntaxat, uti reliqua subsequētia verba.

(k) Non tamen admovendo ori, uti nonnulli non satis decenter faciunt, stricte nimis hunc textum interpretantes.

(l) Id est, cessans ab oratione vocali, aut certe a pronuntiatione verborum in Ordine Missæ contentorum.

IV. Commemoratione Vivorum facta, demissis (m), & extensis, ut prius, manibus continuat *Et omnium circumstantium*. Similiter stans prosequitur *Communicantes* (n). Cum dicit *Jeſu Christi*, caput Cruci inclinat. In conclusione, quando dicit *Per eandem*, jungit manus. Cum dicit *Hanc igitur oblationem*, expandit manus simul super Oblata (o) ita ut palmæ sint apertæ versus ac supra Calicem & Hostiam, quas sic tenet usque ad verba illa *Per Christum Dominum nostrum*; tunc enim jungit manus, & sic prosequitur *Quam igitur oblationem tu, Deus, in omnibus quæsumus*, & cum dicit, *benedictam, adscriptam, ratam*, communiter signat ter super Hostiam & Calicem simul; deinde cum dicit, *ut nobis corpus* separatim signat semel super Hostiam tantum, (p) *Et sanguis*, super Calicem tantum; deinde elevans & jungens manus prosequitur *fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jeſu Christi*, & inclinans Caput Cruci, extergit, si opus fuerit (q), pollices & indices super Corporale, & dicit secreto, ut prius, *Qui pridie, quam pateretur*, & accipiens pollice & indice dextræ manus Hostiam, & eam cum illis, ac indice ac pollice sinistræ manus tenens (r) stans erectus ante medium Altaris dicit *accepit panem in sanctas Et venerabiles manus suas*, elevansque ad cælum oculos, & statim demittens, dicit, *Et elevatis oculis in Coelum ad te Deum Patrem suum Omnipotentem*, caputque aliquantulum inclinans dicit *tibi gratias agens*, & tenens Hostiam inter pollicem &

indicem sinistræ manus (s) dextra producit signum Crucis super eam dicens *Benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens Accipite, & manducate ex hoc omnes.*

(m) Si ante faciem junctas habuit; si enim ante pectus tantum sicut Rubricæ liberum relinquunt, eas junxit, nulla depressione manuum; sed sola extensione opus erit.

(n) Id est, orationem, quæ sic incipit; quæ tamen, quia certis temporibus quoad aliqua verba circa initium variatur, ideo diligenter Ordo Missæ ante Canonem inspiciendus est, ut sciatur, quandonam ea variatio facienda sit. Sed & ad nomina Sanctorum in hac oratione diligenter attendendum est, ut, quando Festivus illorum dies celebratur, ad eorum nomen pronunciatum caput inclinetur.

(o) Pollicibus & indicibus infra palmas positis, ut communior praxis habet contra Gavantum, & Diamam, qui putant, eos supra manum ponendos, eo quod hoc videatur commodius fieri; sed contrarium experientur omnes, qui hanc eorum praxin imitari fuerint conati.

(p) Ita tamen, ut hæc Crucis formatio æqualiter alte fiat sicut priores tres communes formationes, quemadmodum Gavantus p. 2. tit. 7. *lit. P.* monet.

(q) Id est, si humidi fuerint, ut ait Gavantus hic *lit. T.* unde, si nihil simile advertit, potest omittere absque scrupulo hanc extensionem; imo expedit eam omittere, ne frequenti extensione Corporalia sordida efficiantur.

(r) Non super Altare positas, sed in aëre suspensas gerens manus, cum Rubricæ, quæ alioqui diligenter monent, quando manus super Altare sint ponendæ, nihil hoc loco dicant de iisdem Altari imponendis.

(s) Iterum in aëre suspensam tenens ob rationem prioris litera indicatam. Neque hoc est contra Rubricistas vetantes, dum una manus aliquid agit, alteram in aëre elevatam teneri; nam id solum intelligendum est, quando illa manus non ipsa quoque in re aliqua tenenda, aut alio officio est occupata.

V. Si adsit vas cum aliis Hostiis consecrandis, antequam accipiat Hostiam, discooperit manu dextra Calicem, seu vas aliarum Hostiarum (*t*). Cum autem finierit supradicta verba, cubitis super Altare positus stans capite inclinato (*u*) distincte, reverenter (*x*) & secreto profert verba consecrationis super Hostiam & simul super omnes, si plures sunt consecrandæ, & Hostiam suam pollicibus & indicibus tantum tenens dicit: *Hoc est enim corpus meum*. Quibus prolatis, Celebrans tenens Hostiam inter pollices & indices prædictos super Altare, reliquis manuum digitis extensis & simul junctis (& Hostiis, si plures sint consecratae, in loco, in quo a principio Missæ positæ sunt, super Corporali, vel in alio vase, aut calice dimissis (*y*)) genuflexus (*z*) eam adorat. Tunc se erigens, quantum commode potest, elevat in altum Hostiam (*a*) & intentis in eam oculis (quod & in elevatione Calicis facit) Populo reverenter ostendit adorandam, & mox sola manu dextra ipsam reverenter reponit super Corporale in eodem loco, unde eam levavit, & deinceps Pollices & Indices non disjungit, nisi quando Hostiam consecratam tangere, vel tractare debet, usque ad abluitionem digitorum post Communionem.

(*t*) Prius tamen illud ad se retrahens, ut sub consecratione illas Hostias juxta se habeat, ut monet Gavantus hic *lit. B*.

(*u*) Cum in hoc loco nonnullis Rubricæ sibi repugnare videantur, dum cubitos super Altare poni, & caput tantum inclinari præcipiunt, quod, nisi Altare valde altum sit, fieri vix potest, ideo cubitos non integros ad nodum usque, sed medios Altari imponere, ita ut capitis inclinatio sola facilius observari possit.

(*x*) Id est, non nimis præpopere, nec etiam nimis tarde, unam vocem post alteram cum notabili mora, & sonoro anhelitu extrudendo potius, quam proferendo.

(*y*) Si tamen prius ad se retraxit, ibi eas relinquat, donec Hostiam deposuerit, & adorarit.

(*z*) Prius tamen cubitos retrahens, & solas manus super Altari relinquens, ut commodius genuflexionem peragere possit.

(a) Ita ut altitudo Hostiæ caput excedat, atque adeo a Populo facile videri possit.

VI. Deposita Hostia super Corporali, genuflexus ipsam veneratur: si adsit vas aliarum Hostiarum, Patena vel Palla cooperit, ut supra (b). Interim dum Celebrans elevat Hostiam, accenso prius intorticio, quod non extinguatur, nisi postquam Sacerdos Sanguinem sumpserit, vel alios communicaverit, si qui erunt communicandi in Missa, Minister manu sinistra elevat fimbrias posteriores Planetæ, ne ipsum Celebrantem impediant in elevatione brachiorum, quod & facit in elevatione Calicis, & manu dextra pulsat campanulam ter (c) ad unamquamque elevationem, vel continue, quousque Sacerdos deponat Hostiam super Corporale, & similiter postea ad elevationem Calicis.

(b) Et in loco, in quo a principio Missæ positæ fuerant, collocat.

(c) Id est, semel, dum Sacerdos adorat Hostiam, vel Calicem; & semel dum elevat; & semel, dum deponit illos.

VII. Celebrans adorato Sacramento surgit, & discooperit Calicem, in quem, si opus sit, extergit digitos (e) quod semper facit, si aliquod fragmentum digitis adhæreat, & stans erectus dicit *simili modo, postquam cœnatum est* & ambabus manibus accipiens Calicem juxta nodum (f) infra Cuppam, & aliquantulum illum elevans, ac statim deponens dicit *accipiens Et hunc præclarum Calicem.* Cum dicit *item tibi gratias agens*, caput inclinat. Cum dicit *benedixit*, sinistra Calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, & prosequens *deditque Discipulis suis*, ambabus manibus tenens Calicem, videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra Cuppam Cubitis super Altare positus (g) & capite inclinato, profert attente, continue, & secrete, ut supra verba Consecrationis Sanguinis *Hic est enim Calix.* Quibus dictis reponit Calicem super Corporale dicens secrete *hæc quotiescunque feceritis* (h) genuflexus sanguinem adorat. Tum se erigit, & accipiens Calicem discoopertum cum Sanguine ambabus manibus, ut prius (i), elevat eum, & erectum, quantum commode potest, ostendit Populo adorandum: mox ipsum reverenter reponit super Corporale

porale in locum pristinum, & manu dextra Palla coope-
rit, ac genuflexus Sacramentum veneratur.

(e) Id est, si fragmentum aliquod adhærere digitis pu-
tat: nec inconueniens est, particulam consecra-
tam vino nondum consecrato misceri, cum idipsum
Theologi communiter faciendum esse asserant, si
æger Hostiam integram deglutire non potest, tunc
enim parvam particulam in vino offerendam ajunt.

(f) Ita videlicet, ut Pollex & Index sint supra no-
dum, medius digitus ipsi nodo jungatur, postremi
duo infra nodum Calicem apprehendant.

(g) Eodem modo, sicut priori numero in Consecratio-
ne Hostiæ fieri debere dictum est.

(h) Antequam eleuet Calicem, ut recte verba Ru-
bricæ interpretatur Gavantus hic *lit. N*.

(i) Id est, sinistra pedem, & dextra nodum tenens,
non autem ambabus manibus juxta nodum, ut ali-
qui volebant apud Gavantum *lit. O*.

VIII. In Missa solemni ad finem Præfationis accen-
duntur duo saltem intorticia ab Acolythis (k) quæ ex-
tinguuntur post elevationem Calicis, nisi aliqui sint com-
municandi, & tunc extinguuntur post Communionem.
In diebus etiam jejuniorum, & Missis pro Defunctis
tenentur accensa usque ad Communionem (l). Dum
autem Celebrans dicit *Quam oblationem*, Diaconus ad
ejus dextram accedit, & ibi in superiori gradu Altaris
genuflexus, cum Sacramentum elevatur, fimbrias Pla-
netæ elevat, & quando opus est, se erigens, Calicem
discooperit, & cooperit, & cum Celebrante genuflectit.
Subdiaconus genuflectit in loco suo (m) Thuriferarius
genuflexus in cornu Epistolæ ter incensat Hostiam: cum
elevatur (n), & similiter Calicem posito incenso in thu-
ribulum absque benedictione. Reposito Calice Diaconus
redit ad librum, nisi alius assistat. Cæteri surgunt, &
stant in suis locis.

(h) Quæ etiam eleuantur, quando Celebrans Hostiam
& Calicem elevat.

(l) Nisi alicubi consuetudo habeat, ut statim post ele-
vationem referantur ad Sacristiam, maxime in ge-
nerali Communionem, in qua ipsi etiam Acolythi
communicandi forent.

(m) Id est, in infimo gradu, & in medio Altaris post Celebrantem, uti Gavantus *lit. R.* notat, qui etiam *lit. Q.* monet, ut Diaconus, si pixis cum Hostiis consecratis adsit, ipsam detegat, & prope Hostiam in consecratione collocet, iterumque post Hostiæ elevationem cooperiat, & in pristino loco deponat. Dum vero Celebrans Sanguinem consecrat, Diaconus adstare ipsi debet ex Alexandri VII. decreto.

(n) Scilicet semel, cum adoratur Hostia; & altera vice, cum elevatur; & tertia vice, cum deponitur; atque eodem modo, dum Calix elevatur.

TITULUS IX.

De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam.

I. Reposito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare extensis manibus ante pectus, dicit secreto *Unde & memores*, Cum dicit *de tuis donis ac datis*, jungit manus ante pectus, & cum dicit *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, manu sinistra posita super Altare intra Corporale, dextra signat ter communiter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum & super Calicem tantum dicens *Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem Salutis perpetuæ*. Deinde stans, ut prius, extensis manibus prosequitur *supra quæ propitio*. Cum dicit *Supplises te rogamus*, inclinat se (o) ante medium Altaris, manibus junctis super illo positis (p). Cum dicit *ex hac Altaris participatione*, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positis. Cum dicit *Sacrosanctum Filii tui*, jungit manus, & dextra signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit *Corpus & Sanguinem sumpserimus*: & cum dicit *omni benedictione cælesti*, seipsum signat a fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur *Et gratia repleamur*. Cum dicit *Per eundem*, jungit manus.

(o) Profunde, uti in Ordine Missæ expresse habetur.

(p) Non ut tota manus super Altare ponatur, uti non pauci faciunt, sed ut prioribus quatuor digitis super Corporale positis, duo postremi parvi digiti frontem

tem Altaris tangant, quemadmodum sat claris verbis Rubricæ tit. 4. n. i. indicant.

II. Cum dicit *Memento Domine Famulorum, Familiarumque tuorum*, extensis & junctis manibus ante pectus, usque ad faciem elevatis (q), & intentis oculis in Sacramentum super Altare, facit commemorationem Fidelium Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo, ut dictum est de Commemoratione vivorum. Qua Commemoratione facta stans, ut prius, extensis manibus prosequitur *Ipsis Domine. Et omnibus in Christo Et c.* & in fine ad *Per eundem* jungit manus, & caput inclinat.

(q) Forte particula copulativa & loco particulæ disjunctivæ vel substituta est, cum in Commemoratione Vivorum jubetur Celebrans manus junctas ante faciem vel pectus tenere.

III. Cum dicit *nobis quoque Peccatoribus*, vocem aliquantulum elevat (r) & dextra manu pectus sibi percutit (s) sinistra manu super Corporale posita, & prosequitur secreto *Famulis tuis* stans manibus extensis, ut prius. Cum dicit *Per Christum Dominum nostrum, per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas*, jungit manus ante pectus: deinde dextra manu ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit *Sanctificas, vivificas, benedixis, Et præstas nobis*. Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adoratum se erigit, & reverenter accipit Hostiam inter Pollicem & indicem dextræ manus, & cum ea super Calicem (t), quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat ter a labio usque ad labium, dicens *Per ipsum, Et cum ipso, Et in ipso*: & similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens a labio Calicis, & dicit *Est tibi DEO Patri Omnipotenti, in Unitate Spiritus sancti*. Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem elevat eum aliquantulum simul cum Hostia dicens *Omnis honor Et Gloria*: & statim utrumque deponens. Hostiam deponit super Corporale, &, si opus sit digitos extergit: ut supra, ac Pollices & Indices, ut prius jungens, Calicem Palla cooperit.

(r) Media scilicet voce, qua tamen sola hæc tria verba pronunciat.

(s) Non tamen omnibus digitis, sed tribus postremis duntaxat.

(t) Non pauci hanc triplicem Crucem faciunt intra Calicem, sed hoc non est necesse, cum Rubrica tantum jubeat fieri illas Cruces *super Calicem*.

IV. In Missa solemni, cum Celebrans dicit *Per quem hæc omnia*, Diaconus facta Sacramento genuflexione, accedit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: Similiter cooperit, & iterum genuflectit (u). Cum incipit *Pater noster*, idem vadit retro post Celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur Oratio Dominica.

(u) Quas tamen genuflexiones solus hic Diaconus, non autem alii Ministri cum Celebrante faciunt, quia solus Diaconus proprie illi assistit, ut notat Gavantus p. 2. tit. 9. lit. N.

TITULUS X.

De Oratione Dominica, & aliis usque ad Factam Communionem.

I. Celebrans cooperto Calice, adoratoque Sacramento, erigit se, & manibus extensis hinc inde super Altare positis. dicit intelligibili voce *Per omnia sæcula sæculorum*, & cum dicit *Oremus*, jungit manus caput Sacramento inclinans. Cum incipit *Pater noster*, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, prosequitur usque ad finem (x), Responso a Ministro *Sed libera nos a malo*, & a Celebrante submissa voce *Amen*, manu dextera Pollice & Indice non disjunctis, Patenam aliquantulum Purificatorio extergens, eam accipit inter Indicem & medium digitos, quam tenens super Altare (y) erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secreto *Libera nos quæsumus*.

(x) Id est, usque ad *Sed libera nos a malo* exclusive; hoc enim Minister dicit.

(y) Ex hoc textu evincere volunt nonnulli, Patenam extra Corporale super Altari ponendam esse, cum statim subjungant Rubricæ, sinistram manum super Corporale poni debere, atque adeo idem etiam de Patena dicturæ

dicturæ fuissent, si voluissent, eam super Corporale poni. Et forte ideo etiam super solum Altare poni voluit, ne Corporale, quod ex tenui plerumque materia perficitur, ex acie Patenæ stricturas accipiat. Sed communior praxis fere Purificatorium super Corporale & postea Patenam super Purificatorio ponit. Prior tamen opinio, & praxis Rubricis in sensu rigoroso conformior videtur, juxta quam accuratieres Rubricistæ Purificatorium extra Corporale, ut prius fuerat, collocant, & super eo Patenam ponunt, ut extra Corporale posita sit, & simul etiam verum sit, illam super Altari, saltem mediate positam esse.

II. Antequam Celebrans dicat *Da propitius pacem*, elevat manu dextra Patenam de Altari, & seipsum cum ea signat a fronte ad pectus signo Crucis dicens: *Da propitius pacem in diebus nostris.* Cum signat se, manum sinistram ponit infra pectus: deinde Patenam ipsam osculatur (2) & prosequens, *ut ope Misericordiæ tuæ*, submittit Patenam Hostiæ, quam indice sinistro accomodat super Patenam, discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigens, accipit Hostiam inter Pollicem & Indicem dextræ manus, & cum illis ac Pollice & Indice sinistræ manus eam super Calicem tenens reverenter frangit per medium, dicens: *Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum*, & mediam partem, quam inter Pollicem & Indicem dextræ manus tenet, ponit super Patenam: de alia media, quam sinistra manu tenet, frangit cum Pollice & Indice dextræ manus particulam prosequens, *Qui tecum vivit & regnat*, & eam inter ipsos dextræ manus Pollicem & Indicem retinens, partem majorem, quam sinistra tenet, adjungit (b) mediz super Patenam positæ, interim dicens, *In Unitate Spiritus Sancti Deus*, & particulam Hostiæ, quam in dextra manu retinuit, tenens super Calicem, quem sinistra per nodum infra Cuppam retinet, intelligibili voce dicit: *Per omnia sæcula sæculorum R. Amen* & cum ipsa particula signans ter a labio ad labium Calicis dicit. *Pax Domini sit semper vobiscum.* Responso per Ministrum: *Et spiritu tuo*, particulam, quam dextra manu tenet, immittit in Calicem

rem (c) dicens secreto: *Hæc commixtio & consecratio Corporis.* Deinde Pollices & Indices super Calicem aliquantulum tergit, & jungit, Calicem Palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat: surgit, & stans junctis manibus ante pectus, capite inclinato versus Sacramentum (d) dicit intelligibili voce: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,* & dextra percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita dicit: *Miserere nobis,* & deinde non jungit manus, sed iterum percutit sibi pectus (e) cum dicit secundo *Miserere nobis: Dona nobis pacem.*

(2) Non vero Purificatorio post osculum applicat, & purificat, ut aliqui sine necessitate faciunt.

(a) Commodissimus frangendi modus est, ut in suprema, media, & infima parte medietatis ab initio fiat modica ruptura, & postea primum tota Hostia frangatur, sic enim in duas æquales partes facilius dividitur; ob quam causam aliqui in Hostiis, quæ in Arropta (dem Hostneisen) pinsuntur, a tergo scissuram in medio fieri curant.

(b) Aliqui sic mediæ parti jungunt alteram mediam, ut tota rotunditas appareat; alii eandem super alteram nonnihil ponunt, ut facilius, & sine fragmentorum periculo arripi ea possit; neutri contra Rubricas agunt, cum hæc nihil circa hunc junctionis modum determinant.

(c) Prope ipsum labium, ut, ubi Sanguinem sacrum sumpserit, cum vino in os certius influat, & non, ut alias, si in medio Calicis immittatur, in Calice hæreat.

(d) Etsi hoc loco Rubricæ Capitis tantum inclinati mentionem faciant; quia tamen in Ordine Missæ inclinatus esse jubetur Celebrans, ideo rectius Humeroꝝ inclinatio facienda dicitur.

(e) Nonnulli post singulas percussiones manum dextram Altari imponunt, sed nulla est necessitas, si ita peragant has percussiones, ut, dum manum remonent a pectore, interea verba illa *Agnus Dei*, usque ad *Miserere*, vel *Dona nobis* absolvant.

III. Tunc manibus junctis super Altare positis, oculisque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto

creto *Domine Jesu Christe*. Qua Oratione finita, si est daturus pacem, osculatur Altare in medio, & in instrumentum pacis eis porrectum a Ministro juxta ipsum ad dextram, hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit *Pax tecum*, Minister respondet: *Et cum Spiritu tuo*. Si non adsit, qui hujusmodi instrumento Pacem recipiat a Celebrante, Pax non datur, etiamsi illius datio Missæ conveniat: nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subjungit alias Orationes, ut in Ordine Missæ.

IV. Si vero celebret pro Defunctis, non percutit pectus ad *Agnus DEI* (f), quia dicit, *Dona eis requiem*, nec dicit primam Orationem: *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis*. Non dat Pacem (g), sed dicit alias duas sequentes Orationes, *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, & Perceptio Corporis tui*. Quibus Orationibus dictis, genuflectens Sacramentum adoratur, & se erigens dicit secreto; *Panem cælestem accipiam*. Quo dicto, dextera manu accipit de Patena (h) reverenter ambas partes Hostiæ, & collocat inter Pollicem & Indicem sinistræ manus (i), quibus Patenam inter eundem Indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes hujusmodi super Patenam inter pectus & Calicem (k) parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum elevata (l). *Domine non sum dignus*, & secreto prosequitur, *ut intres &c.* Quibus tertio dictis, accipit ex sinistra ambas partes prædictæ Hostiæ inter Pollicem & Indicem dextræ manus, & cum illa supra Patenam signat seipsum signo Crucis, ita tamen, ut Hostia non egrediatur limites Patenæ, dicens: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam, Amen*. & se inclinans. cubitis super Altare positus reverenter easdem partes sumit: quibus sumptis deponit Patenam super Corporale, & erigens se junctis Indicibus & Pollicibus, ambas quoque manus ante faciem jungit (m), & aliquantulum quiescit in meditatione Sanctissimi Sacramenti (n). Deinde positus manibus dicit secreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi*: & interim discooperit Calicem (o). Genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale (p), colligit frag-
menta

menta cum Patena, si quæ sint in eo, Patenam quoque diligenter cum Pollice & Indice dextræ manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

(f) Non tamen manus super Altare ponens sed ante pectus elevatas gerens, uti solebat, quando alias *Agnus Dei* dicebat.

(g) Quia Pax est signum lætitiæ, atque adeo non convenit Missæ Defunctorum, ut Alcuinus apud Gavantium *lit. I.* discurret; aut, quia Defuncti jam quiescunt in Domino, adeoque non indigent apprehensione pacis, uti Durandus *ib. cit.* asserit.

(h) Ita tamen, ut prius, sinistra manu eas ad extremitatem Patenæ promoveat.

(i) Sive unam partem supra alteram ponendo, sive juxta se collocando, ita, ut circulus Hostiæ integer appareat, sicut aliqui faciunt.

(k) Non super Altare cubitos aut manum imponens, cum Rubricæ hic nihil hac de re dicant, quod tamen alioqui diligenter faciunt, si manus vel Cubiti super Altare ponendi sunt. Adde, quod eædem Rubricæ paulo post dicant, cubitos (non unum duntaxat) supra Altare locandos esse, ergo prius non ibi ponendi.

(l) Media videlicet, qua tamen non nisi verba illa: *Domine non sum dignus*: pronuncianda sunt.

(m) Non tamen ori applicat, uti aliqui rigorose nimis hunc locum interpretantes faciunt.

(n) Id est, in piis affectibus erga Christum tunc sibi præsentem eliciendis.

(o) Pro qua genuflexione & Calicis detectione, generalis hæc regula assignari potest, quod scilicet ante Consecrationem detectio debeat fieri post genuflexionem; post Consecrationem vero fieri debeat ante genuflexionem.

(p) Num scilicet aliqua illic fragmenta hæreant?

V. Si vero adsunt Hostiæ consecratæ super Corporale positæ pro alio tempore conservandæ, facta prius genuflexione, reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter advertit, ne aliquod fragmentum quantumcunque minimum remaneat super Corporale, quod si fuerit,

fuerit, accurate reponit in Calicem. Post extersionem Patenæ junctis Pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum (q) coppæ accipit, sinistra Patenam dicens: *Calicem Salutaris*, & signans se signo Crucis cum Calice (r) dicit: *Sanguis Domini nostri*, & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reverenter sumit totum Sanguinem cum particula posita. Quibus sumptis dicit secreto, *Quod ore sumpsimus*, & super Altare porrigit Calicem Ministro (s) in cornu Epistolæ, quo vinum fundente se purificat: deinde vino & aqua (t) abluit Pollices & Indices super Calicem, quos abstergit Purificatorio, interim dicens: *Corpus tuum, Domine, quod sumpsi*, ablutionem sumit, & extergit os & Calicem Purificatorio: quo facto Purificatorium (u) extendit super Calicem, & desuper Patenam, ac super Patenam parvam Pallam, & plicato Corporali, quod reponit in Bursa, cooperit Calicem velo, & Bursam desuper ponit, & collocat in medio Altaris, ut in principio Missæ (x).

(q) Non supra nodum, id est infra coppam, aut in ipso nodo, sed infra illum, ut clarus habet Rubricæ textus, propterea forte id præcipiens, ne manus sit nimis propinqua ori, dum Calicem sumit.

(r) Ita tamen, ut sinistram cum Patena in Altari ponat, donec sumere Sanguinem incipiat: ipsam vero Crucem faciat a fronte ad pectus descendendo, sicut alias, cum seipsum manu signat, facere consuevit.

(s) Nisi tam parvus sit minister, ut super Altare brachia extendere non possit.

(t) Non solo vino, uti aliqui faciunt, seducti ab Ordine Missæ, qui solius vini mentionem facit, dum Sacerdos se purificare jubetur, ut attendentes autem, quod nulla ibi ablutionis digitorum vino solo faciendæ mentio fiat, sed alibi, qua ratione fieri debeat, explicatum supponatur.

(u) Aliqui tamen prius Purificatorio Patenam extergunt, quod tolerari potest.

(x) Nimirum tegendo totum Calicem, ut ostendatur mysterium Passionis, seu ipsum Sacrificium peractum esse, uti Gavantus p. 2. tit. 16. n. 11. notat.

VI. Si qui sunt communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem sanguinis, antequam se purificet, facta genufle-

nuflexione ponat particulas consecratas in pyxide vel, si pauci sint communicandi, super Patenam, nisi a principio positæ fuerint in pyxide, vel alio Calice. interim Minister ante eos extendit linteum seu velum album, & pro eis facit confessionem dicens: *Confiteor DEO*. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus junctis vertens se ad Populum in cornu Evangelii dicit: *Misereatur vestri, &c. Indulgentiam, Absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum &c.* & manu dextra facit Crucem super eos. Postea genuflectens, accipit manu sinistra Pyxidem seu Patenam cum Sacramento, dextra vero sumit unam particulam, quam inter pollicem & Indicem tenet aliquantum elevatam super pyxidem seu Patenam, & conversus ad communicandos in medio Altaris, dicit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: Deinde dicit (z), *Domine non sum dignus, ut intres sub testum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.* Quibus verbis tertio repetitis accedit ad eorum dextram, hoc est, ad latus Epistolæ, & unicuique porrigit Sacramentum, faciens cum eo signum Crucis super Pyxidem vel Patenam, & simul dicens: *Corpus Domini nostri JEsu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen* (a). Omnibus communicatis revertitur ad Altare nihil dicens (b), & non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missæ (c). Si particulae positæ erant super Corporale, extergit illud cum Patena, & si quæ in eo fuerint fragmenta, in Calicem immittit. Deinde dicit secreto, *Quod ore sumpsimus, Domine*; & se purificat dicens: *Corpus tuum Domine, quod sumpsi*; & alia facit, ut supra. Minister autem dextra manu tenens vas cum vino & aqua, sinistra vero mappulam, aliquanto post Sacerdotem eis porrigit Purificationem, & mappulam ad eos abstergendum.

(z) Vernacula lingua, si ii, qui communicandi sunt, non calleant latinam linguam.

(a) Aliqui juxta sua Ritualia Dicecesana etiam addunt *Pax tecum*, quod etsi sit præter Rubricas, tolerari tamen potest, cum nihil indecentiæ in verbis illis appareat, sed potius apta sint pium sensum in animis communicantium generare.

(b) Nisi aliqua Ritualia Dicecesana aliquid dicendum præcipiant, sicuti Augustanum Rituale jubet, ut

Anti-

Antiphona *O sacrum Convivium*, cum versiculo: *Panem de Cælo &c.* atque Oratione, *Deus qui nobis sub Sacramento mirabili &c.* recitetur.

- (c) Ubi tamen iterum consuetudo loci observanda est; qualis est in Augustana Diœcesi, in qua Sacerdos jubetur post Communionem reponere Sacramentum in Tabernaculo, & deinde extensa manu dextra benedicere iis, qui communicarunt, dicens: *Benedictio Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti descendat super vos, & maneat semper. Amen.* Aliqui tamen solo Sacramento, antequam illud in Tabernaculo ponant, dant benedictionem, quæ consuetudo ad Populi devotionem excitandam conformior videtur.

VII. Si in Altari remaneant particulæ in Calice, seu in alio vase usque ad finem Missæ, servantur ea, quæ in Feria quinta Coenæ Domini præscribuntur circa finem Missæ (d).

- (d) Scilicet ut genuflectat, quodocunque accedit, vel recedit a medio Altaris, vel transit ante Sacramentum in pyxide vel alio vase reservatum.

VIII. In Missa solemni Diaconus stans retro post Celebrantem, cum in oratione Dominica dicitur, & *dimitte nobis debita nostra*, facta ibidem genuflexione, vadit ad dexteram Celebrantis, & Subdiaconus circa finem Orationis Dominicæ, facta item genuflexione, revertitur ad Altare, & stans in cornu Epistolæ porrigit Patenam Diacono, qui eam discooperit, & Purificatorio abstergens dat Celebranti, illius manum osculando, & quando opus est, discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddita Patena & deposito velo, quod ab humeris ejus pendeat, genuflectit, & descendit retro post Celebrantem (e) & cum dicitur *Pax Domini*, iterum genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul dicunt *Agnus Dei* (f) deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post Celebrantem. Diaconus vero a dextris genuflexus expectat pacem, & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, & a Celebrante dicente: *Pax tecum*, complexus accipit pacem, sinistris genis sibi invicem appropinquantibus (g)

& ei respondet : *Et cum Spiritu tuo.* Postea iterum Sacramento in Altari adorato, vertit se ad Subdiaconum retro post Celebrantem, & similiter dat ei pacem; Subdiaconus accepta pace a Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolytho vadit ad Chorum, & dat pacem primo cujusque Ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, & reversus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolytho, qui ipsum comitaverat, qui & aliis Acolythis circa Altare dat pacem (*h*), deinde Subdiaconus vadit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, accipit ampullam vini, & infundit, quando Celebrans vult purificare (*i*). Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat, stant ipse & Subdiaconus profunde inclinati (*k*) versus Altare.

(*e*) In plano scilicet ante infimum gradum, nisi Altare multos haberet gradus, tum enim in penultimo post Celebrantem staret.

(*f*) Ita tamen, ut simul etiam cum eodem pectus percutiant.

(*g*) Et utroque brachio ab eo, qui dat pacem, super humeros posito, ut ordo Romanus habet: licet alicubi consuetudo sit, ut dextrum duntaxat brachium super humeros, sinistrum infra illos ponat.

(*h*) Nisi forte alicubi consuetudo sit, ut solus ille, qui pacem accepit, Ministro sibi proximo pacem tribuat.

(*i*) Ad digitorum tamen ablutionem etiam aquam asfundere debet, sicut ex iis, quæ n. 5. dicta sunt, colligitur.

(*k*) Decet enim, ut, sicut Diaconus & Subdiaconus inferiores sunt Celebrante, ita etiam magis se humilient.

IX. In Missa Pontificali Assistens accipit, & defert pacem, ut in cæremoniali habetur (*l*). Si in Missa solemni fiat Communio, omnia servantur, ut supra, sed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem, & Diaconus Purificationem eis ministret (*m*). Interim a choro cantatur Antiphona, quæ dicitur Communio (*n*).

(l) In quo tamen casu Gavantus p. 2. tit. 10. ait, Diaconum debere recipere pacem ante Clerum, & Subdiacono eam dare.

(m) Nisi Patenam ex recepta alicubi consuetudine mento Communicantium supponere, & Celebrantem comitari deberet.

(n) Aut alias cantiones de Sacramento, aut Christo.

TITULUS XI.

De Communione & Orationibus Post Communionem dicendis.

I. Celebrante purificato, dum Calicem collocat in Altari, liber Missalis deferitur per Ministrum ad cornu Epistolæ, & collocatur, ut in Introitu (o). Ipse autem Minister genuflectit juxta cornu Evangelii, ut in principio Missæ (p). Deinde Celebrans stans junctis manibus legit Antiphonam, quæ dicitur Communio (q). Qua lecta, junctis item manibus ante pectus vadit ad medium Altaris, & eo osculato, vertit se ad Populum a manu sinistra ad dexteram, & dicit *Dominus vobiscum*, & per eandem viam redit ad librum, & dicit Orationem post Communionem, eisdem modo, numero, & ordine, ut supra dictæ sunt Collectæ. Quibus finitis claudit librum (r), & jungens manus ante pectus revertitur ad medium Altaris: ubi eo osculato vertit se ad Populum, & dicit, ut supra *Dominus vobiscum*. Quo dicto stans junctis manibus ante pectus versus Populum dicit, si dicendum est. *Ite, Missa est*, & per eandem viam revertitur ad Altare. Si vero non sit dicendum, dicto *Dominus vobiscum*, revertitur eodem modo per eandem viam ad medium Altaris, ubi stans versus illud, junctis ante pectus manibus dicit, *Benedicamus Domino* (s). In Missa autem Defunctorum eodem modo stans versus Altare dicit, *Requiescant in pace*.

(o) Sic nempe, ut Celebrantem recta versus Altare stantem respiciat.

(p) Intellige quoad latus, non autem quoad locum ipsum genuflexionis; nam in principio Missæ in plano flectebat, nunc vero in primo gradu flectere solet juxta communem praxin Ministrorum.

- (q) *Communio* dicitur ea Antiphona, quia olim sub Populi Communionem cantabatur ad Gratias Deo propter beneficium Communionis agendas. Ipsæ vero Collectæ, quæ subjunguntur, *Postcommunio* vocantur in Missali, quia post Communionem peractam olim pro Communicatis dicebantur, iisque gratia a Deo petebatur, ut beneficium Communionis in salutem cederet; unde nulla alia tunc benedictio dabatur, ut ex Micrologo Gavantus p. 1. tit. 13. *Lit. I.* notat.
- (r) Etsi Gavantus hic *lit. F.* manu dextra claudi librum velit, ita, ut pars libri clausa calicem respiciat; communis tamen praxis est, ut quo commodius a Ministro accipi possit, sic claudatur, ut tergum libri Calicem respiciat.
- (s) Dicitur hoc *Benedicamus Domino* versus Altare, quia ibi proprie residet Dominus, qui laudatur, & cui gratiæ aguntur.
- (t) Quæ verba dicuntur pariter versus Altare, quia non ad populum præsentem, sed ad Defunctos absentes pertinent. Dicuntur autem in plurali, etiamsi pro unico tantum Defuncto dicta sit Missa, uti notat Gavantus p. 1. tit. 13. *lit. O.*

II. In Quadragesima autem a Feria quarta Cinerum usque ad Feriam quartam Majoris Hebdomadæ, in Feriali Officio, postquam Celebrans dixit Orationes post Communionem, cum suis solitis conclusionibus, antequam dicat, *Dominus vobiscum*, stans in eodem loco ante librum dicit, *Oremus, Humiliate Capita vestra Deo*, caput inclinans, & extensis manibus subjungit eadem voce Orationem super Populum ibidem positam (u), qua finita osculatur Altare, & vertens se ad Populum dicit, *Dominus vobiscum*, & alia, ut supra.

- (u) Cujus Orationis dicendæ hanc rationem ex Micrologo reddit Gavantus hic *lit. N.* quod olim in fine Missæ Populo panis benedictus distribuebatur, quod quia in Quadragesima ob jejunium non licebat, pro pace dicta est alia Oratio super Populum. Sed hæc ratio probaret, etiam in aliis diebus jejuniorum similem Orationem dicendam fuisse, quod tamen constat non fieri, ideo rectius videtur dici, Ecclesiam hoc tempore hanc Orationem adjicere voluisse,

voluisse, ut nobis finem Quadragesimalis jejunii in memoriam revocaret, atque ad nosmetipsos coram Deo per poenitentiam, & jejunium humiliandos excitaret.

III. In Missa solemni Diaconus defert librum (x) Missalis ad cornu Epistolæ, deinde vadit retro post Celebrantem. Subdiaconus vero vadit ad cornu Evangelii (y), ubi Calicem mundat, aptat cum Purificatorio, Patena & Palla cooperit, plicat Corporale, reponit in Bursam, & illam ponit super Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, vel super Credentia, ut prius: postea redit ad locum suum retro post Diaconum (z), qui cum dicit, *Ite, Missa est*, cum Celebrante vertit se ad Populum (a), & in Quadragesima dicto per Celebrantem *Oremus* (b) Diaconus in cornu Epistolæ vertens se ad Populum, junctis manibus dicit, ut supra *Humiliate capita vestra Deo* (c), quo dicto vertit se versus Altare a tergo Celebrantis, & Celebrans dicit Orationem super Populum.

(x) Defert autem Diaconus librum clausum, quem deinde aperit, ubi legenda est Communio. Sed & genuflexionem non omittit, quando transit ante medium Altaris.

(y) Itidem cum genuflexione in medio Altaris, ita tamen, ut superiorem gradum Diacono transeunti cedat.

(z) Genuflectens tamen iterum, quando accedit ad medium Altaris.

(a) Nonnihil tamen ad latus, ne tergum Celebranti obvertat.

(b) Ad ultimam scilicet Orationem, prout in Missali notatur.

(c) Ubi tamen, quando se vertit, non opus est, genuflexionem facere, ut ait Gavantus hic *lit. S.*

TITULUS XII.

*De Benedictione in fine Missæ & Evangelio
S. Joannis.*

I. Dicto *Ite Missa est*, vel, *Benedicamus Domino*, ut supra, Celebrans ante medium Altaris stans junctis

Etis manibus super eo, & capite inclinato, dicit secreto *Placeat tibi sancta Trinitas*, quo dicto, extensis manibus hinc inde super Altare positis, ipsum in medio osculatur: tum erigens se, adhuc stans versus illud, elevat ad Cælum oculos, & manus, quas extendit, & jungit (d), caputque Cruci inclinans dicit intelligibili voce, *Benedicat vos omnipotens Deus*, & junctis manibus, & demissis ad terram oculis, vertens se ad Populum a sinistro latere ad dextrum, extensa manu dextra, junctisque digitis, & manu sinistra infra pectus posita semel (e), benedicit Populo dicens, *Pater, Filius & Spiritus sanctus. R. Amen*, & circulum perficiens (f) accedit ad cornu Evangelii, ubi dicto *Dominus vobiscum*, & *R. Et cum Spiritu tuo*, pollice dextro signans primum signo Crucis Altare, seu librum in principio Evangelii (g), deinde frontem & pectus, dicit (h) *Initium S. Evangelii secundum Joannem*, vel *Sequentia S. Evangelii*, ut dictum est in Rubricis generalibus & *R. Gloria tibi Domine*, junctis manibus legit Evangelium, *In principio*, vel aliud ut convenit (i). Cum dicit: *Et verbum Caro factum est*, genuflectit versus cornu Evangelii, & surgens prosequitur, ut prius. Quo finito, Minister stans a parte Epistolæ respondet *Deo gratias*.

(d) Extendit quidem elevando, jungit autem post elevationem.

(e) Ad differentiam Episcoporum & Abbatum, qui ter benedicere solent.

(f) Id est, non amplius ad medium Altaris rediens, sed ex integro se vertens.

(g) Vel etiam ipsam Tabellam, si memoriæ suæ diffidens ex illa legit Evangelium.

(h) Ita tamen, ut, dum Altare, vel librum, vel Tabellam signat, manum sinistram Altari; dum vero se signat, pectori apponat.

(i) Id est, prout Festa & Feriæ occurrentes v. g. Dominicæ, Feriæ majores, & Vigiliæ requirunt.

II. Si Celebrans in Altari vertit faciem ad Populum, non vertit se, sed stans, ut erat, benedicit Populo, ut supra in medio Altaris (k), deinde accedit ad cornu Evangelii, & dicit Evangelium Sancti Joannis.

(k) Puta,

(k) Puta, si Altare ad Orientem sit exstructum, ita ut, dum Celebrans versus Altare stat, Populum ante oculos habeat.

III. Si Celebravit coram summo Pontifice, Cardinale, & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo & Episcopo in Provincia, Civitate, vel Diœcesi sua existente, Celebrans dicto: *Placeat tibi SS. Trinitas*, dicit: *Benedicat vos Omnipotens Deus*, & convertens se ad Summum Pontificem genuflectit, ad Cardinalem vero & Legatum, vel alium ex supradictis Prælati, capite inclinato, quasi licentiam benedicendi petens prosequitur: *Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, benedicens astantes a parte, ubi non adest Pontifex, Cardinalis, Legatus, aut Prælati prædicti. Si autem celebravit coram Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo extra eorum Provinciam, Civitatem, aut Diœcesin constitutis, eis absque alio respectu, ut cæteris, qui intersunt, more consueto benedicit.

IV. Si autem celebravit pro defunctis, dicto: *Placeat tibi SS. Trinitas*, ut supra & osculato Altari, accedit ad cornu Evangelii, & dicit Evangelium S. Joannis, prætermissa benedictione, quæ in Missis Defunctorum non datur.

V. Finito Evangelio in fine Missæ, si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo, convertit se ad illum, coram quo ex prædictis celebravit, & facit reverentiam convenientem (l). Si non celebravit coram aliquo prædictorum, hujusmodi reverentiam prætermittit.

(l) Modica scilicet genuflexione, vel profunda Corporis inclinatione, prout mos est in loco in quo celebrat.

VI. Quibus omnibus absolutis, extinguuntur per Ministrum candelæ (m), interim Sacerdos accipit sinistra Calicem, dexteram ponens super Bursam, ne aliquid cadat, descendit ad infimum gradum Altaris (n), & ibi in medio vertens se ad illud, caput inclinat (o), vel, si in eo est Tabernaculum SS. Sacramenti, genuflectit, & facta reverentia, accipit Birretum a Ministro, caput cooperit, ac præcedente eodem Ministro, eodem modo,

quo venerat, redit ad Sacristiam, interim dicens Antiphonam *trium Puerorum* (p) & Canticum *Benedicite*. Si vero dimissurus sit Paramenta apud Altare, ubi celebravit, finito Evangelio prædicto ibidem illis se exuit, & dicit Antiphonam *Trium Puerorum* cum Cantico *Benedicite* & aliis Orationibus. ut suo loco ponuntur.

(m) Extingui deberent juxta Gavantum hic *lit. F.* primo in cornu Evangelii, deinde in cornu Epistolæ, ut Minister statim Missale cum Birreto Sacerdotis accipere possit; unde non bene faciunt Ministri, qui, dum Celebrans Evangelium legit, in cornu Epistolæ jam lumen extinguunt; nec enim lumina extinguere debent ante finem Missæ; præstatque Sacerdotem expectare, quam aliquid non satis Rubricis conveniens agere.

(n) Prius tamen etiam, dum ab Altaris medio discedit, Cruci reverentiam faciens.

(o) Cum profunda ipsius etiam Corporis inclinatione, uti ex alibi dictis de inclinatione ante Altare colligitur.

(p) Quam tamen in Festis Duplicibus etiam ante Canticum integram recitat.

VII. In Missa solemni Celebrans eadem voce & modo, quo in privatis Missis, semel tantum benedicit Populo, nisi sit Episcopus (q) & dicto Evangelio secundum Joannem, vel alio, ut supra, Ministrante Subdiacono librum (r), si opus est, discedit cum Ministris ordine & modo, quo venerat.

(q) Aut Abbas, qui ad modum Episcoporum ter etiam benedicere solet.

(r) Id est, ad cornu Evangelii deferente, & folia, si opus est, vertente; Diacono interea quasi medio inter Celebrantem & Subdiaconum, aliquantum tamen post Celebrantem, stante. Qui ambo ad benedictionem Celebrantis genuflectunt in supremo gradu ad bina latera Celebrantis, &, dum is benedictionem dat populo, etiam ipsi sibi Crucis signum formant.

VIII. Episcopus autem ter benedicit Populo, etiam in Missis privatis, ut in Cæremoniali habetur.

T I T U L U S XIII.

Preces in recessu ab Altari Sacerdotibus dicendæ.

Antiph. Trium puerorum cantemus Hymnum; &c.

Canticum trium puerorum Dan. 3.

Benedicite omnia opera Domini Domino &c.

Psalm. 150. Laudate Dominum in Sanctis ejus.

Sumuntur ex Laudibus Dominicæ. Deinde repetitur Antiphona.

Trium puerorum cantemus Hymnum; quem cantabant Sancti in camino ignis benedicentes Dominum.

Quæ Antiphona in Festis Duplicibus tantum Duplicatur: & in Missis, quæ ritu Duplici, id est, sub una Oratione etiam pro defunctis dicuntur: & tempore Paschali additur in fine Alleluja.

Sacerdos dicit:

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.
Pater noster.

ψ. Et ne nos inducas in tentationem.

℞. Sed libera nos a malo. Amen.

ψ. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua.

℞. Et Sancti tui benedicant tibi.

ψ. Exultabunt Sancti in Gloria.

℞. Lætabuntur in cubilibus suis.

ψ. Domine exaudi Orationem meam.

℞. Et clamor meus ad te veniat.

ψ. Dominus vobiscum.

℞. Et cum Spiritu tuo.

O R E M U S.

Deus, qui tribus pueris mitigasti flammæ ignium: concede propitius; ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum.

Actiones nostras, quæsumus Domine, aspirando præveni, & adjuvando prosequere: ut cuncta nostra oratio, & operatio a te semper incipiat, & per te cæpta finiatur.

Da nobis, quæsumus Domine, vitiorum nostrorum flammæ extinguere; qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

TITULUS XIV.

Ordo Missæ, & ejusdem Rubricæ explicativus juxta positæ.

Hactenus Rubricæ Missæ Notis brevibus satis, ut opinor, sunt illustratæ. Quia tamen non omnibus placet, longiores ejusmodi explicationes perlegere, sed potius in compendio tam ipsum Missæ Ordinem, quam Rubricas juxta quamvis Missæ partem positas habere volunt, ideo, ut huic etiam desiderio faciam satis, facilioremque Instructionis, qua Sacerdotii Candidati in Cæremoniis Missæ instrui solent, praxin efficiam, eundem Ordinem cum Rubricis ex latere positis breviter etiam hic inferere placuit, uti & in fine notas pro certis Missæ partibus adjicere, ut iis, qui addiscere Cæremônias Missæ voluerint, & Missale non habuerint, hic libellus pro Missali servare queat. Quia vero plerumque etiam Neomystæ primam Missam de SS. Trinitate legunt, ideo hanc etiam præ reliquis eligam, & pro Exemplari huc apponam: ex illa enim tanquam difficiliore facile etiam aliarum Missarum rite dicendarum praxis addiscetur.

P A R S I.

A PRINCIPIO MISSÆ USQUE AD OFFERTORIUM.

1) **I**n nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

1) *Simul format signum Crucis a fronte ad pectus: posita sinistra infra pectus, quod semper fit, quoties se signat: quando vero aliud signat, ponit eandem super Corporale (nisi aliud notetur.)*

2) **I**ntroibo ad Altare DEI. M. R. meam.

2) *Junctis manibus ante pectus, clara voce totum Judi-*

Judica me DEUS, & discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo & doloso erue me.

Rx. *Inimicus.*

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua. Rx. *meam.*

Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Rx. *Deus meus.*

3) Gloria Patri, & Filio: & Spiritui sancto.

Rx. *Amen.*

Introibo ad Altare DEI.

Rx. *meam.*

4) ψ. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

Rx. *Amen.*

5) Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper Virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Joanni Baptistæ, sanctis Apostolis Petro & Paulo, omnibus Sanctis, & vobis, Fratres: quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere: 6) mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaellem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum & Paulum, omnes Sanctos, & vos, Fratres, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

Psalmum recitat alternatim cum Ministro.

Neque deinceps attendit, quid alibi agatur, etsi Sacramentum elevetur.

3) *Caput Cruci inclinat.*

4) *Dextra facit Crucem a fronte ad pectus.*

5) *Altari profunde se inclinans, junctis manibus dicit Confiteor, quod profequitur eodem modo stans inclinatus, donec a Ministro dictum sit: Misereatur &c.*

6) *Ter percutit pectus, sinistra infra pectus posita.*

Min. Misereatur &c.

Sac. Amen.

7) *M. Confiteor.*

8) Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis peccatis vestris, perducatur vos ad vitam æternam. *R. Amen.*

9) Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum nostrorum, tribuat nobis omnipotens & misericors Dominus.

R. Amen.

10) Deus tu conversus vivificabis nos. *R. in te.*

Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

R. da nobis.

Domine exaudi Orationem meam.

R. ad te veniat.

Dominus vobiscum.

R. Spiritu tuo.

11) Oremus.

12) Aufer a nobis, quæsumus Domine, iniquitates nostras: ut ad sancta sanctorum puris mereamur mentibus introire. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

13) Oramus te Domine, per merita Sanctorum tuorum.

7) Cum Minister incipit Confiteor, se erigit Sacerdos.

8) Stans erectus junctis manibus dicit.

9) Signat se ad pectus a fronte.

10) Stans inclinatus junctis manibus recitat clara voce usque ad Orationem: Aufer a nobis &c.

11) Extendit & jungit manus, ac clara voce dicit.

12) Dum dicit secreto Aufer &c. junctis manibus ascendit ad medium Altaris.

13.) Inclinatus manibus junctis super Altare, positis ita, ut parvi digiti solum Antipendii superiorem partem tangant, pollice dextro super sinistrum posito, (quæ omnia observantur semper, quoties manus junctæ super

14) Quo-

14) Quorum Reliquiæ hic sunt, & omnium Sanctorum: ut indulgere digneris omnia peccata mea. Amen.

INTROITUS.

15) Benedicta sit Sancta Trinitas, atque indivisa Unitas; Confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.

PSALMUS.

Domine Dominus noster: quam admirabile est nomen tuum in universa terra.

16) Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

17) Benedicta sit Sancta Trinitas, atque indivisa Unitas: Confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.

18) Kyrie eleison.

19) Gloria in excelsis.

20) DEO.

21) Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, laudamus te, benedicimus te.

Altare ponuntur) dicit Oramus.

14) *Osculatur Altare in medio, manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positis.*

15) *Stans in cornu Epistolæ versus Altare, incipit Introitum intelligibili voce, simul signat se a fronte ad pectus, & junctis manibus prosequitur, ad nomen Trinitas caput inclinat.*

16) *Tenens junctas manus, caput inclinat versus Crucem.*

17) *Hic non se signat, ut prius; quo finito junctis manibus accedit ad medium Altaris.*

18) *In medio manibus junctis intelligibili voce Sacerdos dicit: Kyrie eleison, Christe eleison. Id est, bis Kyrie eleison. Semel Christe eleison. Et iterum bis Kyrie eleison alternatim.*

19) *Intelligibili voce dicit: extendens, elevansque manus usque ad humeros.*

20) *Cum Deo dicit, jungit manus, & caput Cruci inclinat.*

21) *Erecto capite, manibus junctis ante pectus usque ad finem prosequitur.*

22) *Ad.*

22) Adoramus te, glorificamus te.

22) Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam, Domine DEUS, rex coelestis, DEUS Pater Omnipotens, Domine Fili unigenite. 22) JESU Christe. Domine Deus, Agnus DEI, Filius Patris. Qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. 22) Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. Quoniam tu solus Sanctus; Tu solus Dominus; Tu solus Altissimus. 22) JESU Christe. 23) Cum S. † Spiritu, in gloria DEI Patris, Amen.

24) Dominus vobiscum.

25) Oremus.

26) Omnipotens sempiterne DEUS, qui dedisti Famulis tuis in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Majestatis adorare Unitatem; quæsumus, ut ejus-

22) Cum hæc dicit, caput Cruci inclinat.

22) Iterum.

22) Iterum.

22) Rursus,

22) Iterum.

23) A fronte se signat ad pectus, interim absolvit in gloria Dei Patris. Amen.

Deinde osculatur Altare, tum manibus junctis ante pectus demissis oculis vertens se a sinistro latere ad dexterum versus Populum &

24) Extendens ac jungens manus ante pectus voce intelligibili dicit; deinde junctis manibus per eandem viam revertitur ad librum.

25) Extendens ac jungens manus ante pectus, caput cruci inclinans dicit Oremus.

26) Tum extendit manus ante pectus, ita, ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem, distantiamque non excedat dem

dem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis. Per Dominum nostrum IESUM Christum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti DEUS, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

27) Per Dominum nostrum.

28) JESUM.

Epistola.

29) Lectio Epistolæ B. Pauli Apostoli ad Romanos.

O Altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus? quis enim cognovit sensum Domini: aut quis Consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

M. R. DEO gratias.

(quod in omni extensione manuum ante pectus servatur) & recitat Orationem, & ad nomen Trinitatis caput inclinat.

27) Cum dicit per Dominum, jungit manus, & tenet junctas usque ad finem; quod si non dicatur per Dominum, sed qui vivis & regnas tunc jungit, cum dicit in unitate.

28) Cum nomen IESU dicitur, inclinat caput versus Crucem, quod etiam fit, cum id legit in Epistola, & ubicunque nominatur nomen *MARIÆ* vel *SS.* de quibus dicitur *Missa*, vel fit commemoratio, item cum fit Oratio pro Papa, ad nomen ejus semper inclinat caput, non tamen versus Crucem.

29) Cum dicit intelligibili voce Epistolam & Graduale, potest ponere manus ad arbitrium vel super librum, vel super Altare ita, ut palmæ librum tangant; vel ut placuerit, librum tenens.

Graduale.

Benedictus es Domine, qui
intueris abyssos, & sedes
super Cherubin.

Versus.

Benedictus es, Domine,
in firmamento cæli, & lau-
dabilis in sæcula, Alleluja,
Alleluja.

Versus.

Benedictus es Domine
DEUS Patrum nostrorum,
& laudabilis in sæcula, Al-
leluja.

30) Munda cor meum, ac
labia mea, Omnipotens Deus,
qui labia Isaïæ Prophetæ cal-
culo mundasti ignito: ita me
tua grata miseratione digna-
re mundare, ut sanctum E-
vangelium tuum digne va-
leam nuntiare. Per Christum
Dominum nostrum, Amen.

Jube Domine benedicere.

Dominus sit in corde meo,
& labiis meis, ut digne &
competenter annuntiem E-
vangelium suum:

31. Amen.

32) Dominus vobiscum.

33) Sequentia sancti E-
vangelii secundum Matt-
hæum.

34) In illo tempore, dixit
Iesus Discipulis suis. Data

30) *Leſto Graduali, re-
dit junctis manibus ad me-
dium, ibi ſtans junctis ma-
nibus ante peſtus, elevatis-
que ad DEUM oculis, &
ſtatim demiffis, dicit ſecre-
to: Munda &c. Jube Do-
mine &c. manus non po-
nit ſuper Altare, & dicit
profunde inclinatus.*

31) *His omnibus abſo-
lutis vadit ad cornu Evan-
gelii ſtans.*

32) *Versus librum jun-
ctis manibus dicit intelli-
bili voce.*

33) *Deinde pollice dex-
træ manus ſignat Cruce ini-
tium Evangelii, poſtea ſe
in fronte, ore, & peſtore,
dicens: Sequentia vel Ini-
tium &c.*

34) *Junctis manibus
iterum ante peſtus ſtans pro-
eſt*

est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus S. docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis. Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad Consummationem sæculi.

35) Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta.

36) Credo in unum Deum.

37) Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum. 38) Jesum Christum, Filium DEI Unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, DEUM de DEO, lumen de lumine, Deum verum de DEO vero, Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de coelis.

39) Et incarnatus est de Spiritu sancto ex MARIA Virgine: Et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est. Et resurrexit

Instruct. I.

sequitur Evangelium usque ad finem, in quo, si occurrat nomen Iesu, caput semper inclinat versus librum, & ita genuflectit versus librum, si necesse sit (etiam præsentente Venerabili.)

35) Post dictum Evangelium, elevat parum librum, & osculatur principium Evangelii; dicens secreto: Per Evangelica &c. (excepta Missa Defunctorum, & præsentente Episcopo in sua residentia)

36) Stans in medio elevat, & extendit manus, & inclinat caput cruci.

37) Prosequitur junctis manibus, erecto capite.

38) Caput Crucis inclinat.

39) Genuflectit usque ad Homo factus est inclusive.

tertia die, secundum Scripturas, & ascendit in cœlum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos: cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul

40) ADORATUR, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas, Et unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen.

40) *Inclinat caput Cruci.*

41) *Signat se Cruce a fronte ad pectus.*

P A R S II.

AB OFFERTORIO USQUE AD ORATIONEM DOMINICAM.

42) Dominus vobiscum.

42) *Post Credo (vel Evangelium, si non sit credo) osculatur in medio Altare: & junctis manibus ante pectus vertit se ad populum, & extendit junctas manus, dicens Dominus vobiscum.*

43) Oremus.

43) *Junctis manibus revertitur per eandem viam ad medium Altaris, ubi extendens & jungens manus; caputque Cruci inclinans dicit Oremus.*

44) Benedictus sit Deus Pater, Unigenitusque Dei

44) *Junctis manibus eodem situ dicit Offertorium. Filius,*

Filius, Sanctus quoque Spiritus : quia fecit nobiscum misericordiam suam.

45) Suscipe, sancte Pater omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam Hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi Deo meo, vivo, & vero, pro innumerabilibus peccatis, & offensionibus, & negligentis meis & pro omnibus circumstantibus. 46) Sed & pro omnibus fidelibus Christianis vivis, atque defunctis, ut mihi & illis proficiat ad salutem in vitam æternam. Amen.

47) Deus, qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter condidisti, & mirabilius reformasti : da nobis per hujus aquæ & vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est par-

45) Oculis ad Deum elevatis, & statim demissis dicitur Suscipe &c. si plures Hostiæ sint consecrandæ, intentionem faciat, etiam ad illas offerendas & consecrandas.

46) Quo dicto Patenam, utraque manu tenens cum eo facit Crucem super Corporale, & deponit Hostiam circa medium anterioris partis Corporalis, Patenam vero ad dextram aliquantulum subtus Corporale, deinde facta competente reverentia, accedens ad cornu Epistolæ accipit Calicem, Purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum (& simul pollice ejusdem manus Purificatorium, ita accommodatum, ut defluat ejus pars ad pedem Calicis contra casuras forte ex ampullis guttas, ut ne aspergatur, communicat) accipit ampullam de manu Ministri, & infundit vinum in Calicem.

47) Deinde eodem modo tenens Calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ, & dicit: Deus qui humanæ &c. & ad verba: Da nobis per hujus aquæ &c. parum aquæ infundit, & guttas in Calice

ceps JESUS Christus, Filius tuus Dominus noster: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus: Per omnia sæcula &c.

48) Offerimus tibi, Domine, Calicem salutaris, tuam deprecantes clementiam: ut in conspectu divinæ Majestatis tuæ pro nostra, & totius mundi salute, cum odore suavitatis ascendant. Amen.

49) In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur a te, Domine: & sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi Domine Deus.

50) Veni Sanctificator omnipotens æterne Deus, & bene ✕ dic hoc Sacrificium tuo sancto Nomini præparatum.

si opus sit, extergit, ac Calicem in cornu Epistolæ versus medium Altaris sistit, & Purificatorium, quo interim usus est, componit, ut patenam tegat. In Missa Defunctorum omittit benedictionem aquæ, & tantum recitat Orationem.

48) Imposita aqua in Calice, & finita Oratione prædicta reversus ad medium Altaris, facta reverentia, ut prius, accipit Calicem, & dextra nodum illius infraccupam, sinistra pedem tenens elevat, & intentis ad Deum oculis dicit, Offerimus & in fine dicta hac Oratione facit Crucem cum Calice, & in medio corporalis post Hostiam collocat, ac Palla cooperit.

49) Deinde junctis manibus super Altare positis, aliquantulum inclinatus, dicit secreto. In spiritu &c.

50) Erectus extendit manus, easque in altum porrectas jungens ante pectus (quod semper facit, quando aliquid est benedicturus) elevatis ad cælum oculis, & statim demissis, dicit: Veni Sanctificator &c. Et cum dicit: Benedic. facit manu dextra signum Crucis, communiter super Hostiam & Calicem, sinistra posita super Altare.

51) La-

51) Lavabo inter innocentes manus meas: & circumdabo Altare tuum Domine.

Ut audiam vocem laudis & enarrem universa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem domus tuæ: & locum habitationis gloriæ tuæ.

Ne perdas cum impiis animam meam: & cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

Pes meus stetit in directo: in Ecclesiis benedicam te, Domine.

52) Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, &c.

53) Suscipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passionis, resurrectionis, & Ascensionis JESU Christi Domini nostri: & in honorem B. MARIE semper Virginis, & beati Joannis Baptistæ, & sanctorum Apostolorum, Petri & Pauli; & istorum & omnium Sanctorum: ut illis proficiat ad honorem, no-

51) Tum junctis manibus ante pectus, & facta prius convenienti reverentia, accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans lavat extremitates pollicis & indicis, utriusque manus, dicens interea Psalmum Lavabo.

52) Ad Gloria Patri (quod omittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de tempore a Dominica Passionis, usque ad Sabbatum sanctum exclusive) inclinat caput Cruci, & dici etiam potest, cum reditur ad medium Altaris.

53) Lotis & extersis manibus, easdem ante pectus junctas tenens revertitur ad medium Altaris, ubi facta competente reverentia, stans oculosque ad Deum elevans, ac statim demittens manibus super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secreto: Suscipe &c.

bis autem ad salutem: & illi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris. Per Christum Dominum &c.

54) Orate Fratres: ut meum ac vestrum Sacrificium, acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.

Min. Suscipiat &c.
Sac. Amen.

55)

56) Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus.

57) Per omnia sæcula sæculorum.

54) *Finita Oratione prædicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positus, osculatur illud in medio: tum junctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, a sinistra manu ad dextram vertit se ad Populum, & versus eum extendens & jungens manus dicit voce aliquantulum elevata: Orate Fratres & secreto absolvens perficit circulum. (nisi proestet Venerabile) & revertens junctis manibus ante pectus a manu dextra ad medium Altaris: ubi Minister suam Orationem absolverit, respondet, Amen.*

55) *Dicit ex libro Orationes secretas, manibus extensis, submissa voce, sine Oremus, aut alia interpositione.*

56) *Cum dicit Per Dominum, jungit manus: cum dicit Iesum Christum, caput inclinat, quod fit in prima, & si sint plures, in ultima etiam Oratione.*

57) *Ubi in ultima Oratione Secreta pervenerit ad verba: Per omnia sæcula exclusive, depositis super Altare manibus hinc inde extensis, dicit convenienti & intelligibili voce, Per omnia sæcula &c.*

58)

58) Dominus vobiscum.

59) Sursum corda.

60) Gratias agamus Domino

61) Deo nostro.

62) Vere dignum & iustum est &c.

63) Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabbath, Pleni sunt coeli & terra gloria tua, Osanna in excelsis.

64) Benedictus qui venit, in nomine Domini. Osanna in excelsis.

65) Te igitur Clementissime Pater, per IESum Christum Filium tuum, Dominum nostrum: supplices rogamus

66) Ac petimus.

67) Ut accepta habeas & benedicas

68) Hæc † dona, hæc ✠ munera, hæc † sancta Sacrificia illibata.

58) Deinde subjungit, eodem modo tenens manus Dominum vobiscum.

59) Cum dicit sursum corda, elevat manus hinc inde extensas usque ad pectus, ita ut palma unius respiciat palmam alterius manus.

60) Ad gratias agamus &c. jungit manus.

61) Ad Deo nostro, etiam oculos elevat, & statim Cruci caput inclinat.

62) Elevatis & extensis, ut prius, manibus prosequitur Præfationem pro tempore convenientem.

63) Dicit junctis manibus ante pectus, & inclinat (non super Altare manibus positis) voce mediocri prosequitur usque ad Canonem.

64) Erigit se, & signum Crucis sibi producit a fronte ad pectus.

65) Elevat aliquantulum manus, oculisque ad Deum elevatis, ac statim demissis, manibusque junctis super Altare positis, profunde inclinatus incipit Canonem secreto dicens: Te igitur &c.

66) Post hæc verba osculatur Altare in medio.

67) Erigit se, jungit manus ante pectus.

68) Dextra ter signat super Hostiam & Calicem communiter, &

69) In primis, quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum

70) Una cum famulo tuo Papa nostro N.

71) Et antistite nostro N. & omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus.

72) Memento Domine famulorum famularumque tuarum.

73) Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus: vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: tibi que reddunt vota sua æterno Deo vivo & vero.

69) *Extensis manibus ante pectus prosequitur.*

70) *Exprimit nomen Papæ, & caput inclinat. Sede autem vacante hæc verba omittuntur.*

71) *Exprimit nomen Ordinarii seu Episcopi illius loci, in quo celebratur. Qui si vita functus est, ea verba omittuntur.*

72) *Cum dicit Memento (quæ vox uti & reliqua secreto dicenda est) elevans & jungens manus usque ad faciem, vel pectus, sic paulisper stat in quiete, demisso aliquantulum capite, faciens commemorationem vivorum ad suam voluntatem, (vel singulariter rememorans) mente secreto nominans, vel communiter uno contextu ipsorum vivorum commemorationem faciens, pro quibus ante Missam orare proposuit.*

73) *Finito Memento demissis & extensis, ut prius, manibus, continuat Orationem secreto.*

74) Communicantes, & memoriam venerantes, imprimis gloriosæ semper Virginis Mariæ.

75) Genitricis Dei, & Domini nostri JESU Christi:

76) Sed & beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum

77) Petri & Pauli, Andreæ, Jacobi, Joannis, Thomæ, Jacobi & Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thadæi: Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chrysologi, Joannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omnium sanctorum tuorum: quorum meritis, precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio.

78) Per eundem Christum &c.

79) Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias: diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari

80) Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus

81) Bene dictam adscriptam, ratam, rationabilem: acceptabilemque facere digneris.

74) *Silentio stans prosequitur.*

75) *Caput inclinat.*

76) *Caput Cruci inclinat.*

77) *Ad nomina Sanctorum, qui hic, & infra n. 116. recensentur, cum pronunciat, caput inclinat, eo die, quo vel eorum facta est Commemoratio specialis, vel de iis Missa celebratur; etiam per Octavas. Gavant. p. 2. tit. 5. n. 2.*

78) *Conjungens manus.*

79) *Expandit manus simul super oblata, ita, ut palmæ sint apertæ versus, ac super Calicem & Hostiam, quas sic tenet pollice dextro super sinistrum posito usque ad Per Christum Dominum nostrum, Amen.*

80) *Jungit manus, & prosequitur.*

81) *Communiter signat super Hostiam & Calicem.*

82) Ut nobis cor⁺pus

83) Et San⁺guis fiat

84) Dilectissimi Filii tui
Domini nostri

85) JEsu Christi.

86) Qui pridie, quam pa-
teretur,

87) Accepit panem in san-
ctas ac venerabiles manus
suas.

88) Et elevatis oculis in
cælum ad te, Deum Patrem
suum omnipotentem, tibi

89) Gratias agens

90) Benedixit, fregit, de-
ditque discipulis suis, dicens:
Accipite & manducate ex
hoc omnes.

91) Hoc est enim
Corpus meum.

92)

82) Separatim signat se-
mel super Hostiam tantum.

83) Et semel super Ca-
licem tantum.

84) Elevans & jungens
manus.

85) Inclinat caput Cruci.

86) Extergit, si opus fue-
rit, pollices & indices super
Corporale.

87) Accipit pollice & in-
dice dextræ Hostiam, &
eam cum illis, ac indice, &
pollice sinistræ manus te-
nens, stans erectus.

88) Elevat ad cælum ocu-
los, & statim demittit.

89) Caput aliquantulum
inclinat.

90) Tenens Hostiam in-
ter pollicem & indicem sini-
stræ, dextra producit si-
gnum Crucis super eam. Si
adsit vas cum aliis Hostiis
consecrandis, discooperit
prius dextra vas illud. Cum
finierit supradicta verba.

91) Cubitis super Altare
positis, stans capite inclina-
to, tenens Hostiam inter pol-
lices & indices utriusque
manus interne conjunctis,
reliquis manuum digitis ex-
tensis, & simul quoque jun-
ctis, distincte, reverenter, &
secreto profert verba con-
secrationis super Hostiam,
& simul super omnes, si
plures sint consecrandæ.

92) Prolatis verbis genu-

93) Ac-

93) Accipiens & hunc præclarum Calicem, in sanctas ad venerabiles suas, item tibi

94) Gratias agens,

95) Benedixit, deditque Discipulis suis: dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes.

96) Hic est enim Calix Sanguinis mei novi & æterni Testamenti: mysterium fidei: qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

97) Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

flexus adorat, & se erigens, elevat cum decenti mora in altum Hostiam (intentis in eam oculis) ut commode videri a populo & adorari queat; peracta elevatione, sola dextra deinde repositam Hostiam super Corporale, genuflexus iterum adorat.

Deinceps pollices & indices non disjungit, nisi quando Hostiam consecratam attingere debet.

93) *Ambabus manibus accipit Calicem juxta nodum, infra cuppam, & aliquantulum illum elevans, ac statim deponens,*

94) *Caput inclinat.*

95) *Sinistra Calicem infra cuppam tenens dextra signat super eum, & prosequitur, deditque &c.*

96) *Tenens sinistra pedem Calicis parum elevatum, dextra nodum infra cuppam, cubitis super Altare positus, & capite inclinato profert verba consecrationis attente, continuate & secreto. Quibus dictis reponit Calicem super Corporale.*

97) *Dicit secreto: Hæc quotiescunque &c. & interea genuflexus adorat S. Sanguinem reverenter; tum se erigit, & accipiens Calicem discoopertum cum S. Sanguine ambabus manibus, ut prius, elevat eum, & erectum, quantum com-*

98) Un-

mode potest, ostendit populo adorandum, intendit in eum oculis: mox ipsum reverenter reponit super Corporale in locum pristinum, & manu dextra Palla cooperit, ac genuflexus Sacramentum adorat.

98) Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta, ejusdem Christi Filii tui Domini nostri, tam beatæ Passionis, nec non & ab inferis Resurrectionis, sed & in cælos gloriosæ Ascensionis

98) *Extensis manibus ante pectus dicit secreto. Unde &c.*

99) Offerimus præclaræ Majestati tuæ de tuis donis ac datis

99) *Fungit manus.*

100) Hostiam ✠ puram, Hostiam ✠ sanctam, Hostiam ✠ immaculatam.

100) *Manu sinistra posita super Altare intra Corporale, dextra signat ter communiter supra Hostiam & Calicem.*

101) Panem ✠ sanctum vitæ æternæ

101) *Semel super Hostiam tantum signat.*

102) Et Calicem ✠ salutis perpetuæ.

102) *Semel super Calicem tantum.*

103) Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris: & accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & Sacrificium Patriarchæ nostri Abrahamæ; & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech, sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam.

103) *Stans ut prius, extensis manibus prosequitur.*

104. Supplices te rogamus, omnipotens Deus, ju-

104) *Profunde inclinat, junctis manibus; & sube*

be hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime Altare tuum, in conspectu divinæ Majestatis tuæ: ut quotquot

105) Ex hac Altaris participatione

106) Sacrosanctum Filii tui.

107) Corpus, &

108) Sanguinem sumpserimus,

109) Omni benedictione cœlesti,

110) Et gratia repleamur.

111) Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

112) Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum N. & N. qui nos præcefferunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

per Altare positus dicit: Supplices &c.

105) *Osculatur Altare manibus hinc inde super Corporale positus.*

106) *Jungit manus.*

107) *Dextra signat semel super Hostiam tantum.*

108) *Semel supra Calicem, sinistra super Corporale posita.*

109) *Sed ipsum signat a fronte ad Pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus.*

110) *Prosequitur & gratia &c.*

111) *Jungit manus.*

112) *Secreto iterum vox Memento cum reliquis dicenda: & extensis & junctis manibus ante pectus, & usque ad faciem elevatis, & intentis oculis ad Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo, capite aliquantulum inclinato (Gerlac) ut dictum est de commemoratione vivorum. Manus autem primum junguntur post verba, in somno pacis: post quæ etiam fit pausa, pro memoria Defunctorum habenda.*

113) *Ipsis, Domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis & pacis, ut indulgeas, deprecamur.*

114) *Per eundem &c.*

115) *Nobis quoque peccatoribus,*

116) *Famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & Martyribus cum Joanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anastasia, & omnibus Sanctis tuis: intra quorum nos confortium non æstimator meriti, sed veniæ quæsumus largitor admitte.*

117) *Per Christum Dominum nostrum.*

Per quæ hæc omnia, Domine, semper bona creas,

118) *Sancti-ficas, vivi-ficas, bene-dicis,*

119) *Et præstas nobis*

113) *Commemoratione facta, stans erectus, ut prius, extensis manibus iterum prosequitur: Ipsis &c.*

114) *Jungit manus, & caput inclinat.*

115) *Vocem aliquantulum elevat, & dextra manu sibi pectus percutit, sinistra posita super Corporale.*

116) *Prosequitur famulis &c. stans manibus extensis.*

117) *Jungit manus ante pectus.*

118) *Signat communiter ter super Hostiam & Calicem.*

119) *Discooperit manu dextra Calicem, genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reverenter accipit Hostiam inter pollicem, & indicem dextræ manus, & cum ea super Ca-*

120) *Per*

120) Per ip̄sum, & cum
ip̄so, & in ip̄so,

121) Est tibi Deo Patri †
omnipotenti, in unitate Spi-
ritus † sancti,

122) Omnis honor &
gloria.

*licem, quem manu sinistra
tenet, circa nodum infra
cuppam*

120) Signat ter a labio
ad labium, Calicem tamen
Hostia non contingat, di-
cens: Per ipsum &c.

121) Et similiter cum
Hostia signat bis inter Ca-
licem & pectus, incipiens a
labio Calicis: & dicit: Est
tibi &c.

122) Tenens manu dextra
Hostiam super Calicem, ele-
vat eum aliquantulum simul
cum Hostia dicens: omnis
honor &c. Et statim ut-
rumque deponens Hostiam
collocat super Corporale,
& si opus sit, digitos ex-
tergit, ut supra; ac polli-
ces & indices, ut prius jun-
gens, Calicem Palla coope-
rit, & genuflexus Sacra-
mentum adorat.

P A R S III.

AB ORATIONE DOMINICA USQUE AD FINEM.

123) Per omnia sæcula
sæculorum.

123) Cooperto Calice,
adoratoque Sacramento, eri-
git se, & manibus extensis
hinc inde super Altare in-
tra Corporale, positis, di-
cit intelligibili voce per o-
mnia &c.

124) Ore-

124) Oremus. Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati aude-
mus dicere :

125) Pater noster, &c.
in tentationem *Min.* Sed li-
bera nos a malo.

126) Amen.

127) Libera nos, quæsa-
mus Domine, ab omnibus
malis, præteritis, præsentibus
& futuris : & interce-
dente Beata & gloriola Vir-
gine Dei Genitrice Maria.

128) Cum beatis Aposto-
lis tuis Petro & Paulo, at-
que Andrea, & omnibus
sanctis.

129) Da propitius pacem
in diebus nostris,

130) Ut ope misericordiæ
tuæ adjuti, & a peccato fi-

124) *Jungit manus, ca-
put Sacramento inclinans,
cum dicit: Oremus.*

125) *Extendit manus, &
stans oculis ad Sacramen-
tum intentis prosequitur us-
que ad finem. Cum dicit :
Et ne nos inducas &c. non
jungit manus ; sed sinistra
super Corporale posita, &*

126) *Dicto Amen, sub-
missa voce, manu dextra,
pollice & indice disjunctis,
Patenam aliquantulum Pu-
rificatorio extergens, eam
accipit (si tamen facile tolli
non queat, sinistra manus
subsidio esse poterit, alias
non adhibenda) inter indi-
cem & medium digitos :
quam tenens super Altare
erectam*

127) *Sinistra super Cor-
porale posita, dicit secreto,
Libera.*

128) *Elevat manu dex-
tera Patenam de Altari, &
seipsum cum ea signare in-
cipit ad ea verba : cum bea-
tis Apostolis &c. cum se
signat, manum sinistram po-
nit infra pectus : deinde Pa-
tenam ipsam osculatur,*

129) *Dicens : Da pro-
pitius &c.*

130) *Submittit Patenam
Hostiæ, quam indice sinistro
mus*

mus semper liberi, & ab omni perturbatione securi.

131) Per eundem Dominum nostrum IESum Christum Filium tuum.

132) Qui tecum vivit, & regnat.

133) In unitate Spiritus sancti Deus.

134) Per omnia saecula saeculorum. R. Amen.

135) Pax Domini sit semper vobiscum.

Instruct. I.

accommodat super Patenam super Corporale positam, & ut communis mos est, partim pedi Calicis inixam, ut postea partes Hostiae, & Patena ipsa, commodius accipi possint; nec fragmenta a tergo Patenae adhæreant: discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adoratur: tum se erigens, accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextrae manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistreae manus eam super Calicem tenens.

131) Reverenter frangit per medium a superioriparte incipiens, & dicens: per eundem &c. Et medianam partem, quam inter pollicem & indicem dextrae manus tenet, ponit super Patenam.

132) Ex parte, quae in sinistra remansit, frangit particulam inferius, dicens: qui tecum &c.

133) Partem majorem, quam sinistra tenet adjungit medice super Patenam positae, interim dicens: in unitate &c.

134) Particulam Hostiae praecisam, quam in dextra manu retinuit, tenens super Calicem, quem sinistra per nodum infra cuppam retinet, intelligibili voce dicit: per omnia &c.

135) Cum ipsa particula signat ter a labio ad labium dicens: Pax Domini.

S

136) Minist.

136) *Minist.* Et cum spiritu tuo.

137) Hæc commixtio & consecratio Corporis & Sanguinis Domini nostri JESU Christi, fiat accipientibus nobis in vitam æternam, Amen.

138) Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

139) Miserere nobis.

140) Agnus DEI, qui tollis peccata mundi.

141) Miserere nobis.

142) Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

136) *Ad Responsum Ministri particulam*, quam dextra manu tenet, immittit in Calicem, dicens secreto:

137) Hæc commixtio, &c. Deinde pollices & indices super Calicem aliquantulum tergit & jungit, Calicem Palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat, surgit.

138) Et stans junctis manibus ante pectus, inclinatus (juxta ordinem Missæ) versus Sacramentum, dicit intelligibili voce Agnus Dei.

139) Dextra percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita. Quin etiam dextra, dum repetitur percussio pectoris, non in aere hæreat, sed super Corporale identidem modeste reponatur. Quod idem in simili postea, ad Domine non sum dignus, iterum fiat.

140) Non jungit manus.

141) Sed iterum percutit pectus sibi.

142) Iterum tertio percutit. In Missis Defunctorum omittitur percussio pectoris; & manus interim ante pectus junctæ tenentur, non impositæ Altari. Et loco Miserere nobis, dicitur Dona eis requiem; & tertia vice addit Sempiternam, quæ dum dicit, manus jun-

143) Do-

143) Domine JESU Christe, qui dixisti Apostolis tuis : pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis : ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiæ tuæ, eamque secundum voluntatem tuam pacificare & coadunare digneris. Qui vivis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

144) Domine JESU Christe, Fili Dei vivi, qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu sancto per mortem tuam mundum vivificasti : libera me per hoc Sacrosanctum Corpus, & Sanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus meis, & universis malis : & fac me tuis semper inhærere mandatis, & a te nunquam separari permittas, qui cum eodem Deo Patre & Spiritu sancto vivis & regnas Deus in sæcula sæculorum. Amen.

Perceptio Corporis tui Domine JESU Christe, quod ego indignus sumere præsumo, non mihi proveniat in judicium, & condemnationem : sed pro tua pietate profit mihi ad tutamentum

Etas Altari non imponit, sed ante pectus tenet.

143) *Manibus junctis super Altare positus, oculisque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto; Domine JESU Christe.*

144) *Si danda sit pax, osculatur hic Altare, & dat pacem, dicens : Pax tecum.*

R. Et cum spiritu tuo.

In Missis Defunctorum non datur Pax, neque dicitur præcedens Oratio.

Si est daturus Pacem, osculatur Altare in medio, & instrumentum Pacis ei porrectum a Ministro juxta ipsum ad dextram, hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit Pax tecum. Si non adsit, qui hujusmodi instrumento Pacem recipit a Celebrante, Pax non datur, etiamsi illius datio Missæ conveniat : nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subjungit alias hic præscriptas.

mentis & corporis, & ad medelam percipiendam. Qui vivis & regnas cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum.

145) Amen.

146) Panem coelestem accipiam, & nomen Domini invocabo.

147) Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo & sanabitur anima mea 2. Domine, non sum &c. 3. Domine, non sum dignus &c.

148) Anima &c.

149) Corpus Domini nostri Jesu Christi, custodiat animam meam in vitam æternam.

145) Quibus Orationibus dictis genuflectens Sacramentum adorat, & se erigens.

146) Secreto dicit: Panem &c. quo dicto, dextrâ manu accipit de Patena reverenter ambas partes Hostiæ, & collocat inter pollicem & indicem sinistræ manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes hujusmodi super Patenam intra Calicem, & pectus parum inclinatus: non tamen cubitum sinistrum Altari imponens, sed suspensum inter pectus & Calicem tenens.

147) Dicit voce aliquantulum elata tribus vicibus: Domine non sum dignus &c. non retrahens pedem reverentiæ causa, aut genu curvans, dextra tribus vicibus percutit pectus suum.

148) Ex sinistra accipit ambas partes prædictas Hostiæ inter pollicem & indicem dextræ manus.

149) Et cum illa supra Patenam signat seipsum signo Crucis, (nondum a Rubrica erigere se jussus) ita tamen, ut Hostia non egre-

150) A-

150) Amen.

151) Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?

diatur Patenæ limites immotæ, dicens: Corpus Domini &c.

150) Se inclinans nunc profundius, quam antea, media corporis inclinatione, & cubitis super altare positus, reverenter ejusdem ambas partes sumit: quibus sumptis deponit Patenam super Corporale, ut supra n. 130. & erigens se junctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem jungit, & aliquantulum quiescit (non inclinato capite) in meditatione S.S. Sacramenti.

151) Deinde depositis manibus dicit secreto: quid retribuam &c. & interim discooperit Calicem, genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si quæ sunt in eo, Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextræ manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

Si vero adsint Hostiæ consecratæ super Corporale positæ pro alio tempore conservandæ, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter advertit, ne aliquod fragmentum, quantumcunque minimum, remaneat super Corporale: quod si

152) Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero.

153) Sanguis Domini nostri Iesu Christi, custodiat animam meam in vitam æternam. Amen.

154) Quod ore sumpimus, Domine: pura mente capiamus: & de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum.

155) Corpus tuum Domine, quod sumpsi, & Sanguis, quem potavi, adhæreat visceribus meis: & præsta, ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura & sancta refecerunt Sacramenta. Qui vivis & regnas in sæcula sæculorum.

156) Amen.

fuerit, accurate reponit in Calicem.

152) Post extersionem Patenæ, iunctis pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum cuppæ accipit, sinistra Patenam, dicens: Calicem &c.

153) Signans se signo Crucis cum Calice dicit: Sanguis Domini &c. & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reverenter sumit totum sanguinem cum particula in Calice posita.

154) Sumpto S. Sanguine dicit secreto: Quod ore sumpimus. Et super Altare (nisi Ministri parva statuta aliud exigat) porrigit Calicem Ministro in cornu Epistolæ, vinum infundenti, quo se purificat, supponens iterum Patenam Calici,

155) Deinde vino & aqua, interim dicens: Corpus tuum &c. (manens in medio Altaris; non accedens ad cornu Epistolæ, juxta Gerlac. & Arnaudum: aut certe in abitu & reditu, faciens competentem reverentiam vel Cruci, vel S. Sacramento, abluit pollices & indices super Calicem, quos abstergit Purificatorio:

156) Ablutionem sumit, sinistra supponens Purificatorium Calici, & extergit os, & Calicem Purificatorio: quo facto, Purificatorium extendit super Calicem &

157) Be-

desuper Patenam, ac super Patenam parvam Pallam, & cooperit Calicem velo ac utraque manu adhibita, sinistra ad nodum, dextra super Calicem, removet eum in sinistrum latus, ut plicari queat Corporale: tum dextra manu recipitur Bursa, quæ post insertum Corporale ita Calici imponitur, ut ejus apertura antrosum, non ad latus respiciat: deinde acceptum denuo circa nodum sinistra manu Calicem, dextra desuper posita, collocat in medio Altaris, & velum aptat, ut, sicuti in principio Missæ, totus Calix lateat.

Communio.

157) Benedicamus Deum coeli, & coram omnibus viventibus confitebimur ei: quia fecit nobiscum misericordiam suam.

158) Dominus vobiscum.

Postcommunio.

159) Oremus. Proficiat nobis ad salutem corporis & animæ, Domine Deus noster, hujus Sacramenti susceptio, & sempiternæ sanctæ Trinitatis, ejusdemque individue Unitatis confessio. Per Dominum &c.

157) Facit Cruci profundam reverentiam, & a medio ad cornu Epistolæ accedens stans manibus junctis, legit Communionem: Ecce Virgo &c. qua lecta junctis item manibus ante pectus vadit ad medium Altaris, & eo osculato vertit se ad Populum a manu sinistra ad dextram, &

158) Dicit Dominus &c. & per eandem viam redit ad librum.

159) Dicit: Oremus: & ut supra Orationes eodem ordine, numero & modo, uti dictæ sunt collectæ.

160) Sæcula sæculorum.

160) Claudit librum, & jungens manus ante pectus, revertitur ad medium Altaris, eoque osculato

161) Dominus vobiscum.

161) Vertit se, ut supra, & dicit: Dominus vobiscum, quo dicto stans, junctis manibus versus Populum.

162) Ite Missa est. Vel

162) Dicens, si dicendum est, Ite, & per eandem viam revertitur ad Altare. Si vero non sit dicendum, revertitur eodem modo per eandem viam ad medium Altaris.

163) Benedicamus Domino.

163) Ubi stans versus illud junctis ad pectus manibus dicit: Benedicamus.

164) Requiescant in pace.

164) In Missis Defunctorum eodem modo stans versus Altare dicit: Requiescant.

In Quadragesima autem a Feria 4. Cinerum usque ad Feriam 4. majoris hebdomadæ, in feriali Officio, postquam Celebrans dixit Orationes post Communionem cum suis solitis conclusionibus antequam dicat: Dominus vobiscum, stans in eodem loco ante librum dicit: Oremus, Humiliate capita vestro Deo: caput inclinans Cruci, & extensis manibus subjungit eadem voce Orationem super Populum ibidem positam: qua finita osculatur altare, & vertens se ad Populum dicit: Dominus vobiscum, & alia, ut supra.

165) An-

165) Placeat tibi sancta TRINITAS obsequium fer-
vitudinis meæ, & præsta: ut
Sacrificium, quod oculis tuæ
Majestatis indignus obtuli,
tibi sit acceptabile, mihi quæ
& omnibus, pro quibus il-
lud obtuli, sit, te miserante,
propitiabile. Per Christum
Dominum nostrum.

166) Amen.

167) Benedicat vos omni-
potens Deus,

168) Pater. & Filius † &
Spiritus Sanctus, Amen.

169) Dominus vobiscum.

170) Initium S. Evangelii
secundum Joannem. In prin-
cipio erat &c.

171) ET VERBUM CARO
FACTUM EST.

Minister. Deo gratias.

165) *Ante medium Al-
taris junctis manibus super
eo, & capite inclinato dicit
secreto, Placeat &c.*

166) *Osculatur Altare,
& elevatis oculis extendens,
elevans, & jungens manus
dicit: Benedicat.*

167) *Caput Cruci incli-
nat, & versus ad Populum.
semel tantum benedicens,
etiam in Missis solemnibus.*

168) *Prosequitur: Pa-
ter, & Filius &c. vertens
se dextrorsum ad cornu E-
vangelii, si non prostet Ve-
nerabile.*

*In Missis defunctorum o-
mittitur benedictio, & dicto
Placeat, osculatur Altare,
& statim*

169) *Accedit ad cornu
Evangelii dicens: Domi-
nus &c.*

170) *Signat Altare (sed
tantum, si Venerabile non
prostat) vel librum, & se, ut
supra in Evangelio primo.*

171) *Genuflectit.*

Finito Evangelio, rediens ad medium Altaris facit competentem, vel Cruci, vel SS. Sacramento ibidem reverentiam, & disposito Calice eum accipiens, infra infimum gradum Altaris descendit, & vel profunde se Cruci iterum inclinat, aut coram SS. Sacramento genuflectit, discedensque ab Altari Sacristiam versus, pro gratiarum actione dicit Antiph. *Trium puerorum, &c.*

CONCLUSIO TOTIUS INSTRUCTIONIS.

Atque hæc fere sunt, quæ ad propositum huic Instructioni finem explicanda videbantur. Quia tamen ea non semper ad manum haberi potest, & aliunde non parum juvat, si ea, quæ variis in locis non nisi sparsim sunt indicata, sub uno aspectu collecta proponantur, ideo operæ pretium visum est, ut sequentes Tabulæ ordinem Missæ tam pro Festis & Feriis, quam pro votivis clare & methodice exhibentes, ad calcem hujus Instructionis infererentur, ita tamen, ut etiam separari ab eadem, & si placuerit, per distincta folia Breviario imponi, aut alio modo servire queant.

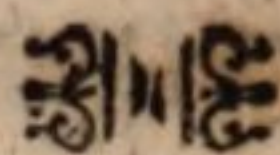
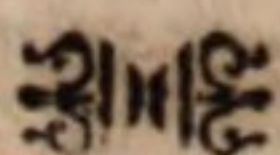
TABULÆ DIRECTIVÆ PRO SS. MISSÆ OFFICIO CELE- BRANDO.

In Dominicis per Annum.

Tem- pus.	Co- lor.	Miss.	Glo- ria	Cre- do.	Præ- fatio.	Bene- dictio.	Oratio- nes.
Adven- tus.	Viol.	Prop.	Omit.	Dici- tur.	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	2. Deus, qui 3. Eccl. vel pro Papa.
Ab 8. E- pipha- niæ.	Vi- rid.	Prop.	Dici- tur.	Dici- tur.	Com- mu- nis.	Ite.	2. Deus, qui salutis 3. Eccl. v. Pap.
a Septua- gesima.	Viol.	Prop.	Omit:	Dici- tur.	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	2. A cunctis 3. Ad libi- tum.
A die Cine- rum.	Viol.	Prop.	Omit:	Dici- tur.	Qua- dra- ges.	Bene- dica- mus.	2. A cunctis 3. pro vivis & Defunct.
ADomi- nicaPas- sionis.	Viol.	Prop.	Omit:	Dici- tur.	De Cru- ce.	Bene- dica- mus.	2. Eccl. vel pro Papa.
Ab 8. Pascha- tis.	Alb.	Prop.	Dici- tur.	Dici- tur.	Pa- scha- lis.	Ite.	2. Concede 3. Eccl. vel pro Papa.
AbOsta. Pent.	Vi- rid.	Prop.	Dici- tur.	Dici- tur.	Com- mu- nis.	Ite.	2. A cunctis 3. ad Libit.

In Feriis.

Adven- tus.	Viol.	Do- mini- calis.	Omit:	Omit:	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	Dominica- les.
Ab 8. E- pipha- niæ.	Vi- rid.	Do- mini- calis.	Omit:	Omit:	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	Dominica- les.
a Septua- gesima	Viol.	Do- mini- calis.	Omit:	Omit:	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	Dominica- les.
a Die Cin.	Viol.	Prop.	Omit:	Omit:	Qua- drag.	Bene- dica- mus.	1. Prop. 2. & 3. Dom.

a Dom. Passio- nis.	Viol.	Prop.	Omit:	Omit:	De Cru- ce.	Bene- dica- mus.	1. Prop. 2. Eccl. vel pro Papa.
Ab Octa. Pascha- tis.	Alb.	Do- mini- calis.	Dici- tur.	Omit:	Pa- scha- lis.	Ite	Dominica- les.
Ab Octa. Pente- cost.	Vi- rid.	Do- mini- calis.	Omit:	Omit:	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	Dominica- les.

In Duplicibus.

Tem- pus.	Co- lor.	Missa.	Glo- ria.	Cre- do.	Præ- fatio.	Bene- dica- mus.	Orationes.
Adven- tus.	Ru- Al-	Pro-	Sem.	Ut	Pro-	Ite.	2. Feriæ.
Ab 8. E- pipha- niæ.	ber bus	pri-	pe	nota-	pri-	Ite.	Unica.
a Septua- gesima	pro pro	a.	r	tur	a.	Ite.	Unica.
A Die Cine- rum.	Mar. non	vel	di-	c. ii.	vel	Ite, Evan. Feriæ	2. Feriæ.
ADomi- nicaPas- sionis.	ty- Mar-	Com-	ci-	Ru-	Do-	Ite, Evan. Feriæ	2. Feriæ.
Ab 8. Pa- schatis.	tyri- bus.	mu-	tu	bri-	mi-	Ite.	Unica.
Ab Octa. Pent.	bus.	nis.	r:	carum.	nicæ.	Ite.	Unica.

In Semiduplicibus.

Adven- tus.	Ru- Al-	Pro-	Sem-	Ut	Pro-	Ite.	2. Feriæ 3. DEUS qui
Ab 8. E- pipha- niæ.	ber, bus	pri-	pe	nota.	pri-	Ite.	2. & 3. Domin.

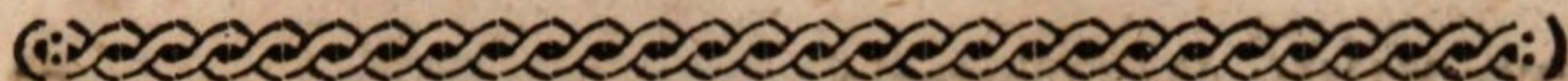
a Septua- gesima.	pro pro	a	r	tur.	a.	Ite.	2. & 3. Domin.
a Die Cine- rum.	non Mar-	vel	di-	c. ii.	vel	Ite E- vang. Fer.	2 Feriæ. 3. A cunct.
a Domi- nica Pas- sion.	Mar- ty-	Com-	ci-	Ru-	Do-	Ite E- vang. Fer.	2. Feriæ. 3. Eccl. vel pro Papa.
Ab Octa. Pascha- tis.	tyri- ri.	mu-	tu-	bri-	mini-	Ite.	2. & 3. Domin.
Ab Octa. Pente- costes.	bus.	nis.	r.	carum.	cæ.	Ite.	2. & 3. Domin.

In Simplicibus.

Tem- pus.	Co- lor.	Missa.	Glo-	Cre- do.	Præ- fatio	Bene- dictio	Oratio- nes.
Adven- tus.	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ.	2. De Sancto 3. Deus, qui
Ab Octa. Epipha- niæ.	Alb. vel Rub.	Prop. vel com.	Dici- tur.	Omit.	Com- mu- nis.	Ite,	2. & 3. Domini- cales.
a Sep- tuagesi- ma.	Alb. vel Rub.	Prop. vel com.	Dici- tur.	Omit.	Com- mu- nis.	Ite.	2. & 3. Domini- cales.
a die Cine- rum.	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ.	2. de Sancto. 3 a cunctis.
a Dom. Passion.	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ.	2. de San- cto tan- tum.
Ab Octa. Pasch.	Alb. vel Rub.	Prop. vel com.	Dici- tur.	Omit.	Pa- scha- lis.	Ite.	2. & 3. Dominica- les.
Ab Octa. Pent.	Alb. vel Rub.	Prop. vel com.	Dici- tur.	Omit.	Com- mu- nis.	Ite.	2. & 3. Dominica- les.

In Missis Votivis.

Votiva.	Color.	Missæ.	Gloria.	Credo.	Præ- fatio.	Bene- dictio.	Oratio- nes
SS. Tri- nitas.	Albus	Pro- pria.	Omit.	Omit- tatur.	Pro- pria.	Bene- dica- mus.	Oratio- nes.
S. Spiri- tus.	Ru- ber.	Pro- pria.	Omit.	Omit- tatur.	Pro- pria.	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
SS. Eu- charist.	Albus	Pro- pria.	Omit.	Omit- tatur.	De- Nati- vit.	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
S. Pas- sio.	Viol.	Pro- pria.	Omit.	Omit.	De- Cru- ce.	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
De san- cta Cru- ce.	Ru- ber.	Pro- pria.	Omit.	Omit.	De- Cru-	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
De Bea- ta Vir- gine.	Al- bus.	Pro- pria.	Omit. extra Sabb.	Omit.	Pro- pria.	Bene- dica- mus.	2. diei cur- rentis. 3. de S. Spir.
SS. An- gel.	Al- bus.	Pro- pria.	Dici- tur.	Omit.	Com- mu- nis.	Ite.	2. & 3. diei cur- rentis.
D. SS. Aposto- lis.	Ru- ber.	Pro- pria.	Omit.	Omit.	De S. Apo- stol.	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
Temp. Belli & aliis.	Viol.	Pro- pria.	Omit.	Omit.	Com- mu- nis.	Bene- dica- mus.	2. & 3. diei cur- rentis.
Pro De- functis.	Ni- ger.	Pro- pria.	Omit.	Omit.	Com- mu- nis.	Re- quie- scant.	una vel plur. pro qualit. Missæ.

INDEX TITULORUM.

DE INSTRUCTIONE PRACTICA DE SS. MISSÆ SACRIFICIO RITE OFFERENDO.

PARS I.

De Missa in genere.

Titulus I. Quid, & quotuplex sit Missa.	Fol. 1
Tit. 2. Quid circa Ritus in communi sit observandum.	2
§. 1. Quid, & quotuplices sint Ritus Missæ.	2
§. 2. Quid, & quotuplices Rubricæ sint.	5
§. 3. Quis modus in discendis Ritibus & Rubricis sit observandus?	8
Tit. III. Quid circa Paramenta observandum sit?	9
§. 1. De Altari.	10
§. 2. De Vestibus Celebrantis.	13
§. 3. De Calice.	14

PARS II.

De Ritibus in ipsa missa observandis.

Titulus I. De præparatione Sacerdotis Celebraturi.	17
Tit. II. De Ritu seu devotione per totam Missam obser- vando.	19
Tit. III. De egressu ex Sacristia.	21
Tit. IV. De transitu coram Altaribus.	22
Tit. V. De accessu ad Altare.	23
Tit. VI. De Aperfione Aquæ benedictæ.	24
Tit. VII. De principio Missæ.	25
Tit. VIII. De Incensatione.	27
Tit. IX. De Introitu.	34
Tit. X. De Hymno Angelico.	35
Tit. XI. De Orationibus.	37
Tit. XII. De Commemorationibus specialibus.	46
Tit. XIII. De Epistola.	47
Tit. XIV. De Graduali.	48
Tit. XV. De Evangelio.	49
Tit. XVI. De Concione.	51
Tit. XVII. De Symbolo.	ibid Tit.

Index Titulorum.

Tit. XVIII. De Offertorio.	54
Tit. XIX. De secretis Orationibus.	57
Tit. XX. De Præfatione.	58
Tit. XXI. De Canone.	59
Tit. XXII. De Oratione Dominica & adjunctis.	61
Tit. XXIII. De Agnus Dei.	62
Tit. XXIV. De Pace danda.	ibid.
Tit. XXV. De Sumptione Hostiæ & Calicis.	64
Tit. XXVI. De Laicorum Communionem.	65
Tit. XXVII. De Purificatione & Ablutione.	70
Tit. XXVIII. De Communionem & Postcommunionem.	71
Tit. XXIX. De Benedictionem.	72
Tit. XXX. De Evangelio ultimo.	73
Tit. XXXI. De regressu ad Sacristiam.	74
Tit. XXXII. Compendium supradictarum Cæremoniarum.	ibid.
§. 1. De Corporis inclinationibus.	75
§. 2. De Manuum Cæremoniis.	77
§. 3. De Oculorum Cæremoniis.	80
§. 4. De Vocis elevationem.	81
Tit. XXXIII. De Tono Missarum.	82
Tit. XXXIV. De Organi pulsationem.	95
Tit. XXXV. De quibusdam defectibus in Celebratione Missæ occurrentibus corrigendis.	96
Tit. XXXVI. De tempore Missæ.	99

P A R S III.

De Ministrorum Officiis.

Titulus I. De Officio Assistentium.	100
Tit. II. De Officio Diaconi.	102
§. 1. Quid in egressu usque ad Offertorium ei sit servandum.	ibid.
§. 2. Quid ob Offertorio usque ad finem observandum.	107
Tit. III. De Officio Subdiaconi.	110
Tit. IV. De Officio Cæremoniarum.	118
Tit. V. De Substituti Officio.	116
Tit. VI. De Officio Thuriferarii.	120
Tit. VII. De Officio Ceroferariorum.	122
Tit.	

Index Titulorum.

Tit. VIII. De Officio Acolythorum.	-	124
Tit. IX. De Officio Ministri in privata Missa.	-	126

P A R S IV.

De Missis Particularibus.

Titulus I. De Missis coram Ven. Sacramento expofito, legendis.	-	132
Tit. II. De Missis votivis.	-	133
§. 1. Quo tempore dici possint.	-	134
§. 2. Quæ Missa dicenda.	-	137
§. 3. Quæ partes dicendæ, vel omittendæ.	-	139
Tit. III. De Missis pro defunctis.	-	140
§. 1. Quando dici possint.	-	ibid.
§. 2. Quid observandum fit in talibus Missis.	-	141
§. 3. Quomodo Absolutio peragenda sit.	-	144
Tit. IV. De Missis Vigiliarum.	-	145
Tit. V. De Missis primis novorum Sacerdotum.	-	146
Tit. VI. De Missa coram Episcopo celebrari solita.	-	147
Tit. VII. De Missis Nativitatis Christi.	-	149
Tit. VIII. De Missa Purificationis B. Virginis.	-	150
Tit. IX. De Septuagesima, aliisque sequentibus Dominicis.	-	151
Tit. X. De Feria quarta Cinerum.	-	153
Tit. XI. De Dominica Passionis.	-	155
Tit. XII. De Dominica Palmarum.	-	156
Tit. XIII. De Dominica Coenæ Domini.	-	158
Tit. XIV. De Officio Feriæ sextæ Parasceves.	-	160
Tit. XV. De Sabbato sancto.	-	199
Tit. XVI. De Missis tempore Paschali.	-	175

P A R S V.

De Benedictionibus & Processionibus.

Titulus I. De Benedictionibus.	-	177
Tit. II. De Processionibus.	-	178

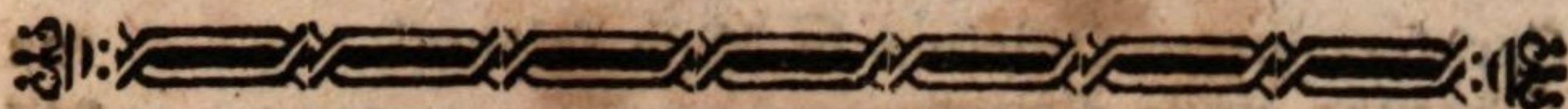
Index Titulorum.

PARS VI.

*Continens Rubricas de Ritu celebrandi Missam Bre-
vibus notis illustratas.*

Titulus I. De Præparatione Sacerdotis celebra- turi.	181
Tit. II. De ingressu Sacerdotis ad Altare.	191
Tit. III. De principio Missæ & confessione fa- cienda.	195
Tit. IV. De Introitu, Kyrie eleison ; & Gloria in excelsis.	199
Tit. V. De Oratione.	205
Tit. VI. De Epistola, Graduali, & aliis usque ad Of- fertorium.	207
Tit. VII. De Offertorio, & aliis usque ad Canonem.	215
Tit. VIII. De Canone Missæ usque ad Consecra- tionem.	225
Tit. IX. De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam.	232
Tit. X. De Oratione Dominica, & aliis usque ad fa- ctam Communionem.	234
Tit. XI. De Communione, & Orationibus post Com- munionem dicendis.	243
Tit. XII. De Benedictione in fine Missæ, & Evan- gelio S. Joannis.	245
Tit. XIII. Preces in recessu ab altari Sacerdotibus dicendæ.	249
Tit. IV. Ordo Missæ, & ejusdem Rubricæ explica- tius juxta positæ.	250
Pars I. <i>A principio Missæ usque ad Offertorium.</i>	ibid.
Pars II. <i>Ab Offertorio usque ad Orationem Domi- nicam.</i>	258
Pars III. <i>Ab Oratione Dominica usque ad finem.</i>	271

I N D E X

RERUM POTIORUM IN HOC LIBELLO CON- TENTARUM.

A.

Ablutio digitorum an solo vino licite fiat.	70 & 239
Accessus ad Altare quomodo faciendus.	23
Acolythorum Officium in Missa solemni.	124
Agnus DEI quando, & quomodo dicendum.	62
Alba unde dicta.	188
Altare quid, & quotuplex.	10
Quomodo extruendum.	ibid.
Quomodo ornandum.	11
Amictus unde dictus.	188
An necessarius.	13
Antipendium an requiratur ad Missam.	12
Antistes qualis in Canone nominandus.	226
Aquæ benedictæ aspersio quomodo facienda.	24
Assistentis Officium.	100

B.

Benedictio in Missis quando, & quomodo facienda.	72
Benedictiones Sacræ quid sint, & quomodo facien- dæ.	177
Bursa quid sit, & quid circa eam observandum.	185

C.

Cæremoniarii Officium.	115
Calix qualis requiratur ad Missam.	14
Quomodo exsecretur, & consecratur.	15
Campanula ad <i>Sanctus</i> quoties pulsanda.	222
Quoties ad Elevationem.	230
Candelæ ad Missam quot & quales necessariae.	12
Quando extinguendæ a Ministro Altaris.	74 & 230
Canon quomodo dicendus.	59
Casula, vide Planeta.	
Cereus Paschalis, quando extinguendus, & remo- vendus.	175
Capitis inclinatio quando facienda.	76

Index rerum potiorum.

Ceroferariorum Officium in Missa solemni.	122
Ciborium unde dictum.	217
Cinerum Feria unde dicta.	153
Quid in ea observandum.	154
Cingulum in Missa an, & quale necessarium.	13 & 188
Collectæ quid sint,	37
Color Paramentorum qualis esse debeat.	13
Commemoratio Vivorum quomodo facienda.	59
Commemorationes speciales quomodo faciendæ.	46
Communio quid sit.	71
Communio Laicorum quando, & quomodo peragenda.	65 & 240
Communicantes quando dicendum.	60
Compendium Cæremoniarum Missæ.	74
Concio quando & quomodo habenda.	51
Corporale quid sit, & unde dictum.	186
Corporis inclinationes quotuplices sint.	3 & 75
Credentia quid sit.	194
Crucis signum cur fiat ad introitum.	200
Crux an in Missa requiratur.	11

D.

Defectus Missæ quomodo corrigendi.	66
Devotio in Missa qualis adhibenda.	19
Diaconi officium in Missa solemni.	102
Dominica Palmarum unde dicta, & quid in ea observandum.	156
Dominica Passionis unde appelletur, quid circa eam observandum.	155

E.

Egressus e Sacristia quomodo faciendus	21
Epistola unde dicta.	208
Epistola quando & quomodo dicenda.	47
Evangelium primum quomodo in Missa dicendum.	49
Evangelium ultimum quale esse debeat.	73

G.

Genuflexio quando, & quomodo facienda.	75
Graduale quando, & quomodo dicendum.	48

Index rerum potiorum.

H.

Hostia cur solus panis consecrandus vocetur.	216
Quomodo frangenda.	236
Humerale quid, & unde dictum.	188
An necessarium.	13
Humerorum inclinatio quando facienda,	76
Hymnus Angelicus quando dicendus.	35

I.

Incensatio quomodo facienda.	27 & 32
Inclinatio corporis quotuplex.	75
Introitus quando, & quomodo dicendus.	34

L.

Liber Evangelii cui ad osculum deferendus.	213
Lotio Manuum quomodo necessaria ad Missam.	18 & 184

M.

Manipulus quid, & unde dictus.	189
An necessarius ad Missam.	13
Manuum dispositio quotuplex in Missa.	3 & 77
Mappa Altaris qualis esse debeat.	11
Matutinum an Missæ præmittendum.	17 & 181
Ministri in particulari Missa Officium.	126
Missæ quid, & quotuplex.	1
Missæ an prævidenda.	18
Missæ Coenæ Domini qualiter dicenda.	158
Missæ Conventualis quæ dicenda.	2
Missæ coram Episcopo quomodo dicenda.	147
Missæ coram Ven. Sacramento quomodo dicenda.	132
Missæ pro Defunctis qualiter & quando dicenda.	140
Missæ de Nativitate Domini quomodo dicenda.	149
Missæ Neomystarum quomodo dicenda.	146
Missæ Purificationis quomodo dicenda.	150
Missæ solemnis quæ dicenda.	1
Missæ tempore Paschali quomodo dicendæ.	176
Missæ Vigiliarum quomodo dicenda.	145
Missæ votivæ quomodo, & quando dicendæ.	133
Missale an necessarium sit ad Missam.	12
Modus in discendis Ritibus & Rubricis observan-	
dus.	8

Index rerum potiorum.

O.

Oculorum Cæremoniæ, quot, & quales in Missa adhibendæ.	5 & 80
Offertorium quando, & quomodo dicendum.	54
Orationes ante Missam quæ dicendæ.	1 & 182
Orationes in Missa quæ, & quomodo dicendæ.	37
Orationes post Missam, quæ dicendæ.	249
Oratio Dominica quando, & quomodo in Missa dicenda.	61
Ordo Missæ cum Rubricis juxta positus.	250
Organum quando pulsandum.	95
Ornatus Calicis.	15

P.

Palla quid, & unde dicta.	216
Paramenta quando sint mutanda.	13
Parasceves Officium quomodo peragendum.	160
Passio Domini quomodo cantanda.	156
Patena unde dicta.	217
Qualis esse debeat.	15
Pax quomodo danda.	63
Planeta quomodo induenda.	190
Postcommunio quid sit.	244
Quando dicenda.	71
Præfatio qualis dici debeat.	58
Præparatio ante Missam qualis adhibenda.	17 & 181
Preces in sacris vestibus induendis, quales dicendæ.	19 & 182
Principium Missæ quomodo faciendum.	25 & 195
Processio quid, & quomodo instituenda.	178
Profunda inclinatio quando facienda.	75
Psalmus <i>Judica</i> cur non dicatur in Missa Defunctorum.	197
Purificatio quomodo facienda.	69
Purificatorium quid sit.	218
Quale esse debeat.	15 & 185

R.

Regressus ad Sacristiam quomodo faciendus.	74
Ritus Missæ quid & quotuplices.	2
Quomodo facile addiscendi.	8

Index rerum potiorum.

Rochetum quid sit.	-	-	187
Rubricæ quid sint, & quotuplices.	-	-	5 & 6
Rubricæ de Ritu celebrandi Missam brevibus Notis illustratæ.	-	-	181

S.

Sabbati sancti Officium quomodo dicendum.	-	-	169
Secretæ Orationes quænam, & cur dicantur.	-	-	57
Septuagesima unde dicta.	-	-	151
Statuæ Sanctorum an incensandæ.	-	-	203
Stola unde dicta & an necessaria in Missa.	-	13 &	189
Subdiaconi Officium.	-	-	110
Substituti Officium.	-	-	118
Sumptio Hostiæ & Calicis quomodo peragenda.	-	-	64
Superpelliceum quid, & unde dictum.	-	-	187
Symbolum quando dicendum.	-	-	51

T.

Tabella Secretarum an necessaria.	-	-	12
Thuriferarii Officium.	-	-	120
Thurificatio quomodo peragenda.	-	-	29
Thus quomodo imponendum.	-	-	27
Tonus Missæ quid, & quotuplex.	-	-	82
Tractus quid sit, & unde dictus.	-	-	209
Quomodo dicatur.	-	-	48
Transitus coram Altari quomodo faciendus.	-	-	22

V.

Velum Calicis quale esse debeat.	-	-	15
Vestes quæ requirantur ad Missam.	-	-	13
Quomodo induendæ.	-	-	18
Quæ illarum necessitas.	-	-	190
Vox in Missa quotuplex.	-	-	5 & 81

Ad Majorem DEI gloriam.

187
188
189
190
191

192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Lohner, Tobias

Instructio Practica Prima De SS. Missae Sacrificio, iuxta Ritum Romanae
Ecclesiae Offerendo Una Cum Rubricis Eiusdem Missae Brevibus Notis
Illustratis

Augustae Vindel. 1772

Liturg. 1462 z

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10593565-5

VD18 15239772-001